

รายงานฉบับสมบูรณ์

โครงการ “การศึกษารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เขาสอยดาวได้
โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างยั่งยืน ตำบลทับไทร
อำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี ระยะที่ 1”

โดย

นายวนปรัชญ์ พูนชัย

และคณะ

สนับสนุนโดย

ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นภาคตะวันออก

มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น

ธันวาคม 2554

ร่างรายงานฉบับสมบูรณ์

โครงการ “การศึกษารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เขาสอยดาวได้
โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างยั่งยืน ตำบลทับไทร
อำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี ระยะที่ 1”

โดย

นายวนปรัชญ์ พูนชัย

และคณะ

สนับสนุนโดย

ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นภาคตะวันออก

มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น

ธันวาคม 2554

คำนำ

ชุมชนเขาสอยดาวใต้ เป็นชุมชนที่ทรัพยากรธรรมชาติที่หลากหลาย เนื่องจากอยู่ติดกับเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสอยดาว ที่ผ่านมาก่อนทำวิจัยชุมชนได้จัดการท่องเที่ยวอยู่แล้ว โดยมีนักท่องเที่ยวทั้งที่เป็นนักวิชาการ และพวกที่ชอบเดินป่า แวะมาเที่ยวที่เขาสอยดาวได้อยู่เป็นประจำ แต่ที่ผ่านมาชุมชนไม่ได้มีกระบวนการรองรับการท่องเที่ยว ทำแบบไม่มีข้อมูล ไม่มีระบบการจัดการทั้งเรื่อง ขยะ การป้องกันพวกที่มาแสวงหาผลประโยชน์จากป่าเขาสอยดาวใต้ ระบบความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว หรือแม้แต่การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนก็ยังมีไม่ชัดเจน

ประมาณปี 2550 ทางชุมชนจึงได้พบกับศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นภาคตะวันออก (สกว.) มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี จึงได้เกิดงานวิจัยโดยชุมชนขึ้นนี้ขึ้น เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมชุมชนด้านต่าง ๆ ในการจัดการท่องเที่ยว ซึ่งที่ผ่านมาจากทีมวิจัยชุมชนเขาสอยดาวใต้ได้ดำเนินการโดยกระบวนการวิจัยที่เรียกว่าวิจัยเพื่อท้องถิ่น เพื่อค้นหาคำตอบในสิ่งที่ชุมชนต้องการเรื่องการท่องเที่ยวโดยชุมชน

รายงานฉบับนี้เป็นการนำเสนอข้อมูลที่ทางชุมชนได้ร่วมดำเนินการ ที่พยายามจะใช้ข้อมูลดังกล่าวจากกระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น มาจัดการการท่องเที่ยวของชุมชน และกำลังดำเนินการต่อ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายต่อไป

ทีมวิจัยเขาสอยดาวใต้

20 ธันวาคม 2554

บอกเล่าเพื่อความเข้าใจร่วมกัน

งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นกระบวนการที่คนในชุมชนได้มาร่วมคิดทบทวนสถานการณ์ ตั้งคำถาม วางแผน หาข้อมูล ทดลองทำ วิเคราะห์ สรุปผลการทำงานและหาคำตอบเพื่อปรับปรุงงานต่อไป” กล่าวคือ งานวิจัยเพื่อ ท้องถิ่นเป็นเครื่องมือหนึ่งที่น่าเน้นการให้ “คน” ในชุมชนเข้ามาร่วมใน กระบวนการวิจัย ตั้งแต่การเริ่มคิด การตั้งคำถาม การวางแผน และค้นหาคำตอบอย่างเป็นระบบเป็น รูปธรรม โดยเรียนรู้จากการปฏิบัติการจริง (Action Research) อันทำให้ชุมชนได้เรียนรู้ สร้างผลงาน มี ความก้าวหน้าในการแก้ปัญหาของตนเอง และสามารถใช้กระบวนการนี้ในการแก้ไขปัญหาอื่น ๆ ใน ท้องถิ่น โดยมีกระบวนการศึกษาเรียนรู้อย่างเป็นเหตุเป็นผล ดังนั้นจุดเน้นของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จึงอยู่ที่ “กระบวนการ” มากกว่า “ผลลัพธ์” เพื่อให้ชาวบ้านได้ประโยชน์จากงานวิจัยโดยตรง และให้งานวิจัย มีส่วนในการแก้ปัญหาของชาวบ้าน รวมทั้งเกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นจริงในชุมชน ซึ่งจะต้องอาศัย “เวที” (การประชุม เสวนา พุฒยุดกเถียง) เป็นวิธีการเพื่อให้คนในชุมชน ทั้งชาวบ้าน ครู นักพัฒนา สมาชิก อบต. กรรมการสหกรณ์ ข้าราชการ หรือกลุ่มคนอื่นๆ เข้าร่วมหา ร่วมใช้ “ปัญญา” ในกระบวนการวิจัย

“กระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น” หมายถึง การทำงานอย่างเป็นขั้นตอน เพื่อตอบ “คำถาม” หรือ “ความสงสัย” บางอย่าง ดังนั้นสิ่งสำคัญคือประเด็น “คำถาม” ต้องคมชัด โดยมีการแยกแยะประเด็นว่า ข้อสงสัยอยู่ตรงไหน มีการหา “ข้อมูล” ก่อนทำ มีการวิเคราะห์ความน่าเชื่อถือของข้อมูล มีการ “วางแผน” การทำงานบนฐานข้อมูลที่มีอยู่ และในระหว่างลงมือทำมีการ “บันทึก” มีการ “ทบทวน” ความก้าวหน้า “วิเคราะห์” ความสำเร็จและอุปสรรคอย่างสม่ำเสมอ เพื่อ “ถอด” กระบวนการเรียนรู้ที่ เกิดขึ้นออกมาให้ชัดเจน ในที่สุดก็จะสามารถ “สรุปบทเรียน” ตอบคำถามที่ตั้งไว้แล้วอาจจะทำใหม่ให้ดีขึ้น ตลอดจนสามารถนำไปใช้เป็นบทเรียนสำหรับเรื่องอื่น ๆ หรือพื้นที่อื่น ๆ ต่อไป ซึ่งทั้งหมดนี้กระทำ โดย “ผู้ที่สงสัย” ซึ่งเป็นคนในท้องถิ่นนั่นเอง ดังนั้นกระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจึงเป็นงานวิจัยอีก แบบหนึ่งที่ไม่ยึดติดกับระเบียบแบบแผนทางวิชาการมากนัก แต่เป็นการสร้างความรู้ในตัวตนท้องถิ่น โดยคนท้องถิ่น เพื่อคนท้องถิ่น โดยมุ่งแก้ไขปัญหาด้วยการทดลองทำจริง และมีการบันทึกและวิเคราะห์ อย่างเป็นระเบียบ การวิจัยแบบนี้จึงไม่ใช่เครื่องมือทางวิชาการ ไม่ใช่ของศักดิ์สิทธิ์ที่ผูกขาดอยู่กับครูบา อาจารย์ แต่เป็นเครื่องมือธรรมดาที่ชาวบ้านก็ใช้เป็น เป็นประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้

สกว.สำนักงานภาค ได้ใช้วิธีการสนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นตามแนวคิดและหลักการดังกล่าว มาแล้วในระยะเวลาหนึ่ง พบว่า ชาวบ้านหรือทีมวิจัยส่วนใหญ่สามารถสะท้อนการดำเนินงานด้วยการ บอกเล่าได้เป็นอย่างดี ในขณะเดียวกันก็พบว่า การเขียนรายงาน เป็นปัญหาที่สร้างความหนักใจให้แก่ นักวิจัยเป็นอย่างยิ่ง ดังนั้นด้วยความตระหนักถึงสถานการณ์ปัญหาดังกล่าว สกว.สำนักงานภาค จึงได้ ปรับรูปแบบการเขียนรายงานวิจัย ให้มีความยืดหยุ่น และมีความง่ายต่อการนำเสนองานออกมาใน รูปแบบที่นักวิจัยถนัด โดยไม่ยึดติดในเรื่องของภาษาและรูปแบบที่เป็นวิชาการมากเกินไป ซึ่งเป้าหมาย

สำคัญของรายงานวิจัยยังคงมุ่งเน้นการนำเสนอให้เห็นภาพของกระบวนการวิจัยมากกว่าผลลัพธ์ที่ได้จากการวิจัย โดยกลไกสำคัญที่จะช่วยให้นักวิจัยให้มีความสามารถเขียนรายงานที่นำเสนอกระบวนการวิจัยได้ชัดเจนยิ่งขึ้น คือ ศูนย์ประสานงานวิจัย (Node) ในพื้นที่ ซึ่งทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงโครงการวิจัยมาตั้งแต่เริ่มต้นจนกระทั่งจบการทำงานวิจัย ดังนั้น Node จะรับรู้พัฒนาการของโครงการวิจัยมาโดยตลอด บทบาทการวิเคราะห์เนื้อหาหรือกิจกรรมของโครงการจึงเป็นการทำงานร่วมกันระหว่าง Node และนักวิจัย ซึ่งความร่วมมือดังกล่าวได้นำมาซึ่งการถอดบทเรียน โครงการวิจัยสู่การเขียนมาเป็นรายงานวิจัยที่มีคุณค่าในที่สุด

อย่างไรก็ตาม รายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นอาจไม่สมบูรณ์แบบดังเช่นรายงานวิจัยเชิงวิชาการโดยทั่วไป หากแต่ได้คำตอบและเรื่องราวต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากกระบวนการวิจัย ซึ่งท่านสามารถเข้าไปค้นหา ศึกษาและเรียนรู้เพิ่มเติมได้จากพื้นที่

สกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
คำนำ	
บอกเล่าเพื่อความเข้าใจร่วมกัน	
สารบัญ	
บทที่ 1 บทนำ	
1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
2. วัตถุประสงค์	2
3. คำถามวิจัย	3
4. ประเด็นศึกษา	3
5. พื้นที่ดำเนินการวิจัย	4
6. ระยะเวลาในการดำเนินการ	4
7. วิธีการดำเนินการ	4
8. ผลที่คาดว่าจะได้รับ	5
9. แผนการดำเนินกิจกรรม 10 เดือน	6
บทที่ 2 บริบทชุมชนและสถานการณ์ที่เกี่ยวข้อง	
2.1 สภาพทั่วไป และที่ตั้งชุมชน	19
2.2 อาณาเขต	20
2.3 สภาพภูมิอากาศ	21
2.4 หน่วยงานและสถานที่สำคัญ	22
2.5 การถือครองกรรมสิทธิ์ในที่ดิน	22
2.6 ประวัติศาสตร์ของชุมชน	22
2.7 วิถีชีวิตของคนในชุมชน	23
2.8 การคมนาคม	23
2.9 ความเชื่อ ศาสนา และวัฒนธรรม	23
2.10 พัฒนาการและการเปลี่ยนแปลง	24

สารบัญ(ต่อ)

เรื่อง	หน้า
บทที่ 3 กระบวนการดำเนินงาน	
3.1 กิจกรรมตามแผนที่ตั้งไว้	27
3.1.1 การประชุมทีมงานวิจัยที่ได้ดำเนินการมาแล้ว	28
3.1.2 รายละเอียดการเข้าร่วมสัมมนาในเวทีต่าง ๆ ของสมาชิกทีมงานวิจัยชุมชนเขาสอยดาวได้	30
3.2 สรุปกิจกรรมที่ดำเนินการมา	30
3.3.1 ประชุมชุมชน กรรมการชุมชน ผู้นำท้องถิ่น	30
3.2.2 ถอดบทเรียนการจัดการการท่องเที่ยวที่ผ่านมา	33
3.2. 3 เวทีทำความเข้าใจกับผู้นำชุมชน/ ค้นหาศักยภาพ ต้นทุน และภูมิปัญญาท้องถิ่น	36
3.2.4 วางแผนเก็บข้อมูลการวิจัย	40
3.2.5 ดำเนินการเก็บข้อมูลข้อมูลศักยภาพชุมชน	45
3.2.6 สรุปผลการจัดเก็บข้อมูล วิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูล	48
3.2.7 ทดลองการท่องเที่ยว	53
3.2.8 เตรียมวางแผนการคืนข้อมูล	54
3. 2.9 เวทีคืนความรู้และหาแนวทางการจัดการท่องเที่ยว โดยชุมชนเขาสอยดาวได้	66
3.2.10 ประชุมทีมวิจัยประจำเดือน	67
3.2.11 การประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	79
บทที่ 4 ผลการดำเนินงาน	
4.1 ทบทวนการจัดการท่องเที่ยวในอดีต	81
4.2 ข้อมูลสำหรับการจัดการท่องเที่ยว	84
4.3 ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	116
4.4 ภาพ Unseen ในเส้นทางศึกษาธรรมชาติเขาสอยดาวได้	151
4.5 ปรากฏการณ์ทางธรรมชาติที่สำคัญ	155
4.6 กิจกรรม โปรแกรมการท่องเที่ยวและอัตราค่าบริการ	156

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
4.7 ปัญหาที่ต้องการการแก้ไขจากประสบการณ์การท่องเที่ยวที่ผ่านมา	164
บทที่ 5 สรุปและอภิปรายผล	164
5.1 บริบทชุมชน	164
5.2 การอภิปรายผล	165
5.3 ข้อค้นพบที่สำคัญและบทเรียนจากการวิจัย	167
5.4 ข้อเสนอแนะ	168
ภาคผนวก	

สารบัญภาพ

เรื่อง	หน้า
ภาพที่ 2.1 ประชากรส่วนใหญ่ในชุมชนเขาสอยดาวได้ประกอบอาชีพทำสวนผลไม้	19
ภาพที่ 2.2 แผนที่รอบในชุมชนเขาสอยดาวได้ วาดโดยคุณจรรยา จันทนา	20
ภาพที่ 2.3 แผนที่รอบนอกชุมชนเขาสอยดาวได้	21
ภาพที่ 3.1 วงพุดคุย	32
ภาพที่ 3.2 ภาพบรรยากาศในเวที	34
ภาพที่ 3.3 พี่เลี้ยงชวนคุย	42
ภาพที่ 3.4 นำเสนอวางแผนจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว	44
ภาพที่ 3.5 เส้นทางสำรวจ	47
ภาพที่ 3.6 ทีมสำรวจถ่ายภาพร่วมกัน	47
ภาพที่ 3.7 ล้อมวงคุยกัน	61
ภาพที่ 3.8 ช่วยกันวางแผนระดมความคิด	71
ภาพที่ 4.1 สวนกระวาน	84
ภาพที่ 4.2 ดันกระวาน	86
ภาพที่ 4.3 ดอกกระวาน	87
ภาพที่ 4.4 เครื่องปรุง	87
ภาพที่ 4.5 ใส่น้ำมันลงกระทะ	88
ภาพที่ 4.6 ตั้งกระทะให้ร้อนแล้วจึงใส่น้ำมัน	88
ภาพที่ 4.7 ใส่น้ำพริกแกงลงไปผัดกับน้ำมัน	89
ภาพที่ 4.8 ใส่หมูร่อนหมูสุกแล้วปรุงรสตามใจชอบ	89
ภาพที่ 4.9 ใส่พริกหยวก กระเพรา พริกไทย จิงชอย และกระวานตามชอบ	90
ภาพที่ 4.10 สมุนไพรกระวานทอด	90
ภาพที่ 4.11 บรรจุใส่กล่องพร้อมจำหน่าย	90
ภาพที่ 4.12 ผสมกับแป้งดีให้เข้ากัน ใส่น้ำตาล ใส่เกลือ ใส่เครื่องปรุงตามใจชอบ	91
ภาพที่ 4.13 นำกระวาน ตะไคร้ กระชาย ขมิ้นขาว ว่านม่วง และใบมะตูมมาหั่นซอย	92
ภาพที่ 4.14 นำสมุนไพรทั้ง 6 อย่างที่หั่นซอยแล้วมาขยี้รวมกับจิงชอยและงา	92
ภาพที่ 4.15 นำถั่วลิสงมาคลุกเคล้ากับแป้งและงาให้เข้ากัน	93
ภาพที่ 4.16 ผลิตภัณฑ์น้ำมันลูกกระวาน	94

สารบัญภาพ(ต่อ)

เรื่อง	หน้า
ภาพที่ 4.17 กล้วยสุกหิวโตะๆ	95
ภาพที่ 4.18 สาธิตการเอากระสอบใส่ห้วง	96
ภาพที่ 4.19 ห่วงทำจากท่อ พีวีซี ขนาด 15 มิลลิเมตร นำมาขดเป็นวงกลม	96
ภาพที่ 4.20 สาธิตวิธีการห่อกล้วย	97
ภาพที่ 4.21 ห่อแล้วเสร็จ	97
ภาพที่ 4.22 ทูเรียนในชุมชน	97
ภาพที่ 4.23 แอฟริกันไวโอเล็ต Unseen เขาสอยดาวใต้	98
ภาพที่ 4.24 แอฟริกันไวโอเล็ต Unseen เขาสอยดาวใต้	99
ภาพที่ 4.25 - 4.26 แอฟริกันไวโอเล็ต Unseen เขาสอยดาวใต้	102
ภาพที่ 4.27 จุดชมวิวบ้านลุงวันชัย	107
ภาพที่ 4.28 ดอกกระวาน	109
ภาพที่ 4.29 แอฟริกันไวโอเล็ต	109
ภาพที่ 4.30 บ้านคุณวรานนท์ สามงคฺณ	112
ภาพที่ 4.31 บ้านคุณพิเชษฐ์ ศีลาสุข	114
ภาพที่ 4.32 บ้านคุณพยนต์ อันสำราญ	115
ภาพที่ 4.33 บ้านเรือเอกสุรชาติ โพธิ์หาญ	115
ภาพที่ 4.34 น้ำตกคลองทับหมาก	137
ภาพที่ 4.35 หมอกเมฆ	138
ภาพที่ 4.36 ตะวันฉายยามเช้า	138
ภาพที่ 4.39 จุดพักแรม	141
ภาพที่ 4.40 บรรยากาศพักแรมยามค่ำคืน	142
ภาพที่ 4.41 ผาชมวิวที่ 1	142
ภาพที่ 4.42 ทิวเขาสุดลูกตา	143
ภาพที่ 4.43จุดชมวิวที่ 2	143
ภาพที่ 4.44 การเดินทางสู่จุดหมาย	144
ภาพที่ 4.45 ยามเช้าหนาวจับใจอุ่นไอด้วยกองไฟ	145
ภาพที่ 4.46 หินค้าน้ำผุด	146
ภาพที่ 4.47 ผาชมวิวที่ 1	147
ภาพที่ 4.48 จุดชมวิวที่ 2	148

สารบัญภาพ(ต่อ)

เรื่อง	หน้า
ภาพที่ 4.49 พระอาทิตย์ขึ้นจากจุดชมวิวที่ 3	149
ภาพที่ 4.50 ดอกกระโดนพระฤาษี	149
ภาพที่ 4.51 น้ำตกหมอกเมฆ	150
ภาพที่ 4.52 เห็นดูสีสันงามตา	150
ภาพที่ 4.53 ต้นกุหลาบหินชั้น	151
ภาพที่ 4.54 ดอกจิวแดง	151
ภาพที่ 4.55 จุดชมวิว	151
ภาพที่ 4.56 จุดชมวิว	152
ภาพที่ 4.57 ดอกกล้วยไม้ป่า	152
ภาพที่ 4.58 กบอกหนาม	152
ภาพที่ 4.59 ดอกก่อ	153
ภาพที่ 4.60 ต้นไม้ใหญ่ปกคลุมด้วยมอส เฟิร์น	153
ภาพที่ 4.61 เมฆหมอก	153
ภาพที่ 4.62 น้ำตกหมอกเมฆ	154
ภาพที่ 4.63 นักท่องเที่ยวกำลังเดินทาง	155
ภาพที่ 4.64 แผนผังสังเขปแสดงจุดท่องเที่ยวเขาสอยดาวใต้	159

สารบัญตาราง

เรื่อง	หน้า
ตาราง 1.1 แผนการดำเนินกิจกรรม 10 เดือน	18
ตาราง 3.1 กิจกรรมตามแผนที่ตั้งไว้	28
ตาราง 3.2 ตัวอย่างการวิเคราะห์ข้อมูลชุมชน	52
ตาราง 3.3 ตารางกำหนดการและรายละเอียด	57
ตาราง 3.4 สรุปบทเรียนการทำงานที่ผ่านมา	59
ตาราง 3.5 รายละเอียดการจัดงาน	62
ตาราง 3.6 ตัวอย่างวิธีการได้มาของข้อมูลในแต่ละเรื่อง	69
ตาราง 3.7 ตัวอย่างแบบสอบถามสำหรับคนในชุมชน	74
ตาราง 3.8 ตัวอย่างแบบสอบถามสำหรับนักท่องเที่ยว	76
ตาราง 4.1 ทำเนียบภูมิปัญญาด้านต่างๆ ในชุมชน	105
ตาราง 4.2 ความหลากหลายทางชีวภาพ	117

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ชุมชนเขาสอยดาวได้ตั้งอยู่หมู่ที่ 1 ตำบลทับไทร อำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี ทิศเหนือติดกับซอย 14 หมู่ที่ 8 ทิศใต้ติดกับชุมชนคลองตานี หมู่ที่ 6 ทิศตะวันออกติดกับชุมชนทับไทรล่าง หมู่ที่ 1 และทิศตะวันตกติดกับเทือกเขาสอยดาวได้ อยู่ห่างจากอำเภอโป่งน้ำร้อนประมาณ 1 กิโลเมตร ห่างจากจังหวัดจันทบุรีไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือตามเส้นทางถนนเฉลิมพระเกียรติ ร.9 (จันทบุรี - สระแก้ว) ประมาณ 48 กิโลเมตร และห่างจากกรุงเทพมหานครประมาณ 272 กิโลเมตร การเดินทางสะดวกมีถนนลาดยาง สองฝั่งถนนรุ่มรื่นไปด้วยสวนผลไม้และทัศนียภาพที่สวยงาม ท่ามกลางขุนเขาที่สลับซับซ้อน

สภาพโดยทั่วไปของชุมชนเขาสอยดาวได้ เดิมเป็นป่าทั้งหมด ดินมีความอุดมสมบูรณ์สูง สภาพภูมิอากาศค่อนข้างหนาวเย็น ชุ่มชื้น และมีฝนตกชุก ทำให้สามารถปลูกพืชผักและผลไม้ได้ทุกชนิด ชุมชนแถบนี้จึงได้รับฉายาว่าเป็นดินแดนแห่งขุนเขา เมฆหมอก สัตว์ป่าและแมกไม้ที่น่าตื่นตาตื่นใจ เพราะมีน้ำตก ถ้ำ หน้าผา และพืชพรรณไม้ที่หายาก เช่น ดอกบัวผุด เฟิร์น ป่ากระวาน มะไฟ ป่าซึ่งมีผลสีแดงส้ม และสมุนไพรต่างๆ รวมทั้งสัตว์ป่านานาชนิดที่หาได้ยากตามธรรมชาติ เช่น นกเงือก ชะนี ห้วมงกุฎ กบอกหนาม เก้ง ช้าง หมี วัวกระทิง เสือ และแพะป่า เป็นต้น เมื่อประมาณ 30 ปีที่ผ่านมา มีราษฎรเข้ามาจับจองแผ้วถางป่า และซื้อขายที่ดินที่ถือครองกรรมสิทธิ์ตามกฎหมายบ้างน้อยบ้าง การประกอบอาชีพมีความหลากหลายมากขึ้น เช่น การปลูกผลไม้ การเก็บสมุนไพร การตัดหวายมาทำเครื่องจักสาน และการล่าสัตว์ ปัจจุบันพบว่า มีบุคคลภายนอกบางกลุ่มเข้ามาแสวงหาผลประโยชน์จากป่าในชุมชน โดยมีได้คำนึงถึงความเสียหายที่เกิดขึ้นกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

เมื่อมีเหตุการณ์ดังกล่าวเกิดขึ้น คณะกรรมการและสมาชิกในชุมชน จึงคิดที่จะหาทางป้องกันปัญหาและผลเสียที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคต โดยมีการประชุมปรึกษาหารือร่วมกันที่จะอนุรักษ์ผืนป่าของชุมชนไว้ให้คงอยู่ และเป็นสมบัติที่มีค่าแก่คนรุ่นหลังต่อไป แต่การเปลี่ยนแปลงทัศนคติและพฤติกรรมของชาวบ้านที่เคยอาศัยป่าเป็นแหล่งทำมาหากินและหารายได้ เป็นเรื่องที่ไม่ง่ายนัก จำเป็นต้องอาศัยความรู้ ความเข้าใจ การปลูกจิตสำนึกในการรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งสัตว์ป่า ในขณะที่เดียวกันก็ต้องหาวิธีการในการสร้างงานสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชนโดยอาศัยทรัพยากรธรรมชาติ ที่มีอยู่โดยไม่ต้องทำลาย

ต่อมาประมาณปลายปี พ.ศ. 2547 คนในชุมชนได้มีการรวมกลุ่มประมาณ 20 คน ตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เขาสอยดาวได้ โดยมีการจดทะเบียนที่สำนักงานเกษตรอำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี จากนั้นก็เริ่มทดลองจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

เขาสอยดาวได้ และมีการชักชวนให้นักท่องเที่ยวภายในท้องถิ่นและต่างจังหวัด ได้มาสัมผัสกับบรรยากาศ และความงามของธรรมชาติในเทือกเขาสอยดาวได้ พร้อมกับการถ่ายทำสารคดีเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ทางสถานีโทรทัศน์ ทำให้เป็นที่รู้จักของผู้คนมากขึ้น มีกลุ่มอาจารย์ นักศึกษาและนักวิชาการ เข้ามาศึกษาพรรณไม้นานาชนิดในบริเวณป่าเทือกเขาสอยดาวได้ต่อเนื่องเป็นประจำ โดยเฉลี่ยประมาณปีละ 4 - 5 กลุ่ม กลุ่มละ 10 - 20 คน สำหรับค่าใช้จ่ายที่นักท่องเที่ยวมอบให้ คณะกรรมการกลุ่มได้มีการนำมาจัดสรรให้แก่ผู้ให้บริการ

แต่การจัดการท่องเที่ยวของชุมชนที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบัน ยังประสบปัญหาในด้านต่าง ๆ ได้แก่

- 1) ยังไม่มีการบริหารจัดการที่ดีที่เป็นรูปธรรม โปร่งใส และเป็นที่น่าเชื่อถือ
 - 2) ขาดการประชาสัมพันธ์ที่ต่อเนื่อง
 - 3) ขาดงบประมาณสนับสนุนในการจัดการ
 - 4) ยังไม่มีฐานข้อมูลการท่องเที่ยวที่ชัดเจน และเป็นรูปธรรม เช่น แผนที่การเดินทาง ระยะทาง ความสูง รวมถึงเส้นทางกรท่องเที่ยว
 - 5) บุคลากรยังขาดทักษะการให้บริการ ขาดความรู้ ความเข้าใจในพืชพรรณไม้และสัตว์ป่า
- ดังนั้น กลุ่มวิสาหกิจชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เขาสอยดาวได้ จึงมีความสนใจต้องการค้นหา ศึกษารูปแบบและวิธีการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ให้สอดคล้องกับธรรมชาติและ การดำเนินชีวิตของคนในชุมชนเขาสอยดาวได้ และไม่เกิดผลกระทบกับชุมชนตามมาเมื่อมีการท่องเที่ยวอย่างสมบูรณ์แบบในอนาคต

2. วัตถุประสงค์

- 1) เพื่อศึกษาศักยภาพของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวโดยศึกษาทบทวนประสบการณ์ในการจัดการท่องเที่ยวที่ผ่านมาและเป็นที่อยู่อาศัยในปัจจุบัน
- 2) เพื่อศึกษาด้านทุนด้านต่างๆ ที่มีอยู่ในชุมชน เช่น ด้านทรัพยากรธรรมชาติ ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านเกษตรกรรม ด้านวัฒนธรรม สังคม และประเพณี เป็นต้น เพื่อนำมาบริหารจัดการในการท่องเที่ยวได้
- 3) เพื่อศึกษารูปแบบที่เหมาะสมในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนโดยคำนึงถึงการอนุรักษ์และดูแลทรัพยากรธรรมชาติได้อย่างยั่งยืน รวมทั้งการมีส่วนร่วมของชุมชน

3. คำถามวิจัย

คำถามหลัก

รูปแบบที่เหมาะสมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ชุมชนควรเป็นอย่างไร

คำถามย่อย

ต้นทุนของชุมชนในด้านต่างๆ มีอะไรบ้าง และจะสามารถนำมาใช้ประโยชน์ในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนได้อย่างไร

4. ประเด็นศึกษา

1. ทบทวนการจัดการท่องเที่ยวที่ผ่านมาในอดีต เพื่อเป็นแนวทางในการจัดการท่องเที่ยวในอนาคต เช่น

- สถานการณ์การท่องเที่ยวในอดีตจนถึงปัจจุบัน
- การจัดการท่องเที่ยวของชุมชนที่ผ่านมาในด้านต่างๆ รูปแบบ วิธีการ
- กลุ่มเป้าหมาย ข้อมูลนักท่องเที่ยว สถิติตัวเลขกลุ่มนักท่องเที่ยวที่เข้ามา และความคิดเห็นต่างๆ ของนักท่องเที่ยวที่ผ่านมา

2. ข้อมูลศักยภาพชุมชน

2.1 ด้านชุมชน เช่น

- สภาพทั่วไปและที่ตั้งของชุมชน
- ประวัติศาสตร์/ตำนานเรื่องราวในชุมชน
- วิถีชีวิตของคนในชุมชน/การประกอบอาชีพ
- ความเชื่อ/ศาสนา/วัฒนธรรม
- องค์ความรู้ ภูมิปัญญาของคนในชุมชน เช่น องค์ความรู้เกี่ยวกับป่า การทำการเกษตร การประกอบอาหาร และการสาธารณสุข เป็นต้น
- สถานที่สำคัญและจุดที่น่าสนใจของชุมชน

2.2 ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เช่น

- ความหลากหลายทางชีวภาพของพันธุ์พืช พันธุ์ไม้ สัตว์ป่า และข้อมูลแวดล้อมอื่นๆ
- ประวัติศาสตร์/ตำนานเรื่องราวในป่า เช่น ประวัติหนองซีโต้ เป็นต้น
- การบริหารจัดการ/การอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ เช่น การใช้ประโยชน์จากป่า
- สถานที่สำคัญและจุดที่น่าสนใจทางธรรมชาติของป่า

2.3 เส้นทาง ระยะเวลา และแผนที่จุดท่องเที่ยวที่สำคัญของป่าและชุมชน

2.4 ข้อมูลกิจกรรมกลุ่ม/องค์กรของชุมชน ที่ช่วยสนับสนุนกิจกรรมการท่องเที่ยว
เช่น

- สภาพความเป็นมา/พัฒนาการของกลุ่มต่างๆ
- วิธีการและผลการดำเนินงานที่เกิดขึ้น
- ปัจจัยที่เอื้อต่อการมาร่วมเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมการท่องเที่ยวในชุมชน

2.5 ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียง

5. พื้นที่ดำเนินการวิจัย

ชุมชนเขาสอยดาวใต้ หมู่ที่ 1 ชุมชนหลังโรงเรียน ชุมชนซอยแท่งกล้วย ชุมชนตำรว
ชุมชน โรงพยาบาล ชุมชนหลังอำเภอ และพื้นที่ป่าบริเวณเทือกเขาสอยดาวใต้ทั้งหมด
ตำบลทับไทร อำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี

6. ระยะเวลาในการดำเนินการ

ใช้ระยะเวลาในการดำเนินการวิจัย 2 ปี 4 เดือน รวมขยายเวลา (พฤษภาคม 2550 - กันยายน 2552)

7. วิธีการดำเนินการ

- 1) ประชุมทีมวิจัยประจำเดือน
- 2) จัดเวทีทำความเข้าใจกับชุมชน ผู้นำ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
- 3) จัดเวทีทบทวนการจัดการท่องเที่ยวที่ผ่านมา
- 4) วางแผนการเก็บข้อมูล
- 5) ดำเนินการเก็บข้อมูล

5.1) ด้านชุมชน เช่น สภาพทั่วไปและที่ตั้งของชุมชน ประวัติศาสตร์/ตำนาน/เรื่องราว องค์กรความรู้ ภูมิปัญญาของคนในชุมชน เช่น การทำการเกษตร การสาธารณสุข การเดินป่า การประกอบอาหาร การใช้ชีวิตและการเอาตัวรอดเมื่ออยู่ในป่า การใช้ประโยชน์จากป่า สถานที่สำคัญ และจุดที่น่าสนใจของชุมชน เป็นต้น

5.2) ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เช่น ความหลากหลายทางชีวภาพของพันธุ์พืช พันธุ์ไม้ สัตว์ป่า และข้อมูลแวดล้อมอื่นๆ เป็นต้น

5.3) เส้นทาง ระยะเวลา และแผนที่จุดท่องเที่ยวที่สำคัญของป่า และชุมชน

5.4) ข้อมูลกิจกรรมกลุ่ม/องค์กรของชุมชน ที่จะช่วยสนับสนุนกิจกรรมการ
ท่องเที่ยว เช่น สภาพความเป็นมา/พัฒนาการของกลุ่มต่างๆ วิธีการ และผลการ
ทำงานที่เกิดขึ้น และปัจจัยที่เอื้อต่อการมาร่วมเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมการ
ท่องเที่ยวในชุมชน เป็นต้น

5.5) ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียง

- 6) เวทีวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลร่วมกันอย่างต่อเนื่อง
- 7) จัดทำรายงานความก้าวหน้า
- 8) คัดข้อมูล และหารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับชุมชน
- 9) จัดพิมพ์รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์

8. ผลที่คาดว่าจะได้รับ

- 1) ชุมชนเกิดความเข้าใจและมีความพร้อมในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนร่วมกัน
- 2) ได้ทราบบทเรียนการจัดการการท่องเที่ยวที่ผ่านมาของชุมชน เพื่อเป็นแนวทางปรับใช้
สำหรับการจัดการการท่องเที่ยวต่อไป
- 3) ทราบศักยภาพหรือต้นทุนของชุมชนในด้านต่างๆ ที่สามารถจะนำมาจัดการเป็นต้นทุน
สำหรับการท่องเที่ยวโดยชุมชนได้
- 4) ได้แนวทางรูปแบบที่เหมาะสมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชน

9. แผนการดำเนินงานกิจกรรม 10 เดือน

กิจกรรม	วัตถุประสงค์	วิธีการ	ผลที่คาดว่าจะได้รับ	กลุ่มเป้าหมาย	ระยะเวลา
1. ประชุมทีมวิจัยประจำเดือน	1. เพื่อสร้างความเข้าใจในเป้าหมายการทำงานร่วมกัน 2. เพื่อวางแผนในการดำเนินงานวิจัยและเตรียมเครื่องมือในการเก็บข้อมูล 3. แบ่งงานที่ต้องรับผิดชอบให้ชัดเจน 4. เป็นเวทีแลกเปลี่ยนสถานการณ์การทำงาน สรุปทบทวน และวิเคราะห์ข้อมูลร่วมกันอย่างต่อเนื่อง	1. จัดเวทีประชุมคณะทำงานวิจัย 2. ทำความเข้าใจเป้าหมายในการทำงานร่วมกัน 3. แบ่งบทบาทหน้าที่รับผิดชอบ 4. สรุปทบทวนแลกเปลี่ยนสถานการณ์การทำงานอย่างต่อเนื่อย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง	1. คณะทำงานวิจัยได้เข้าใจเป้าหมายและแนวทางการวิจัยร่วมกัน 2. ได้รับทราบบทบาทหน้าที่ของตนเอง 3. ได้แลกเปลี่ยนสถานการณ์ปัญหาและวางแผนการแก้ไขปัญหาร่วมกัน 4. ได้วิเคราะห์ข้อมูลร่วมกันอย่างต่อเนื่อง	-เจ้าหน้าที่ศูนย์ 2 คน -ทีมวิจัย 20 คน รวม 22 คน	พ.ค.50 – ก.พ. 51 (10 เดือน)

กิจกรรม	วัตถุประสงค์	วิธีการ	ผลที่คาดว่าจะได้รับ	กลุ่มเป้าหมาย	ระยะเวลา
2. ทำความเข้าใจกับชุมชน ผู้นำ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	เพื่อสร้างความเข้าใจ โครงการกับชุมชน ผู้นำ และ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องใน พื้นที่ที่ศึกษาวิจัย	1. จัดเวทีชี้แจง รายละเอียดของ โครงการ ขอความ ร่วมมือในการ ดำเนินการและรับ ฟังความคิดเห็นจาก ชาวบ้าน ผู้นำ ชุมชนและ หน่วยงานที่ เกี่ยวข้อง ถึงการ ดำเนินงาน โครงการ 2. สรุปรบทเรียน การทำงาน หลังจากเสร็จเวที	1.ชาวบ้าน ผู้นำชุมชน และหน่วยงานเข้าใจ โครงการวิจัยร่วมกัน และได้รับความ ร่วมมือในการ ดำเนินการ	-เจ้าหน้าที่ศูนย์ฯ 2 คน -ทีมวิจัย 20 คน -ผู้นำและชาวบ้าน ที่สนใจ 50 คน -หน่วยงานที่ เกี่ยวข้อง 10 คน รวม 82 คน	พ.ค. 50 (1 ครั้ง)

กิจกรรม	วัตถุประสงค์	วิธีการ	ผลที่คาดว่าจะได้รับ	กลุ่มเป้าหมาย	ระยะเวลา
3. เวทีถอดบทเรียน การจัดการ ท่องเที่ยวที่ผ่านมา	1. เพื่อทบทวนและถอด บทเรียนการจัดการ ท่องเที่ยวของชุมชนที่ผ่านมา อย่างรอบด้าน 2. เพื่อให้เห็นศักยภาพและ ปัญหา พร้อมทั้งแนวทางการ แก้ไขเบื้องต้นในการจัดการ การท่องเที่ยวของชุมชนใน อนาคต	1. จัดเวทีประชุม แลกเปลี่ยน ทบทวนและ วิเคราะห์ ประสบการณ์การ จัดการ ท่องเที่ยวที่ผ่านมา ของชุมชน 2. สรุปบทเรียน การทำงาน หลังจากเสร็จเวที	1. ได้ทราบข้อมูล สถานการณ์การ ท่องเที่ยว ระบบการ บริหารจัดการ ปัญหา อุปสรรค และจุดแข็ง จุดอ่อนของการ จัดการการท่องเที่ยวที่ ผ่านมา 2. เกิดการวาง แผนการทำงาน ร่วมกัน	- ทีมวิจัย 20 คน - ชาวบ้านที่ เกี่ยวข้องกับการ ท่องเที่ยว 20 คน - หน่วยงานที่ เกี่ยวข้อง 10 คน - เจ้าหน้าที่ ศูนย์ 2 คน รวม 52 คน	พ.ค. -มิ.ย.50 (1 วัน)

กิจกรรม	วัตถุประสงค์	วิธีการ	ผลที่คาดว่าจะได้รับ	กลุ่มเป้าหมาย	ระยะเวลา
4. ประชุมวางแผนในการเก็บข้อมูล	เพื่อวางแผนในการเก็บข้อมูลการวิจัยร่วมกัน	1. จัดเวทีประชุมระดมความคิดเพื่อออกแบบการเก็บข้อมูล 2. วางแผนระยะเวลาและรูปแบบในการเก็บข้อมูล 3. วางแผนระยะเวลาและรูปแบบในการเก็บข้อมูล	1. ได้แผนและแนวทางในการเก็บข้อมูลร่วมกัน 2. ได้ประเด็น/คำถามที่ใช้ในการเก็บข้อมูล	-ทีมวิจัย 20 ท่าน -เจ้าหน้าที่ศูนย์ 2 ท่าน รวม 21 ท่าน	พ.ค. - มิ.ย. 50 (1 ครั้ง)

กิจกรรม	วัตถุประสงค์	วิธีการ	ผลที่คาดว่าจะได้รับ	กลุ่มเป้าหมาย	ระยะเวลา
5. ดำเนินการเก็บข้อมูลข้อมูลศักยภาพชุมชน 5.1 ด้านชุมชน 5.1.1 ลงพื้นที่เก็บข้อมูลภาคสนาม	1.เพื่อลงพื้นที่เก็บข้อมูลต้นทุน.ในด้านต่าง ๆ ที่มีประโยชน์ต่อการนำมาจัดการการท่องเที่ยวของชุมชน 2.เพื่อสร้างความสัมพันธ์การมีส่วนร่วม และให้คุณค่าแก่ผู้อาวุโสในชุมชนในเรื่องของการท่องเที่ยวและเรื่อง ๆ	1.ลงพื้นที่สำรวจสัมภาษณ์สังเกตและเก็บบันทึกข้อมูลแบบมีส่วนร่วม	1.ได้ทราบถึงความเข้ามาของชุมชน ประเพณีวัฒนธรรม และวิถีชีวิตของชุมชนที่เกี่ยวข้องกับป่า ตั้งแต่อดีต จนถึงปัจจุบัน สำหรับนำมาเป็นข้อมูลจัดการท่องเที่ยว 2. เกิดการสัมพันธ์ และมีส่วนร่วมของผู้อาวุโสในชุมชนที่จะมาร่วมเป็นเจ้าของในการท่องเที่ยวชุมชน	-ทีมวิจัย 10 คน -กลุ่มผู้อาวุโสในชุมชน	มี.ย.- พ.ย. 50 (6 ครั้ง)

กิจกรรม	วัตถุประสงค์	วิธีการ	ผลที่คาดว่าจะได้รับ	กลุ่มเป้าหมาย	ระยะเวลา
5.1 ด้านทรัพยากรธรรมชาติ 5.2.1 ลงพื้นที่เก็บข้อมูลภาคสนาม	1. เพื่อลงพื้นที่เก็บข้อมูลรายละเอียดความหลากหลายทางธรรมชาติของพันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ บริเวณรอบชุมชนและเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่าเขาสอยดาวบริเวณที่อยู่ติดกับชุมชน ที่เป็นประโยชน์ต่อการนำมาจัดการการท่องเที่ยวของชุมชน 2. เพื่อรวบรวมสถานที่/จุดเด่นที่น่าสนใจตามเส้นทางการท่องเที่ยว เช่น น้ำตก ถ้ำ	1. ลงพื้นที่สำรวจ สังเกตและเก็บบันทึกข้อมูลแบบมีส่วนร่วม	1. ได้ข้อมูลรายละเอียดความหลากหลายทางธรรมชาติของพันธุ์พืชพันธุ์สัตว์ ที่อยู่บริเวณรอบชุมชน และเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่าเขาสอยดาว บริเวณที่อยู่ติดกับชุมชน ที่เป็นประโยชน์ต่อการนำมาจัดการการท่องเที่ยวของชุมชน 2. ได้ข้อมูลสถานที่/จุดเด่นที่น่าสนใจตามเส้นทางการท่องเที่ยว	-ทีมวิจัย 10 คน	มี.ย.- พ.ย. 50 (4 ครั้ง ๆ ละ 2 วัน)

กิจกรรม	วัตถุประสงค์	วิธีการ	ผลที่คาดว่าจะได้รับ	กลุ่มเป้าหมาย	ระยะเวลา
5.3 เส้นทาง ระยะเวลา และแผนที่ จุดท่องเที่ยวที่สำคัญ ของป่าและชุมชน	1. เพื่อสำรวจ รวบรวม เส้นทาง ระยะเวลา ตามจุด ท่องเที่ยวที่น่าสนใจของ ชุมชน ป่าเพื่อที่เขาสามารถ ใช้และแหล่งท่องเที่ยว ใกล้เคียง 2. เพื่อร่างแผนที่และกำหนด ระยะเวลา ระยะทางของ แหล่งท่องเที่ยวแต่ละจุด	1. ลงพื้นที่สำรวจ บันทึก จัปเวลา และวัดระยะทาง ของแหล่งท่องเที่ยว แต่ละจุด (ประมาณ การ) 2. ร่างแผนที่และ กำหนดจุด ระยะเวลา ระยะทางของแหล่ง ท่องเที่ยวแต่ละจุด โดยอาจใช้แผนที่ มือสองมาเป็น ต้นแบบ	1. ได้แผนที่ท่องเที่ยว ที่มีความสมบูรณ์ ทั้ง จุดท่องเที่ยวที่ น่าสนใจ ระยะทาง ของการท่องเที่ยวใน แต่ละจุดพร้อมทั้งลาย ละเอียดอื่น ๆ	- ทีมวิจัยและผู้ สนใจในชุมชน	มิ.ย.- พ.ย. 50

กิจกรรม	วัตถุประสงค์	วิธีการ	ผลที่คาดว่าจะได้รับ	กลุ่มเป้าหมาย	ระยะเวลา
6. เวทีวิเคราะห์สังเคราะห์ข้อมูลร่วมกันอย่างต่อเนื่อง	1. เพื่อนำผลที่ได้จากการเก็บข้อมูล มาจัดหมวดหมู่ หลอมรวม ผลสมผสาน เชื่อมโยง เป็นองค์ความรู้ที่สร้างสรรค์ขึ้นใหม่ สำหรับนำมาใช้ประโยชน์ต่อการจัดการท่องเที่ยวและเรื่องอื่น ๆ ของชุมชน 2. เพื่อเตรียมข้อมูลจัดทำเอกสารรายงานและสะดวกต่อการนำไปใช้ประโยชน์	จัดเวทีแลกเปลี่ยนข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ สังเคราะห์ร่วมกัน และวางแผนการทำงานในระยะต่อไป	1. ได้ข้อมูลที่ผ่านการจัดหมวดหมู่ หลอมรวม ผลสมผสาน เชื่อมโยง เป็นองค์ความรู้ที่สร้างสรรค์ขึ้นใหม่ สำหรับนำมาใช้ประโยชน์ต่อการจัดการท่องเที่ยวและเรื่องอื่น ๆ ของชุมชน 2. ได้ข้อมูลสำหรับนำมาจัดทำเอกสารรายงานและเป็นผู้มีอสำหรับการท่องเที่ยวในอนาคต	- เจ้าหน้าที่ศูนย์ฯ 2 ท่าน - ทีมวิจัย 20 ท่าน รวม 22 ท่าน	ก.ค. – พ.ย. 50 (จัดเวทีเฉพาะ 1 ครั้ง)

กิจกรรม	วัตถุประสงค์	วิธีการ	ผลที่คาดว่าจะได้รับ	กลุ่มเป้าหมาย	ระยะเวลา
7.จัดทำรายงานความก้าวหน้าการวิจัย	1.เพื่อรายงานความก้าวหน้าของการดำเนินงาน และแนวทางการดำเนินงานต่อไป	- จัดพิมพ์เอกสารและรายงาน	1.เอกสารรายงานความก้าวหน้า 2. ได้บทเรียนและแนวทางการทำงานระยะต่อไป	-	ต.ค. 50
8. ดำเนินการเก็บข้อมูล (ต่อ) 8.1 ข้อมูลกิจกรรมกลุ่มองค์กรของชุมชนต่าง ๆ ที่เอื้ออำนวยต่อการมาหนุนเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยว	1.เพื่อค้นหาจุดเด่นและความเป็นไปได้อะไรของแต่ละกลุ่มองค์กรในชุมชน ที่มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับกิจกรรมการท่องเที่ยว 2.เพื่อแสวงหาความร่วมมือและความเป็นไปได้อะไรในการจัดการท่องเที่ยวร่วมกัน	1.จัดประชุมแลกเปลี่ยนแบบกึ่งทางการ 2.พูดคุย สัมภาษณ์ จัดบันทึก และแลกเปลี่ยนความคิดเห็น	1.ได้ทราบข้อมูลจุดเด่นและความเป็นไปได้อะไรของแต่ละกลุ่มองค์กรในชุมชน ที่มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับกิจกรรมการท่องเที่ยว 2.ได้แนวทางการร่วมมือและโอกาสความเป็นไปได้อะไรในการจัดการท่องเที่ยวร่วมกันในอนาคต	- ทีมวิจัย 20 คน - ตัวแทนกลุ่มองค์กรชุมชน 20 คน - เจ้าหน้าที่ศูนย์ฯ 5 คน รวม 45 คน	พ.ย. 50 (1 วัน)

กิจกรรม	วัตถุประสงค์	วิธีการ	ผลที่คาดว่าจะได้รับ	กลุ่มเป้าหมาย	ระยะเวลา
8.2 ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียง	1.เพื่อให้ทราบแหล่งท่องเที่ยวและสถานการณ์ของแหล่งท่องเที่ยวที่อยู่ข้างเคียง 2.เพื่อประสานความร่วมมือในการจัดการท่องเที่ยวร่วมกันในอนาคต	1.สืบค้นข้อมูลจากเอกสารหรือสื่อต่าง ๆ ที่มีอยู่ 2.สัมภาษณ์ จดบันทึก พูดคุยแลกเปลี่ยนแบบมีส่วนร่วมกับบุคคลหรือหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้อง	1.ได้ทราบแหล่งท่องเที่ยวและสถานการณ์ของแหล่งท่องเที่ยวที่อยู่ข้างเคียง เพื่อนำมาปรับใช้และวางแผนการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน 2.ได้ข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะ และแนวทางความร่วมมือในการจัดการท่องเที่ยวร่วมกันในอนาคต	- ทีมวิจัย - แหล่งข้อมูลทั้งเอกสารและตัวบุคคล	มิ.ย.- พ.ย. 50

กิจกรรม	วัตถุประสงค์	วิธีการ	ผลที่คาดว่าจะได้รับ	กลุ่มเป้าหมาย	ระยะเวลา
8.3 ข้อมูล ความต้องการ ความพึงพอใจ และข้อเสนอแนะจากนักท่องเที่ยว	1. เพื่อให้ทราบข้อมูล ความต้องการ ความพึงพอใจและข้อเสนอแนะจากนักท่องเที่ยวทั้งจากประสบการณ์ในพื้นที่และพื้นที่อื่น ๆ	1. สืบค้นข้อมูลจากเอกสารหรือสื่อต่าง ๆ ที่มีอยู่ 2. สัมภาษณ์ จดบันทึก พุดคุยแลกเปลี่ยนแบบมีส่วนร่วมกับบุคคลหรือหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้อง	1. ได้ทราบความต้องการ ความพึงพอใจ และข้อเสนอแนะจากนักท่องเที่ยวทั้งจากประสบการณ์ในพื้นที่และพื้นที่อื่น ๆ สำหรับนำมาวางแผนจัดการท่องเที่ยวให้มีความเหมาะสมกับนักท่องเที่ยวและสอดคล้องกับชุมชน	- ทีมวิจัย - แหล่งข้อมูลทั้งเอกสารและตัวบุคคล	มิ.ย.- พ.ย. 50

กิจกรรม	วัตถุประสงค์	วิธีการ	ผลที่คาดว่าจะได้รับ	กลุ่มเป้าหมาย	ระยะเวลา
9.เวทีค้นหาข้อมูลและหารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับชุมชน	1. เพื่อนำข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากการดำเนินงานที่ผ่านมาคืนข้อมูลสู่ชุมชน เชิดความถูกต้อง เติมเต็มและข้อเสนอแนะ 2. เพื่อร่วมกันหารูปแบบ/แนวทางการจัดการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับชุมชน โดยใช้ข้อมูลที่ได้เป็นฐานในการตัดสินใจ	1. จัดเวทีประชุมแบบกึ่งทางการและนำเสนอข้อมูลที่ได้จากการวิจัยโดยมีการแบ่งเป็นประเด็น พร้อมทั้งให้มีการระดมความคิดเห็นและความคิดและแลกเปลี่ยนความคิดเห็น	1. ได้นำเสนอข้อมูลการดำเนินงานสู่ชุมชน ทั้งที่มีความถูกต้องและเป็นที่ยอมรับของคนในชุมชน 2. ได้รูปแบบ/แนวทางการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนในอนาคต	- เจ้าหน้าที่ศูนย์ 5 คน - ทีมวิจัย 20 คน - ชุมชนที่สนใจ 30 คน - หน่วยงานที่เกี่ยวข้อ 10 คน รวม 65 ท่าน	พ.ย. – ธ.ค. 50 (1 วัน)

กิจกรรม	วัตถุประสงค์	วิธีการ	ผลที่คาดว่าจะได้รับ	กลุ่มเป้าหมาย	ระยะเวลา
10. จัดทำเอกสารรายงานฉบับสมบูรณ์	เพื่อนำข้อมูล/วิธีการ/ผลการดำเนินงาน/องค์ความรู้/บทเรียนที่เกิดขึ้นมาประมวลจัดทำเป็นเอกสารรายงานฉบับสมบูรณ์ สำหรับนำไปใช้ประโยชน์และเผยแพร่ต่อสาธารณะ	- จัดพิมพ์เอกสารและรายงานการ	- เอกสารรายงานฉบับสมบูรณ์พร้อมที่จะนำไปใช้ประโยชน์และเผยแพร่ต่อสาธารณะ		ม.ค.-ก.พ.51

ตาราง 1.1 แผนการดำเนินกิจกรรม 10 เดือน

บทที่ 2

บริบทชุมชนและสถานการณ์ที่เกี่ยวข้อง

2.1 สภาพทั่วไป และที่ตั้งชุมชน

ชุมชนเขาสอยดาวใต้ เดิมชื่อชุมชนซอยหลังอำเภอ เป็นชุมชนที่อยู่ใกล้กับเทือกเขาสอยดาว ทางทิศใต้ จึงทางชุมชนจึงมีมติเปลี่ยนชื่อจากชุมชนซอยหลังอำเภอ เป็นชื่อชุมชนเขาสอยดาวใต้ ตามชื่อเขา เมื่อประมาณปี 2550 เดิมชุมชนเป็นพื้นที่ป่าที่มีความอุดมสมบูรณ์ เริ่มมีคนเข้ามาจับจองที่ดินเพื่ออยู่อาศัยและทำกิน เมื่อประมาณปี พ.ศ. 2501 ซึ่งส่วนใหญ่อพยพมาจากภาคอีสาน เช่น ศรีสะเกษ ยโสธร ร้อยเอ็ด ขอนแก่น นครราชสีมา อุดรธานี มหาสารคาม เป็นต้น และในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เช่น จันทบุรี ระยอง ฉะเชิงเทรา และจังหวัดอื่นๆ อีก เช่น กรุงเทพฯ และได้ก่อตั้งเป็นชุมชนเมื่อประมาณ ปี พ.ศ. 2507 มีพื้นที่จำนวน 3,750 ไร่ สภาพภูมิประเทศมีลักษณะสูงๆ ต่ำๆ สลับกับเนินเขาเตี้ยๆ มีลำน้ำไหลผ่าน 2 สาย คือ คลองตานี และคลองทับหมาก มีจำนวนประชากร 526 คน เป็นชาย 323 คน และเป็นหญิง 294 คน คิดเป็นครัวเรือนมีจำนวน 155 ครัวเรือน ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำสวนผลไม้ (ข้อมูล ณ ปี 2551) ซึ่งสามารถอาชีพและจำนวนครัวเรือนได้ดังนี้

- ทำสวนผลไม้	จำนวน 96 ครัวเรือน
- ค้าขาย	จำนวน 6 ครัวเรือน
- รับราชการ	จำนวน 47 ครัวเรือน
- รับจ้าง	จำนวน 6 ครัวเรือน
- อาชีพอื่นๆ	จำนวน 3 ครัวเรือน

ชุมชนเขาสอยดาวใต้ อยู่ในเขตการปกครองของเทศบาลตำบลโป่งน้ำร้อน แบ่งการปกครองออกเป็น 5 ชุมชนย่อย ได้แก่ ชุมชนหลังโรงเรียน ชุมชนตำรวจ ชุมชนโรงพยาบาล ชุมชนแท่งดู่ และชุมชนเขาสอยดาวใต้

ภาพที่ 2.1 ประชากรส่วนใหญ่ในชุมชนเขาสอยดาวใต้ประกอบอาชีพทำสวนผลไม้

2.2 อาณาเขต

ชุมชนเขาสอยดาวได้มีอาณาเขตติดต่อดังนี้

ทิศเหนือ	จดชุมชนชอย 14 หมู่ที่ 8 ตำบลทับไทร
ทิศใต้	จดชุมชนคลองคานี หมู่ที่ 6 ตำบลทับไทร
ทิศตะวันออก	จดชุมชนตลาดทับไทร หมู่ที่ 1 ตำบลทับไทร
ทิศตะวันตก	จดเทือกเขาสอยดาวได้

ภาพที่ 2.2 แผนที่รอบในชุมชนเขาสอยดาวได้ วาดโดยคุณจรรยา จันทนา

2.4 หน่วยงานและสถานที่สำคัญ

ชุมชนเขาสอยดาวได้ ติดตัวอำเภอโป่งน้ำร้อน จึงมีสถานที่สำคัญหลายแห่ง เช่น หน่วยงานราชการต่างๆ ดังนี้

- ที่ว่าการอำเภอโป่งน้ำร้อน
- โรงพยาบาลโป่งน้ำร้อน
- ค่ายตรวจคนเข้าเมือง
- ที่ทำการไปรษณีย์โป่งน้ำร้อน
- สำนักงานเกษตรอำเภอโป่งน้ำร้อน
- สำนักงานสาธารณสุขอำเภอโป่งน้ำร้อน
- สำนักงานไฟฟ้าอำเภอโป่งน้ำร้อน
- สถานีตำรวจอำเภอโป่งน้ำร้อน
- หน่วยมาลาเรีย
- สำนักงานพลังงานเทศบาลโป่งน้ำร้อน
- องค์การบริหารส่วนตำบลทับไทร

นอกจากนี้แล้ว ยังมีสถานที่อื่นๆ อีก เช่น สำนักสงฆ์สำนักสงฆ์เขาสอยดาวใต้ ไอยราภิอารี รีสอร์ท สถานีบริการน้ำมันการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย

ส่วนในชุมชนก็มี โรงเรียนวัดทับไทร ศาลากลางชุมชน จำนวน 1 แห่ง (ศาลาอิมน้ำ) และร้านค้าชุมชน จำนวน 1 แห่ง

2.5 การถือครองกรรมสิทธิ์ที่ดิน

ในเขตอำเภอทับไทร เนื่องจากเป็นพื้นที่อุดมสมบูรณ์ มีทั้งทิวทัศน์ที่ดี อากาศดี ดังนั้น จึงมีผู้คนจากภายนอกมากว้านซื้อที่ดินไว้ครอบครองจำนวนมาก โดยเฉพาะพื้นที่ทำเลดีๆ ติดถนน ติดเขา ใกล้น้ำตก เป็นต้น อย่างไรก็ตาม การถือครองกรรมสิทธิ์ ส่วนใหญ่เป็นของประชาชนในชุมชน ซึ่งมีที่ดินขนาด 1-10 ไร่ โดยเฉลี่ยจำนวนมาก และกรรมสิทธิ์ที่ดินยังเป็นลักษณะเขตที่ดิน (สปก 4-01) และเอกสาร ภทท.(ภาษีบำรุงท้องที่) แม้ว่าบางส่วนจะปรับเป็น นส.3 ก หรือโฉนดไปแล้วก็ตาม

2.6 ประวัติศาสตร์ของชุมชน

ชุมชนเขาสอยดาวได้มีประชาชนอพยพเข้ามาบุกเบิก จับจอง ที่ดินที่ยังเป็นป่า ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2501 จำนวน 7 คน คือ นายแขก กวางทอง , นายป้อน บัณชู , นายบุญชู ศรีประเสริฐ , นายเงาะ จันทรแก้ว , นายโหม่ง พุทธอุทัย , นายถึก น้ำฟ้าและนายกร แก่นดัก ได้แบ่งที่ดินกันทำมาหากิน ต่อมา มีการแบ่งขายให้กับบุคคลภายนอก ซึ่งอพยพมาจากต่างจังหวัด ได้แก่ ร้อยเอ็ด

ยโสธร ขอนแก่น หนองคาย ระยอง ปราจีนบุรี สระแก้ว กรุงเทพมหานคร และจังหวัดจันทบุรีเป็น ส่วนน้อยมาก เมื่อมีการแบ่งขายที่ดินชุมชนก็มีการขยายตัวใหญ่ขึ้น ประกอบกับการย้ายที่ว่าการ อำเภอจากบ้านโป่งน้ำร้อน (เก่า) มาตั้งอยู่ใกล้ถนนสายจันทบุรี - สระแก้ว เมื่อปี พ.ศ. 2508 ชุมชนจึงหนาแน่นขึ้นเป็นลำดับ แต่ก็ไม่มากนักเพราะทางอำเภอได้กันแนวเขตแดนเป็นของอำเภอ โป่งน้ำร้อน เกือบติดกับเขตป่าสงวน และบริเวณตลาดสด จึงทำให้การอพยพชะลอการขยายตัว ตั้งแต่นั้นมา

2.7 วิถีชีวิตของคนในชุมชน

ในช่วงที่มีการก่อสร้างที่ว่าการอำเภอโป่งน้ำร้อน บริเวณชุมชนเขาสอยดาวได้ยังมีสัตว์ป่า ชุกชุมมาก เช่น เสือ และกิ้งก่ามาหาอาหารอยู่เป็นประจำ ชาวบ้านปลูกบ้านเรือนอยู่ห่างๆ ในที่ดิน ทำกินของตนเอง ลักษณะบ้านเป็นบ้านไม้ไผ่ยกพื้นสูง 1 เมตร หลังคามุงด้วยหญ้าคา หรือใบระกำ ชาวบ้านมีการไปมาหาสู่กันบ้าง คนเฒ่าคนแก่เล่าว่า ซอยหลังอำเภอ (ชุมชนเขาสอยดาวได้ ปัจจุบัน) มีฝูมมาก เป็นฝูป่า ต่อมาก็ค่อยๆ หายไปตามความเจริญของบ้านเมือง หากมีการเข้าป่าล่า สัตว์ ต้องบนบานศาลกล่าวเจ้าที่ด้วยเหล้าขาว (เหล้าป่า) พร้อมไก่ต้ม 1 ตัว การประกอบอาชีพ เกษตรเพื่อการบริโภค เช่น การทำไร่ข้าว (ข้าวไร่) ทำสวน ปัจจุบันเป็นพืชสวนทั้งหมด อาศัยน้ำ จากภูเขาเพื่อการเกษตรและบริโภค น้ำเพื่อการเกษตรไม่ค่อยพอใช้ในฤดูแล้ง แต่ก็ยังไม่ถึงขั้นขาด แคลน

2.8 การคมนาคม

ในช่วงแรกของการตั้งชุมชน ถนนหนทางยังไม่สะดวกนัก ยังอาศัยการเดินทางเท้าและทาง เเกวียน ในปัจจุบันการคมนาคมสะดวกมากขึ้น สามารถขับขี่รถจักรยานยนต์ และรถยนต์เข้า หมู่บ้านไปถึงเนินเขา

ชุมชนเขาสอยดาวได้ อยู่ห่างจากจังหวัดจันทบุรีประมาณ 48 กิโลเมตร การเดินทาง จาก จังหวัดจันทบุรี ถึง ชุมชนเขาสอยดาวได้ในปัจจุบันนั้น เดินทางโดยรถยนต์เป็นหลัก ตามเส้นทาง ถนนเฉลิมพระเกียรติ ร.9 (จันทบุรี – สระแก้ว) หรือทางหลวงหมายเลข 317 และมีรถประจำทาง วิ่งผ่านหลายสาย เช่น จันทบุรี – สระบุรี ตราด-ฉะเชิงเทรา จันทบุรี-บุรีรัมย์ จันทบุรี-นครราชสีมา จันทบุรี-ปะตง (รถสองแถว) จันทบุรี-ฉะเชิงเทรา (รถตู้เล็ก)

2.9 ความเชื่อ ศาสนา และวัฒนธรรม

ประชากรทั้งหมดในชุมชนเขาสอยดาวได้นับถือศาสนาพุทธ นิยมไปทำบุญที่สำนักสงฆ์ เขาสอยดาวได้ (วัดธรรมยุติ) เป็นประจำในวันสำคัญทางศาสนา จะนิยมนำสักรับกับข้าวไปทำบุญ และรับประทานอาหารที่วัด หากมีกับข้าวเหลือมากก็จะแบ่งใส่ปิ่นโตกลับบ้านกันทุกๆ บ้าน การ

ไปทำบุญมีลักษณะคล้ายกับไปงานปาร์ตี้ กล่าวคือ นำอาหารไปร่วมกันรับประทาน หลังจากทำบุญและทำทานไปในตัว ใครไม่ได้นำอาหารไปก็ร่วมรับประทานได้ ทุกวันพระจะมีราษฎรส่วนหนึ่งไปถือศีล ปฏิบัติธรรมที่สำนักสงฆ์ประมาณ 5 - 10 คน ส่วนเด็ก ๆ ที่เป็นบุตรหลานก็จะไปร่วมรับประทานอาหารที่สำนักสงฆ์เช่นกัน พระที่เป็นเจ้าอาวาสท่านจะนำอาหาร และสิ่งของมาบริจาคให้กับฆราวาสอยู่เป็นนิจ หากมีมากเกินไปจนจำเป็น ความเชื่อของคนในชุมชนยังนับถือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เจ้าป่า เจ้าเขา อยู่ส่วนมากจะเป็นผู้สูงอายุ แต่ความเชื่อในเรื่องนี้ค่อยเลือนหายไปกับคนรุ่นเก่าที่เสียชีวิตไป งานทำบุญส่งทุ่งยังคงปฏิบัติกันมาเป็นประเพณีทุกปี ซึ่งปฏิบัติกันในช่วงปลายเดือนเมษายน และจะไปร่วมกิจกรรมกันทั้งหมู่บ้าน กิจกรรมในวันทำบุญส่งทุ่งจะใช้เวลา 2 วัน คือ สวดมนต์เย็น และทำบุญเลี้ยงพระในตอนเช้า จากนั้นจะมีพิธีตั้งศาลเพิงดา พร้อมอาหารหวาน-คาว มะพร้าว 2 ลูก เหล้าขาว 1 ขวด เช่น ไหว้ผี และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เช่น เจ้าป่า เจ้าเขา กล่าวคำถวายอัญเชิญสิ่งศักดิ์สิทธิ์มารับเครื่องเช่น ไหว้ เพื่อวัตถุประสงค์ให้ราษฎรได้ทำมาหากินเจริญรุ่งเรือง เก็บผลไม้ และผลผลิตทางการเกษตรให้ได้ปริมาณมากๆ ต่อจากนั้นก็จะมีการรดน้ำคำหัวผู้หลักผู้ใหญ่ ผู้สูงอายุ และมีการละเล่นตามสมควร เช่น เล่นเปตอง ร้องเพลง ส่วนการปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนาที่เป็นสากล ก็จะทำทุกวันสำคัญ เช่น ปีใหม่ ทอดผ้าป่า ทำบุญสงกรานต์ ทำบุญเข้าพรรษา ออกพรรษา ทอดกฐิน ลอยกระทง ตามประเพณีนิยม

2.10 พัฒนาการและการเปลี่ยนแปลง

1) ยุคก่อตั้งหมู่บ้าน พ.ศ. 2501 – 2503

เมื่อครั้งอดีตบริเวณชุมชนเป็นป่าดิบชื้นที่มีอุดมสมบูรณ์สูง สภาพภูมิอากาศค่อนข้างหนาวเย็น ชุ่มชื้นและมีฝนตกชุก มีสัตว์ป่าน้อยใหญ่มากมายอาศัยอยู่ทั่วอาณาบริเวณแถบนี้ เดิมคนที่เข้ามาอยู่อาศัยเป็นกลุ่มแรกได้แก่ คนเชื้อสายของ เช่น ผู้ใหญ่จวน จันทรแก้ว และเริ่มมีผู้คนจากอำเภอมะขาม เข้ามาจับจองพื้นที่แต่ยังมีไม่มากนัก การคมนาคมในช่วงนั้นถนนหนทางยังเป็นทางลูกรัง การไปมาหาสู่กันจะใช้เกวียน หรือไม่ก็ใช้การเดินเท้า สำหรับในเรื่องการทำมาหากิน ชุมชนยังประกอบอาชีพทำข้าวไร่ พิธีกรรม ความเชื่อต่างๆ ยังเป็นแบบเคารพธรรมชาติ นับถือผีและสิ่งศักดิ์สิทธิ์

ในช่วงนั้นเริ่มมีการย้ายตัวอำเภอไปน้ำร้อน มาตั้งอยู่ในบริเวณตัวอำเภอในปัจจุบัน และมีการสถานีอนามัยมาตั้งอยู่ใกล้ชุมชน ส่วนการดูแลสุขภาพและการรักษาอาการเจ็บป่วยยังให้หมอพื้นบ้านในการรักษา การคลอดลูกก็ยังใช้หมอดำแยในการทำคลอด ส่วนการศึกษานั้นเรียนอยู่ที่วัดทับไทร

2) ยุคจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ มาเยือนโป่งน้ำร้อน 2504 -2507

ในช่วงเวลาดังกล่าวจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ซึ่งเป็นนายกรัฐมนตรีเดินทางลงมายังพื้นที่โป่งน้ำร้อน ทางชุมชนจึงส่งตัวแทนไปเสนอเรื่องราว ความทุกข์ยากต่างๆ ท่านจึงให้มีการตัดถนนใหม่เป็นถนนลาดยาง ผลที่เกิดขึ้นคือทำให้การเดินทางสะดวกขึ้น ผู้คนจึงเริ่มเข้ามาจับจองพื้นที่ทำมาหากินมากขึ้นกว่าเดิมแต่ก็ยังไม่มากนัก เพียงแต่จับจองพื้นที่เพื่อพอทำมาหากินเท่านั้น ทรัพยากรธรรมชาติยังคงอุดมสมบูรณ์อยู่ การประกอบอาชีพก็ยังคงเป็นการทำข้าวไร่และทำสวนผลไม้ ส่วนการดูแลและรักษาสุขภาพบางคนก็เริ่มหันมารักษาด้วยแพทย์แผนปัจจุบัน ส่วนความสัมพันธ์ของผู้คนยังเป็นแบบเคารพผู้อาวุโส เมื่อมีงานก็จะมีการเอาแรงช่วยเหลือกัน

3) ยุคสัมปทานป่า (2508 – 25015)

รัฐบาลมีนโยบายในการสัมปทานป่าไม้ทั่วประเทศ พื้นที่บริเวณนี้ก่อนประกาศเป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ ป่าเขาสอยดาวก็ได้รับผลกระทบด้วย เนื่องจากในอดีตเคยเป็นพื้นที่ป่าสงวน จึงทำให้พื้นที่ป่าบริเวณอำเภอโป่งน้ำร้อนทั้งหมดอยู่ในเขตสัมปทาน ซึ่งบริษัทที่เข้ามาทำการสัมปทานเป็นบริษัทมาจากระยะของ ผลที่ตามมาคือ ทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่าลดลงเรื่อยๆ

4) ยุคคนอพยพ (2516 - 2524)

หลังจากที่สัมปทานป่าไม้หมดสัญญาไป คนในชุมชนและคนต่างจังหวัดจากทั่วสารทิศเริ่มมาจับจองพื้นที่ทำการบุกรุกบริเวณป่าที่เสื่อมโทรม เพื่อทำการเกษตร และเริ่มเป็นชุมชนที่มีความหลากหลาย และช่วงนั้นเป็นที่น่าเสียใจก็คือ เจ้าหน้าที่ของรัฐวางตัวเป็นใหญ่ไม่ให้เกียรติประชาชน

5) ยุคเข้าสู่การพัฒนา (2525 – 2530)

ช่วงเวลาดังกล่าวหลายสิ่งหลายอย่างได้มีการเปลี่ยนแปลงค่อนข้างชัดเจน เริ่มมีไฟฟ้าเข้าหมู่บ้าน คนเริ่มมีรถจักรยานยนต์ ผู้คนเริ่มมีการประกอบอาชีพหลากหลาย เปลี่ยนจากการเอาแรงมาเป็นรับจ้างมากขึ้น มีการปลูกมันสำปะหลัง ปลูกยางพารา ส่วนข้าวไร่เริ่มมีการปลูกน้อยลงไป การดูแลรักษาสุขภาพเริ่มรักษาด้วยแพทย์แผนปัจจุบันมากขึ้น ทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่าเริ่มลดน้อยลงไปเหลือเพียงบริเวณใกล้เขาสอยดาวได้ เนื่องจากสัมปทานเข้าไม่ถึง ถึงแม้ว่าในช่วงระหว่างนั้นจะมีสงครามกลางเมืองของประเทศกัมพูชาแต่ก็ไม่มีผลกระทบกับชุมชนมากนัก

6) ยุคเฟื่องฟู (2530 -2534)

ในช่วงเวลานั้น ที่ดินมีราคาสูงมาก ทำให้มีคนเข้ามาจับจองเป็นจำนวนมาก และเป็นช่วงที่มีการเปลี่ยนมือถือครองที่ดินมากที่สุด คนที่ขายที่ดินมีเงินใช้จ่ายมาก ผลที่เกิดขึ้นในเรื่องของความสัมพันธ์ของคนในชุมชน คือ เริ่มมีการแบ่งฐานะร่ำรวยยากจนกันอย่างชัดเจน มีการแข่งขันทางวัตถุมากขึ้น เริ่มมีการส่งลูกหลานออกไปเรียนนอกพื้นที่มากขึ้น ภูมิปัญญาความเชื่อต่างๆ เริ่มหมดคุณค่า บางสิ่งบางอย่างก็หายไป เช่น การคลอดลูกด้วยหมอดำแย เป็นต้น ทรัพยากรก็เริ่มถูกบุกรุกและใช้ประโยชน์อย่างไม่มีการควบคุม การประกอบอาชีพจากการทำนาเปลี่ยนเป็นมาทำสวนผลไม้และยางพารากันเพิ่มมากขึ้น

7) ยุคข้าวยากหมากแพง (2535 -2540)

หลังจากยุคเฟื่องฟูในช่วงของพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ เป็นนายกรัฐมนตรี และมีเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ เป็นต้นมา เศรษฐกิจของชุมชนเริ่มให้จ่ายฝืดเคืองมากขึ้น การทำการเกษตรเริ่มมีการหันมาใช้เคมี ผู้คนเริ่มมีวิถีชีวิตแบบคนเมืองมากขึ้น การทำข้าวไร่และการเอาแรงกันหมดไปจากวิถีชุมชน มีเพียงการเอาแรงในเครือญาติบ้างบางครั้ง ทรัพยากรป่าไม้ยังอยู่ในสภาวะทรงตัวไม่มีการบุกรุกเพิ่ม

8) ยุคทักษิณ 1. (2540 – 2545)

หลังจากที่เกิดวิกฤตฟองสบู่แตกในช่วงประมาณ ปี 2539 -2540 ชุมชน คนในชุมชนก็ได้รับผลกระทบ เช่น ราคาสินค้าแพง แต่ค่าแรงถูก (เมื่อเทียบกับรายจ่าย) รัฐบาล ภายใต้การนำของ พ.ต.ท. ดร. ทักษิณ ชินวัตร ได้มีการกระจายงบประมาณเข้ามาในชุมชนเป็นจำนวนมาก เช่น กองทุนหมู่บ้าน เพื่อให้ชุมชนได้เกิดการเรียนรู้ในการบริหารจัดการกันเอง และเกิดกระแสการบริโภคนิยมให้ฟื้นคืนกลับมาอีกครั้ง ผลที่ตามมากับชุมชน คือ เกิดกระแสการบริโภคและค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นมาก แต่เงินก็เป็นเงินกู้อีก เช่น กู้จากกองทุนหมู่บ้าน เนื่องจากเงินที่ใช้จ่ายเป็นเงินที่กู้อีก มาจากกระแสของโลกที่ไร้พรมแดนการสื่อสารต่างๆ ถึงกันทั่วโลก เด็กนักเรียนที่พ่อแม่ส่งไปเรียนนอกพื้นที่ เมื่อสำเร็จการศึกษาก็หางานทำในเมืองใหญ่ แทบจะไม่มีใครกลับมาพัฒนาชุมชนบ้านเกิด ภูมิปัญญาท้องถิ่นต่างๆ หลายอย่างก็สูญสิ้นไป

9) ยุคปัจจุบัน (2546 – ปัจจุบัน)

ชุมชนเริ่มมีการเรียนรู้และปรับตัวเองเพื่อแก้ปัญหาของชุมชนเอง เริ่มมีการก่อตั้งกลุ่มโดยมีหน่วยงานต่างๆ มาให้การสนับสนุน เพื่อจัดการดูแลชีวิตของคนในชุมชนให้ดีขึ้น มีการหาแนวทางอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและ การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นกลับมาใช้ใหม่ และหาวิธีดึงการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนด้วยกิจกรรมต่างๆ เพื่อแก้ไขกับปัญหาที่ประสบอยู่

(ต่อ)

กิจกรรม/เดือน	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	ม.ค.	ก.พ.
	50	50	50	50	50	50	50	50	51	51
9. จัดพิมพ์รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์										

ตารางที่ 3.1 กิจกรรมตามแผนที่ตั้งไว้

3.1.1 การประชุมทีมงานวิจัยที่ได้ดำเนินการมาแล้ว

- วันที่ 4 กรกฎาคม 2550 เวลา 19.00 -22.00 น. ณ ศาลาริมน้ำชุมชนเขาสอยดาวได้ หมู่ที่ 1 ตำบลทับไทร อำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี
- วันที่ 17 กรกฎาคม 2550 เวลา 19.00-22.00 น. ณ ศาลาริมน้ำชุมชนเขาสอยดาวได้ หมู่ที่ 1 ตำบลทับไทร อำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี
- วันที่ 7 สิงหาคม 2550 เวลา 10.00-12.30 น. ณ ศาลาการเปรียญสำนักสงฆ์เขาสอยดาวได้ หมู่ที่ 1 ตำบลทับไทร อำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี
- วันที่ 11 กันยายน 2550 เวลา 19.00 - 22.00 น. ณ ศาลาริมน้ำชุมชนเขาสอยดาวได้ หมู่ที่ 1 ตำบลทับไทร อำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี
- วันที่ 23 กันยายน 2550 เวลา 19.00 - 21.00 น. ณ ศาลาริมน้ำชุมชนเขาสอยดาวได้ หมู่ที่ 1 ตำบลทับไทร อำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี
- วันที่ 27 กันยายน 2550 เวลา 19.00 - 21.20 น. ณ ศาลาริมน้ำชุมชนเขาสอยดาวได้ หมู่ที่ 1 ตำบลทับไทร อำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี
- วันที่ 8 ตุลาคม 2550 เวลา 19.00 -22.00 น. ณ ศาลาริมน้ำชุมชนเขาสอยดาวได้ หมู่ที่ 1 ตำบลทับไทร อำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี
- วันที่ 26 ตุลาคม 2550 เวลา 19.00-22.00 น. ณ ศาลาริมน้ำชุมชนเขาสอยดาวได้ หมู่ที่ 1 ตำบลทับไทร อำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี
- วันที่ 15 พฤศจิกายน 2550 เวลา 19.00 -22.00 น. ณ ศาลาริมน้ำชุมชนเขาสอยดาวได้ หมู่ที่ 1 ตำบลทับไทร อำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี
- วันที่ 7 ธันวาคม 2550 เวลา 19.00 -22.00 น. ณ ศาลาริมน้ำชุมชนเขาสอยดาวได้ หมู่ที่ 1 ตำบลทับไทร อำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี
- วันที่ 11 มกราคม 2551 เวลา 19.00 - 22.00 น. ณ ศาลาริมน้ำชุมชนเขาสอยดาวได้ หมู่ที่ 1 ตำบลทับไทร อำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี

- วันที่ 11 กุมภาพันธ์ 2551 เวลา 19.00 - 22.00 น. ณ ศาลาภิรมย์ภักดี กรุงเทพมหานคร หมู่ที่ 1 ตำบลทับไทร อำเภอบ้านลาด จังหวัดจันทบุรี
- วันที่ 14 พฤษภาคม 2551 เวลา 19.00-21.30 น. ณ ศาลาภิรมย์ภักดี กรุงเทพมหานคร หมู่ที่ 1 ตำบลทับไทร อำเภอบ้านลาด จังหวัดจันทบุรี
- วันที่ 9 ตุลาคม 2551 เวลา 19.00 -20.00 น. ณ ศาลาภิรมย์ภักดี กรุงเทพมหานคร หมู่ที่ 1 ตำบลทับไทร อำเภอบ้านลาด จังหวัดจันทบุรี
- วันที่ 21 ตุลาคม 2551 เวลา 09.00 -16.00 น. ณ ชุมชนเขาชะเมา หมู่ที่ 1 ตำบลทับไทร อำเภอบ้านลาด จังหวัดจันทบุรี
- วันที่ 8 มกราคม 2552 เวลา 19.00 - 21.30 น. ณ ศาลาภิรมย์ภักดี กรุงเทพมหานคร หมู่ที่ 1 ตำบลทับไทร อำเภอบ้านลาด จังหวัดจันทบุรี
- วันที่ 17 กุมภาพันธ์ 2552 เวลา 19.00-21.30 น. ณ ศาลาภิรมย์ภักดี กรุงเทพมหานคร หมู่ที่ 1 ตำบลทับไทร อำเภอบ้านลาด จังหวัดจันทบุรี
- วันที่ 13 มีนาคม 2552 เวลา 19.00-21.30 น. ณ ศาลาภิรมย์ภักดี กรุงเทพมหานคร หมู่ที่ 1 ตำบลทับไทร อำเภอบ้านลาด จังหวัดจันทบุรี
- วันที่ 24 มีนาคม 2552 เวลา 19.00 -21.30 น. ณ ศาลาภิรมย์ภักดี กรุงเทพมหานคร หมู่ที่ 1 ตำบลทับไทร อำเภอบ้านลาด จังหวัดจันทบุรี
- วันที่ 5 เมษายน 2552 เวลา 19.00 -21.30 น. ณ ศาลาภิรมย์ภักดี กรุงเทพมหานคร หมู่ที่ 1 ตำบลทับไทร อำเภอบ้านลาด จังหวัดจันทบุรี
- วันที่ 27 เมษายน 2552 เวลา 19.00 - 21.30 น. ณ ศาลาภิรมย์ภักดี กรุงเทพมหานคร หมู่ที่ 1 ตำบลทับไทร อำเภอบ้านลาด จังหวัดจันทบุรี
- วันที่ 12 พฤษภาคม 2552 เวลา 19.00-21.30 น. ณ ศาลาภิรมย์ภักดี กรุงเทพมหานคร หมู่ที่ 1 ตำบลทับไทร อำเภอบ้านลาด จังหวัดจันทบุรี
- วันที่ 15 กันยายน 2552 ณ ชุมชนเขาชะเมา หมู่ที่ 1 ตำบลทับไทร อำเภอบ้านลาด จังหวัดจันทบุรี
- วันที่ 21 ธันวาคม 2552 เวลา 13.00 -17.00 น. ณ สวนผู้กองสุรชาติ หมู่ที่ 1 ตำบลทับไทร อำเภอบ้านลาด จังหวัดจันทบุรี
- วันที่ 21 มกราคม 2553 เวลา 13.00 -17.00 น. ณ สวนผู้กองสุรชาติ หมู่ที่ 1 ตำบลทับไทร อำเภอบ้านลาด จังหวัดจันทบุรี
- วันที่ 4 กุมภาพันธ์ 2553 เวลา 13.00 -17.00 น. ณ สวนผู้กองสุรชาติ หมู่ที่ 1 ตำบลทับไทร อำเภอบ้านลาด จังหวัดจันทบุรี
- วันที่ 19 กุมภาพันธ์ 2553 เวลา 19.00 -21.30 น. ณ สวนคุณวารี หมู่ที่ 1 ตำบลทับไทร อำเภอบ้านลาด จังหวัดจันทบุรี

-วันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2553 เวลา 14.00 -17.00 น. ณ บ้านคุณพยนต์ หมู่ที่ 1 ตำบลทับไทร อำเภอบึงนาราง จังหวัดจันทบุรี

-วันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2553 เวลา 17.00-21.30 น. ณ อาคารป้องกันบรรเทาสาธารณภัย เทศบาลบึงนาราง อำเภอบึงนาราง จังหวัดจันทบุรี

- วันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2553 เวลา 12.30 -16.00 น. เวทีคืนความรู้และหาแนวทางการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเขาสอยดาวได้ ณ เทศบาลตำบลบึงนารางจังหวัดจันทบุรี

3.1.2 รายละเอียดการเข้าร่วมสัมมนาในเวทีต่าง ๆ ของสมาชิกทีมงานวิจัยชุมชนเขาสอยดาวได้

- วันที่ 13 กันยายน 2550 ร่วมเวทีสัญจร CBT ภาคตะวันออก ณ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี จันทบุรี จำนวน 3 คน

- วันที่ 24- 25 กันยายน 2550 ร่วมเวทีการวิจัยท้องถิ่นภาคตะวันออก ณ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี จันทบุรี จำนวน 3 คน

- วันที่ 26-27 มกราคม 2552 ร่วมกิจกรรมทดลองการท่องเที่ยว ณ บ้านทุ่งเพล ตำบลฉนวน อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี จำนวน 3 คน

- วันที่ 21-23 มีนาคม 2552 ร่วมกิจกรรม 10 ปี งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ณ อิมแพคเมืองทองธานี กรุงเทพมหานคร จำนวน 2 คน

- วันที่ 17 เมษายน 2552 ร่วมกิจกรรมเวทีเครือข่าย (การสร้างเครือข่าย) ณ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี จันทบุรี จำนวน 4 คน

- วันที่ 29-30 เมษายน 2552 ร่วมประชุมเวทีสัญจร ณ บ้านคลองทราย กิ่งอำเภอกอสูง จังหวัดสระแก้ว จำนวน 2 คน

- วันที่ 30-31 พฤษภาคม 2552 ร่วมสรุปทิศทางการสร้างเครือข่ายฯ ณ วัดเขาบายศรี อำเภอบึงนาราง จังหวัดจันทบุรี จำนวน 2 คน

- วันที่ 26 พฤษภาคม 2552 ร่วมประชุมวางแผนจัดการข้อมูลเพื่อสร้างระบบท่องเที่ยว ณ วัดทองทั่ว อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี จำนวน 2 คน

3.2 สรุปกิจกรรมที่ดำเนินการมา

3.2.1 ประชุมชุมชน กรรมการชุมชน ผู้นำท้องถิ่น

ครั้งที่ 1 เมื่อวันที่ 17 กรกฎาคม 2550 เวลา 19.00 - 22.00 น. ณ ศาลาหมู่บ้านชุมชนเขาสอยดาวได้ หมู่ที่ 1 ตำบลทับไทร อำเภอบึงนาราง จังหวัดจันทบุรี

● วัตถุประสงค์

-เพื่อประชาสัมพันธ์ทำความเข้าใจกับราษฎร กรรมการชุมชน ผู้นำท้องถิ่น ในการจัดตั้ง

ทีมวิจัยตามโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เขาสอยดาวได้

- **กลุ่มเป้าหมายและผู้เข้าร่วมประชุม**

- 1) ราษฎรชุมชนเขาสอยดาวได้ จำนวน 46 คน
- 2) คณะทีมงานจากศูนย์ประสานงานการวิจัยเพื่อท้องถิ่นภาคตะวันออก จำนวน 5 คน

- **วิธีการ**

- 1) การบรรยาย ประชาสัมพันธ์
- 2) ใช้แผนที่ความคิดเป็นอุปกรณ์เครื่องมือ

- **ผลที่คาดว่าจะได้รับ**

จัดตั้งทีมงานวิจัย 1 คณะ

- **ผลการดำเนินงาน**

ผศ.ไพโรจน์ แสงจันทร์ เป็นหัวหน้าทีมงานจากศูนย์ประสานงานการวิจัยเพื่อท้องถิ่นภาคตะวันออก ได้ประชาสัมพันธ์ว่าจะทำโครงการวิจัยชุมชนเกี่ยวกับการท่องเที่ยวชุมชนเขาสอยดาวได้ (เขาสอยดาวได้) ซึ่งชุมชนได้ทำกันอยู่แล้ว แต่ไม่เป็นรูปแบบที่ชัดเจน ทางราชการจะให้งบประมาณ จำนวน 120,000 บาท เพื่อเป็นทุนทำวิจัย มีใครคิดเห็นประการใด จะทำได้หรือไม่ เพราะชุมชนเขาสอยดาวได้ ยังมีทรัพยากรธรรมชาติอยู่มาก ถ้าทำแล้วราษฎรในชุมชนอาจจะมียาได้เสริมและมีการเรียนรู้จากการบริหารจัดการท่องเที่ยว ประชาสัมพันธ์หมู่บ้านชุมชนของตนให้เป็นที่รู้จักแก่คนทั่วไป ซึ่งการทำงานต้องมีขั้นตอนการปฏิบัติ เป็นงานที่ชุมชนวิจัยเองทางราชการมีส่วนร่วมในการเป็นพี่เลี้ยง และสนับสนุนทางวิชาการ งบประมาณ เท่านั้น จึงถามว่าพวกเราเห็นด้วยหรือไม่ นายวนปรัชญ์ พูนชัย ตอบว่าเห็นด้วยอย่างยิ่ง เนื่องจากทรัพยากรธรรมชาติในป่าเขาของชุมชนเรามีมาก ถ้าชุมชนไม่ทำเอง อาจจะมีหน่วยงาน/เอกชนเข้ามาบริหารจัดการทำก็เป็นได้ แล้วคนอื่นล่ะ มีความคิดเห็นว่าเป็นอย่างไร ควรทำหรือไม่ ถ้าใครเห็นด้วยให้ยกมือขึ้น ที่ประชุมยกมือเกือบครบทุกคน ยังคงเหลือที่ไม่ยกมืออีกเพียง 5 - 6 คนเท่านั้น แล้วคนที่ไม่ยกมือมีความคิดเห็นเป็นอย่างไร ได้รับคำตอบว่าแล้วแต่เสียงส่วนใหญ่ อยากรู้ก็ได้

ผศ.ไพโรจน์ แสงจันทร์ กล่าวว่า ถ้าเป็นเช่นนั้นก็ต้องจัดตั้งทีมวิจัยของชุมชนขึ้นมา 1 คณะ ให้ทุกคนเสนอชื่อผู้ที่ตนเองเห็นว่าควรเป็นทีมวิจัย ผู้ใหญ่จวน จันทรแก้ว เป็นผู้เสนอชื่อบุคคลเรียงต่อกันมา บางคนก็ปฏิเสธถอนตัวออกไป รวบรวมสมาชิกได้ทั้งหมด 20 คน ดังนี้

1. นายจรูญ จันทนา	2. นายรุจิพรหม สามงคุณ
3. นายสวาท จำจันทร์	4. นายวรานนท์ สามงคุณ
5. นายรัชชัย แก่นดัก	6. นายสมบัติ ดวงเจริญ

7. นายณรงค์เดช รื่นรมย์	8. นายอาทิตย์ ทับทิมแสง
9. นายทองสุข ฉิมพาลี	10. นายอาทิตย์ ศรีประเสริฐ
11. นายพรประเสริฐ ศรีประเสริฐ	12. นายสำราญ ศรีประเสริฐ
13. นายบุญเลิศ น้ำฟ้า	14. นายบุญเพ็ญ แก่นดัก
15. นายประเสริฐ ทองหล่อ	16. นายบัญชา มาพันธ์สุ
17. นายชาญชัย สรวมศิริ	18. นายประจวบ เทียมจิตร
19. นายจิตรกร จันท์แก้ว	20. นายณรงค์ คำรอด

ผศ.ไพโรจน์ แสงจันทร์ แล้วจะให้ใครเป็นหัวหน้า และที่ปรึกษา

มติที่ประชุม เสนอให้นายณรงค์ คำรอด เป็นหัวหน้าทีม และให้แต่งตั้งที่ปรึกษา จำนวน 3 คน ดังนี้

- 1) นายจวน จันท์แก้ว
- 2) นายพนธ์ อันสำราญ
- 3) นายวนปรัชญ์ พูนชัย

ภาพที่ 3.1 วงพูดคุย

บรรยากาศของการประชุมเต็มไปด้วยความกระตือรือร้น และมองความหวังในการทำงานไปข้างหน้า ผศ.ไพโรจน์ แสงจันทร์ เป็นผู้บรรยาย/ซักถาม ลูกทีมถ่ายภาพ และนำกระดาษารัทไปติดบนขอบหน้าต่างอาคาร เขียนสรุปเป็นแผนที่ความคิด โดยย่อ เมื่อเสร็จสิ้นการประชุม จึงอ่านบททวนสรุปมติที่ประชุมพร้อมกำหนดให้มีการประชุมในครั้งต่อไป

การประชุมครั้งต่อไปได้กำหนดวันที่ 7 สิงหาคม 2550 สามารถใช้งบประมาณมาทำอาหารได้ แต่ต้องสำรองจ่ายก่อนล่วงหน้า

3.2.2 ถอดบทเรียนการจัดการการท่องเที่ยวที่ผ่านมา

ครั้งที่ 1 เมื่อวันที่ 17 กรกฎาคม 2550 เวลา 19.00 - 22.00 น. ณ ศาลาริมน้ำชุมชนเขาสอยดาวใต้ หมู่ที่ 1 ตำบลทับไทร อำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี

ครั้งที่ 2 วันที่ 11 ตุลาคม 2551 เวลา 09.00 - 16.00 น. ณ ศาลาริมน้ำชุมชนเขาสอยดาวใต้ หมู่ที่ 1 ตำบลทับไทร อำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี

- **วัตถุประสงค์**

1. เพื่อทบทวนและถอดบทเรียนการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนที่ผ่านมาอย่างรอบด้าน
2. เพื่อให้เห็นศักยภาพและปัญหา พร้อมทั้งแนวทางการแก้ไขเบื้องต้นในการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนในอนาคต

- **กลุ่มเป้าหมาย/ผู้เข้าร่วมเวที**

1. เจ้าหน้าที่ของศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จำนวน 4 คน
2. ราษฎรและผู้นำท้องถิ่นชุมชนเขาสอยดาวใต้ และชุมชนย่อย จำนวน 43 คน
3. เจ้าหน้าที่จากเทศบาลตำบลโป่งน้ำร้อน จำนวน 6 คน

- **วิธีดำเนินการ**

1. ประชุม ระดมความคิด สังเกต ตอบข้อซักถาม
2. ใช้แผนที่ความคิดเป็นเครื่องมือ
3. มีอาหารเลี้ยงคนที่เข้าร่วมเวที จำนวน 1 มื้อ

- **ผลที่คาดว่าจะได้รับ**

1. ได้ทราบข้อมูลสถานการณ์การท่องเที่ยว ระบบการบริหารจัดการ ปัญหาอุปสรรค และจุดแข็ง จุดอ่อนของการจัดการการท่องเที่ยวที่ผ่านมา
2. เกิดการวางแผนการทำงานร่วมกัน

● ผลการดำเนินงาน

ภาพที่ 3.2 ภาพบรรยากาศในเวที

ครั้งที่ 1 เปิดประเด็นแรก “สถานการณ์การจัดการท่องเที่ยวในอดีต” ผศ.ไพโรจน์ แสงจันทร์ ได้สอบถามที่ประชุมว่าแต่เดิมนั้นพวกเราได้จัดการกันอย่างไร มีโปรแกรมการท่องเที่ยวหรือไม่ คิดราคาเท่าไร ใครมีส่วนเกี่ยวข้องบ้าง ได้รับคำตอบว่า มีการจัดทำโปรแกรมอย่างคร่าวๆ เป็นเพียงการพานักท่องเที่ยวขึ้นไปศึกษางานบนเขา กลุ่มที่มาเป็นประจำก็คือ คณะอาจารย์ และนักศึกษา จากศูนย์ศึกษาและพัฒนาเขานินช้อน (โครงการพระราชดำริฯ) โดยจะมาทุกปี เพื่อมาเก็บข้อมูลพันธุ์ไม้ และพืชสมุนไพร งบประมาณแล้วแต่จะให้ โดยนำเงินมาแบ่งปันกันตามสภาพ จำนวนเงินขึ้นอยู่กับผู้นำ และนักท่องเที่ยวจะเป็นคนกำหนด ระยะเวลาการเดินทางเพื่อศึกษา จำนวน 1-3 วัน แล้วแต่ความประสงค์ของนักท่องเที่ยว มีการพักค้างเป็นครั้งคราว หลังจากลงมาจากป่า จะมีการกินเลี้ยงตามความเหมาะสม ขึ้นอยู่กับเวลาที่เหลือของนักท่องเที่ยวและงบประมาณ มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับนักท่องเที่ยวในการจัดเลี้ยงอาหาร เครื่องดื่มประเภทเห็ดล่า เบียร์ มีบ้างเล็กน้อย ภาพถ่ายที่ได้มาอาศัยนักท่องเที่ยวส่งกลับมาให้ ชุมชนไม่มีศักยภาพในการจัดการ บรรยากาศในการประชุมเริ่มไม่สนุก ผศ.ไพโรจน์ แสงจันทร์ จึงเปลี่ยนประเด็นมาเป็นการค้นหาต้นทุน และของดีบ้านเราบ้าง ให้ทุกคนเสนอมี ดังนี้

1. น้ำตก	2. ภูเขา
3. คลองธรรมชาติ	4. ป่าไม้
5. จุดชมวิว	6. จุดเด่น
7. ถ้ำ	8. หินระฆัง
9. สวนผลไม้	10. ลานกระทิง
11. บึงซีโต้	12. ทะเลหมอก

13. กบอพนาม	14. ป่ากระวาน
15. สัตว์ป่า	16. ภูมิปัญญาท้องถิ่น (คุณพยนต์)
17. วัฒนธรรมประเพณี	18. สำนักสงฆ์
19. พืชสมุนไพร	20. หมอนวดแผนโบราณ
21. หมอพื้นบ้าน	

สำหรับบรรยากาศการพูดในวันนี้ ทางชุมชนได้เล่าประสบการณ์ของการจัดการท่องเที่ยวออกมาอย่างพรั่งพู่ แต่ยังเป็นข้อมูลที่อยู่ในสมองยังไม่เคยถูกเอาออกมาเรียบเรียงเป็นลายลักษณ์อักษร ทางทีมพี่เลี้ยงจึงแนะนำแนวทางให้หาทีมในการบันทึกเรียบเรียงเรื่องราวต่างๆ เอาไว้ และส่วนใดยังขาดหายให้มีการค้นหาเติมเต็มกันต่อไป

ครั้งที่ 2 เป็นการถอดบทเรียนการจัดการการท่องเที่ยวที่ผ่านมาอีกครั้งโดยครั้งนี้ เป็นการพูดคุยกันช่วงเย็นๆ โดยเนื้อหาการพูดคุยมีดังนี้

- อะไรเป็นแรงจูงใจให้อยากจัดทำเรื่องการท่องเที่ยว
- เป้าหมายในการจัดการท่องเที่ยวในตอนนั้นคืออะไร
- ตอนนั้นเข้าใจว่าการท่องเที่ยวที่ชุมชนร่วมจัดการกันเอง คืออะไร
- สถานการณ์การท่องเที่ยวที่ผ่านมาเป็นอย่างไร
- มีนักท่องเที่ยวประมาณเท่าไร เป็นนักท่องเที่ยวกลุ่มใด มาแล้วชอบอะไร
- การบริหารจัดการที่ผ่านมา
 - มีการจัดตั้งกลุ่มขึ้นมาตั้งแต่เมื่อไร
 - วัตถุประสงค์ของกลุ่มคืออะไรบ้าง
 - คุณสมบัติของสมาชิก เป็นอย่างไร และมีจำนวนเท่าไร
 - คณะกรรมการมีใครบ้าง
 - ที่ปรึกษามีใครบ้าง
 - มีโครงสร้างการทำงานเป็นอย่างไร
 - มีกระจายบทบาทการทำงานอย่างไร
 - การมีส่วนร่วมของทีมและชุมชนมีมากน้อยแค่ไหน อย่างไร
 - การกระจายผลประโยชน์กระจายอย่างไร
 - มาตรการในการควบคุมและป้องกันผลกระทบด้านวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมมีหรือไม่อย่างไร
 - การจัดโปรแกรมการท่องเที่ยวมีกี่โปรแกรม อะไรบ้าง
 - มีอัตราค่าบริการเท่าไร และใช้อะไรเป็นเกณฑ์ในการคิดคำนวณ
 - มีการกำหนดขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวบ้างหรือไม่ อย่างไร
 - มีทำการตลาดหรือไม่ และทำอย่างไร มีใครมาช่วยบ้าง ถ้าช่วยช่วยอย่างไร

- ผลกระทบที่เกิดจากการท่องเที่ยว (ครอบคลุม ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านวัฒนธรรม สังคม ด้านเศรษฐกิจ ด้านการมีส่วนร่วม และพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว)

คำถามหลัก ด้านผลกระทบด้านดี

- 1.อะไรบ้างที่เป็นผลกระทบด้านดี
- 2.ทำไมถึงเกิดผลกระทบด้านดี
- 3.ใครได้ประโยชน์จากการท่องเที่ยว
- 4.มีอะไรเกิดขึ้นบ้างหลังจากมีผลกระทบเกิดขึ้น

คำถามหลัก ด้านผลกระทบเชิงลบ

- 1.อะไรบ้างที่เป็นผลกระทบด้านลบ
- 2.ทำไมถึงเกิดผลกระทบด้านลบ
- 3.ใครบ้างที่ได้รับผลกระทบ
- 4.ผลกระทบนั้นสร้างความเสียหายต่อชุมชนอย่างไร
- 5.ชุมชนทำอะไรบ้างเพื่อป้องกันและแก้ไขผลกระทบ

แต่การพูดคุยที่เกิดขึ้นจริง ในวันนี้เราคุยกันไม่ได้ครบทุกเนื้อหา แต่ให้ทางทีมวิจัย ไปช่วยกันพูดคุยและเก็บรายละเอียดกันไป

3.2.3 เวทีทำความเข้าใจกับผู้นำชุมชน/ ค้นหาศักยภาพ ต้นทุน และภูมิปัญญาท้องถิ่น

ทีมวิจัยได้จัดเวทีที่พบปะกับพี่น้องคนในชุมชนในการประชุม เพื่อจะทำงานเข้าใจถึงเหตุผลและที่มาที่ไปของการวิจัยพร้อมทั้งต้องการรับทั้งข้อเสนอแนะจากชาวบ้านและผู้เกี่ยวข้องกัน พร้อมกับการค้นหาศักยภาพ ต้นทุน และภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยมีการจัดรูปแบบเวทีจำนวน 1 ครั้ง โดยจัดขึ้นเมื่อวันที่ 7 สิงหาคม 2550 เวลา 08.30 - 14.00 น. ณ ศาลาการเปรียญสำนักสงฆ์เขาสอยดาวใต้ หมู่ที่ 1 ตำบลทับไทร อำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี ซึ่งรายละเอียดดังนี้ :-

● วัตถุประสงค์

1. เพื่อสร้างความเข้าใจโครงการกับชุมชน ผู้นำ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ศึกษาวิจัย
2. สืบค้นประวัติหมู่บ้าน ค้นหาต้นทุน ศักยภาพ ภูมิปัญญาท้องถิ่น
3. เพื่อให้ผู้อาวุโสในชุมชนได้มาพูดคุยแลกเปลี่ยน และเกิดความรู้สึกร่วมเป็นเจ้าของในเรื่องของการท่องเที่ยวและเรื่องๆ มากขึ้น

● กลุ่มเป้าหมายผู้เข้าร่วมประชุม

1. นายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลโป่งน้ำร้อน และคณะ จำนวน 6 คน
2. ราษฎร ผู้นำท้องถิ่น และผู้อาวุโส จำนวน 37 คน
3. ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จำนวน 3 คน

- **วิธีดำเนินการ**

1. ใช้เทคนิคแผนที่ความคิด และวิทยาการกระบวนการ
2. ชักถาม ได้ตอบ สังเกต จากการแสดงความคิดเห็น
3. ใช้บัตรคำในบางประเด็นคำถาม

- **ผลที่คาดว่าจะได้รับ**

1. ราษฎรและผู้เกี่ยวข้องเข้าใจทิศทางการทำงานมากขึ้น
2. ได้ข้อมูลทางด้านประวัติศาสตร์ การก่อตั้งชุมชน
3. เวทีประชุมได้เข้าใจความหมายของคำว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีส่วนเกี่ยวข้องต่อการส่งเสริมการท่องเที่ยว

- **ผลการดำเนินงาน**

นายวันปรีชญ์ พูนชัย ได้แนะนำเวที และพูดถึงวัตถุประสงค์ของการจัดเวที ตลอดจนลักษณะกิจกรรมที่ต้องทำในขั้นต่อไป ดังนี้

1. การประชุมทีมวิจัยประจำเดือน
2. การจัดเวทีทำความเข้าใจกับชุมชน ผู้นำ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
3. การจัดเวทีทบทวนการจัดการท่องเที่ยวที่ผ่านมา
4. การวางแผนการจัดเก็บข้อมูล โดยดำเนินการเก็บข้อมูล
 - ด้านชุมชน
 - ด้านทรัพยากรธรรมชาติ/สิ่งแวดล้อม
 - การทำโปรแกรมการท่องเที่ยว
 - ข้อมูลกลุ่ม/องค์กร
 - ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียง
 - ข้อมูลความต้องการ ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว
5. การจัดเวทีสังเคราะห์ วิเคราะห์ข้อมูลอย่างต่อเนื่อง
6. การจัดทำรายงานความก้าวหน้า
7. การจัดเวทีคืนข้อมูล และหารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับชุมชน
8. การจัดพิมพ์ วิจัย รายงานฉบับสมบูรณ์

ที่กล่าวมานี้เป็นลักษณะกิจกรรมที่ต้องทำต่อภายใน 10 เดือนให้แล้วเสร็จ ส่วนการสืบค้นประวัติชุมชน อาจารย์ไพโรจน์ แสงจันทร์ ได้เปิดโอกาสให้ที่ประชุมเล่าประวัติชุมชนที่มาจากประวัติของตำบล และอำเภอ พอสรุปได้ดังนี้

การปกครอง

ตำบลทับไทร ก่อตั้งเมื่อใดยังไม่ปรากฏหลักฐานที่แน่นอน แต่พอเทียบเคียงได้จากข้อมูลของการตั้งที่ว่า การอำเภอโป่งน้ำร้อนได้ว่า เมื่อประมาณปี พ.ศ. 2445 ทางราชการได้พิจารณาเห็นว่าท้องที่อำเภอท่าหลวง (อำเภอมะขามปัจจุบัน) มีอาณาเขตพื้นที่กว้างขวางมากทำให้การดูแลให้บริการประชาชนไม่ทั่วถึง จึงได้พิจารณาตั้งกิ่งอำเภอขึ้นอีกแห่งหนึ่งชื่อว่า "กิ่งอำเภอกำพูน" ขณะนั้นเห็นว่าบ้านกำพูน เป็นบ้านที่มีชุมชน และเป็นเส้นทางผ่านไปยังเมืองไพลินและพระตะบอง มีความเหมาะสม ต่อมาปี พ.ศ. 2494 บริเวณดังกล่าวเกิดปัญหาขาดแคลนน้ำ และเห็นว่าบริเวณพื้นที่ที่ห่างออกไปทางทิศตะวันออกอีก 3 กิโลเมตร มีสภาพพื้นที่อุดมสมบูรณ์ มีคลองน้ำขนาดใหญ่ มีน้ำไหลตลอดปี จึงได้เสนอให้ขุนประสงค์สุขการี ผู้ว่าราชการจังหวัดจันทบุรีในสมัยนั้นได้พิจารณาย้ายที่ว่าการกิ่งอำเภอกำพูน ไปตั้ง ณ บริเวณดังกล่าว ซึ่งที่บริเวณนั้นมีเอกลักษณ์พิเศษ คือ บริเวณริมคลองดังกล่าว มีน้ำร้อนเดือดผุดขึ้นมาจากพื้นดิน และมีสัตว์ป่ามากินดินเค็มในบริเวณดังกล่าว ซึ่งชาวบ้านเรียกว่า "โป่ง" ชาวบ้านจึงได้เรียกบริเวณดังกล่าวว่า "โป่งน้ำร้อน" และได้ใช้ชื่อดังกล่าวเป็นชื่ออำเภอ และยกฐานะเป็น "อำเภอโป่งน้ำร้อน" เมื่อวันที่ 15 กันยายน 2494 นับแต่นั้นมา ซึ่งปัจจุบันบริเวณดังกล่าวได้ใช้เป็นที่ตั้งกองร้อยตำรวจตระเวนชายแดนที่ 115 หมู่ที่ 6 ตำบลโป่งน้ำร้อน

ต่อมาเมื่อประมาณเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2496 ฯพณฯ โกวเดช เดชปญฺญุทธ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยในขณะนั้น ได้ไปตรวจราชการในพื้นที่อำเภอโป่งน้ำร้อน ได้พิจารณาพื้นที่ทั่วไป เห็นว่าบริเวณที่ตั้งกล่าวนั้นอยู่ไกลเส้นทางคมนาคม ขาดต่อการขยายความเจริญ และรัฐบาลในขณะนั้นจะมีโครงการก่อสร้างทางหลวงแผ่นดินจากทางเชื่อมถนนสุขุมวิท จากท้องที่อำเภอเมืองจันทบุรี ไปยังอำเภอสระแก้ว จังหวัดปราจีนบุรี (จังหวัดสระแก้วในปัจจุบัน) และถนนสายนี้จะผ่านตำบลทับไทร จึงเห็นสมควรย้ายที่ทำการไปอยู่ ณ บริเวณดังกล่าวจะเกิดความสะดวกต่อการพัฒนา ต่อมาในปี พ.ศ. 2506 ทางราชการอนุมัติงบประมาณ 300,000 บาท ก่อสร้างที่ว่าการอำเภอโป่งน้ำร้อนแห่งใหม่ ขึ้นอยู่ ณ หมู่บ้านทับไทร จึงได้ย้ายที่ว่าการไปอยู่ที่แห่งใหม่นี้เมื่อวันที่ 22 เมษายน พ.ศ. 2508

สภาพพื้นที่

ปัจจุบันตำบลทับไทร มีพื้นที่การปกครองเป็น 2 องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น คือ องค์การบริหารส่วนตำบลทับไทร และเทศบาลตำบลโป่งน้ำร้อน มีสภาพพื้นที่เป็นภูเขาสูง มีเทือกเขาสอยดาวได้ที่สูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ 1,675 เมตร เป็นพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสอยดาวอยู่ทางด้านทิศตะวันตก และพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเฉลิมพระเกียรติคลองเครือหวายอยู่ทางด้านทิศใต้ มีแหล่งต้นน้ำหลายสายจากยอดเขาลงไปสู่ชุมชน เช่น คลองพลู ไหลลงสู่แม่น้ำจันทบุรี คลองพระพุทธร คลองน้ำเขียว ไหลลงสู่อ่างเก็บน้ำคลองพระพุทธร คลองทับไทร คลองทับหมาก คลองตานี ไหลลงสู่คลองโป่งน้ำร้อน เข้าประเทศกัมพูชา

การค้า พาณิชยกรรม

ในพื้นที่รับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนตำบลทับไทร ส่วนใหญ่จะค้าขายตามสภาพในชุมชน เป็นชุมชนขนาดเล็ก จะมีตลาดนัดพ่อค้าเร่ไปวางจำหน่ายตามลานวัด ลานหมู่บ้าน เพราะไม่มีแหล่งจำหน่ายผลผลิตทางการเกษตรของชุมชน จึงได้อาศัยจุดค้าขายตามข้างถนนที่เหมาะสม และมีโรงโม่หินศิลาแก้ว ณ บ้านทุ่งกร่าง หมู่ที่ 4 ตำบลทับไทร

แหล่งน้ำ

เนื่องจากพื้นที่ของตำบลทับไทร เป็นพื้นที่ติดภูเขาสูง น้ำส่วนใหญ่มาจากภูเขา ฤดูฝนทำให้มีฝนตกในปริมาณมาก แต่น้ำก็ไหลแรงและเร็ว เมื่อถึงฤดูแล้ง น้ำก็จะแห้ง ไม่พอต่อการทำการเกษตร และบริโภค

การค้นหาศักยภาพต้นทุน และภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นการพูดคุยครั้งที่ 2 ในเวทิดังกล่าว ได้เชิญตัวผู้อาวุโสมาจำนวน 8-9 คน ประกอบด้วย ลุงเสรีฐ หมอดวงใจ ผู้ใหญ่จวน ลุงชู ลุงพยนต์ ป้าแก้ว ลุงทรวง ลุงสงบ ป้ากลม โดยให้แต่ละคนเล่าประสบการณ์ และวิถีชีวิต การเข้ามาอยู่ในพื้นที่ในอดีต คนสมัยก่อนจะมีความสุขกว่าสมัยปัจจุบัน เพราะสังคมไม่ซับซ้อน ไม่มีภาวะหนี้สิน ทรัพยากรมีมาก หากินง่าย ปลูก ปลา และสัตว์ป่า พืชผักไม่ต้องซื้อ ถ้าทำผลผลิตทางการเกษตรได้มากก็แบ่งกันกิน หรือแลกเปลี่ยนกัน ในส่วนของการค้นหา ภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้เชิญตัวผู้ที่ประกอบอาชีพจักสานไม้ไผ่ มาพูดคุยด้วย ผลงานที่ทำ คือ สานตะกร้า สานกระด้ง สานเข่ง ชะลอม สวิง แต่ปลูกบ้านทำกิจการอยู่นอกเขต พื้นที่วิจัยในเขตหมู่ที่ 1 ตำบลทับไทร อำเภอโป่งน้ำร้อน จึงมิได้เก็บประเด็นศึกษาอย่างจริงจัง พักเที่ยงจึงรับประทานอาหารร่วมกัน และพูดคุยกันในเวทีภาคบ่าย เรื่องการทำแผนที่ทรัพยากร และการกำหนดภารกิจครั้งต่อไปว่าจะทำอะไร ที่ประชุมมีมติให้จัดเวทีประชุมที่มวิชัย เพื่อสรุปข้อมูลส่วนที่ยังไม่ครบ จะมอบหมายให้ใครเป็นผู้รับผิดชอบทำต่อในเรื่องใด กำหนดเป็นวันที่ 11 กันยายน 2550

บรรยากาศในเวทีการประชุม การเสนอความคิดเห็นไม่กว้างขวางเท่าที่ควร เนื่องจากแต่ละคนยังไม่มีข้อมูลเพียงพอในการนำเสนอ อาจารย์ไพโรจน์ แสงจันทร์ จึงให้ชุมชนช่วยกันลงข้อมูลในแผนที่ของชุมชนว่ามีอะไรบ้างที่เป็นบริบทชุมชน มีอะไรอยู่ตรงจุดไหนบ้าง ระดมความคิด ปิดประชุมเวลา 14.00 น.

3.2.4 วางแผนเก็บข้อมูลการวิจัย

ครั้งที่ 1 เมื่อวันที่ 17 กรกฎาคม 2550 เวลา 19.00 - 22.00 น. ณ ศาลาริมน้ำชุมชนเขาสอยดาวใต้ หมู่ที่ 1 ตำบลทับไทร อำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี

ครั้งที่ 2 วันที่ 8 ตุลาคม 2550 เวลา 19.00 - 22.00 น. ณ ศาลาริมน้ำชุมชนเขาสอยดาวใต้ หมู่ที่ 1 ตำบลทับไทร อำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี

ครั้งที่ 3 วันที่ 26 ตุลาคม 2550 เวลา 19.00-22.00 น. ณ ศาลาริมน้ำชุมชนเขาสอยดาวใต้ หมู่ที่ 1 ตำบลทับไทร อำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี

● วัตถุประสงค์

ครั้งที่ 1

1. จัดเวทีประชุม ระดมความคิดเพื่อกำหนดแบบการเก็บข้อมูล
2. วางแผนระยะเวลาและรูปแบบในการเก็บข้อมูล
3. วางแผนระยะเวลาและรูปแบบในการเก็บข้อมูล

ครั้งที่ 2

1. วางกรอบศึกษาเก็บข้อมูลความหลากหลายทางชีวภาพในป่า บนภูเขา ตลอดเส้นทางการท่องเที่ยว

ครั้งที่ 3

1. เพื่อกำหนดแนวทางการจัดเก็บข้อมูลภาคสนามบนภูเขา
2. เพื่อมอบหมายภารกิจการเก็บข้อมูล
3. ดำรวจเส้นทาง จุดเด่น ประวัติ สถานที่สำคัญๆ บนภูเขา

● กลุ่มเป้าหมายผู้เข้าร่วมประชุม

ครั้งที่ 1

1. เจ้าหน้าที่ของศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จำนวน 4 คน
2. ราษฎรและผู้นำท้องถิ่นชุมชนเขาสอยดาวใต้ และชุมชนย่อย จำนวน 43 คน
3. เจ้าหน้าที่จากเทศบาลตำบลโป่งน้ำร้อน จำนวน 6 คน

ครั้งที่ 2

1. ทีมงาน สกว. จำนวน 4 คน
2. ทีมวิจัยท้องถิ่นชุมชนเขาสอยดาวใต้ และผู้เกี่ยวข้อง จำนวน 20 คน

ครั้งที่ 3

1. ราษฎรและทีมงานวิจัยท้องถิ่น จำนวน 17 คน

- **วิธีดำเนินการ**

- ครั้งที่ 1

1. จัดเวทีประชุม ระดมความคิดเพื่อออกแบบการเก็บข้อมูล
2. วางแผนระยะเวลาและรูปแบบในการเก็บข้อมูล
3. วางแผนระยะเวลาและรูปแบบในการเก็บข้อมูล

- ครั้งที่ 2

1. ใช้แผนภูมิ Mind map (แผนที่ความคิด) เป็นหลักในการประชุม
2. ชักถาม ได้ตอบ ประเด็นปัญหาในการเก็บข้อมูล
3. สกท. แนะนำแนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับการเก็บข้อมูล

- ครั้งที่ 3

1. ประชุมและเปิดโอกาสให้ผู้ที่ต้องการจะเดินป่า สำรวจเส้นทางท่องเที่ยว แจ้งความประสงค์เข้าร่วมกิจกรรม ในวันที่ 16 - 17 พฤศจิกายน 2550
2. แบ่งหน้าที่คนแบกสัมภาระ และผู้ที่จะจัดซื้ออาหาร

- **ผลที่คาดว่าจะได้รับ**

1. ได้แผนและแนวทางในการเก็บข้อมูลร่วมกัน
2. ได้ประเด็น/คำถามที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

- **ผลที่เกิดขึ้น**

ครั้งที่ 1 ในการวางแผนการเก็บข้อมูลครั้งนี้ให้แต่ละคนพยายามเสนอเท่าที่ตนเองจะนึกออกได้ โดยทางทีมงานสกท.จะเป็นคนจัดหมวดหมู่ว่าจะเข้าประเด็นทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ภูมิปัญญาท้องถิ่น วัฒนธรรมประเพณี หรือการประกอบอาชีพ ทุกคนต่างช่วยกันระดมความคิดอย่างเต็มความสามารถ ต่อมา ผศ.ไพโรจน์ แสงจันทร์ ให้แบ่งกลุ่ม แบ่งหน้าที่ออกเป็น 2 ส่วน ตามความถนัด คือ

ส่วนที่ 1 ผู้ที่รับผิดชอบสำรวจบนภูเขา

ส่วนที่ 2 ผู้ที่รับผิดชอบสำรวจในชุมชน

มีมติดังนี้

- **ผู้ที่รับผิดชอบสำรวจในชุมชน ประกอบด้วย**

1. นายดุสิต จันทร์แก้ว	2. นายวนปรีชญ์ พูนชัย
3. นางอุมาภรณ์ แซ่ลี้	4. นายจวน จันทร์แก้ว
5. นายพนธ์ อันสำราญ	6. นายวิทยา ปั่นชู
7. นายสมบุญ นพวรรณ	8. น.ส.อัมพร พลอยพานิชเจริญ
9. นายสวาท ขำจันทร์	10. นางสาว แซ่ลี้

11. นางจุ เทียมจิตร	12. นางวาริ ผลนิยม
13. นางอุไร รื่นรมย์	14. นายวินัย ผลนิยม

● ผู้ที่รับผิดชอบสำรวจบนภูเขา ประกอบด้วย

1. นายจรูญ จันทนา	2. นายเจ แชวจันทร์ทีก
3. นายพงศ์พัฒน์ สอนบุตร	4. นายสมประสงค์ ดวงเจริญ
5. นายณรงค์ คำรอด	6. นายประจวบ เทียมจิตร
7. นายณรงค์เดช รื่นรมย์	8. นายบุญชู ศรีประเสริฐ
9. นายอาทิตย์ ทับทิมแสง	10. นายบุญเลิศ น้ำฟ้า
11. นายจิตรกร จันทรแก้ว	12. นายวรานนท์ สามงคุณ
13. นายรุจิพรหม สามงคุณ	

ภาพที่ 3.3 พี่เลี้ยงชวนคุย

ผู้ที่อยู่ในแต่ละกลุ่มได้ทำการแบ่งงานให้รับผิดชอบสำรวจข้อมูลที่แตกต่างกันไปแล้วแต่ความถนัดของแต่ละคน รายการที่เหลือ เช่น คนเฒ่า คนแก่ และเด็ก ไม่ได้รับผิดชอบสำรวจ การแบ่งหน้าที่ยังไม่ชัดเจนเท่าที่ควร แต่พอสรุปได้ ดังนี้

- 1) นายวนปรัชญ์ พูนชัย รับผิดชอบเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่น และสมุนไพร
- 2) นายจวน จันทรแก้ว รับผิดชอบเรื่องประวัติความเป็นมาของหมู่บ้าน/วัฒนธรรม/ประเพณี
- 3) นายดุสิต จันทรแก้ว รับผิดชอบเรื่องประวัติความเป็นมาของหมู่บ้าน/วัฒนธรรม/ประเพณี
- 4) นายสำราญ ศรีประเสริฐ รับผิดชอบเรื่องประวัติความเป็นมาของหมู่บ้าน/วัฒนธรรม/ประเพณี
- 5) นางอุมาภรณ์ แซ่ลี รับผิดชอบเรื่องการแปรรูปอาหาร นวดแผนไทย และการประกอบอาหาร

- 6) นางอุไร รื่นรมย์ รับผิดชอบเรื่องการแปรรูปอาหาร นวดแผนไทย และการประกอบอาหาร
- 7) นางวาริ ผลนิยม รับผิดชอบเรื่องการแปรรูปอาหาร นวดแผนไทย และการประกอบอาหาร
- 8) นายสวาท จำจันทร์ รับผิดชอบเรื่องโฮมสเตย์
- 9) นายวรานนท์ สามงคุณ รับผิดชอบเรื่องโฮมสเตย์
- 10) นายวินัย ผลนิยม รับผิดชอบเรื่องโฮมสเตย์
- 11) นายจรัญ จันทนา รับผิดชอบเรื่องการทำแผนที่
- 12) น.ส.วิลาภรณ์ ผดุงเวียง รับผิดชอบเรื่องการจัดทำเอกสาร/พิมพ์งาน
- 13) น.ส.พรนภา ผดุงเวียง รับผิดชอบเรื่องการจัดทำเอกสาร/พิมพ์งาน
- 14) นายดุสิต จันทรแก้ว รับผิดชอบเป็นเลขานุการ (ยังไม่ได้แต่งตั้งเป็นทางการในขณะนั้น)
- 15) นางอุมาภรณ์ แซ่ลี รับผิดชอบเป็นกรรมการในการเบิกจ่ายเงิน (เหรียญก)
- 16) 16. นายณรงค์ คำรอด รับผิดชอบเป็นกรรมการในการเบิกจ่ายเงิน (เหรียญก)
- 17) นายบุญเลิศ น้ำฟ้า รับผิดชอบเป็นกรรมการในการเบิกจ่ายเงิน (เหรียญก)

ให้คนที่รับผิดชอบไปจัดตั้งทีมงานเพิ่ม และหาข้อมูลมาให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ และนำมาสรุปส่วนที่ขาดตกบกพร่อง วิเคราะห์ ข้อดี ข้อเสีย และคนที่ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นเหรียญกจำนวน 3 คน ให้ไปทำการเปิดบัญชีเพื่อรองรับงบประมาณที่จะโอนลงมา ส่วนอาหารที่นำมาเลี้ยงผู้เข้าร่วมเวทีในครั้งนี้ มี ไก่บ้านต้มกระวาน น้ำพริกกะปิ และหมูย่าง นอกจากนี้ยังมีน้ำดื่ม คือน้ำอัดลมบริการอย่างเต็มที่ ทุกคนตื่นเต้นกับสิ่งใหม่ๆ กำหนดประชุมครั้งต่อไปประมาณต้นเดือนสิงหาคม และจะแจ้งให้ทราบในภายหลัง

ครั้งที่ 2 ประเด็นประชุมวางแผนเก็บข้อมูลครั้งนี้ คือ การจัดกิจกรรมท่องเที่ยว และศึกษาทรัพยากรธรรมชาติ ต้องหาข้อมูลอะไรบ้าง โดยทีม สกว.ได้ซักถามให้ทุกคนระดมความคิด ส่วนใดที่ขาดตกบกพร่อง ทีม สกว. จะถามว่า เรื่องนี้จำเป็นต้องทราบไหม ถ้าจำเป็นก็ให้เขียนลงในแผนที่ความคิด สรุปแล้วมีข้อมูลจำเป็นที่จะต้องเก็บ คือ ระยะทางของโปรแกรมท่องเที่ยว แผนที่จุดเด่นที่น่าสนใจ น้ำตก ความสูง เส้นทางเดินป่า พันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ ที่มีประโยชน์ และโทษ แหล่งน้ำที่มาของชื่อน้ำตก เช่น คลองทับหมี จุดเด่นของจุดชมวิวดูแต่ละจุด 1 - 5 ถานกระทิง ถ้ำแพะ ผาเหยียบเมฆ บัวผุด หอนงชีโต้ ความรู้เกี่ยวกับป่า ต้องทำอย่างไรเมื่อเข้าป่า การดำรงชีวิตในป่า ความเปลี่ยนแปลงของป่าและธรรมชาติ ฤดูกาล เดือนไหน อย่างไร พันธุ์ไม้ เกิดช่วงไหน พบได้ที่ใด อายุการเจริญเติบโต ดอกผลเป็นอย่างไร สัตว์ป่าที่พบเห็น ข้อควรระวังเกี่ยวกับการเดินป่า ต้องทำตัวอย่างไรให้กลมกลืนกับป่า สัตว์ป่ามีพิษ สัตว์ป่าดุร้าย ต้องหลบอย่างไร การแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า เมื่อหลงป่าต้องทำอย่างไร สังเกตอะไรบ้าง จะส่งสัญญาณความช่วยเหลืออย่างไร ข้อห้าม เรื่องทิ้งขยะ เก็บ เศ็ด ดัดพันธุ์ไม้จากป่า ห้ามล่าสัตว์

ตารางสำรวจพันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ คือ

1. ประเภท	2. แหล่งที่พบ
3. ลักษณะอย่างไร	4. ประโยชน์อย่างไร

อุปกรณ์ที่จำเป็นในการสำรวจ มีสมุด ปากกา ดินสอ กล้องถ่ายรูป อาหาร อุปกรณ์การนอนป่า ยารักษาโรค อุปกรณ์แสงสว่าง ของใช้ส่วนตัว

ภาพที่ 3.4 นำเสนอวางแผนจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว

บรรยากาศ/ข้อคิดเห็น

ทุกคนต่างแสดงความคิดเห็นอย่างกว้างขวาง ตามประสบการณ์ที่เคยมีมา และเคยท่องเที่ยวป่า ทิมวิชัยที่เป็นผู้หญิงมักจะไม่ค่อยออกความคิดเห็น แต่จะประชุมกลุ่มย่อย พูดคุยกันถึงเรื่องจัดกิจกรรมเก็บข้อมูล สาธิตการประกอบอาหาร พื้นที่ภาคสนามในชุมชน มีอาหารว่างและน้ำดื่ม เลี้ยงทิมวิชัยเหมือนเดิม

ครั้งที่ 3 เริ่มจากการร่วมกันสำรวจว่าเนื้อหาสาระที่ทุกคนต้องสังเกตและเก็บข้อมูลต้องมีอะไรบ้าง และสัมภาระที่จำเป็นที่มีอยู่ และยังมี เช่น สมุดจดบันทึก อาหาร เต็นท์ รวมทั้งการประสานงานกับผู้ที่เกี่ยวข้อง เจ้าหน้าที่ป่าไม้ สกว. จดรายชื่อผู้ร่วมเดินทาง โดยมีผู้ใหญ่จวน จันทรแก้ว และนายณรงค์ คารอด เป็นผู้นำทาง ได้ซักถามที่ประชุมว่าจะกินอะไรบ้าง มติ เป็นอาหารแห้งให้อ่านาผู้ใหญ่จวน รับภาระจัดหาเบกเงินกองกลางจากคุณอุมาภรณ์ แซ่ลี้ ผู้แจ้งความประสงค์จะขึ้นเขา มี 13 คน

บรรยากาศ/ข้อคิดเห็น

เป็นการประชุมแบบง่ายๆ ไม่มีพิธีการ และรูปแบบที่เป็นสากล ใครอยากเสนอความคิดเห็นประการใดก็เสนอได้

3.2.5 ดำเนินการเก็บข้อมูลข้อมูลศักยภาพชุมชน

ทีมวิจัยจำเป็นต้องเก็บและสืบค้นข้อมูลที่ได้วางไว้ในโครงการเป็นประเด็นการศึกษา ดังนั้นจึงได้กำหนดกิจกรรมหลักๆ การเก็บข้อมูลดังต่อไปนี้

1. ด้านชุมชน

1) ลงพื้นที่เก็บข้อมูลภาคสนาม

สำหรับการดำเนินการเก็บข้อมูลในชุมชน มีการดำเนินการเก็บหลายครั้ง ตามช่วงเวลาที่เหมาะสมของทีมวิจัยเอง และคนในชุมชนที่เป็นแหล่งข้อมูล ซึ่งรายละเอียดดังนี้

● วัตถุประสงค์

1. เพื่อลงพื้นที่เก็บข้อมูลต้นทุนในด้านต่างๆ ที่มีประโยชน์ต่อการนำมาจัดการการท่องเที่ยวของชุมชน

2. เพื่อสร้างความสัมพันธ์ การมีส่วนร่วม และให้คุณค่าแก่ผู้อาวุโสในชุมชนในเรื่องของการท่องเที่ยวและเรื่อง ๆ

● กลุ่มเป้าหมาย

1. ทีมวิจัย จำนวน 10 คน

3. ราษฎรทั่วไป/ผู้รู้ในชุมชน จำนวน 10 คน

● วิธีดำเนินการ

1. ลงพื้นที่สำรวจสัมภาษณ์สังเกตและเก็บบันทึกข้อมูลแบบมีส่วนร่วม

2. ใช้การสอบถามแบบสัมภาษณ์ เป็นเครื่องมือดำเนินการ

3. ระดมสมอง ร่างแผนที่ชุมชน

4. นำข้อมูลมาสรุปบันทึก

● ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ทราบถึงความเป็นมาของชุมชน ประเพณีวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชุมชนที่เกี่ยวข้องกับป่า ตั้งแต่อดีต จนถึงปัจจุบัน สำหรับนำมาเป็นข้อมูลจัดการท่องเที่ยว

2. เกิดการสัมพันธ์และมีส่วนร่วมของผู้อาวุโสในชุมชนที่จะมาร่วมเป็นเจ้าของการท่องเที่ยวชุมชน

- ผลการดำเนินงาน

ในการเก็บข้อมูลช่วงแรกเป็นการเก็บข้อมูล เช่น ประวัติความเป็นมาของชุมชน ข้อมูลชุมชนทางกายภาพ วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต จุดเด่นสถานที่สำคัญของชุมชน และทำการวาดแผนที่รอบในของชุมชน โดยได้ดำเนินการโดยการสำรวจ สัมภาษณ์ เก็บภาพถ่าย จากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาเรียบเรียงและส่งต่อเพื่อนำไปจัดพิมพ์

ซึ่งการดำเนินการเก็บข้อมูลชุมชน มันเป็นเรื่องใหม่ของชุมชนทำให้ทีมวิจัยเองยังเก็บข้อมูลได้ไม่เต็มที่นัก การเก็บข้อมูลยังสับสนวกไปวนมา ต้องมีการนำมาเรียบเรียงกันใหม่หลังจากเก็บข้อมูล และข้อมูลบางอย่างยังไม่สามารถหาคำตอบได้ ณ ช่วงเวลานั้น ต้องมีการไปเก็บข้อมูลในรอบหลายๆ อีกครั้ง

2. ด้านทรัพยากรธรรมชาติ

1) ลงพื้นที่เก็บข้อมูลภาคสนาม

สำหรับการดำเนินการเก็บข้อมูลด้านทรัพยากรธรรมชาติมีการดำเนินการเก็บหลายครั้งตามช่วงเวลาที่สะดวกของทีมวิจัยเอง และคนในชุมชนที่เป็นแหล่งข้อมูล โดยมีการสำรวจครั้งใหญ่เมื่อวันที่ 17-18 พฤศจิกายน 2550 เวลา 09.00-21.00 น. รวม 2 วัน 1 คืน และนอกจากนั้นยังมีการสำรวจอีกประมาณ 3 ครั้ง

- วัตถุประสงค์

1. เพื่อลงพื้นที่เก็บข้อมูลรายละเอียดความหลากหลายทางธรรมชาติของพันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ บริเวณรอบชุมชนและเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่าเขาสอยดาวบริเวณที่อยู่ติดกับชุมชน ที่เป็นประโยชน์ต่อการนำมาจัดการการท่องเที่ยวของชุมชน
2. เพื่อรวบรวมสถานที่/จุดเด่นที่น่าสนใจตามเส้นทางท่องเที่ยว เช่น น้ำตก ถ้าเป็นต้น
3. เพื่อจัดทำโปรแกรมท่องเที่ยว และศึกษาพันธุ์ไม้ แหล่งท่องเที่ยว

- กลุ่มเป้าหมาย ประกอบด้วย

1. ทีมวิจัยชุมชน จำนวน 17 คน
2. ศกว. จำนวน 5 คน
3. เจ้าหน้าที่ป่าไม้ จำนวน 2 คน

- วิธีดำเนินการ

1. มอบหมายกิจกรรม แบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบ
2. สังเกต จดจำ บันทึกข้อมูลลงสมุดทุกคน
3. พักแรมในป่า จำนวน 1 คืน

- ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ข้อมูลรายละเอียด ความหลากหลายทางธรรมชาติของพันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ ที่อยู่บริเวณรอบชุมชนและเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่าเขาสอยดาวบริเวณที่อยู่ติดกับชุมชนที่เป็นประโยชน์ต่อการนำมาจัดการการท่องเที่ยวของชุมชน

2. ได้ข้อมูลสถานที่/จุดเด่นที่น่าสนใจตามเส้นทางท่องเที่ยว

3. ได้เส้นทาง ระยะทาง จุดเด่น รายละเอียด จุดท่องเที่ยว

- ผลการดำเนินงาน

จากการเดินสำรวจป่าได้ข้อมูล ชื่อพันธุ์ไม้ แหล่งท่องเที่ยว พันธุ์สัตว์มากมายหลายชนิด ส่วนใหญ่ไม่มีภาพ โดยเฉพาะพันธุ์สัตว์ป่า พันธุ์ไม้ยังขาดรูปภาพอีกมาก ส่วนจุดชมวิว และสถานที่สำคัญๆ บนเขา ได้ภาพถ่ายมาทั้งหมด สามารถกำหนดเส้นทางท่องเที่ยวได้ กิจกรรมภาคค่ำระหว่างรับประทานอาหาร มีการสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ จากทีมงาน สกว. เมื่อทุกคนเข้านอนจะผลัดเปลี่ยนกันดูเวรยาม รักษาความปลอดภัย การเดินสำรวจป่าครั้งนี้ ไม่สามารถเดินสำรวจได้ครบทุกจุดชมวิว สำรวจได้เพียง 3 จุด คงยังเหลืออีก 2 จุด ซึ่งต้องใช้เวลามากกว่านี้ จะต้องทำการสำรวจใหม่ในคราวหน้า ซึ่งจะมีนักศึกษา และนักวิชาการจากโครงการพระราชดำริเขานินช้อน พร้อมเวทีสำรวจป่าในครั้งต่อไปนี้ด้วย ประมาณเดือนมกราคมของทุกปี

ภาพที่ 3.5 เส้นทางสำรวจ

ภาพที่ 3.6 ทีมสำรวจถ่ายภาพหมู่ร่วมกัน

บรรยากาศ/ข้อคิดเห็น

การเดินสำรวจป่าในครั้งนี้ใช้งบประมาณ 12,878 บาท เป็นค่าอาหาร 3,238 บาท ส่วนที่เหลือเป็นค่าจ้างเก็บข้อมูล ประมวลผลข้อมูล จัดพิมพ์เอกสาร ค่าประสานงาน และค่าอาหารว่างในการประมวลผลข้อมูล ก่อนข้างจะได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการจัดการท่องเที่ยวมากมาย แต่ด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ จึงต้องเก็บข้อมูลเพิ่มเติมอีกมาก ข้อมูลบางอย่างยังไม่รู้ลึก เช่น ประโยชน์ของพันธุ์ไม้ สมุนไพรบางชนิด ต้องไปค้นคว้า ศึกษา จากเอกสาร ตำราเพิ่มเติม การสำรวจพันธุ์สัตว์ป่าต้องอาศัยความรู้จากพรานป่า และพวกรักษาบ้านที่หาของป่ามาขาย จะทราบข้อมูลว่ายังคงเหลือพันธุ์สัตว์ป่ากี่ชนิด ในป่าเขาสอยดาวได้ เท่าที่เดินสำรวจจะพบเพียงร่องรอยของสัตว์เท่านั้น เช่น รอยหมิ กระตัง และมูลสัตว์ ที่บ่งบอกว่าเป็นมูลของสัตว์ชนิดใด

3.2.6 สรุปผลการจัดเก็บข้อมูล วิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูล

ครั้งที่ 1 วันที่ 11 กันยายน 2550 เวลา 19.00-22.00 น. ณ ศาลาริมน้ำชุมชนเขาสอยดาวได้ หมู่ที่ 1 ตำบลทับไทร อำเภอบึงนาราง จังหวัดจันทบุรี

ครั้งที่ 2 วันที่ 27 กันยายน 2550 เวลา 19.00-22.00 น. ณ ศาลาริมน้ำชุมชนเขาสอยดาวได้ หมู่ที่ 1 ตำบลทับไทร อำเภอบึงนาราง จังหวัดจันทบุรี

● วัตถุประสงค์

1. ประเมินความก้าวหน้าของการจัดเก็บข้อมูลภาคสนาม
2. วิเคราะห์ ผลการดำเนินการจัดเก็บข้อมูลว่าตรงประเด็นโจทย์หรือไม่

● กลุ่มเป้าหมายผู้เข้าร่วมประชุม

ครั้งที่ 1

1. ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อชุมชน (สกว.) จำนวน 3 คน
2. ทีมวิจัย จำนวน 20 คน
3. ราษฎรทั่วไป จำนวน 10 คน

ครั้งที่ 2

1. ผู้นำท้องถิ่น
2. ผู้อาวุโส
3. หมอยาพื้นบ้าน
4. กลุ่มจักสาน
5. ทีมวิจัย
6. สกว.

- **วิธีดำเนินการ**

1. สรุปข้อมูลที่จัดเก็บได้ และส่วนที่ยังไม่ครบตรงช่องหมายเหตุ
2. ใช้การสอบถามแบบสัมภาษณ์ เป็นเครื่องมือดำเนินการ
3. สรุปผลการดำเนินงานบนแผ่นพลิก ระดมสมอง
4. แลกเปลี่ยนข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ สังเคราะห์ร่วมกันและวางแผนการทำงานใน

ระยะต่อไป

- **ผลที่คาดว่าจะได้รับ**

1. ได้ข้อมูลที่ผ่านการจัดหมวดหมู่ หลอมรวม ผสมผสาน เชื่อมโยง เป็นองค์ความรู้ที่สร้างสรรค์ขึ้นใหม่ สำหรับนำมาใช้ประโยชน์ต่อการจัดการท่องเที่ยวและเรื่องอื่นๆ ของชุมชน

2. ได้ข้อมูลสำหรับนำมาจัดทำเอกสารรายงานและเป็นคู่มือสำหรับการท่องเที่ยวในอนาคต

- **ผลการดำเนินงาน**

ครั้งที่ 1 เป็นการเสนอผลการดำเนินงานซึ่งสามารถจัดเก็บข้อมูลได้ประมาณ 15% ของข้อมูลทั้งหมด ส่วนใหญ่ข้อมูลกว้างเกินไป เช่น ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพทั่วไป และยังมีข้อมูลพื้นฐานอีกจำนวนมากที่ยังไม่ครบ เช่น สถานที่สำคัญๆ ในชุมชน ข้อมูลโครงสร้างพื้นฐานยังไม่ครอบคลุมพื้นที่เป้าหมาย ข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น และพืชสมุนไพร ยังไม่ตรงประเด็นกับความต้องการของผู้บันทึก ทีมวิจัยไม่มีความรู้ และทักษะในการจัดเก็บ และได้มอบหมายภารกิจให้ทีมวิจัยในการจัดเก็บข้อมูลเพิ่มเติม

สำหรับการนำเสนอข้อมูล แต่ละคนได้นำเรื่องราวที่ได้ไปเก็บข้อมูลภาคสนามมาเล่าให้ที่ประชุมฟัง (ส่วนใหญ่เน้นการอ่านให้ที่ประชุมทราบ) ทีมงานวิจัยยังไม่เข้าใจชัดเจนในเรื่องเนื้อหาขอบเขตของการเก็บข้อมูลว่าต้องการทราบสิ่งใดบ้าง วันนี้มีการประกอบอาหารเลี้ยงผู้เข้าร่วมเวที มีน้ำอัดลม และอาหารว่าง มีค่าใช้จ่ายสำหรับการดำเนินกิจกรรม ดังนี้ ค่าอาหาร 800 บาท ค่าอาหารว่าง 480 บาท ค่าจ้างสรุปข้อมูลที่ผ่านมา 120 บาท กำหนดเก็บข้อมูลภาคสนามในครั้งต่อไป ในวันที่ 12-13 กันยายน 2550 หรือแล้วแต่ทีมงาน กำหนดประชุมสรุปการเก็บข้อมูลในวันที่ 27 กันยายน 2550

ครั้งที่ 2 เป็นการนำข้อมูลมาช่วยกันวิเคราะห์ และนำมาเสนอในวง โดยทุกคนต่างจะมักเขม้นกับเนื้อหาสาระ ของตนเองที่รับผิดชอบ ไปจัดหามา มีทั้งส่วนที่ขาด และส่วนที่พอจะนำเสนอในที่ประชุมได้ ต่างปรึกษา และแลกเปลี่ยนกันดู แต่มีประเด็นที่เปิดใหม่ คือ การทำโฮมสเตย์ เพื่อรองรับนักท่องเที่ยว หลังจากลงมาจากการศึกษาศึกษาธรรมชาติในป่า ยังไม่เห็นเป็นรูปธรรม มีการจัดหาอาหารว่างและเครื่องดื่ม มาบริการทีมวิจัย และได้มีการทำตารางวิเคราะห์ข้อมูลประวัติชุมชน ดังตารางตัวอย่าง

ยุค/สมัย	สถานภาพ ทรัพยากร	วิถีชีวิต/ความ เชื่อ/ วัฒนธรรม	ความสัมพันธ์ของ ชุมชน	อาชีพ	การศึกษา
การก่อตั้งชุมชน ปี 2501	- ป่าอุดมสมบูรณ์ - น้ำไม่ขาด - ใช้น้ำทำ การเกษตร อุปโภค บริโภค ชุดเป็นलगน้ำ - หางของป่าขาย - สานเสื่อคุ้ม - เข้าป่าล่าสัตว์ (ขามว่างจาก อาชีพ - ในช่วงนี้ยังไม่ ประกาศเป็นเขต ป่าสงวนแห่งชาติ	- ใช้สมุนไพร ในการรักษา มี หมอสมุนไพร แผนโบราณ - นับถือเจ้าที่/ เจ้าป่า/เจ้าแม่ เขาเกลือ/เจ้า พ่อ	- ย้ายเข้ามาในปี 2501 - เคารพตามอาวุโส - ปกครองระบบ กำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน จัดตั้ง - ไม่มีโรงเรียน ต้องไปเรียนที่วัด ทับไทร	- ทำข้าวไร่/ทำไร่ ปลูกยาง - ใช้ไม้ชุดหลุม - เริ่มปลูกเรือน - ทำพิธีก่อนปลูก - ทำขวัญข้าว - ใช้เคียวเกี่ยว ข้าว - ทำพิธีเอาข้าว - การทำข้าวออก จากยุ้ง	
			-	- ข้าวไร่ใช้คน นวด - ข้าวนาใช้อาชีพ ดั้งเดิม	
ปี 2502 - 2503					
ยุคจอมพล สฤษดิ์ ปี 2505 - 2507	- สมบูรณ์	- มีคนเข้ามา อยู่เยอะ - มีถนนลูกรัง - มีอนามัย - มีอำเภอ	- ยังเอื้อเฟื้อ แบ่งปัน		
ยุคสัมปทานป่า (บ.ลิมหาราช) (ชุดแรก)	- ป่าเสื่อมโทรม ชาวบ้านเข้ามาจับ จอง				

ยุค/สมัย	สถานภาพ ทรัพยากร	วิถีชีวิต/ความ เชื่อ/ วัฒนธรรม	ความสัมพันธ์ของ ชุมชน	อาชีพ	การศึกษา
ยุคถนนลาดยาง ปี 2516 ปัจจุบัน ภายนอก - การปฏิวัติเมือง หลวง - การถูกเอา เปรียบจากรัฐ	หาของป่า	- หมอ พื้นบ้าน เหมือนเดิม - ความเชื่อ ต่างชาติเข้ามา เช่น การแต่ง กายขาดปะ เข้ามา	- ยังมีการเอา แรงงานกัน	- รับจ้าง - ยังทำอาชีพเดิม - เริ่มปลูกมัน สำปะหลัง - แรงงาน 15 บาท/วัน - เริ่มปลูกยาง - เริ่มทำสวน	
ยุคสัมปทาน 2 (ปี 2517 - 2518) (บริษัท พงษ์เกษม)	- ป่าเริ่มหมด - สัตว์ป่าลดลง	- เหมือนเดิม	- เริ่มเอาแรงงาน กัน		
ยุคพัฒนา (ปี 2519) นुकเบิกป่า จับจองไร่ (ราคา 800 บาท/ไร่)	- ตัดหวาย - เหลื่อน้อย - จับจองพื้นที่ทำ ไร่ ปลูกมัน สำปะหลัง	- มีรถไถ - รถจักรยาน ยนต์ - จักรยาน - รถยนต์	- สัญจรโดยรถ - มีระบบรับจ้าง เยอะขึ้น	- ทำไร่ข้าว - ทำสวนผลไม้	- ส่งลูกไป เรียนตัว เมือง
ไฟฟ้าเข้า (ปี 2528 - 2535)	- ป่าน้อย/น้ำแล้ง	- ไปคลอดที่ โรงพยาบาล		- ทำสวนทุเรียน, มังคุด, หน่อทอง กิโลกรัมละ 45 บาท - การทำข้าวไร่ หายไป	
				- ปี 2532 เลิก ปลูกมัน สำปะหลัง	
ยุคชาติชาย (ปี	- ที่ดินเริ่มแพง	- บริโภคมาก	- ขายที่ดิน		

ยุค/สมัย	สถานภาพ ทรัพยากร	วิถีชีวิต/ความ เชื่อ/ วัฒนธรรม	ความสัมพันธ์ของ ชุมชน	อาชีพ	การศึกษา
2535 - 2538)	- มีสนามกอล์ฟ สอยดาวไฮแลนด์	จีน	- เริ่มแข่งขันทาง วัตถุ		
ยุคทักษิณ (ปี 2541 - 2549) ปัจจัยภายนอก - รัฐส่งเสริมทุน (กทม.)	- คงตัว	- หมอตำแย หาย	- มีกองทุนหมู่บ้าน - มีการใช้จ่ายมาก ขึ้น	- การจักสานเล็ก ทำ - เลิกหาของป่า	
ยุคปัจจุบัน เศรษฐกิจพอเพียง (หาเงินยาก) - เทคโนโลยี	- เริ่มรวมกลุ่ม อนุรักษ์	- นับถือเจ้าที่ เจ้าทาง เหมือนเดิม - เด็กรุ่นใหม่ ไม่ยอมทำ สวน (30 ปีลงมา)	- เริ่มมองเห็น ความสำคัญของ ทรัพยากร - รวมตัวกันมาก ขึ้น - ค่าใช้จ่ายสูง รายได้น้อย	- ทำสวนเต็มตัว หาของป่า เช่น ลูกสำรอง (คน เก่า/คนแก่)	

ตาราง 3.2 ตัวอย่างการวิเคราะห์ข้อมูลชุมชน

● ข้อมูลส่วนที่ยังไม่ครบถ้วนสมบูรณ์ มีดังนี้

การก่อตั้งชุมชน การย้ายถิ่นฐาน ประวัติผู้นำชุมชน ลักษณะอาชีพ ประเพณี/ความเชื่อ ประวัติของสถานที่สำคัญๆ ของชุมชน ภาษาพูด การแต่งกาย ความเชื่อ ความเป็นอยู่ จำนวนประชากรที่แน่นอน แพทย์พื้นบ้าน โสมสเดย์ แผนที่ทรัพยากร

3.2.7 ทดลองการท่องเที่ยว

วันที่ 15 กันยายน 2552 ณ ชุมชนเขาสอยดาวใต้ หมู่ที่ 1 ตำบลทับไทร อำเภอบึงนาราง
จังหวัดจันทบุรี

- **วัตถุประสงค์**

1. เพื่อทดลองการท่องเที่ยวตามเส้นทางและโปรแกรมที่ได้กำหนด
2. เพื่อฝึกทักษะและการบริหารจัดการของทีมวิจัย
3. เพื่อให้ผู้ร่วมทดลองช่วยกันเสนอแนะเพิ่มเติม

- **กลุ่มเป้าหมาย/ผู้เข้าร่วม ประกอบด้วย**

1. ทีมวิจัยชุมชน
2. ตัวแทนเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนจันทบุรี

- **วิธีดำเนินการ**

1. แบ่งหน้าที่การเตรียมการจัดทดลองการท่องเที่ยว
2. นำเสนอเส้นทางท่องเที่ยวและสภาพชุมชนพอสังเขป
3. นำพานักท่องเที่ยวทดลองเดินท่องเที่ยวตามโปรแกรมที่ได้กำหนดเอาไว้
4. ให้นักท่องเที่ยวเสนอแนะ การท่องเที่ยว

- **ผลที่คาดว่าจะได้รับ**

1. ได้โปรแกรมการท่องเที่ยวที่ชัดเจนและตอบสนองต่อนักท่องเที่ยวมากขึ้น
2. ทีมวิจัยได้ประสบการณ์ในการจัดการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น
3. ได้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ต่อการจัดการท่องเที่ยว

- **ผลที่เกิดขึ้น**

ในการทดลองท่องเที่ยวครั้งนี้เป็นการทดลองการท่องเที่ยวภายในบริเวณชุมชนเขาสอยดาวใต้ ซึ่งในวันนี้เพื่อนๆ เครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนจังหวัดจันทบุรี เกือบ 30 คน ได้มาร่วมกันเป็นนักท่องเที่ยวอาสา เพื่อทำการทดลองท่องเที่ยว ก่อนที่จะมีการเปิดตัวอย่างเป็นทางการ ซึ่งในช่วงเริ่มต้นของการท่องเที่ยว ได้มีนัดหมายจุดแรกคือ บริเวณบ้านคุณพยนต์ เพื่อทำการนัดหมายพูดคุยเรื่องราวสรุปให้เห็นภาพชุมชน โปรแกรมการท่องเที่ยวว่าในครั้งนี้จะไปตามเส้นทางใด และระหว่างเส้นทางจะได้สัมผัสแบบะเรียนรู้เรื่องราวใดบ้าง ซึ่ง ณ จุดนี้นอกจากมีการนำเสนอเรื่องราวที่กล่าวมายังเป็นจุดบริการอาหารว่างแก่นักท่องเที่ยวในครั้งนี้ด้วย

หลังจากที่มีการพูดคุยทำความเข้าใจกันแล้ว จุดแรกที่พาเยี่ยมชมคือ บริเวณสวนของคุณพยนต์ ซึ่งเป็นที่เพาะขยายพันธุ์ไม้ดอกต่างๆ และที่เด่นๆ คือ แอฟริกันไวโอเลต ซึ่งเป็นแหล่งเพาะพันธุ์ไม้เมืองหนาวชนิดนี้แห่งเดียวในภาคตะวันออก จากนั้นได้มีการนั่งรถกระบะเพื่อไปชมสวนกล้วยไข่ โดยที่เราไปในครั้งนี้ คือสวนกล้วยไข่ ของ ร.อ. สุรชาติ ซึ่งปลูกกล้วยไข่เพื่อการส่งออก สำหรับการมาเยี่ยมชมสวนในครั้งนี้ ทำให้ได้รับความเพลิดเพลินเรื่องเทคนิคการปลูกกล้วยไข่ พร้อมทั้งสัมผัสอากาศอันเย็นฉ่ำท่ามกลางเมฆหมอกที่ลอยมาประทะผิวกายพวกเรา

จากนั้นได้เดินลัดเลาะไปตามเส้นทางภายในชุมชน ซึ่งเป็นทางเดินตามสวน และไปชมสวนผลไม้ที่บ้านคุณสวาท แล้วพวกเราก็นั่งพักเอาแรงกันสักครู่ จากนั้นเดินลัดเลาะเข้าไปในป่าดิบชื้นพื้นที่อยู่ติดกับชุมชนที่สุด พวกเราเดินลัดเลาะไปตามเส้นทางเดินป่าเล็ก และบางครั้งต้องเดินขึ้นเดินลงตามลำธาร สิ่งที่เราเห็นคือผืนป่าบริเวณนี้มีความสมบูรณ์มาก ซึ่งตัวชีวิตได้ดี คือ มีทากอยู่ตลอดเส้นทาง และนอกจากนั้นก็มีพันธุ์ไม้แปลกตามากมาย

นอกจากผืนป่าที่ยังคงอุดมสมบูรณ์แล้ว ในผืนป่าแห่งนี้ยังมีน้ำตกขนาดเล็ก แต่มีน้ำไหลตลอดทั้งปี ชื่อน้ำตกหินโค้ง ซึ่งมีแอ่งน้ำขนาดใหญ่พอประมาณให้พวกเราสามารถลงเล่นได้ ซึ่งการเดินอยู่ในผืนป่าแห่งนี้มีเส้นทางประมาณ 300-500 เมตร จากนั้นเมื่อออกจากเส้นทางเราก็เดินมาเยี่ยมชมโฮมสเตย์ที่บ้านคุณวรานนท์ ซึ่งเป็นบ้านโฮมสเตย์ 1 ใน 6 หลังที่เข้าร่วมเป็นบ้านพักโฮมสเตย์ และพวกเราได้หยุดพักผ่อนคุยกันและคลายความเมื่อยล้า พร้อมทั้งรับประทานอาหารว่าง จากนั้นก็เดินทางไปยังจุดนัดหมายที่บ้านคุณชัยยา และชมสวนบริเวณนี้อีกเล็กน้อย จากการเดินเที่ยวชมครั้งนี้เราใช้เวลาประมาณ 3 ชั่วโมง

หลังจากนั้นได้จัดแจงเตรียมตัวเข้าที่พักตามบ้านโฮมสเตย์ที่แจ้งความประสงค์ไว้ ช่วงกลางคืนทางชุมชนเขาสอยดาวได้ได้เตรียมกิจกรรมการละเล่น และกิจกรรมสันตนาการไว้เตรียมรับคณะท่องเที่ยว โดยมีกิจกรรมการแต่งเดิมสีสันทันเจ้าหัวโต กิจกรรมทำความคุ้นเคย แสดงระบำเจ้าหัวระบำนกกระยาง เป็นต้น จากนั้นแยกย้ายกันกลับที่พัก พอช่วงเช้าได้ให้เพื่อนๆ เครือข่ายท่องเที่ยวโดยชุมชนมาช่วยเสนอแนะเพื่อการปรับปรุง ซึ่งมีหลายอย่างที่สร้างความประทับใจ แต่อีกหลายอย่างที่ต้องปรับปรุง เช่น การงดเว้นเรื่องสุรา เครื่องดื่มมีแอลกอฮอล์ และคำพูดคำจาบางคำที่ไม่ค่อยสุภาพกับผู้มาเยือน เป็นต้น

3.2.8 เตรียมวางแผนการคืนข้อมูล

-ครั้งที่ 1 วันที่ 21 ธันวาคม 2552 เวลา 13.00 -17.00 น. ณ สวนผู้กองสรชาติ หมู่ที่ 1 ตำบลทับไทร อำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี

-ครั้งที่ 2 วันที่ 21 มกราคม 2553 เวลา 14.00 -17.00 น. ณ สวนผู้กองสรชาติ หมู่ที่ 1 ตำบลทับไทร อำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี

-ครั้งที่ 3 วันที่ 4 กุมภาพันธ์ 2553 เวลา 13.00 - 17.00 น. ณ สวนผู้กองสรชาติ หมู่ที่ 1 ตำบลทับไทร อำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี

-ครั้งที่ 4 วันที่ 19 กุมภาพันธ์ 2553 เวลา 19.00 - 21.30 น. ณ สวนคุณวาริ หมู่ที่ 1 ตำบลทับไทร อำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี

-ครั้งที่ 5 วันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2553 เวลา 14.00 -17.00 น. ณ บ้านคุณพนธ์ หมู่ที่ 1 ตำบลทับไทร อำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี

-ครั้งที่ 6 วันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2553 เวลา 17.00 - 21.30 น. ณ อาคารป้องกันบรรเทา

สาธารณภัย เทศบาลโป่งน้ำร้อน อำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี

- **วัตถุประสงค์**

1. เพื่อวางแผนเตรียมการเวทีกินข้อมูล

- **กลุ่มเป้าหมาย/ผู้เข้าร่วม ประกอบด้วย**

1. ทีมวิจัยชุมชน
2. พี่เลี้ยง

- **วิธีดำเนินการ**

1. วางแผนร่วมกัน
2. ร่วมกันติดตามความคืบหน้าร่วมกัน

- **ผลที่คาดว่าจะได้รับ**

1. ทุกคนในทีมมีส่วนร่วมในการวางแผนและทราบบทบาทของตนเอง
2. ภาพการจัดงานออกมาสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

- **ผลที่เกิดขึ้น**

ครั้งที่ 1 ในวันที่ 21 ธันวาคม 2552 ได้มีการพูดคุยวางแผนการทำงานที่บ้านผู้กองสุรชาติ ในวันนี้นั้นมีคนค่อนข้างน้อย จึงมีการพูดคุยร่างกรอบงานคร่าวๆ พอสรุปได้ดังนี้

- จะทำให้การกินข้อมูลได้ประโยชน์สูงสุดอย่างไร
- คนเข้าใจสิ่งที่ทำ
- มีผลตามมา เช่น มีคนมาร่วมสนับสนุนช่วยเหลือ
- มีแนวทางที่ชัดเจนเพิ่มขึ้น
- เนื้อหาเรื่องราวการวิจัย
- วิธีการนำเสนอ
- ประเด็นการนำเสนอ
- บริบทที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว

พูดคุยกันได้กรอบงานคร่าวๆ แล้ว ต้องแยกย้ายกันเร็วกว่าวันอื่นๆ เนื่องจากวันนี้ส่วนใหญ่ต้องรีบไปทำธุระ จึงประชุมกันได้เนื้อหาเพียงเล็กน้อย และมีการนัดหมายการพูดคุยในโอกาสถัดไป

ครั้งที่ 2 วันที่ 21 มกราคม 2553 การพูดคุยกันในวันนี้ หลักๆ คือการเตรียมการเวทีคืนข้อมูลว่าจะต้องทำอะไรบ้าง และถอดบทเรียนการทำงานที่ผ่านมา เพื่อทบทวนการทำงาน และเป็นข้อมูลในการนำเสนอในเวทีคืนข้อมูล ซึ่งเนื้อหาการพูดคุยในวันนี้พอสรุปได้ดังนี้

1)วัตถุประสงค์เวทีคืนข้อมูล

- เพื่อนำเสนอข้อมูลเรื่องราวจากการวิจัย
- ให้ช่วยตรวจสอบข้อมูล
- หาแนวทางการกำหนดทิศทางการทำงานที่เกี่ยวข้องโดยชุมชนร่วมกัน

2)กลุ่มเป้าหมายเวทีคืนข้อมูล

- ทีมวิจัย 12 คน
- ชุมชน
- ผู้นำ
- ผู้ประกอบการท่องเที่ยว เช่น ดร.บำรุง
- หน่วยงาน ได้แก่ เทศบาล อำเภอ เขตรักษาพันธุ์ เกษตร พัฒนาชุมชน ตำรวจ ทหาร สาธารณสุข สมาคมส่งเสริมการท่องเที่ยวจันทบุรี และ ททท.
- สื่อมวลชน เช่น NBT และ CTV เป็นต้น

3)รูปแบบการนำเสนอ

3.1)บนเวที

- นำเสนอพูดคุยข้อมูล

3.2)นิทรรศการ

- โฉว์ผลิตภัณฑ์ชุมชน
- ภาพถ่าย

4)เอกสาร

- สรุปผลการวิจัย
- กำหนดการ

5)สถานที่

-ห้องประชุมเทศบาลหรืออำเภอ

6)วันเวลาจัด

-วันพฤหัสบดีที่ 25 กุมภาพันธ์ 2553 เวลา 13.00-16.00น.

7)ตารางกำหนดการและรายละเอียด

เวลา	กิจกรรม	รายละเอียด	ผู้รับผิดชอบ
12.30-13.00	ลงทะเบียน	-ข้อมูลสรุปการวิจัย -กำหนดการ	
13.00-13.30	แนะนำทีมงาน	-แนะนำตัว -บทบาทหน้าที่ในทีม ทำงาน -บอกเล่าความรู้สึก	
13.30-14.00	เสวนาบอกเล่างานวิจัย ช่วงแรก	-ที่มาที่ไปของการ ทำงานวิจัยและ เป้าหมายการทำงาน -รู้จักชุมชนเขาทรายขาว ได้ เช่น ความเป็นมา อาชีพ ความเป็นอยู่ -การทอเกี่ยวก่อนวิจัย	คุณวนปรีชญ์ คุณสวาท
14.00-15.00	เสวนาบอกเล่างานวิจัย ช่วงสอง	-บอกเล่า กระบวนการวิจัย -สิ่งที่ค้นพบจากการ วิจัยเช่น สถานที่และกิจกรรม การทอเกี่ยว -เส้นทางและโปรแกรม การจัดการ -ขีดความสามารถ -กฎระเบียบ	คุณพยนต์ คุณจรรยา คุณเจ คุณวรรณัท
15.00-16.00 น.	ช่วงเสนอแนะและ แลกเปลี่ยน	-เกี่ยวกับข้อคิดเห็นและ แนวทางการส่งเสริม การจัดการทอเกี่ยวของ ชุมชน	ผศ.ไพโรจน์และ ทีม

ตาราง 3.3 ตารางกำหนดการและรายละเอียด

ส่วนกรอบเวทีการคืนข้อมูล ซึ่งจากการระดมความคิดข้อมูลที่น่าจะเป็นประโยชน์กับการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน เช่น

- ดัชนีทางธรรมชาติ
- ดัชนีทางวัฒนธรรมและความเชื่อ
- ดัชนีทางธรรมชาติที่มนุษย์สร้างขึ้น
- ภูมิประเทศที่เอื้ออำนวย
- ปรากฏการณ์ทางธรรมชาติที่สำคัญ
- ประสบการณ์การจัดการท่องเที่ยวของกลุ่ม
- จัดความสามารถในการรองรับ
- การเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียง
- โปรแกรม
- แนวทางการจัดการท่องเที่ยว

สรุปบทเรียนการทำงานที่ผ่านมา

กลุ่ม	ก่อนทำ	ระหว่างทำ	หลังทำ
ทีมวิจัย	-ยังไม่เข้าใจการทำวิจัย -ป่าถูกบุกรุกทำลายจึงอยากใช้การท่องเที่ยวอนุรักษ์ป่า -อยากนำเสนอของดีชุมชน เช่น ดอกบัวผุด(กระ โถนพระฤาษี) -อยากให้ชุมชนมีรายได้ -มีทีมประมาณ 22 คน	-เริ่มมีการวางแผนการทำงานร่วมกัน -พูดคุยกันทุกเดือน -มีการเก็บข้อมูล เช่น ข้อมูลด้านชุมชน อาทิ ประวัติ อาชีพ โฮมสเตย์ สมุนไพร ภูมิปัญญา หมอพื้นบ้าน และประเพณี วัฒนธรรม - ข้อมูลด้านป่า อาทิ สมุนไพร พันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ เส้นทางเดินป่า และจุดที่น่าสนใจ -นำข้อมูลมาสรุปร่วมกัน -นำข้อมูลมาวางแผน	-ค้นพบแนวทางการท่องเที่ยว -มีการบริหารจัดการกลุ่มที่มีความโปร่งใสและมีกระบวนการตรวจสอบ

กลุ่ม	ก่อนทำ	ระหว่างทำ	หลังทำ
		เส้นทางท่องเที่ยว -สรุปจัดทำโปรแกรมการท่องเที่ยว -ทดลองท่องเที่ยว	
ชุมชน	-ไม่เห็นด้วย -ไม่พร้อมที่จะเข้าร่วม -มองไม่เห็นประโยชน์จากการท่องเที่ยว -มีการท่องเที่ยวอยู่แล้วแต่ไม่เป็นระบบ	-มีคนเข้าร่วมประชุม -คนในชุมชนมีความสนใจมากแต่คุยกันในเรื่องการขึ้นป่าเป็นหลัก	-การเข้าร่วมกิจกรรมการท่องเที่ยวแม้จะมีเพียงบางส่วนที่เข้าร่วมโดยตรงแต่ชุมชนพร้อมเป็นเจ้าบ้านที่ดีในการต้อนรับนักท่องเที่ยวและสามารถมีรายได้จากการท่องเที่ยว เช่น ผลไม้ให้กับนักท่องเที่ยว
หน่วยงาน	-หน่วยงานยังไม่เชื่อมั่นในการทำงานของทีมวิจัย แต่พร้อมให้การสนับสนุน	- หน่วยงานทั้งเทศบาลและเขตรักษาพันธุ์ฯ เข้าร่วมกิจกรรมและให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์	-เขตรักษาพันธุ์ฯ ส่งเจ้าหน้าที่มาร่วมกิจกรรมการท่องเที่ยวในส่วนที่เกี่ยวข้องกับป่า

ตาราง 3.4 สรุปบทเรียนการทำงานที่ผ่านมา

ครั้งที่ 3 ในวันที่ 4 กุมภาพันธ์ 2553 เตรียมวางแผนเวทีคืนข้อมูล ณ สวนกล้วยไข่ผู้กอง ในเวทีทางที่เลี้ยงได้ชวน เรื่องการวางแผนการคืนข้อมูล โดยชวนทางทีมลงถอดกระบวนการทำงานทั้งหมดว่ามีอะไรบ้าง ตั้งแต่ก่อนการวิจัย ระหว่างการวิจัย และหลังการวิจัย ซึ่งจากการพูดคุยพอสรุปได้ดังนี้

1) วัตถุประสงค์การจัดการท่องเที่ยว

- เพื่อป้องกันการลู่ล่าป่า
- อยาคนำเสนอของดีในป่าเขาสอยดาวได้ เช่น กระโดนพระฤาษี
- อยากให้คนในชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้นและในขณะเดียวกันต้องการดูแลรักษาป่า

2)สรุปผลการทำงานที่ผ่านมา

2.1)ก่อนทำ

ในมุมมองทีมงาน

-ช่วงเริ่มต้นยังไม่เข้าใจว่างานวิจัยคืออะไร

ในมุมมองของชุมชนต่อการจัดการท่องเที่ยวในป่า

-อย่าไปยุ่งกับป่า มันที่อยู่ของมันคืออยู่แล้ว

-ความพร้อมยังไม่เกิด เช่น สถานที่ยังไม่พร้อม

-มองยังไม่เห็นประโยชน์

มุมมองของหน่วยงานต่อการจัดการท่องเที่ยว

-หน่วยงานพร้อมที่จะสนับสนุน แต่ยังไม่ค่อยเชื่อมั่นต่อชุมชน

2.2)ระหว่างทำ

ทำงาน

-มีคนเข้าร่วมเยอะบางช่วง บางช่วงคนน้อย

-พูดถึงเรื่องขึ้นเขาอย่างเดียว

-เริ่มมีการวางแผนการทำงานร่วมกัน

-มีการพูดคุยกันเกือบทุกเดือนหรือบางเดือนก็มีการพูดคุยกันหลายครั้ง

-มีการเก็บข้อมูล เช่น ข้อมูลชุมชน อาทิ ประวัติชุมชน อาชีพ โสมสเคย์ และ

ประเพณีวัฒนธรรม เป็นต้น

-มีการสรุปข้อมูลบ้าง

-กำหนดสำรวจข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว

-สรุปโปรแกรมการท่องเที่ยว

3)ปัญหาและอุปสรรค

-ต่างคนต่างทำงาน

-ขาดการนำเสนอข้อมูลให้กันอย่างชัดเจน

จากนั้นได้พูดคุยวางแผนเวทีการคืนข้อมูลในครั้งนี้ว่า จะใช้ชื่ออย่างไรให้มีความน่าสนใจ

วัตถุประสงค์ที่อยากให้เกิดขึ้นในเวที และนำเสนอตอบวัตถุประสงค์การวิจัย กลุ่มเป้าหมาย

ผู้เข้าร่วม สิ่งที่ต้องการนำเสนอและผู้รับผิดชอบคร่าวๆ

ครั้งที่ 4 วันที่ 19 กุมภาพันธ์ 2553 เวลา เวลา 19.00 น. ทางทีมวิจัยและพี่เลี้ยงได้นัดหมายเตรียมการพูดคุยกันอีกครั้ง โดยนัดหมายกันที่ศาลากลางหมู่บ้าน แต่ปรากฏว่าศาลากลางหมู่บ้านไฟดับ จึงย้ายที่พูดคุยมาที่บ้านคุณวาริ หรือเจ้าหมึก โดยการพูดคุยในวันนี้ เป็นการชวนคุยตามร่างที่วางกันเอาไว้อีกครั้งหนึ่ง พร้อมทั้งหาคนคุยในแต่ละประเด็น ซึ่งในการคุยครั้งนี้ มีทีมเข้ามาพอสมควร และมีการปรับเปลี่ยนคนนำเสนอ เนื่องจากบางคนที่ถูกนำเสนอชื่อ ไม่ได้มาร่วมในเวที

จึงต้องปิดการเปลี่ยนเอาคนที่อยู่มานำเสนอเป็นหลัก โดยในวันนี้ทางพี่เลี้ยงได้พยายามชวนพูดคุยให้เห็นภาพรวมการทำงานทั้งหมดว่าส่วนเนื้อหาการนำเสนอมีอะไรบ้าง และใครต้องทำหน้าที่อะไรกันบ้าง นอกจากเรื่องของเนื้อหาการนำเสนอแล้วยังได้มีการพูดคุยถึงเรื่องการเตรียมการในเวที และการเชิญแขกมาเข้าร่วมเวทีในวันนั้น โดยในเวทีครั้งนี้ทางทีมได้สะท้อนมาว่าแขกที่เป็นหน่วยงานไม่น่ามีปัญหา แต่ที่หนักใจคือคนในชุมชน ดังนั้นทางทีมจึงตกลงกันว่า ให้ทีมแต่ละคนชวนคนที่รู้จักให้มาเข้าร่วมมากที่สุด เวทีครั้งนี้คุยกันได้ประมาณชั่วโมงก็แยกย้ายกันกลับเนื่องจากสภาพอากาศไม่เอื้ออำนวย และเสียเวลาในช่วงการเปลี่ยนสถานที่ หลังจากที่ได้จบเวทีก็ยังคงกันอยู่ทางพี่เลี้ยงจึงชวนนัดหมายกันคุยเตรียมการอีกรอบในวัน

ครั้งที่ 5 วันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2553 ทางพี่เลี้ยงได้ชวนแกนหลักที่นำเสนอมาพูดคุยวางแผนการนำเสนองานคืนความรู้และหาแนวทางการจัดการท่องเที่ยว ณ บ้านคุณพยนต์ ที่ปรึกษาทีมวิจัย การพูดคุยในวันนี้เป็นการพูดคุยช่วงบ่ายๆ มีมาเฉพาะแกนนำหลักๆ 4-5 คน ที่จะนำเสนองานในการพูดคุยครั้งนี้ ทางพี่เลี้ยงได้ชวนวางแผนเป็นทีละขั้น พร้อมให้แต่ละคนที่นำเสนอได้พูดคุยนำเสนอตามเรื่องราวของตนเองที่ได้รับผิดชอบ ซึ่งการทดลองครั้งนี้ทำให้ทางทีมมีความมั่นใจและเห็นจุดติดขัด โดยการพูดคุยทางทางพี่เลี้ยงอาสาเป็นพิธีกรในการชวนพูดคุยตามร่างกระบวนการที่วางเอาไว้

ครั้งที่ 6 ในวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2553 เป็นการเตรียมการสถานที่ ณ สถานที่จัดเวทีจริง โดยในวันนี้ทางทีมวิจัยส่วนหนึ่ง ได้มาจัดเตรียมจัดนิทรรศการ โดยการนำบอร์ดไม้ไผ่ที่ยืมมาจากศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นภาคตะวันออก มาจัดเป็นที่จัดภาพถ่ายฉายภาพการทำงาน และจุดเด่นของแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญที่ค้นพบจากการวิจัย และเตรียมผลิตภัณฑ์ชุมชน มาประดับตกแต่งเวทีให้มีสีสันเพิ่มขึ้น จากนั้นเมื่อตกแต่งนิทรรศการ เพื่อสร้างบรรยากาศแล้ว ได้ทำการซ้อมใหญ่อีกรอบ ซึ่งการซ้อมใหญ่นี้มีบางคนที่ไม่ได้มาก็ต้องข้ามไปก่อน โดยซักซ้อมกับคนที่เหลือจากการซ้อมใหญ่ทำให้มีความคมชัดในการนำเสนอมากขึ้น

ภาพที่ 3.7 ล้อมวงคุยกัน

ตาราง 3.5 รายละเอียดการจัดงาน

เวลา	กิจกรรม	รายละเอียด/แนวคำถาม	แนวคำตอบ	อุปกรณ์	ผู้รับผิดชอบ
12.30-13.00	ลงทะเบียน	-เชิญผู้เข้าร่วมลงทะเบียน แจกข้อมูลสรุปการวิจัยและกำหนดการ และเชิญเข้าที่		กำหนดการ ข้อมูลสรุปการวิจัย	แผนผู้กองและทีม
13.00-13.30	แนะนำทีมงาน	-แนะนำตัว			คุณวนปรีชญ์
13.30-14.30	เสวนาบอกกล่าวเล่าผล ของสิ่งที่นำ เที่ยวชุมชนเขาสอยดาวได้ ดำเนินการโดย ไรต	-ทำไมถึงทำถึงวิจัยท่องเที่ยว -วัตถุประสงค์การท่องเที่ยวโดยชุมชนเขาสอยดาวได้คืออะไร -ชุมชนมีวิธีการทำงานวิจัยอย่างไร -สิ่งที่ค้นพบจากการวิจัย เช่น 1.ชุมชนเขาสอยดาวได้ก่อเกิดและเป็นมาอย่างไร /สภาพโดยทั่วไปเป็นอย่างไร ผู้คนมาจากไหน ทำมาหากิน อย่างไร 2.ของดีที่ธรรมชาติสร้างไว้ให้มีอะไร เต้น ๆ บ้าง 3.ปรากฏการณ์ทางธรรมชาติที่สำคัญมีอะไรบ้าง		ภาพถ่ายฉาย Power Point แผนที่ชุมชน ภาพถ่ายฉาย Power Point ทะเลสาบเขาสอยดาว น้ำตก อากาศ พันธุ์พืชพันธุ์ สัตว์ที่สำคัญ ทะเลหมอก น้ำตก หมอกเมฆ ฝนตก	คุณวนปรีชญ์ คุณวนปรีชญ์ คุณวนปรีชญ์ คุณสาวาท คุณพนิต คุณพนิต

เวลา	กิจกรรม	รายละเอียด	แนวคำตอบ	อุปกรณ์	ผู้รับผิดชอบ
13.30-14.30 (ต่อ)	เสวนาบอกกล่าวเล่าผลของดีที่น่า เที่ยวชุมชนเขาสอยดาวได้ดำเนิน รายการ โดย คุณ ไซต	4.วัฒนธรรมความตำนานเชื่อบ้านเรามีอะไรบ้างไหม	ความเชื่อเกี่ยวกับป่า , ภูเขาน		คุณสวาท
		5.ด้านภูมิปัญญา -การทำเกษตรที่	ทำทุเรียน มังคุด กล้วยไข่ และติด ดอกกลั่นที่ดอกกล้วยสี ระมัน	ภาพถ่ายฉาย Power Point	คุณชัชยา
		-อาหารชุมชนและผลิตภัณฑ์ชุมชนที่เด่นๆมีอะไรบ้าง			คุณนภาพรรณ
		-ด้านสุขภาพ(นวดแผนไทย มีอะไรบ้าง ทำอย่างไร ค่าบริการ เท่าไร)			คุณนภาพรรณ
		-การดูแลไม้ดอกแอฟริกันๆ	การปลูก การดูแล การจัดจำหน่าย เป็น ต้น		คุณพยนต์

เวลา	กิจกรรม	รายละเอียด	แนวคำตอบ	อุปกรณ์	ผู้รับผิดชอบ
		6.ด้านสังคม -มีกลุ่มในชุมชนหรือหน่วยงานอะไรบ้างที่จะมาช่วยเหลือ การท่องเที่ยวได้บ้าง			คุณวานปรีชญ์
		7. โสมสเด็จมีกัหลัง แต่ละหลังมีความเด่นอะไร ถึงอำนวยความสะดวกมีอะไรบ้าง	จำนวนหลัง และ เล่าตัวอย่างบางบ้าน	ภาพวีดีโอ/ภาพถ่าย	คุณวานนัท
13.30-14.30 (ต่อ)	เสวนาบอกกล่าวเล่าผล ของดีที่ นำเที่ยวชุมชนเขาสอยดาวได้ ดำเนินรายการ โดย โชต	8.จิตความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวของชุมชน	เดินป่า/เที่ยวใน ชุมชน		คุณวานปรีชญ์
		9.ท่องเที่ยวรอบปีชุมชนเขาสอยดาวได้มีอะไรบ้าง			คุณวานปรีชญ์
		10.การจัดการ เช่น -การจัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจท่องเที่ยว โครงสร้าง สมาชิก - กฎระเบียบการท่องเที่ยว - ระบบการทำงาน - การจัดสรรประโยชน์ - การดูแลความปลอดภัยเบื้องต้น - จิตความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว			ร.อ.สุรชาติ

เวลา	กิจกรรม	รายละเอียด	อุปกรณ์	ผู้รับผิดชอบ
14.30-15.30 น.	ช่วงเสนอแนะและแลกเปลี่ยน	11.อุปกรณ์และข้อจำกัด		คุณวณปรีย์/ คุณพยนต์
		12.สิ่งที่ได้เรียนรู้จากการวิจัยในครั้งนี้		ทุกคน
		-เปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมได้แสดงความคิดเห็นและร่วมกัน แนวทางการส่งเสริมการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน		ผศ.ไพโรจน์และ ทีม

จากนั้นช่วงบ่ายวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2553 ทางทีมและพี่เลี้ยงได้นำคณะกรรมการจัดเตรียมเวที ซึ่งในเวทีได้มีการจัดนิทรรศการด้วยภาพถ่าย ผ่านม่านไม้ไผ่ และประดับตกแต่งด้วยดอกไม้ที่ทาง ทีมวิจัยหามาคนละไม้คนละมือ ในการจัดเตรียมการนี้ มีหลักๆที่มาจัดคือแกนนำประมาณ 4-5 คน คอยช่วยงานอย่างเดิมกำลัง และมีการซ้อมใหญ่กันอีกครั้ง 2 ครั้งก่อนมีเวทีจริง

บรรยากาศ/ข้อคิดเห็น

ทางทีมวิจัยมีความกระตือรือร้น และมีแกนหลักๆประมาณ 3-5 คน และแนวร่วมอีกประมาณ 10 คน และทางทีมเริ่มมีการรู้จักวางแผนเตรียมการทำงานมากขึ้น และหัวหน้าโครงการมีความมุ่งมั่น เป็นอย่างสูง ที่จะช่วยในการรวมคน และทางทีมเริ่มมีการยกบทบาทหน้าที่ให้คนในทีมมากขึ้น คือ ทางทีมได้ให้ ร.อ.สุรชาติ มาเป็นประธานกลุ่มวิสาหกิจท่องเที่ยว ทำให้ทางผู้กองเข้ามามีบทบาท มากขึ้น (ต่อมาขอลาออกจากตำแหน่ง) ในส่วนของชุมชนนั้น เรื่องของความสัมพันธ์ส่วนตัวมีความสำคัญมาก ซึ่งทางทีมวิจัยพยายามใช้ความสัมพันธ์ส่วนตัวในการดึงชุมชนให้มาเข้าร่วม

3.2.9 เวทีคืนความรู้และหาแนวทางการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเขาสอยดาวได้

- 24 กุมภาพันธ์ 2553 เวลา 12.30 -16.00 น. ณ อาคารป้องกันบรรเทาสาธารณภัย เทศบาลโป่งน้ำร้อน อำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี

● วัตถุประสงค์

1. เพื่อจัดทำโปรแกรมท่องเที่ยว และศึกษาพันธุ์ไม้ แหล่งท่องเที่ยว

● กลุ่มเป้าหมาย ประกอบด้วย

1. ทีมวิจัยชุมชน
 2. สกว.
 3. เจ้าหน้าที่ป่าไม้
 4. กำนัน
 5. เกษตรตำบล
 6. ชุมชน
 7. ผู้สื่อข่าว
 8. ตัวแทนจากมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี
 9. ตัวแทนสมาคมส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดจันทบุรี
- รวมประมาณ 20 คน

● วิธีดำเนินการ

1. นำเสนอผลการวิจัย
2. แลกเปลี่ยนความคิดเห็น

● ผลการดำเนินงาน

เวทีในวันนี้เริ่มช่วง 12.30 น. ณ อาคารบรรเทาสาธารณภัยของเทศบาลตำบลโป่งน้ำร้อน โดยในเวทีมีหน่วยงานในพื้นที่และผู้สื่อข่าวให้ความสนใจพอสมควร แต่ในส่วนของคนในชุมชนค่อนข้างบางตามาก เวทีเริ่มต้นด้วยพิธีกรกล่าวทักทายผู้เข้าร่วม และเชิญ ผศ.ไพโรจน์ แสงจันทร์ มากล่าวชี้แจงวัตถุประสงค์ของการจัดเวที จากนั้นเข้าสู่เนื้อหาการนำเสนอผลการทำงานวิจัย โดยวงคุยเป็นลักษณะมีพิธีกรช่วยโยนคำถามโยนประเด็นให้ตัวแทนทีมวิจัยแต่ละท่านที่นำเสนอ ได้นำเสนอแต่ละประเด็นที่วางเอาไว้ พร้อมเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมได้ถามในประเด็นที่มีข้อสงสัยหรือข้อเสนอแนะ

หลังจากการนำเสนอเสร็จสิ้น ผศ.ไพโรจน์ แสงจันทร์ ได้มาช่วยดำเนินการพูดคุยแลกเปลี่ยน โดยการการพูดคุยได้นำเสนอหลักการท่องเที่ยวโดยชุมชน และการใช้ประโยชน์จากการวิจัย ว่าข้อมูลแต่ละอย่างที่เก็บรวบรวมมาไปใช้ประโยชน์ในการท่องเที่ยวอย่างไร จากนั้นได้แลกเปลี่ยนระดมข้อคิดเห็น เพื่อเป็นประโยชน์ในการหนุนเสริมการท่องเที่ยวของชุมชนเขาสอยดาวต่อไป

3.2.10 ประชุมทีมวิจัยประจำเดือน

สำหรับการประชุมประจำเดือนมีการประชุมหลายครั้ง ทั้งที่ทางชุมชนได้ทำการจัดประชุมเอง และทางที่เลี้ยงเข้าร่วมในวงประชุมด้วย ซึ่งการประชุมประจำเดือนที่นอกเหนือจากกิจกรรมอื่นๆ ที่มีแผนกิจกรรมอยู่ เช่น

ครั้งที่ 1 วันที่ 4 กรกฎาคม 2550 เวลา 19.00 -22.00 น. ณ ศาลาเอนกประสงค์ชุมชนเขาสอยดาวใต้ หมู่ที่ 1 ตำบลทับไทร อำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี

ครั้งที่ 2 วันที่ 23 กันยายน 2550 เวลา 19.00-22.00 น. ณ ศาลาเอนกประสงค์ชุมชนเขาสอยดาวใต้ หมู่ที่ 1 ตำบลทับไทร อำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี

ครั้งที่ 3 วันที่ 27 กันยายน 2550 เวลา 18.00 - 21.00 น. ณ ศาลาเอนกประสงค์ชุมชนเขาสอยดาวใต้ หมู่ที่ 1 ตำบลทับไทร อำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี

ครั้งที่ 4 วันที่ 26 ตุลาคม 2550 เวลา 19.00 - 21.30 น. ณ ศาลาเอนกประสงค์ชุมชนเขาสอยดาวใต้ หมู่ที่ 1 ตำบลทับไทร อำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี

ครั้งที่ 5 วันที่ 7 ธันวาคม 2550 เวลา 19.00 -22.00 น. ณ ศาลาเอนกประสงค์ชุมชนเขาสอยดาวใต้ หมู่ที่ 1 ตำบลทับไทร อำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี

ครั้งที่ 6 วันที่ 11 มกราคม 2551 เวลา 19.00 - 22.00 น. ณ ศาลาเอนกประสงค์ชุมชนเขาสอยดาวใต้ หมู่ที่ 1 ตำบลทับไทร อำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี

ครั้งที่ 7 วันที่ 9 ตุลาคม 2551 เวลา 17.00 -20.00 น. ณ ชุมชนเขาสอยดาวใต้ หมู่ที่ 1 ตำบลทับไทร อำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี

ครั้งที่ 8 วันที่ 21 ตุลาคม 2551 เวลา 09.00 -16.00 น. ณ ชุมชนเขาสอยดาวใต้ หมู่ที่ 1 ตำบลทับไทร อำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี

ครั้งที่ 9 วันที่ 8 มกราคม 2552 เวลา 18.00 - 20.00 น. ณ ชุมชนเขาสอยดาวใต้ หมู่ที่ 1 ตำบลทับไทร อำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี

- **วัตถุประสงค์**

1. เพื่อสร้างความเข้าใจในเป้าหมายการทำงานร่วมกัน
2. เพื่อวางแผนในการดำเนินงานวิจัยและเตรียมเครื่องมือในการเก็บข้อมูล
3. แบ่งงานที่ต้องรับผิดชอบให้ชัดเจน
4. เป็นเวทีแลกเปลี่ยนสถานการณ์การทำงาน สรุปบททวน และวิเคราะห์ข้อมูลร่วมกันอย่างต่อเนื่อง

- **กลุ่มเป้าหมายและผู้เข้าร่วมประชุม**

- 1) ทีมวิจัยชุมชนเขาสอยดาวใต้
- 2) คณะทีมงานจากศูนย์ประสานงานการวิจัยเพื่อท้องถิ่นภาคตะวันออก

- **วิธีการ**

1. จัดเวทีประชุมคณะทำงานวิจัย
2. ทำความเข้าใจเป้าหมายในการทำงานร่วมกัน
3. แบ่งบทบาทหน้าที่รับผิดชอบตามความถนัด
4. สรุปบททวนแลกเปลี่ยนสถานการณ์การทำงานอย่างต่อเนื่องอย่างน้อยเดือนละ

1 ครั้ง

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. คณะทำงานวิจัยได้เข้าใจเป้าหมายและแนวทางการวิจัยร่วมกัน
2. ได้รับทราบบทบาทหน้าที่ของแต่ละคน
3. ได้แลกเปลี่ยนสถานการณ์ ปัญหา และวางแผนการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน
4. ได้วิเคราะห์ข้อมูลร่วมกันอย่างต่อเนื่อง

- **ผลการดำเนินงาน**

ครั้งที่ 1 วันที่ 4 กรกฎาคม 2550 อากาศในวันนี้ร้อนฟ้าครึ้มฝน เพราะมีฝนตกตลอดทั้งวัน อากาศค่อนข้างเย็น แต่บรรยากาศภายในจิตใจของเราไม่เป็นเช่นนั้นกลับดูสดใสและมีพลัง เวลาประมาณ 18.00 น. ทางทีมวิจัยก็เริ่มทยอยกันมาเข้าร่วม ทางพี่เลี้ยงจึงชวนทางทีมการเงินของกลุ่มพูดคุยเรื่องของการใช้จ่ายงบประมาณในช่วงที่รอทีมวิจัยทั้งหมด พร้อมทั้งประสานข่าวกล่องที่มีเมนูเด็ดของที่นี่ คือ หมูผัดกระวาน และไข่ดาวกันคนละ 1 ฟอง

หลังจากนั้นเมื่อทีมวิจัยมากันประมาณ 20 กว่าคน ผู้ใหญ่จวน จันทรแก้ว ที่ปรึกษาโครงการก็กล่าวเปิดประชุมแทนลุงเปี้ยก หรือคุณณรงค์ คำรอด ที่ติดภารกิจส่วนตัวไม่สามารถมาเข้าร่วมประชุมได้ ผู้ใหญ่สรุปสาระเรื่องของการโครงการท่องเที่ยวเมื่อประมาณ ปี 2544 ว่า ดำเนินการไปเพื่ออะไร ใครสนับสนุนและเป็นที่ปรึกษาโครงการบ้าง แต่ไม่ได้ลงในรายละเอียดของผลการดำเนินการ หลังจากผู้ใหญ่จวน จันทรแก้ว ได้แจ้งข่าวสารเรียบร้อยแล้ว ทางพี่เลี้ยงก็ดำเนินการต่อโดยการกล่าวทักทายตามทำเนียม และเข้าสู่เนื้อหาโดยการนำเสนอแผนกิจกรรมทั้งหมดในการทำงาน 6 เดือนแรก ว่ามีกิจกรรมอะไรบ้าง และต้องดำเนินการให้เสร็จสิ้นภายในเดือนพฤศจิกายน 2550 จากนั้นได้เปิดโอกาสให้ทางวงใหญ่ได้แลกเปลี่ยนซักถาม เพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกัน

ต่อจากนั้นทางทีมวิจัยได้ทางพี่เลี้ยง ได้พูดคุยในเรื่องของการวางแผนการเก็บข้อมูลและการแบ่งบทบาทหน้าที่ของทีมวิจัย ซึ่งทางพี่เลี้ยงทราบข้อมูลจากการสอบถามสถานการณ์ของกลุ่มก่อนเวทีว่า ทางทีมทีมวิจัย ได้มีการพูดคุยแบ่งบทบาทหน้าที่กันจนครบแล้ว ทางพี่เลี้ยง จึงให้ทางทีมวิจัยได้สะท้อนออกมาว่ามีการวางแผนแบ่งบทบาทกันอย่างไร ซึ่งจากการพูดคุยพบว่าทางทีมวิจัยมีการแบ่งบทบาท วางคน และประเด็นการเก็บข้อมูลได้ดี โดยหลัก ๆ แบ่งออกเป็น ทีมชุมชน ทีมป่า และทีมประสานงาน ซึ่งในแต่ละทีมจะมีการแบ่งเป็นประเด็นหัวข้อย่อย ๆ เช่น ทีมชุมชน มีการแตกประเด็น ภูมิปัญญา สมุนไพร อาหาร โสมสเดย์ ภาษา และประเพณี วัฒนธรรม เป็นต้น ส่วนทีมป่า มีการแบ่งเป็นประเด็นย่อย เป็น พันธุ์ไม้ พันธุ์สัตว์(บก,ปีก,น้ำ) เส้นทางท่องเที่ยว สถานที่สำคัญ เป็นต้น จากนั้น ทางพี่เลี้ยงจึงชวนทางทีมแบ่งเป็นกลุ่มย่อย 3 กลุ่ม ได้แก่ ทีมชุมชน ทีมป่า และทีมจัดการโครงการ(การเงินและฝ่ายเอกสาร) เพื่อลงในรายละเอียดบรรยากาศเป็นไปอย่างสนุกสนาน และข้อมูลพรั่งพลออกมาเป็นจำนวนมาก แต่ละกลุ่มจะมีพี่เลี้ยงเป็นผู้ชวนกระตุ้นในการตั้งคำถาม เพื่อลงรายละเอียด และวิธีการได้มาของข้อมูลในแต่ละเรื่อง เช่น

พันธุ์ไม้	วิธีการ	คำถาม	ผู้รับผิดชอบ
พระเจ้าห้าพระองค์	1.หาข้อมูลจากผู้รู้ 2.สำรวจข้อมูล	1.ลักษณะเป็นอย่างไร 2.ขยายพันธุ์อย่างไร/ช่วงเดือนไหน 4.ใช้ประโยชน์อะไรได้บ้าง 5.ชอบเกิดบริเวณไหน	

ตาราง 3.6 ตัวอย่างวิธีการได้มาของข้อมูลในแต่ละเรื่อง

หลังจากที่พูดคุยกันเสร็จเรียบร้อยแล้วแต่ละทีมจะมีการไปทดลองเก็บข้อมูลตามประเด็นที่ตนเองรับผิดชอบ และนำข้อมูลมาพูดคุยและเพิ่มเติมแลกเปลี่ยนกันในวันที่ 8 สิงหาคม 2550 เวลา 16.00 น. ณ ศาลากลางหมู่บ้านสอยดาว

ครั้งที่ 2 วันที่ 23 กันยายน 2550 ภาพรวมของการดำเนินกิจกรรม เป็นการชี้แจงจากคณะทีมวิจัย ตอบข้อซักถามของที่ประชุม และวางแผนกำหนดจุดท่องเที่ยว ทำโปรแกรมท่องเที่ยวอย่างง่ายๆ ซึ่งจะมีนักท่องเที่ยวเดินทางมาประมาณเดือนตุลาคม-มีนาคม นำภาพถ่ายที่เคยทำไว้มานำเสนอในที่ประชุม

บรรยากาศ/ข้อสังเกต/สรุปความคิดเห็น หลายคนสอบถามว่าทำไมไม่นำเอกสารที่ได้จัดทำแล้วเสร็จมาให้ดูบ้าง เพื่อที่จะได้มีส่วนร่วมในการปรับปรุงแก้ไข ได้รับคำตอบว่า ยังไม่พร้อมขณะนี้อยู่ระหว่างการรวบรวมเป็นเล่ม และอยู่ในเครื่องคอมพิวเตอร์ งบประมาณส่วนที่ใช้จ่ายควรจะต้องขออนุมัติจากที่ประชุมก่อนนำไปใช้ และให้ประธานของโครงการเป็นคนสั่งจ่ายอย่างเดียว

ครั้งที่ 3 วันที่ 27 กันยายน 2550 เป็นการประชุมประจำเดือนอีกครั้ง เพื่อติดตามสถานการณ์และความคืบหน้าการทำงาน โดยช่วงแรกทางพี่เลี้ยงได้ชวนคุยเรื่อง ประสบการณ์ที่ผ่านมาจากการจัดการท่องเที่ยวได้แนวคิดอะไรบ้าง มีผลกระทบอะไร หรือไม่ อย่างไร แต่ละคนมีหน้าที่อย่างไร เป็นการย้อนหลัง โดยกลับไปทบทวน กระตุ้นให้ทุกคนมองปัญหาให้ลึกกว่าที่เป็นอยู่ เนื่องจากสถานการณ์ความขัดแย้งเริ่มปรากฏให้เห็น ที่ประชุมสรุปประเด็นปัญหาได้ ดังนี้

1. ทีมวิจัยบางคนขาดความรับผิดชอบ ขาดความรู้และทักษะ
2. ยังไม่มีการประชาสัมพันธ์ให้กว้างขวางเป็นที่รู้จักแก่คนทั่วไป
3. ผู้นำบางคนขาดจิตสำนึกในความเป็นผู้นำ
4. ทีมวิจัยไม่รู้จักหน้าที่ของตนเอง
5. ชุมชนไม่ตื่นตัวต่อสถานการณ์ที่มีการจัดการท่องเที่ยว
6. ขาดการประชาสัมพันธ์กับหน่วยงานภายนอกที่เกี่ยวข้อง
7. ไม่มีการประสานกับชุมชนอื่น และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
8. ยังมีการล่าช้า และทำลายสิ่งแวดล้อม
9. ปัญหาการขาดความสามัคคี

ประเด็นที่ 2 การจัดเก็บข้อมูลที่ยังไม่ครบสมบูรณ์ เช่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น การปรุงอาหารพื้นบ้าน การแปรรูปสมุนไพร แหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียง ทางพี่เลี้ยงได้สอบถามผู้ที่รับผิดชอบว่า ขาดข้อมูลส่วนใด ให้ตั้งทีมเฉพาะกิจไปทำการจัดเก็บ เพราะต้องเร่งรายงานผลความก้าวหน้าให้เสร็จสิ้นภายในเดือนพฤศจิกายน 2550 และต้องทำกิจกรรมทดลองท่องเที่ยว เก็บข้อมูลภาคสนามบนภูเขา (สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ)

บรรยากาศ/สรุปข้อคิดเห็น

สถานการณ์การจัดเก็บข้อมูลเริ่มวิภาค วิจารณ์ ทีมงานเกี่ยวกับข้อมูลที่ได้นำเสนอให้แก่ผู้นำทีม ยังไม่ถูกนำมาประชาสัมพันธ์ในที่ประชุม กระบวนการทำงานไม่ต่อเนื่อง ผู้ติดตาม และสมาชิกทีมวิจัยเริ่มมีอาการท้อถอย ไม่ได้นำผลงานที่นำมาประชาสัมพันธ์ หรือเสนอให้ที่ประชุมได้ทราบ ทั้งเรื่องเงินและกิจกรรม บอกเพียงแต่ว่าอยู่ในเครื่องคอมพิวเตอร์ ทำหลักฐานการเงินต่างๆ ไว้เรียบร้อยแล้ว หัวหน้าทีมวิจัยเผด็จการ รวบอำนาจ และไม่มีจิตวิทยาในการปกครอง และการบริหารจัดการ เมื่อขาดความร่วมมือจากคนในชุมชนก็ไปแสวงหาความร่วมมือจากบุคคลที่อยู่ภายนอกชุมชนมาทำงานแทน ทั้งคนขึ้นเขา และคนเก็บข้อมูลในชุมชน

ภาพที่ 3.8 ช่วยกันวางแผนระดมความคิด

ครั้งที่ 4 วันที่ 26 ตุลาคม 2550 วันนี้มีการมาพูดคุยกันของทางทีมวิจัยอีกครั้ง บรรยากาศการพูดคุยกันวันนี้ บรรยากาศอันแสนอึมครึม ทีมวิจัยมีความคิดเห็นที่แตกต่างกัน คนที่ได้มีการเลือกให้ทำบทบาทหน้าที่ที่สำคัญก็ไม่ได้ปฏิบัติหน้าที่เท่าที่ควรจะเป็น ทำให้ช่วงนี้ความคิดเห็นของทีมงานเริ่มมีความคิดที่แตกต่าง อีกทั้งทีมวิจัยบางท่านเมาสุราแล้วมาเข้าร่วมประชุม ทำให้คำพูดคำจาบางอย่าง กระแทกกับจิตใจคนอื่น ๆ ในทีม จึงต้องมีการตั้งกฎกติกาและได้ข้อสรุป คือ เมาไม่มา ไม่เมา

ครั้งที่ 5 วันที่ 7 ธันวาคม 2550 ได้ประชุมประจำเดือนกันอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งจากการพูดคุยพอสรุปได้ดังนี้

1) ข้อมูลที่ต้องเพิ่มเติม

- เรื่องข้อมูลที่ต้องหาเพิ่มเติม
- การสำรวจพื้นล่างของชุมชน
- อาชีพของคนในชุมชน
- ประชากรของคนในชุมชน
- วัฒนธรรมของคนในชุมชน

2) ปัญหาและอุปสรรค

- ปัญหาระหว่างการทำวิจัยโครงการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ชุมชนเขาสอยดาวได้
- บุคลากรส่วนใหญ่ยังไม่ให้ความร่วมมือมากเท่าที่ควร
- ขาดประสบการณ์ในการทำการท่องเที่ยว
- ขาดความร่วมมือในการทำงานวิจัย
- ขาดแรงจูงใจในการทำงานวิจัย
- คณะผู้บริหารงานติดตามงานยังไม่มีความสนใจในการติดตามงานในการ
จ่ายงาน

ในการวิจัยของคณะทำงานวิจัย

- เอกสารการพิมพ์ การจัดเก็บข้อมูลที่ทำกรวิจัยมาบ้างแล้วคณะทำงานวิจัย
บางคนยังไม่รู้ว่าทำอะไรไปบ้าง
- ขาดทีมบริหารงานติดตามงาน

และในการประชุมครั้งนี้ได้มีมติให้จัดตั้งคณะกรรมการในการตรวจสอบข้อมูลที่ได้เก็บมา
และส่งต่อไปกับฝ่ายเอกสารเพื่อทำการบันทึกข้อมูล
โดยทีมคณะกรรมการมีทั้งหมด 7 ท่านดังนี้

- 1.นายวนปรีชญ์ พูนชัย (ลุงต้อย)
2. นายณรงค์ คำรอด (ลุงเปี้ยก)
- 3.นายณรงค์เดช รื่นรัมย์ (ลุงเป็ด)
4. นายชั้น กวางทอง (พี่ชั้น)
- 5.นายพงษ์พัฒน์ สอนบุตร (พี่ริน)
6. นายจรรณู จันทนา (นายห้า)
- 7.นายสวาท จำจันทร์ (ลุงหวาด)

จากนั้นพี่เลี้ยงชวนคุยเรื่องงานที่ทำมาบ้างแล้ว ซึ่งจากการพูดคุยพอสรุปได้ดังนี้

- แผนที่ชุมชน
- สมุนไพรพื้นบ้าน
- โฮมสเตย์
- ประวัติความเป็นมาของชุมชน
- ภูมิปัญญาท้องถิ่น
- สำนวนภาษาคนบนเขาสอยดาวได้
- อาหารพื้นบ้าน
- วัฒนธรรม ประเพณี
- วัดวาอาราม/ สำนักสงฆ์

นอกจากนั้นช่วงสุดท้ายการพูดคุย ทางพี่เลี้ยงชวนหาแนวทางการจัดเก็บข้อมูลว่า ถ้าให้ได้ข้อมูลออกดีต้องทำอะไร จากการประชุมมองพูดคุย จนได้แนวทาง ดังนี้

- ต้องผ่านการกลั่นกรองข้อมูลก่อนจัดเก็บและส่งข้อมูล
- ต้องรู้รายละเอียดคนในแต่ละงาน
- ต้องประสานงานที่ดีของทีมวิจัย

จากนั้นนัดประชุมครั้งต่อไปใน วันศุกร์ที่ 11 มกราคม 2551 เวลา 18.00 น. ที่ทำการบ้านผู้ใหญ่บ้านชุมชนเขาสอยดาวได้

ครั้งที่ 6 วันที่ 11 มกราคม 2551 เป็นการประชุมสรุปผลงานรอบ 6 เดือนแรกของโครงการของการทำการวิจัยการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เขาสอยดาวได้ ซึ่งการพูดคุยในวันนี้ ทางพี่เลี้ยงได้แจ้งให้ทราบเรื่องการทำรายงานความก้าวหน้า ของการทำงานโดยที่ผ่านมามีการเก็บข้อมูลได้แล้วจำนวนหนึ่ง แต่ยังเพิ่มเติมข้อมูลที่ยังขาดความสมบูรณ์ซึ่งได้แก่

- วัฒนธรรมประเพณี ความเชื่อ เมืองลับแล
- ประวัติชุมชนเขาสอยดาวได้
- ทรัพยากรชุมชน
- อาหารพื้นบ้าน
- ผลิตภัณฑ์ชุมชน
- เพิ่มเติมทรัพยากรป่าไม้บางอย่างบางชนิด
- เส้นทางเดินเท้า ระยะทาง จุดสนใจระหว่างเดินเท้า
- สถานการณ์การจัดการท่องเที่ยวที่เคยผ่านมามีผลกระทบอย่างไรมาบ้างแล้ว
- การจัดเก็บข้อมูลจากการท่องเที่ยวที่ผ่านมา

จากนั้นทางพี่เลี้ยงได้ชวนพูดคุย สถานการณ์การจัดการท่องเที่ยวที่ผ่านมา โดยสรุปได้ดังนี้

- ปัญหาผลกระทบที่เกิดจากการจัดการท่องเที่ยวที่ผ่านมาประสบ

ปัญหาอะไรมาบ้าง จะมีวิธีการแก้ไขปัญหายังไงบ้าง

- ออกแบบสอบถาม ความคิดเห็นของคนในชุมชนและแบบสอบถามนักท่องเที่ยว

ที่มาเที่ยวในชุมชน

- ดูระบบการจัดการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวที่ประสบความสำเร็จ เช่น น้ำตก

เขาสอยดาวได้ , ตลาดนัดกรีนฟาร์มไทย-กัมพูชา, รีสอร์ทและสนามกอล์ฟ

จากนั้นเราได้มีการออกแบบถามที่จะให้นักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวที่ชุมชนเขาสอยดาวได้
ไว้ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่าง

แบบสอบถามสำหรับคนในชุมชน เรื่อง การจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เขาสอยดาวได้ โดย ชาวบ้านชุมชนเขาสอยดาวได้ * กรุณากรอกข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวตามความคิดเห็นของท่านโดยละเอียด เพศ ☐ ชาย ☐ หญิง ชื่อ - สกุล อายุ ปี อาชีพ ที่อยู่ 1. ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรที่ชุมชนเขาสอยดาวได้จัด โครงการท่องเที่ยวขึ้นมา 2. ท่านเห็นด้วยหรือไม่ (อธิบายเหตุผลที่ท่านเห็นด้วย / ไม่เห็นด้วย) ☐ เห็นด้วย เพราะ..... ☐ ไม่เห็นด้วย เพราะ..... 3. ท่านอยากให้ชุมชนจัดการท่องเที่ยวในลักษณะไหน 4. ท่านอยากให้ทางโครงการปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงอะไรบ้าง และอย่างไร ระบุ..... 5. ข้อเสนอแนะ
--

ตาราง 3.7 ตัวอย่างแบบสอบถามสำหรับคนในชุมชน

ตัวอย่าง

แบบสอบถามสำหรับนักท่องเที่ยว

เรื่อง การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เขาสอยดาวได้

โดย ชาวบ้านชุมชนเขาสอยดาวได้

.....

* กรุณากรอกข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวตามความคิดเห็นของท่านโดยละเอียด

เพศ ☐ ชาย ☐ หญิง

ชื่อ - สกุล อายุ ปี อาชีพ

ที่อยู่

1. ท่านได้รับข่าวสารการท่องเที่ยวจาก.....

2. สถานที่ท่องเที่ยวที่ท่านสนใจ (ระบุได้มากกว่า 1 ข้อ)

☐ น้ำตกคลองทับหมาก	☐ จุดชมวิว 1,2,3
☐ น้ำตกหินโค้ง	☐ ลานกระทิง
☐ วังน้ำดำ	☐ ชมดอกบัวผุด
☐ ชมทรัพยากรป่าไม้	☐ สวนสมุนไพรธรรมชาติ
☐ สัมผัสวิถีชีวิตของชาวบ้านในชุมชน	☐ ชมทะเลหมอก
☐ เที่ยวชมสวนผลไม้	☐ หนองซีโต้
☐ ผาเหยียบเมฆ	☐ อื่นๆ โปรดระบุ.....

3. กรอกข้อมูลเหล่านี้ตามระดับความพึงพอใจของท่าน จด / ลงในช่องที่ท่านต้องการ

รายการ	ระดับความพอใจ			
	น้อย	ปานกลาง	ดี	ดีมาก
1. การบริการต้อนรับ				
2. ความสะดวกสบายในการเดินทาง				
3. ระยะเวลาในการเดินทาง				
4. อาหารที่บริโภค/ เครื่องดื่ม				
5. สถานที่พัก / การสาธารณูปโภค				
6. สถานที่ท่องเที่ยว				
7. ระยะเวลาในการท่องเที่ยว (3 วัน 2 คืน)				
8. ความประทับใจในทริปนี้				

4. ท่านรู้สึกอย่างไรกับการบริการ ในการท่องเที่ยวครั้งนี้

.....

.....

.....

5. ท่านมีความประทับใจสถานที่ท่องเที่ยวที่ไหนมากที่สุด และเพราะอะไร

.....

.....

.....

6. ท่านคิดว่าทางชุมชนควรปรับปรุงหรือแก้ไขอะไรบ้างในการจัดการท่องเที่ยว

.....

.....

.....

7. ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

ตาราง 3.8 ตัวอย่างแบบสอบถามสำหรับนักท่องเที่ยว

หลังจากนั้นแบ่งบทบาทหน้าที่เก็บข้อมูลในส่วนที่ยังไม่สมบูรณ์ โดยผู้ติดตามงานแต่ละประเด็น มีดังนี้

- 1.ระงังหิน (นายเจ แววจันทิก)
- 2.อาหารพื้นบ้าน (นางชลอ , เจ้าหมึก)
- 3.เส้นทางเดินป่า (คุณณรงค์)
- 4.ตำนานความเชื่อ (คุณริน , คุณชั้น)
- 5.ประเพณีชุมชน (ผู้ใหญ่จวน)
- 6.ภูมิปัญญาท้องถิ่น (คุณณรงค์)

ครั้งที่ 7 วันที่ 9 ตุลาคม 2551 หลังจากจากที่ห่างหายพื้นที่มาพอสมควรเป็นเวลากว่า 6 เดือนเนื่องจากทีมวิจัยมีความขัดแย้งกันภายในถึงขั้นต้องยุติการทำงานช่วงเวลาหนึ่ง และเวลาผ่านไปพอเห็นว่าคลี่คลายไปในทางที่ดี ทางพี่เลี้ยงจึงชวนทางทีมวิจัยมาพูดคุยเพื่อหาแนวทางการดำเนินงานต่อ และในวันนี้จึงเป็นวันดีของการเริ่มต้นกันใหม่อีกครั้ง เพื่อเป็นการหาทางออกร่วมกันและนำไปสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้ หรือจะหยุดพักชั่วคราว

ในส่วนของท่านพี่เลี้ยงเองได้มีการพูดคุยกันเพื่อวางกระบวนการไว้ล่วงหน้าโดยมีเป้าหมายคือ หาทางออกว่าทีมจะทำต่อหรือจะหยุด ซึ่งงานนี้ต้องให้ ผศ.ไพโรจน์เป็นผู้นำกระบวนการในการพูดคุยเนื่องจากเป็นสถานการณ์ที่ค่อนข้างละเอียดอ่อน ส่วนพี่เลี้ยงคนหนึ่งช่วยในเรื่องของการเขียนฟริปชาร์ด ส่วนพี่เลี้ยงอีกคนคอยเช็คสถานการณ์เป็นรายคน

เวทีเริ่มต้นด้วยการทักทายตามทำเนียมและแนะนำชื่อเสียงเรียงนามกันอีกครั้ง วันนี้ทางทีมวิจัยมีคนหน้าใหม่เข้ามาหลายคน ส่วนทางทีมวิทยากรหน้าเก่าหายไปเกินครึ่ง ที่มีมาก็จะเป็นแกนนำ ซึ่งจากการพูดคุยพบว่าคนหน้าใหม่ก็ไม่ใช่ใครที่ไหน ก็เป็นคนในชุมชนเขาสอยดาวได้นั่นเอง แต่จากการพูดคุยพบว่าทางคนที่มาหน้าใหม่ๆ ยังไม่เข้าใจว่ามาทำไม มาเพราะทางลุงเปี้ยกและผู้ใหญ่จวนเชิญมา

เพื่อเป็นการไม่รอช้าให้เสียเวลาจึงเชิญอาจารย์ไพโรจน์มานำกระบวนการเวทีต่อ โดยชี้แจงวัตถุประสงค์ของการสนับสนุนงานวิจัยเพื่อให้เห็นภาพร่วมกันอีกครั้ง ในเรื่องแนวทางการสนับสนุนการวิจัยท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยกล่าวว่ามันเป็นความต้องการของชุมชน เราจึงต้องมาแต่หากเรายังไม่พร้อมก็ต้องเอาไว้ก่อน และยังคงกล่าวต่อไปอีกว่าทางพี่เลี้ยงได้รับรู้เรื่องราวสถานการณ์ของความขัดแย้งกันภายในและรู้สึกอึดอัดใจในการเป็นพี่เลี้ยงในวันนี้จึงอยากมารับรู้ว่ามันเกิดอะไรและจะหาทางออกกันอย่างไร ซึ่งในการพูดคุยพอสรุปได้ดังนี้

ปัญหา

- ความขัดแย้งภายในกลุ่ม
- ไม่มีเวลา
- จดไม่ได้เขียนไม่เป็น (บางคน)
- ระบบการบริหารจัดการ
- กินเหล้ามาประชุม

ครั้งที่ 8 วันที่ 21 ตุลาคม 2551 การพูดคุยในช่วงแรก ผศ.ไพโรจน์ แสงจันทร์ ได้เน้นเนื้อหาเกี่ยวกับปัญหา ข้อจำกัดในการทำงาน ทบทวนวัตถุประสงค์การวิจัยว่าทำเพื่ออะไร จากนั้นได้พูดถึงการปรับโครงสร้างคณะทำงาน โดยที่ประชุมมีมติเห็นชอบให้คุณวนปรีชญ์ มาทำหน้าที่หัวหน้าโครงการวิจัย แทนลุงเปี้ยก ซึ่งเปลี่ยนไปทำหน้าที่ที่ปรึกษาแทน ทั้งนี้ จะต้องทำเรื่องแจ้งไปที่พี่เลี้ยง เพื่อรับทราบด้วย

พร้อมกันนี้ พี่เลี้ยงจากศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นภาคตะวันออก ได้ชี้แจงเรื่องค่าใช้จ่ายงบประมาณ เพื่อตรวจสอบว่ามีการใช้จ่ายไปอย่างไรบ้าง มีเงินคงเหลือเท่าใด ซึ่งพบว่า มีหลักฐานการใช้งบประมาณ ราว 50,000 บาท และเหลืองบประมาณราว 30,000 บาท

เวทีพูดคุยในครั้งนี้ ได้มีการยกประเด็นศึกษา เกี่ยวกับเรื่องป่า และเพิ่มเติมเนื้อหาสถานการณ์การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรด้วย

ครั้งที่ 9 วันที่ 8 มกราคม 2552 ในการคุยคำคืนนี้ หลักๆ เป็นการวางแผนเตรียมจัดการท่องเที่ยว โดยวันนี้ มีผู้ร่วมเวที รวม 12 คน วันนี้ทางพี่เลี้ยงได้ลองชวนทางทีมวางแผนการทดลองการท่องเที่ยวเช่นกัน สิ่งที่เห็นในวันนี้คือทางทีมวิจัยเริ่มมีการรวมตัวและปรับขบวนคนเข้ามาทำงานในทางที่ดีขึ้น ซึ่งจากการพูดคุยพอสรุปได้ดังนี้

1) ต้นทุนแหล่งท่องเที่ยว

1.1 ด้านบนภูเขา

- มีอากาศที่บริสุทธิ์
- ป่าที่อุดมสมบูรณ์
- มีวิวทิวทัศน์ที่สวยงาม

1.2 ด้านชุมชน

- มีบ้านพักชาวบ้านที่ร่วมและมีความพร้อมเรื่องโฮมสเตย์ จำนวน 5 หลัง
 - บ้านคุณวินัย พักได้ 6 คน
 - บ้านคุณชัยยา พักได้ 20 คน
 - บ้านคุณสวาท พักได้ 4 คน
 - บ้านคุณพิเชษฐ พักได้ 10 คน
- นวดแผนโบราณ
 - หมอบุ้ม
 - หมอหยก
 - หมอเล็ก
 - หมอเปี๊ยะ
- มีสวนผลไม้

2)ระบบการจัดการ

2.1 มีทีมประสานงานกลาง คือ คุณวนปรัชญ์ พูนชัย(ลุงต้อย)

และผู้ใหญ่จวน จันทร์แก้ว

2.2 กฎระเบียบสำหรับนักท่องเที่ยว(ด้านล่าง)

- 1.ห้ามเด็ดกิ่งพืชพันธุ์ไม้ก่อนได้รับอนุญาต
- 2.ปฏิบัติตามกฎระเบียบของสถานที่ราชการ
- 3.ช่วยกันดูแลรักษาความสะอาดของสถานที่
4. ห้ามส่งเสียงดังอีกที่ทีกริกโครมในยามวิกาล (หลัง 22.00 น.)

3.2.11 การประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

เป็นการประสานความร่วมมือของชุมชนและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง หลักๆ ที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่การท่องเที่ยวโดยตรง คือ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสอยดาว เทศบาลตำบลโป่งน้ำร้อน และเกษตรอำเภอ เป็นต้น

- **วัตถุประสงค์**

1. เพื่อสร้างความเข้าใจแนวทางการทำงาน ขอคำแนะนำ และขอความร่วมมือ

- **กลุ่มเป้าหมายและผู้เข้าร่วมประชุม**

- 1.เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสอยดาว
- 2.เทศบาลตำบลโป่งน้ำร้อน
- 3.เกษตรอำเภอ
- 4.ผู้ประกอบการในพื้นที่

- **วิธีการ**

1. เดินทางไปพูดคุยในพื้นที่และเชิญเข้าร่วมเวทีบางเวทีร่วมกับชุมชน

- **ผลที่คาดว่าจะได้รับ**

- 1.ผู้ที่เกี่ยวข้องเข้าใจแนวทางการทำงานของชุมชนและให้การสนับสนุน
- 2.เกิดการทำงานร่วมกันของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในพื้นที่

- **ผลที่เกิดขึ้น**

ในการประสานความร่วมมือ หลักๆ ที่ต้องเกี่ยวข้องโดยตรง คือ ทางเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสอยดาว ซึ่งในการทำวิจัยครั้งนี้มีพื้นที่ท่องเที่ยวส่วนหนึ่งอยู่ในการดูแลของเขตรักษาพันธุ์ฯ ทางทีมวิจัยจึงต้องขออนุญาตผู้ดูแลพื้นที่ตามกฎหมาย ซึ่งการดำเนินการที่ผ่านมาทางทีมวิจัยได้ แะงและทำความเข้าใจกับหัวหน้าเขตรักษาพันธุ์ เป็นระยะโดยการเดินทางไปสำนักงานเขตฯ ที่อยู่อำเภอสอยดาว เพื่อทำความเข้าใจโครงการ พร้อมทั้งขอคำชี้แนะจากทางเขตฯ ซึ่งระหว่างการทำงาน ทางหัวหน้าเขตฯ มีถึง 3 ท่าน ซึ่งแต่ละท่าน ก็ได้ให้แนวทางการทำงาน โดยท่านแรกนั้นเหมือนจะไม่เห็นด้วย แต่ก็ชี้ช่องทางว่าต้องทำให้มั่นใจในการดูแลทรัพยากร ก็มีโอกาสทำได้ แต่ในส่วนทางกฎหมายนั้นไม่สามารถทำได้ ส่วนท่านหัวหน้าเขตท่านที่ 2 ซึ่งมารับตำแหน่งต่อจากท่านแรกทีกล่าวนั้น ท่านให้แนวทางการทำงานที่ดีและสนับสนุนแนวทางการทำงานของชุมชน และให้ข้อคิดเห็นว่าการเดินทางเข้าพื้นที่แต่ละครั้งต้องแจ้งทางเขตทุกครั้ง และควรต้องมีทางเจ้าหน้าที่เดินร่วมทางไปด้วยทุกครั้ง ส่วนท่านที่ 3 คือ หัวหน้าเขตฯคนปัจจุบันก็สนับสนุนการทำงานร่วมกับชุมชน และการเดินทางเข้าพื้นที่แต่ละครั้งควรต้องมีทางเจ้าหน้าที่เดินร่วมทางไปด้วยทุกครั้งเช่นกัน

ในส่วนของการประสานกับทางเทศบาล ซึ่งทางเทศบาลได้มาร่วมรับทราบตั้งแต่ช่วงเริ่มต้นโครงการ และรอดูการทำงานของทางทีมวิจัยอยู่ตลอดเวลาและพร้อมที่จะให้การสนับสนุน

อยู่ และทางทีมวิจัยได้เสนอแผนการท่องเที่ยวเข้าสู่แผนการท่องเที่ยวหนึ่งในเทศบาลด้วย เป็นต้น

บทที่ 4

ผลการดำเนินงาน

4.1 ทบทวนการจัดการท่องเที่ยวในอดีต

4.1.1 สถานการณ์การท่องเที่ยวในอดีตจนถึงปัจจุบัน

ชุมชนเขาสอยดาวได้เป็นชุมชนเล็กๆ ที่เพิ่งก่อตั้งได้ไม่นาน มีการรวมตัวเป็นชุมชนมาประมาณ 44 ปี ราษฎรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำสวนผลไม้ แต่การเข้ามาอยู่ใหม่บริเวณเนินเขา และอยู่ติดป่าสงวน การดำเนินชีวิตจึงต้องอาศัยป่าไม้เป็นรากฐาน เริ่มด้วยการต่อน้ำจากน้ำตก เพื่อใช้ในการเกษตรและบริโภค บ้างก็เข้าป่าตัดหวายเพื่อสานแข่งขาย บางคนก็ล่าสัตว์ป่า สัตว์น้ำเพื่อขายและบริโภค ตัดไม้กะพ้อขายทำค้ำมิด เก็บยอดหวาย หาผักหวาน กระวาน สะตอ ลูกหยีองมาประกอบอาหาร ไม่มีใครมีความคิดที่จะทำเรื่องท่องเที่ยว ไม่เพียงแต่คนในชุมชนเท่านั้นที่อาศัยป่าเพื่อการดำรงชีวิต บุคคลภายนอกก็เข้ามาหาของป่าเพื่อขาย และเพื่อการบริโภคอยู่เป็นนิจ อาจมองว่าทุกคนต่าง “แย่งชิงทรัพยากรธรรมชาติ” จากความอุดมสมบูรณ์ที่เคยมีมาก็ค่อยๆ หดหายไป อาทิ ปู ปลาและป่าไม้ ลดจำนวนลงอย่างรวดเร็ว แม้กระทั่งน้ำก็เหือดแห้งไปเช่นกัน บางรายคิดการใหญ่ขึ้นป่าไปตัดต้นไม้เพื่อมาสร้างบ้าน ตัดไม้หอมเพื่อการค้า

ปัจจุบันพฤติกรรมดังกล่าวค่อยๆ หดหายไป เนื่องจากทรัพยากรธรรมชาติมีเหลือน้อย แต่ถ้าเปรียบเทียบกับชุมชนอื่นๆ ทั่วประเทศแล้ว ชุมชนเขาสอยดาวได้ยังคงโชคดีกว่า เพราะสภาพป่าไม้ยังคงมีความอุดมสมบูรณ์กว่าที่อื่นๆ สภาพอากาศยังไม่แปรปรวนมากนัก ความชุ่มชื้น ความอุดมสมบูรณ์ของดินยังเหมาะแก่การเพาะปลูกพืชทุกชนิด

เนื่องจากความเปลี่ยนแปลงของกระแสโลก สู่ภาวะบริโภคนิยม ไม่ว่าจะเป็น การบริการ สุขภาพ สิ่งแวดล้อมที่แปรเปลี่ยนไป เป็นสาเหตุทำให้คนในชุมชนคิดหาวิธีที่จะสร้างรายได้ให้กับตนเองและชุมชน ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่เป็นต้นทุนที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด คุ่มค่า และยั่งยืน จึงเกิดการรวมตัวกันคิดที่จะทำเรื่องการท่องเที่ยวโดยชุมชน

ในระยะเริ่มแรกมีนักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยว ศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับป่า และพันธุ์ไม้ อาศัยราษฎรในชุมชนที่มีความชำนาญในการเดินป่าเป็นผู้นำทางอย่างไม่เป็นทางการ ไม่มีระเบียบ ไม่มีระบบบริหารจัดการท่องเที่ยวอย่างเป็นทางการ เป็นเพียงการนำนักท่องเที่ยวขึ้นป่าเท่านั้น แต่นักท่องเที่ยวบางรายก็เข้ามาเพื่อมุ่งหาผลประโยชน์จากการศึกษาพันธุ์ไม้ โดยติดสนิทกับคนนำทางเพื่อหาโอกาสใน วันข้างหน้าที่จะมาลักลอบขอซื้อพันธุ์ไม้ในป่าจากคนนำทาง โดยให้ช่วยจัดนำส่งขายและให้ราคาสูง

ต่อมาเมื่อ ปี พ.ศ. 2545 กระแสการจัดการท่องเที่ยวของภาครัฐ เริ่มเน้นหนักมากขึ้น ทำให้เกิดความตื่นตัวของภาคประชาชน โดยเริ่มหันมาให้ความสนใจ เพราะภาวะเศรษฐกิจในภาพรวมตกต่ำ พระครูสถิตธรรมานุวัตร (พระอาจารย์สำราญ) เจ้าอาวาสวัดทับไทรได้นำทีมราษฎร จำนวนกว่า 50 คน

ขึ้นไปทำการสำรวจจุดท่องเที่ยวบนเทือกเขาสอยดาวได้ และมีการเก็บข้อมูลได้ส่วนหนึ่ง และจัดทำเป็นแผนงานการจัดท่องเที่ยว จึงได้มีการบันทึกเทปเป็นวีดิทัศน์เผยแพร่ทางโทรทัศน์ช่องหนึ่ง ทำให้เป็นที่รู้จักของผู้คนมากขึ้น แต่ก็ยังมีปัญหา มีกระแสต่อต้านจากนักอนุรักษ์บางคนที่ไม่เห็นด้วย เพราะเกรงว่าหากทำจริงจัง หรือมีการนำสิ่งปลูกสร้างไปสร้างไว้ อาจเกิดผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศก็เป็นได้ โครงการและแผนงานที่ตั้งไว้จึงชะลอตัวไปตามกระแสวิพากษ์วิจารณ์

ปี พ.ศ. 2546 สมาชิกสภาเทศบาลตำบลโป่งน้ำร้อนกำลังจะครบวาระพ้นจากตำแหน่ง กระแสความตื่นตัวทางการเมืองเริ่มเข้ามามีบทบาท สร้างความกระตือรือร้นให้กับภาคประชาชน ทำให้เริ่มให้ความสนใจกับความเปราะบางของบ้านเมือง ไม่นิ่งดูเฉยเหมือนแต่เดิมมา ชุมชนเขาสอยดาวได้จึงรวมตัวกันจัดตั้งกลุ่มส่งเสริมการท่องเที่ยวขึ้น เมื่อปี 2548 ภายใต้ชื่อ “กลุ่มวิสาหกิจชุมชนส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์” โดยขอขึ้นจดทะเบียนเป็นนิติบุคคลกับทางสำนักงานเกษตรอำเภอโป่งน้ำร้อน มีสมาชิกและคณะกรรมการบริหาร 7 คน ที่คัดเลือกมาจากคณะกรรมการชุมชน และสมาชิกชุมชนเขาสอยดาวได้ การบริหารจัดการการท่องเที่ยวของทีมงานยังคงเป็นไปแบบไร้ทิศทาง ขาดที่ปรึกษา ขาดงบประมาณสนับสนุน ขาดความรู้ทางวิชาการ และขาดการประชาสัมพันธ์ ผลงานจึงไม่ก้าวหน้าไม่สามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวได้เท่าที่ควร รวมทั้งคนในชุมชนส่วนใหญ่ยังไม่มีส่วนเป็นเจ้าของร่วมในการจัดการท่องเที่ยว

4.1.2 รูปแบบ/วิธีการ/การจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนที่ผ่านมาในด้านต่างๆ

สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ได้จัดการการท่องเที่ยวชุมชนเขาสอยดาวได้ โดยได้ขึ้นไปสำรวจจุดท่องเที่ยวบนเทือกเขาสอยดาวได้ เพื่อวางแผนเส้นทางท่องเที่ยวและวิเคราะห์หาจุดขาย จึงได้จัดทำแผนที่การท่องเที่ยวอย่างง่าย ๆ มีการบันทึกภาพถ่ายจุดสำคัญ ๆ เช่น จุดชมวิว น้ำตก ถ้ำแพะ ลานกระทิง หนองซีใต้ ทะเลหมอก ป่ากระวาน แต่ไม่มีการบันทึกรายละเอียดของจุดท่องเที่ยวแต่ละแห่งว่ามีที่ไปที่ไปอย่างไร คนที่เข้าร่วมกิจกรรมจะมีเพียงคนนำทาง และลูกหาบเท่านั้น ราษฎรที่เป็นเจ้าของชุมชน และเจ้าของทรัพยากรธรรมชาติยังไม่มีความสนใจที่จะเข้าร่วมกิจกรรม รายได้จากการจัดการท่องเที่ยวเพียงเล็กน้อยจึงตกอยู่กับคนเพียงไม่กี่คน เช่น ค่าลูกหาบคิด 100 - 200 บาทต่อวัน คนนำทาง 200 - 300 บาทต่อวัน แล้วแต่นักท่องเที่ยวจะสมนาคุณให้ โปรแกรมการท่องเที่ยวจะมีทั้งไปเช้า-เย็นกลับ และ 2 วัน 1 คืน เท่านั้น กลุ่มนักท่องเที่ยวที่เข้ามาใช้บริการมี 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มนักวิชาการและนักศึกษา และกลุ่มนักท่องเที่ยวเฉพาะกิจที่ชอบความท้าทายและการผจญภัย

นักท่องเที่ยวทั้ง 2 กลุ่มนี้จะมาท่องเที่ยวปีละ 3 - 4 ครั้งๆ ละ 5 - 20 คน ซึ่งกลุ่มที่เป็นนักวิชาการมีมาจากโครงการศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริเขาหินซ้อน กลุ่มนักท่องเที่ยวเฉพาะกิจมาจากกรุงเทพมหานคร (ชมรมเท้ากลีบ) ซึ่งทั้ง 2 กลุ่มล้วนเป็นคนที่มั่งงานประจำแล้วทั้งสิ้น ซึ่งจะประสานงานว่าจะเดินทางมาเมื่อไร มากี่คน แต่มักจะไม่บอกรายละเอียดที่แน่นอน นักท่องเที่ยวเฉพาะกิจจะติดต่อผ่านคนนำทาง ส่วนนักวิชาการและนักศึกษาจะติดต่อผ่านผู้ใหญ่บ้าน โดยไม่มีการติดต่อผ่าน

ประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชนส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เรื่องอาหาร กลุ่มนักท่องเที่ยวเฉพาะกิจจะเตรียมมาเอง เช่น อาหารแห้ง ปลากระป๋อง ฯลฯ ส่วนนักวิชาการจะสั่งให้ชุมชนเป็นคนทำ โดยจะตอบแทนให้ตามความเหมาะสม ซึ่งก็พบว่ามีปัญหาการใช้จ่ายเงินในการบริหารงานอยู่บ้าง การแสดงความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวมักจะไม่มีการบันทึกเป็นรูปแบบ อาศัยการพูดคุย จึงมีแต่คำชมเชย ซึ่งนักท่องเที่ยวอาจไม่กล้าคำหนิติเตียน หรือให้ข้อคิดเห็น

4.1.3 ผลกระทบที่เกิดจากการจัดการการท่องเที่ยว

จากการจัดการท่องเที่ยวของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่ผ่านมา ถึงแม้ว่ากิจกรรมของนักท่องเที่ยวจะไม่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม แต่ก็ยังมีผลกระทบทางอ้อมที่เกี่ยวข้องกับระบบบริหารการท่องเที่ยวของกลุ่ม และความสัมพันธ์ของคนในชุมชน เช่น กระแสวิพากษ์วิจารณ์จากสมาชิกชุมชนที่ไม่ได้มีส่วนร่วมกับการจัดการท่องเที่ยว ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนที่เริ่มมีพฤติกรรมในเชิงตึงเครียด นินทา สร้างความแตกแยก และขาดความรักความสามัคคี ไม่มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ความเป็นอยู่จึงมีลักษณะต่างคนต่างอยู่ และการทำงานก็มีลักษณะต่างคนต่างทำ ผู้สร้างกับผู้ทำลายหันหน้าไปกันคนละทาง เนื่องจากพบว่าสมาชิกในชุมชนบางคนขึ้นป่าล่าสัตว์ และลักลอบนำพันธุ์ไม้ออกมาจากป่า และซื้อปลาอยู่เป็นนิจ ทำให้เป็นอุปสรรคในการจัดการท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก ซึ่งสามารถสรุปปัญหาและข้อจำกัดด้านการจัดการท่องเที่ยวของกลุ่มได้ดังนี้

4.1.4 ปัญหาและข้อจำกัดในการจัดการท่องเที่ยว

- 1) ยังไม่มีระบบในการจัดการท่องเที่ยวที่เป็นรูปธรรม จึงขาดความน่าเชื่อถือจากนักท่องเที่ยว
- 2) บุคลากรในชุมชนยังขาดทักษะด้านการบริหารจัดการ ความรู้เรื่องพันธุ์ไม้ สัตว์ป่า ทรัพยากรธรรมชาติ และระบบนิเวศน์ขาดการประชาสัมพันธ์ และงบประมาณในการทำสื่อโฆษณา
- 3) การท่องเที่ยวป่าเขาสอยดาวได้ มีข้อจำกัดไม่สามารถทำได้ตลอดทั้งปี สามารถจัดการท่องเที่ยวได้เฉพาะฤดูแล้งเท่านั้น เนื่องจากช่วงหน้าฝนต้องปิดป่าเพื่อฟื้นฟูป่าทรัพยากรในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสอยดาว
- 4) ขาดงบประมาณสนับสนุนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
- 5) ไม่มีการจัดการระบบสารสนเทศ รูปแบบ วิธีการ สถิติ ข้อคิดเห็นของนักท่องเที่ยว
- 6) ปัญหาการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม และทัศนคติของคนในชุมชน
- 7) ปัญหาเรื่องขยะและสิ่งปฏิกูลในชุมชน

4.1.5 แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวโดยชุมชนของชุมชนเขาสอยดาวใต้

การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยการบริหารจัดการท่องเที่ยว จำเป็นต้องคำนึงถึงผลกระทบที่ตามมาในเรื่องการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ พฤติกรรม ทั้งของนักท่องเที่ยว และประชาชนผู้ให้บริการ ให้เป็นไปในแนวทางเดียวกันเกี่ยวกับเรื่องการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติ ระบบนิเวศ ให้ใช้ประโยชน์อย่างคุ้มค่าและยั่งยืน トラバชั่วลูกชั่วหลาน ในฐานะที่เป็นเจ้าของ ทรัพยากรธรรมชาติร่วมกัน

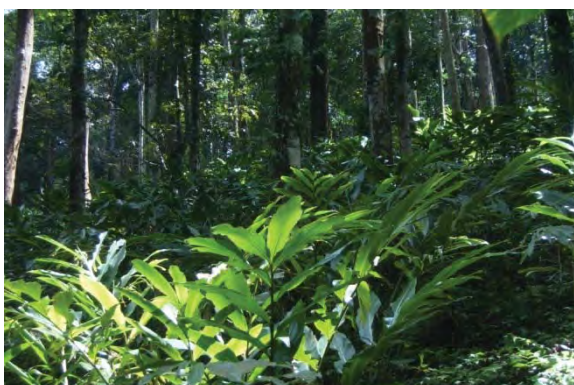
4.2 ข้อมูลสำหรับการจัดการท่องเที่ยว

4.2.1 พืชสมุนไพรที่เป็นเอกลักษณ์ชุมชน

1. กระวาน

กระวานเป็นพืชสมุนไพรอีกชนิดหนึ่งที่จัดว่าเป็นเอกลักษณ์ของเขาสอยดาวใต้ เป็นชื่อเสียงของ เขาสอยดาวใต้ เป็นไม้ประจำถิ่น ไม่สามารถปลูกได้ทั่วไปในทุกพื้นที่ กระวานเป็นสมุนไพรที่อยู่คู่กับ คนโป่งน้ำร้อนมา ไม่ต่ำกว่า 100 ปี โดยมีการเริ่มปลูกกระวานมาตั้งแต่รุ่นปู่ ย่า ตา ยาย จนถึงปัจจุบัน

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ : กระวานเป็นไม้ล้มลุกสูงถึง 3 เมตร มีกาบใบหุ้มซ้อนกันทำให้ดู คล้ายลำต้น มีเหง้าใต้ดิน หัวสีขาวอมเหลืองใบเดี่ยวเรียงสลับ ใบมีสีเขียวเป็นมัน ปลายใบเรียวแหลม โคนใบมน ผิวใบเรียบ ดอกออกเป็นช่อแทงจากเหง้าใต้ดินกลีบดอกสีเหลืองเป็นหลอดและพองเป็น กระเปาะ ออกดอกเมื่อต้นอายุ 2-3 ปี ผลเป็นช่อรูปทรงกลมเปลือกเกลี้ยง ช่อหนึ่งๆ มีผลประมาณ 10-12 ผล ผลอ่อนและเมล็ดสีขาวมีขนและขนจะร่วงไปเมื่อผลแก่ เมื่อผลแก่แตกจะเห็นว่า มีเนื้อเยื่อสีขาวๆ หุ้ม อยู่บางๆ ภายในเนื้อเยื่อจะมีเมล็ดสีน้ำตาลแก่ขนาดเล็กจำนวนมาก

ภาพที่ 4.1 สวนกระวาน

การใช้ประโยชน์จากกระวาน : ทุกส่วนของต้นกระวานสามารถนำไปแปรรูปเป็นอาหารได้หลายชนิด หลายแบบ เพราะมีกลิ่นหอมฉุน เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว เช่น ไก่บ้านต้มกระวาน หม่อกระวานจิ้มน้ำพริก กระวานทอดสมุนไพร น้ำกระวานพร้อมดื่ม ชากระวาน กระวานผงสำเร็จรูป ส่วน

สรรพคุณทางสมุนไพร : ผลแก่จัด ลำต้น นำมารับประทานเพื่อใช้ขับลม แก้ท้องอืดท้องเฟ้อ จุกเสียดแน่น แก้ปวดท้อง แก้ท้องเสีย เป็นต้น

กระวานกับความเชื่อในอดีต : เมื่อสมัยก่อนหลายร้อยปี มีพ่อค้าจากประเทศจีนได้เข้ามาล้งซื้อเมล็ดกระวานส่งกลับไปประเทศจีน แล้วนำไปขายต่อยังประเทศแถบตะวันออกกลาง คนไทยที่รับซื้อและส่งออกมักจะเป็นคนรวยหรือคนมียศศักดิ์ตระกูลสูงเท่านั้น จึงมีคนเชื่อว่ากระวานเป็นพืชชั้นสูง เป็นของศักดิ์สิทธิ์ สมัยนั้นห้ามผู้หญิงช่วงที่มีประจำเดือนขึ้นไปเก็บกระวานบนเขาโดยเด็ดขาด เชื่อว่าจะทำให้กระวานตาย ถ้าถึงเดือนสิงหาคม - กันยายนของทุกปี ราษฎรในหมู่บ้านที่เป็นผู้ขายต้องขึ้นเขาไปถางป่ากระวานที่เกิดอยู่ตามธรรมชาติ เพื่อเตรียมเก็บลูกกระวาน นำไปขายเป็นรายได้ จะเก็บผลผลิตประมาณเดือนกันยายน - ตุลาคมของทุกปี ระหว่างการใช้ชีวิตบนเขาที่ป่ากระวาน 2 - 3 เดือน จะเต็มไปด้วยอันตราย เพราะลมบนภูเขาแรงมาก โบราณเรียกว่า “ลมกระวาน” ต้นไม้จะหักโค่น ทับคนเสียชีวิต บ้างก็ว่าเป็นเพราะเจ้าป่า เจ้าเขา ลงโทษ ยิ่งเกิดความเชื่อเพิ่มมากขึ้น เข้าใจว่ากระวานเป็นพืชสูงศักดิ์สิทธิ์จริง แต่เนื่องจากราคาเมล็ดกระวานค่อนข้างสูง จึงเป็นแรงดึงดูดใจให้อยากทำ พอนานวันไปความเชื่อดังกล่าว ลดลงเรื่อยๆ สมัยปัจจุบันเลิกเชื่อเรื่องเหล่านี้แล้ว จึงมีคนนำกระวานลงมาปลูกในพื้นที่ราบบริเวณชุมชน

การเก็บรักษาคุณภาพกระวาน : เมื่อเก็บเมล็ดกระวานมาแล้ว ต้องนำมาตากแดดให้แห้ง แต่การขนกระวานลงมาจากในชุมชนเป็นเรื่องยาก เมื่ออยู่บนภูเขาก็กไม่มีแสงแดด จึงต้องใช้วิธีย่าง ร่มควันเมล็ดกระวาน ซึ่งคล้ายกับการอบปลาตากแห้ง ตะแกรงที่ทำจากต้นกล้วยหรือไม้ไผ่ สานเป็นตะแกรงยกให้สูงจากพื้นดิน ประมาณ 1 เมตร ขนาดกว้าง 1.50 เมตร ยาว 2 เมตร แล้วแต่จะต้องการ ก่อไฟรมควันด้านล่างใต้ตะแกรง ประมาณ 6 ชั่วโมง หรืออย่างจนแห้ง จึงจะขนถ่ายลงมาขาย สมัยปัจจุบันนิยมทำเป็นตะแกรงเหล็ก เพราะทนทานกว่าตะแกรงที่สานด้วยไม้ เคยมีการสำรวจพบกระวานที่จังหวัดกาญจนบุรี ดอยมูเซอจังหวัดตาก และประจวบคีรีขันธ์ แต่มีคนเล่าว่า รสชาติและกลิ่นของกระวานจะไม่หอมฉุนเท่ากระวานจากเทือกเขาสอยดาว เนื่องจากสภาพภูมิอากาศ และความชื้นต่างกัน เขาสอยดาวจะมีความชื้นสูง ดินมีความอุดมสมบูรณ์ เหมาะแก่การเพาะปลูก และขยายพันธุ์

เคล็ดลับการปลูกระวาน : มีดังนี้

ภาพที่ 4.2 ต้นกระวาน

1. เอามาทั้งต้นทั้งเหง้า แต่ต้นที่เอามาต้องมี 3 - 4 ใบ ขึ้นไป เพราะมันเป็นต้นที่มีอายุพอเหมาะสมที่จะขยายพันธุ์ได้ดี
2. ก่อนการปลูกและหลังการปลูก ห้ามตัดต้นและใบทิ้งโดยเด็ดขาด
3. ให้ปลูกในที่ร่มมีแสงแดดรำไร
4. เมื่อจะปลูกห้ามขุดหลุมลึกเกินไป ฝังกลบเฉพาะส่วนโคนต้น รดน้ำใส่ปุ๋ยตามสมควร เมื่อต้นกระวานแตกหน่อเป็นกอใหญ่ ให้ตัดต้นแก่ทิ้ง สังเกตใบ และกาบของลำต้นจะแห้ง กระวาน จะแตกหน่อ ให้ตัดขายได้ปีละ 3 - 4 ครั้ง

ราคากะวาน:

หน่อ กระวาน ราคาขาย 3 หน่อ 20 - 30 บาท ถ้าปลูกในพื้นที่ราบบริเวณชุมชน มักจะไม่มีเมล็ดให้เก็บขาย มีแต่ดอก และเหี่ยวแห้งตายไปตามกาลเวลา

เมล็ดกระวานแห้ง กิโลกรัมละ 250 - 300 บาท จะมีพ่อค้าจากต่างถิ่นมารับซื้อถึงบ้านส่งออกขายที่ประเทศจีน อินเดีย ญี่ปุ่น

กระวานแปรรูป ถ้าเป็นสมุนไพรกระวานทอดราคากิโลกรัมละ 250 บาท แบบแพ็คใส่กล่องละ 35 บาท 3 กล่อง 100 บาท และส่วนน้ำมันกระวานขวดใหญ่ ราคาขวดละ 29 บาท ขวดเล็ก 10 บาท

ภาพที่ 4.3 ดอกกระวาน

การแปรรูปกระวาน:

1. กระวานผัดเผ็ดหมูป่า

ส่วนผสม

1) พริกหยวก 2) กระเพรา 3) พริกไทย 4) ขิงซอย 5) กระวาน

ภาพที่ 4.4 เครื่องปรุง

วิธีทำ

ภาพที่ 4.5 ใส่น้ำมันลงกระทะ

1. ตั้งกระทะให้ร้อนแล้วจึงใส่น้ำมัน

ภาพที่ 4.6 ตั้งกระทะให้ร้อนแล้วจึงใส่น้ำมัน

2. ใส่น้ำพริกแกงลงไปผัดกับน้ำมัน

ภาพที่ 4.7 ใส่น้ำพริกแกงลงไปผัดกับน้ำมัน

3. ใส่หมูรอนหมูสุกแล้วปรุงรสตามใจชอบ

ภาพที่ 4.8 ใส่หมูรอนหมูสุกแล้วปรุงรสตามใจชอบ

4. ใส่พริกหยวก กระเพรา พริกไทย จิงชอย และกระวานตามชอบ

ภาพที่ 4.9 ใส่พริกหยวก กระเพรา พริกไทย จิงชอย และกระวานตามชอบ

5.คนให้ พริกหยวก กระเพรา พริกไทย จิงชอย และกระวานให้สุกสุกพอได้ที่แล้ว จึงตักใส่จานตามชอบ

2.การทำสมุนไพรกระวานทอด

ภาพที่ 4.10 สมุนไพรกระวานทอด

ภาพที่ 4.11 บรรจุใส่กล่องพร้อมจำหน่าย

ส่วนผสม

1.หน่อกระวาน	200	กรัม
2. ต้นตะไคร้	100	กรัม
3. จิงชอย	50	กรัม
4. กระชาย	50	กรัม

5. ขมิ้นขาว	50	กรัม
6. ว่านม่วง	50	กรัม
7. ใบมะกูด	100	กรัม
8. ใบกะเพราเด็ด	100	กรัม
9. หอม	100	กรัม
10. กระเทียม	100	กรัม
11. แป้งทอดกรอบ	100	กรัม
12. งา	100	กรัม
13. น้ำมันพืช	-	-
14. น้ำ	100	กรัม
15. ถั่วลิสง	100	กรัม

วิธีทำ

1. ใช้น้ำ 100 กรัม ผสมกับแป้งดีให้เข้ากัน ใส่ น้ำตาล ใส่เกลือ ใส่เครื่องปรุงตามใจชอบ

ภาพที่ 4.12 ผสมกับแป้งดีให้เข้ากัน ใส่ น้ำตาล ใส่เกลือ ใส่เครื่องปรุงตามใจชอบ

2. นำกระวาน ตะไคร้ กระชาย ขมิ้นขาว ว่านม่วง และใบมะกูดมาหั่นซอย

ภาพที่ 4.13 นำกระวาน ตะไคร้ กระชาย ขมิ้นขาว ว่านม่วง และใบมะกูดมาหั่นซอย

3. นำสมุนไพรทั้ง 6 อย่างที่หั่นซอยแล้วมาขยี้รวมกับขิงซอยและงา

ภาพที่ 4.14 นำสมุนไพรทั้ง 6 อย่างที่หั่นซอยแล้วมาขยี้รวมกับขิงซอยและงา

4. ใส่แป้งที่ผสมไว้ลงในสมุนไพรที่ขี้ไคร้คลุกให้เข้ากัน ทิ้งไว้ 15 นาที
5. นำถั่วลิสงมาคลุกเคล้ากับแป้งและงาให้เข้ากัน

ภาพที่ 4.15 นำถั่วลิสงมาคลุกเคล้ากับแป้งและงาให้เข้ากัน

6. ตั้งกระทะใส่น้ำมันร้อนน้ำมันเดือดจึงใส่สมุนไพรลงไปทอดทีละอย่าง
7. เมื่อคิดว่ากรอบได้ที่แล้วก็ส่งให้สะเด็ดน้ำมัน แล้วนำไปใส่ถาดเอากระดาษทิชชูมาซับน้ำมัน
8. นำสมุนไพรที่ทอดแล้วทั้งหมดมารวมกันแล้วบรรจุใส่กล่องหรือใส่จานพร้อมรับประทาน

3. น้ำมันลูกกระวาน

ส่วนผสม

1. เมล็ดทอด	300	กรัม
2. การบูร	100	กรัม
3. น้ำมันยูคาลิปตัส	1	ขวด
4. ผ้าขาวบาง	1	ผืน
5. ลูกกระวานแกะเม็ด	1	ขีด
6. ขวดโหลใส	1	ขวด

วิธีทำ

1. ใส่เมล็ดทอด การบูร และน้ำมันยูคาลิปตัสลงในขวดโหลใสแล้วเขย่าจนละลายเป็นน้ำ
2. นำเม็ดกระวานไปปั่นแล้วห่อด้วยผ้าขาวบาง
3. นำไปแช่ในขวดโหลที่ใส่เมล็ดทอด การบูร และน้ำมันยูคาลิปตัสที่เป็นน้ำหมักทิ้งไว้ 3 เดือน แล้วจึงนำมาบรรจุขวดให้สวยงาม

ภาพที่ 4.16 ผลิตภัณฑ์น้ำมันลูกกระวาน

4. ชาใบกระวาน

นอกจากจะนำเหง้าและต้นมาทำสมุนไพรกระวานทอดแล้ว ใบของกระวานก็สามารถนำมาเป็นเครื่องดื่มบำรุงกำลังได้ นั่นก็คือ ชาจากใบกระวานนั่นเอง

วิธีทำ

1. นำใบกระวานมาล้างทำความสะอาด
2. นำใบกระวานมาหั่นซอย
3. นำมาอังไฟและตากแดดให้แห้งเหมือนยาสูบ
4. บรรจุใส่ถุงเก็บไว้ในที่แห้ง

วิธีการชงชา

1. นำใบชากระวานไปต้มในน้ำร้อน
2. จากนั้นรินใส่แก้วดื่มแทนน้ำเปล่าก็ได้

สรรพคุณ

1. แก้กระหายน้ำ

11) องค์ความรู้ ภูมิปัญญาของคนในชุมชน

ชุมชนเขาสอยดาวใต้ ราษฎรมีความรู้ ความชำนาญหลายอย่างในเรื่องของการประกอบอาชีพ เช่น การเพาะพันธุ์กล้วยไม้ที่หายาก หมอนวดแผนโบราณ หมอพื้นบ้าน วิธีการต่อน้ำประปาจากภูเขา เพื่อการเกษตรและบริโภค การดูแลสุขภาพทุเรียนแก่ การทำสวนมังคุด การทำอาหารพื้นบ้าน และ ขั้นตอนวิธีทำ เช่น ไก่บ้านต้มระกำ หมูชะมวง ซึ่งจากการสืบค้นข้อมูล มีดังนี้

4.2.2 ภูมิปัญญาทางการเกษตร

1)กล้วยไข่ (ห่อ) เพื่อการส่งออก

ภาพที่ 4.17 กล้วยสุกหรีโตๆ

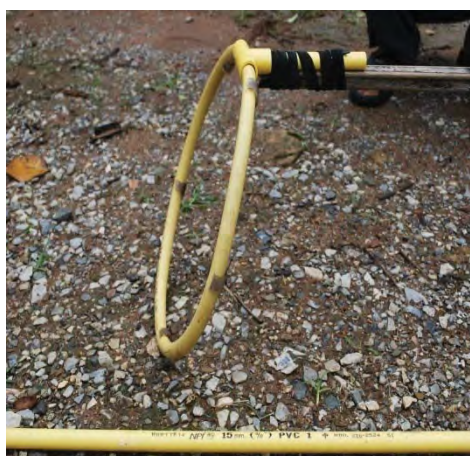
กล้วยไข่เป็นพืชสวนอีกชนิดหนึ่งที่ทำรายได้ให้กับคนในชุมชนสอยดาวได้เป็นอย่างดี ปัจจุบันมีการส่งออกกล้วยไข่ไปประเทศจีน ฮองกง เกาหลี พม่า อเมริกา ลาว ญี่ปุ่น เนเธอร์แลนด์ ฟิลิปปินส์ และอินโดนีเซีย จากข้อมูล ปี พ.ศ. 2549 จังหวัดจันทบุรีเป็นจังหวัดที่มีการส่งออกกล้วยไข่มากที่สุดในประเทศไทย การปลูก การดูแลรักษาต้องเลือกพื้นที่ที่น้ำไม่ท่วมขัง พื้นที่ควรเป็นที่ราบไม่ลาดเอียง ฤดูแล้งควรรดน้ำ และใส่ปุ๋ยตลอดปี แต่ไม่ต้องใช้ปุ๋ยมาก ขุดหลุมขนาดกว้าง 0.50 เมตร ลึก 0.50 เมตร ยาว 0.50 เมตร ใช้ปุ๋ยคอกรองก้นหลุม ปลูกห่างกัน 2.00×2.00 เมตร จะสามารถเก็บเกี่ยวผลผลิตภายใน 8 เดือน ลักษณะดินควรเป็นดินร่วนปนดินเหนียว อากาศที่พอเหมาะจะอยู่ระหว่าง 12 - 35 องศาเซลเซียส ราคาจำหน่ายจะแพงในฤดูแล้ง และราคาจะถูกลงในฤดูฝน สามารถปลูกได้ทั้งปี ดูแลรักษาง่าย แต่จังหวะที่เหมาะสมควรปลูกช่วงฤดูแล้งก่อนฝนตก รดน้ำดูแลหญ้าที่โคนต้น ถ้าปลูกในช่วงฤดูฝนจะเป็นโรครากเน่า หรือแมลงกัดกินต้น การเก็บเกี่ยว ในระยะที่กล้วยเริ่มออกปลี จะต้องใช้ถุงพลาสติก หรือถุงปุ๋ยมาห่อ ป้องกันแสงแดด และแมลงวันทอง ให้เจาะก้นถุงทะลุ เพื่อให้อากาศถ่ายเทได้สะดวก นำถุงสวมเครือกล้วย แล้วมัดติดกับโคนของเครือกล้วย ระยะเวลาการเก็บเกี่ยวต้องไม่ให้ร้อนหรือแก่เกินไป เพราะการขนส่งผ่านทางเรือ ที่ท่าเรือน้ำลึกแหลมฉบัง จังหวัดชลบุรี ถ้ากล้วยแก่เกินไปจะเดินทางถึงต่างประเทศก็จะสุกเกินไปประทุกัน สถานที่รับซื้อกล้วยไข่มีมาก ภายในอำเภอ และต่างอำเภอ ราคาขายกล้วยไข่ห่อจะอยู่ระหว่าง 7 - 50 บาทต่อกิโลกรัม ซึ่งจะขึ้นอยู่กับฤดูกาล และปริมาณผู้บริโภคปลายทาง

อุปกรณ์การห่อกล้วยไฟ :

เป็นเทคนิคชาวบ้านที่คิดค้นขึ้นมาเอง โดยนำท่อ PVC ขนาด 15 มิลลิเมตร นำมาดัดเป็นวงกลม โดยใช้ไฟลน นำสายยางอย่างอ่อนมาทำเป็นที่ยึดเกาะเชือกที่ใช้ผูกมัดเครือกล้วย (เชือกฟาง) ต่อกท่อ PVC 3 ทาง ทำเป็นส่วนด้าม เพื่อผูกกับปลายไม้เป็นด้ามจับ ซึ่งยาวจะขนาดความสูงของต้นกล้วย อุปกรณ์ประกอบ ถุงปุ๋ยตัดกัน เชือกฟาง บ่วง (ดูตัวอย่าง)

ภาพที่ 4.18 สาธิตการเอากระสอบใส่ห่วง

ภาพที่ 4.19 ห่วงทำจากท่อ พีวีซี ขนาด 15 มิลลิเมตร นำมาดัดเป็นวงกลม

ภาพที่ 4.20 สารชีววิธีการห่อกล้วย

ภาพที่ 4.21 ห่อแล้วเสร็จ

ภาพที่ 4.22 ทูเรียนในชุมชน

2) เทคนิคการสังเกตผลทูเรียนแก่

ทูเรียนจัดเป็นพืชผลไม้ที่ดูแลรักษายาก เนื่องจากมีโรค และแมลงรบกวนมาก เช่น โรครากเน่า โคนเน่า โรคใบจุด ราสนิม เพลี้ยไก่แจ้ ราน้ำค้าง หนอนกินใบ หนอนไขผิว หนอนไขต้น หนอนเจาะ เมล็ด ถึงแม้จะมีโรค และแมลงรบกวนมาก แต่เกษตรกรก็ยังคงยึดอาชีพการทำสวนทูเรียนเป็นหลัก อาจจะเป็นเพราะอาชีพที่บรรพบุรุษทำมา หรือสภาพพื้นที่ สภาพอากาศ เหมาะสมที่จะปลูกทูเรียน ซึ่งก็มีหลายพันธุ์ เช่น กบ ชะนี หมอนทอง ก้านยาว พวงมณี และพันธุ์ผสม เป็นต้น ทูเรียนพันธุ์ หมอนทอง จะเก็บเกี่ยวผลผลิตได้ ก็ต่อเมื่อดอกบาน ให้นับตั้งแต่วันที่ดอกบานไปจนถึงเวลาที่จะเก็บผลผลิต 120 วัน ถ้าเป็นพันธุ์ชะนี จะใช้เวลา 110 วัน แต่ไม่มีใครใส่ใจจำว่าดอกไหนจะบานเมื่อไหร่ เพราะมีหลายดอก บางครั้งมีหลายรุ่นแล้วแต่ความพร้อมของต้น และสภาวะอากาศ อาชีพเกษตรกรไม่มีใครที่จะนำเอาสัญลักษณ์ไปติดไว้ที่ข้าวดอกว่าเริ่มบานเมื่อไหร่ แต่จะอาศัยความชำนาญในการสังเกตผลของทูเรียนแกว่ามีลักษณะอย่างไร ซึ่งการสังเกตมีดังนี้

1. ขั้วปลิงของทุเรียนต้องมีผิวหยาบเมื่อลูบคลำดู
2. บริเวณขั้วระหว่างผลทุเรียนกับก้านทุเรียน จะสังเกตเห็นรอยต่อ มีลักษณะพองโต เพราะอาหารเริ่มสะสมในขั้ว หลังจากผลเริ่มอึดตัวจากธาตุอาหาร
3. สังเกตหนามทุเรียน จะมีปลายหนามไหม้เกรียม
4. ร่องหนามทุเรียนเริ่มมีสีขุ่นไม่เขียวใส
5. ผิวระหว่างร่องหนามถึงปลายหนามจะมีสีหยาบกร้าน
6. ถ้าเริ่มจะสุกเวลาบีบหนามเข้าหากันจะอ่อนนุ่มเล็กน้อย
7. สังเกตสีผิว และสีของร่องหนามและหนามจะต้องมีสีเท่ากันหรือกลมกลืนกันรอบ ๆ ผลของทุเรียน
8. ตาหนามของผลทุเรียนขยายห่าง และใหญ่ขึ้น
9. สีของร่องหนามส่วนท้ายของผลเป็นส่วนสุดท้ายที่แก่ช้ากว่าจุดอื่น จึงต้องใช้เป็นจุดสังเกตสุดท้ายว่าผลแก่หรือไม่ แต่ก็อาจจะไม่แน่เสมอไป เพราะถ้าปล่อยให้ผลแก่จัดจะร่วงหล่น

จากการสังเกตอาการเปลี่ยนแปลงของสีผล และขั้วผลของทุเรียน ก็ยังไม่แน่เสมอไปว่าผลของทุเรียนจะแก่เต็มที่ ต้องอาศัยความชำนาญอยู่หลายปีในการตัดทุเรียน แม้แต่เกษตรกรเองก็ยังคงตัดทุเรียนผิดอยู่เสมอ ด้วยคิดว่าผลทุเรียนแก่แล้ว เป็นเหตุทำให้ราคาผลผลิตตกต่ำ เกษตรกรบางรายทำทุเรียนมานานนับ 5 ปี ก็ยังไม่รู้ว่าทุเรียนแก่พอที่จะตัดไปขายได้หรือไม่ เพราะขาดความสนใจ ไม่มีความสามารถในการปีนต้นขึ้นไปดูผลทุเรียนในระยะใกล้ๆ

ภาพที่ 4.23 แอฟริกันไวโอเล็ต Unseen เขาสอยดาวใต้

3) SAINTPAULIA หรือ AFRICAN VIOLETS ราชนิแห่งไม้ประดับในบ้าน

แอฟริกันไวโอเล็ต เป็นไม้ดอกสำหรับประดับในบ้านซึ่งเป็นที่รู้จักมากที่สุด ต้นไวโอเล็ตมีดอกสีสวยสะดุดตา และมีรูปทรงต้นหลายอย่าง จากขนาดต้นเล็กจิ๋ว ขนาดใหญ่เป็นหลายนิ้ว จนถึงแบบเลื้อยที่ห้อยระย้าลงจากกระถาง สิ่งที่สวยสะดุดตาของแอฟริกันไวโอเล็ต คือสีที่หลากหลาย เช่น ขาว ชมพู น้ำเงิน ม่วง แดง บางต้นมีแถบสีลาย ๆ หรือสองสี ส่วนใบก็มีสีเขียวอ่อน เขียวเข้ม แล้วแต่ชนิดพันธุ์ แอฟริกันไวโอเล็ต นอกจากใช้ตกแต่งภายในบ้านแล้ว ยังสามารถแต่งเติมสีสันให้ขอบหน้าต่าง หรือเพิ่มความสว่างด้วยสีสันที่สดใส ในมุมมืดของห้องได้ตามใจเลือกใช้

แอฟริกันไวโอเล็ตเลี้ยงดูไม่ยาก แต่อาจมีแมลงหรือโรครามารบกวนบ้าง โดยที่ต้นไม้นชนิดนี้ขยายพันธุ์ได้ง่าย จึงเป็นที่สนใจของนักสะสม และมีสมัครเล่น ผู้ที่ปลูกเลี้ยงแอฟริกันไวโอเล็ตที่เริ่มต้นด้วยการปลูกเพียงกระถางหรือสองกระถาง ปัจจุบันมีเป็นร้อยต้นก็มีประวัติการค้นพบแอฟริกันไวโอเล็ต

แอฟริกันไวโอเล็ตที่เราปลูกเลี้ยงกันอยู่ทุกวันนี้ แต่เดิมเป็นไม้ป่าที่ขึ้นอยู่ในธรรมชาติตามบริเวณน้ำตกบนภูเขาในแอฟริกา ซึ่งจะเกาะอยู่ตามหินหรือมอสที่ร่มเย็น และชุ่มชื้น ไม่ได้ขึ้นอยู่บนพื้นดินโดยตรง แอฟริกันไวโอเล็ตนี้ได้มีการค้นพบมากกว่าหนึ่งร้อยยี่สิบปีแล้ว

ภาพที่ 4.24 แอฟริกันไวโอเล็ต Unseen เขาสอยดาวใต้

เมื่อปี พ.ศ. 2427 ได้มีชาวอังกฤษ 2 คน คือ SIR JOHN KIRK และ REVZANZIBAR และเทือกเขา GIRVAMA และ SHIMBA ตามลำดับ และในปี 2430 ทั้งสองคนได้ส่งตัวอย่างพืชชนิดนี้กลับไปยัง KEW BOTANICAL GARDEN ในประเทศอังกฤษ แต่เป็นที่น่าเสียดายที่สภาพของตัวอย่างในช่วงแรกนี้ยังไม่สมบูรณ์พอที่จะทำการศึกษารายละเอียดทางวิทยาศาสตร์ได้

ต่อมาในปี พ.ศ. 2435 ในช่วงที่เยอรมันปกครองแอฟริกาตะวันออก BARON WALTER VON SAINT PAUL ILLAIRE ซึ่งขณะนั้นท่านเป็นผู้ว่าการเมือง TANGANYIKI ปัจจุบันคือ เมืองแทนซาเนีย ประเทศเล็ก ๆ ในแอฟริกาตะวันออกได้พบแอฟริกันไวโอเล็ตบนเทือกเขา USAMBARA

ทางตะวันออกเฉียงเหนือของแทนซาเนีย และได้เรียกต้นไม้นี้เป็นภาษาเยอรมันว่า DAS VIOLETTE USAMBARA หมายถึงดอกไวโอเล็ตแห่งยูแซมบารา เนื่องจากท่านมาจากครอบครัวที่รักต้นไม้มาก คุณพ่อของท่านเป็นถึงประธานสมาคมพฤกษศาสตร์เยอรมัน ท่านจึงส่งตัวอย่างต้นไวโอเล็ตแห่งแอฟริกันนี้ไปให้คุณพ่อของท่าน ซึ่งต่อมาได้ส่งผ่านไปยัง HERMANN WENDLAND ผู้อำนวยการสวนพฤกษศาสตร์ HERRENHAUSEN ซึ่งท่านเป็นบุคคลแรกที่ได้บันทึกลักษณะของวิทยาศาสตร์ของพืชชนิดนี้ WENDLAND ได้จัดให้อยู่ในวงศ์ GESNERIAD และตั้งชื่อสกุลให้ว่า SAINTPAULIA เพื่อเป็นเกียรติแก่ครอบครัว SAINT PAUL จากนั้นท่านได้ตั้งชื่อชนิดให้ว่า IONANTHA ซึ่งแปลว่ามีดอกคล้ายดอกไวโอเล็ต ต้นไม้เล็ก ๆ แห่งยูแซมบารา จึงได้รับการจดทะเบียนชื่อวิทยาศาสตร์ให้ชาวโลกได้รู้จักเป็นครั้งแรกว่า SAINTPAULIA IONANTHA นับแต่นั้นมา

ได้มีการปลูกแอฟริกันไวโอเล็ตเป็นการค้าครั้งแรกในประเทศเยอรมัน เมื่อปี พ.ศ. 2436 โดยบริษัทเมล็ดพันธุ์ของ EANST BENARY แต่ก็ยังไม่เป็นที่รู้จักแก่ชาวโลกมากนัก จนกระทั่ง CURTISS'S BOTANICAL MAGAZINE ได้ตีพิมพ์คำบรรยายลักษณะของต้นแอฟริกันไวโอเล็ตเป็นภาษาอังกฤษเป็นครั้งแรก พร้อมภาพพิมพ์สี ในปี พ.ศ. 2438 จึงทำให้ชาวโลกได้รู้จัก และเกิดความนิยมแอฟริกันไวโอเล็ตไปทั่วยุโรป

ในปี พ.ศ. 2469 บริษัท ARMACOST & ROYSTON ในรัฐแคลิฟอร์เนีย สหรัฐอเมริกา ได้นำเข้าเมล็ดพันธุ์แอฟริกันไวโอเล็ตจาก BENARY ในเยอรมัน และจาก SUTTON ในอังกฤษมาเพาะเลี้ยงผสมเกสร และคัดเลือกสายพันธุ์อยู่หลายปี จนกระทั่งประสบผลสำเร็จ ได้เป็นแอฟริกันไวโอเล็ตลูกผสมจำนวน 10 พันธุ์ในปี พ.ศ. 2506 ทำให้เกิดความนิยมไปทั่วสหรัฐอเมริกาจนได้ก่อตั้งเป็นสมาคมแอฟริกันไวโอเล็ตแห่งอเมริกาในปี พ.ศ. 2489 ซึ่งเป็นศูนย์กลางการขึ้นทะเบียนแอฟริกันไวโอเล็ตโลกในปัจจุบัน

จากการที่นักผสมพันธุ์พืชได้นำแอฟริกันไวโอเล็ตพันธุ์พื้นเมืองจากทวีปแอฟริกามาสร้างลูกผสมพันธุ์ใหม่ๆ มากมายไปทั่วโลก ปัจจุบันเฉพาะที่จดทะเบียนกับสมาคมแอฟริกันไวโอเล็ตอเมริกาก็มีเกือบ 20,000 ชนิดแล้ว

การปลูกเลี้ยงแอฟริกันไวโอเล็ตในเมืองไทย มีมาได้ประมาณ 50 ปีแล้ว ราวช่วงปี พ.ศ. 2500 ม.ร.ว.พันธุ์ทิพย์ บริพัตร คงจะเป็นท่านแรกที่ส่งต้นพันธุ์จากต่างประเทศเข้ามาปลูกในเมืองไทย ต่อมาในปี พ.ศ. 2520 ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ได้เขียนบทความเรื่องแอฟริกันไวโอเล็ต ITGROWS ON YOU ไว้ในวารสารของสมาคมไม้ประดับแห่งประเทศไทย ซึ่งกล่าวไว้ว่า ท่านตั้งใจจะปลูกแอฟริกันไวโอเล็ตไปตลอดจนวันตาย ทำให้แอฟริกันไวโอเล็ตเป็นที่รู้จักในกลุ่มผู้รักต้นไม้ในเมืองไทย ต่อมาในปี พ.ศ. 2539 ศศ.จิรายุพิน จันทระประสงค์ ได้เขียนหนังสือแอฟริกันไวโอเล็ตดอกไม้ในบ้านที่สวยงามที่สุดในโลก ช่วยให้นักรักแอฟริกันไวโอเล็ตได้มีความรู้ ความเข้าใจในการปลูกเลี้ยงแอฟริกันไวโอเล็ตในประเทศไทยมากขึ้น

1.วิธีการปลูกเลี้ยงและดูแลรักษาอย่างย่อ

เครื่องปลูก

ต้องการดินผสมที่เบา และระบายน้ำได้ดี เพื่อรากจะได้แผ่กระจาย น้ำ และอากาศไหลถ่ายได้สะดวก ดินปลูกต้นไม้ที่มีขายตามท้องตลาดทั่วไป อาจไม่เหมาะสมเพราะส่วนผสมอาจจะแน่นเกินไป เราจึงอาจผสมขึ้นใช้เอง โดยใช้ส่วนผสมของพีทมอส (PEAT MOSS) หินภูเขาไฟ (PERLITE และ VERMICULITE) หรืออาจใช้ขุยมะพร้าวผสมกับแกลบ ทราช และปุ๋ยคอกเล็กน้อยก็ได้ แต่ส่วนผสมต้องเบา และไม่อุ้มน้ำ การเปลี่ยนเครื่องปลูกใหม่อย่างน้อยปีละครั้ง

การให้น้ำ

การรดน้ำที่เครื่องปลูกพอเปียก เมื่อรู้สึกว่เครื่องปลูกเริ่มแห้ง ไม่ควรรดน้ำเป็นกิจวัตร เช่น ทุกวันหรือวันเว้นวัน และไม่ควรรดน้ำที่ใบ และดอกในเวลาค่ำ เพราะอาจทำให้เกิดโรคราได้ โปรดระลึกว่า ต้นไม้ชอบเครื่องปลูกชื้น แต่ไม่ชอบเครื่องปลูก และแอฟริกันไวโอเล็ตส่วนมากจะตาย เพราะเครื่องปลูกแฉะเกินไป

แสงสว่าง

แอฟริกันไวโอเล็ต ต้องการแสงสว่าง 10 - 12 ชั่วโมงต่อวัน เพื่อพัฒนาตาดอก แต่ต้องไม่ถูกแสงแดดโดยตรง อาจจัดวางไว้ริมหน้าต่าง หรือใต้แสงไฟจากหลอดฟลูออเรสเซนต์ (นีออน) ที่ให้ความสว่างเพียงพอ

การให้ปุ๋ย

การผสมปุ๋ยเกล็ดสูตรเสมอ เช่น 20-20-20 อัตราส่วนครึ่งหนึ่งของอัตราที่ระบุไว้ที่ข้างกล่อง เพื่อฉีดพ่นหรือใช้รดที่เครื่องปลูก และการสลับใช้ปุ๋ยเกล็ดสูตรอื่นหมุนเวียนบ้าง

อุณหภูมิ

แอฟริกันไวโอเล็ตชอบอุณหภูมิเช่นเดียวกับคนเรา คือประมาณ 20 - 25 องศาเซลเซียส และไม่ชอบที่ที่มีลมโกรกแรง

ขนาดของกระถาง

แอฟริกันไวโอเล็ตปลูกได้ดีในกระถางที่ไม่ลึกมาก และมีความกว้างประมาณ 1/3 ถึงครึ่งหนึ่งของทรงพุ่ม

พื้นที่ที่เหมาะสมในการปลูกแอฟริกันไวโอเล็ต

แอฟริกันไวโอเล็ตสามารถปลูกในโรงเรือนที่กันฝนได้ โดยมีอุณหภูมิสูงสุดไม่เกิน 30 องศาเซลเซียส ถ้าอุณหภูมิสูงเท่านี้ จะทำให้เติบโตช้า และไม่แข็งแรง ผู้ผลิตเพื่อการค้าส่วนมากจึงอยู่ในพื้นที่ที่มีความสูง ซึ่งมีอุณหภูมิต่ำกว่าในเมือง เช่น แถบคอยตุง จังหวัดเชียงใหม่ อำเภอภูเรือ และอำเภอน้ำหนาว จังหวัดเลย เป็นต้น

ส่วนในภาคตะวันออก คุณพยนต์ และคุณนิตยา อันสำราญ ได้ทดลองนำมาปลูกในแบบสมัครเล่น และได้สะสมพันธุ์ใหม่เพิ่มขึ้น รวมทั้งได้ทดลองนำพันธุ์ที่มีสีดอกแปลก ๆ จากฟาร์มในประเทศสหรัฐอเมริกา เข้ามาปลูกเพื่อทดลอง และขยายพันธุ์ด้วย ปัจจุบันมีแอฟริกันไวโอเล็ตที่แตกต่างกันประมาณ 60 สายพันธุ์ และวางแผนที่จะขยายพันธุ์เพื่อแบ่งขายให้กับผู้สนใจนำไปปลูกเลี้ยง พร้อมทั้งแนะนำวิธีการดูแลรักษาให้ด้วย

ภาพที่ 4.25 แอฟริกันไวโอเล็ต Unseen เขาสอยดาวใต้

ภาพที่ 4.26 แอฟริกันไวโอเล็ต Unseen เขาสอยดาวใต้

2.การตลาด และราคาขาย

ปัจจุบันมีผู้สนใจปลูกเลี้ยงแอฟริกันไวโอเล็ตมากขึ้น แต่หาผู้ผลิตต้นไม้ที่มีคุณภาพยาก ต้นไม้ที่นำออกจำหน่ายที่ตลาดต้นไม้สวนจตุจักร มักจะผลิตเพื่อการค้า โดยการลดต้นทุนด้วยการใช้ขุยมะพร้าวและทราย แทนพีทมอส และเวอมิกูล์ไลท์ ทำให้สามารถขายในราคาถูก แต่ผลเสียก็มีคือ ขุยมะพร้าวจะย่อยสลายเร็ว และทำให้เกิดโรคราได้ง่าย เมื่อผู้เลี้ยงซื้อไปปลูกเลี้ยง ไม่นานต้นไม้ก็เน่าและตายในที่สุด ทำให้ผู้ปลูกเลี้ยงหลายรายเจ็ดขาด เราจึงจำเป็นต้องผลิตต้นไม้ที่มีคุณภาพ โดยใช้วัสดุปลูกที่ทนทาน ไม่ย่อยสลายง่าย ราคาขายปลีกในปัจจุบันมีตั้งแต่ 35 บาท ถึง 150 บาท ขึ้นอยู่กับขนาด และสายพันธุ์ นอกจากแอฟริกันไวโอเล็ตแล้วบ้านคุณพยนต์ ยังเป็นแหล่งเพาะพันธุ์ไม้อื่น ๆ

4) การผสมดอกลิ้นจี่ด้วยดอกสัระมัน

ลิ้นจี่เป็นพืชที่ทำรายได้ให้เกษตรกรอย่างเป็นกอบเป็นกำ แต่บังคับให้ออกดอกยาก หากปล่อยให้ดอกตามธรรมชาติ ผลผลิตจะได้น้อย ต้องใช้ความหนาวเย็นเป็นตัวบังคับ หากปีใดอากาศหนาวเย็นติดต่อกันมาก และลำต้นสมบูรณ์ ใบสมบูรณ์ ก็จะให้ผลผลิตสูง หากปีใดอากาศไม่ค่อยหนาวจัดหรือหนาวไม่นานก็จะให้ผลผลิตน้อย เกษตรกรชุมชนเขาสอยดาวได้ต้องใช้น้ำฉีดพ่น ช่วยเร่ง/เพิ่มความเย็นให้กับต้นลิ้นจี่ เวลาประมาณ 2 ทำเช่นนี้เป็นระยะเวลา 15 วัน ถึง 1 เดือน (ต้นพร้อม) เมื่อลิ้นจี่เริ่มออกดอกก็ต้องขึ้นเขาไปหาเก็บดอกสัระมัน (เกสรแก่) นำเกสรดอกสัระมันมามัดเป็นกำ ๆ ละประมาณครึ่งกิโลกรัม เท่าที่จะหามาได้ ถ้าใครไม่สามารถขึ้นเขา ปีนต้นไม้เก็บเกสรดอกสัระมันได้ ก็ต้องซื้อในราคากิโลกรัมละ 200 - 300 บาท การปีนต้นสัระมันเป็นเรื่องยาก และอันตรายมาก หากพลาดตกลงมาอาจจะถึงแก่ชีวิต หรือพิการได้ เพราะต้นสัระมันเป็นไม้ยืนต้นขนาดใหญ่ และมีความสูงกว่าต้นลิ้นจี่มาก เมื่อมัดเกสรดอกสัระมันได้แล้ว ก็จะจำนวนให้เท่ากับต้นลิ้นจี่ที่จะผสมเกสรให้ใช้ไม้ยาวๆ สูงเท่าต้นลิ้นจี่ ผูกเกสรดอกสัระมันไว้ที่ปลายไม้ แล้วปิดดอกลิ้นจี่ให้ทั่วต้นทุกซอกเกสรลิ้นจี่ในเวลาเช้าหรือเย็น เมื่อปิดเสร็จแต่ละต้นแล้วให้นำเกสรดอกสัระมันที่ใช้ปิด ผูกติดกับต้นลิ้นจี่ จะมีแมลงหรือผึ้งมาช่วยผสมเกสรลิ้นจี่อีกครั้งหนึ่ง ทำเช่นนี้ให้ครบทุกต้น จะทำให้ลิ้นจี่ติดผลดี ดอกไม่ร่วงและเมล็ดไม่ฝ่อ (ไม่เป็นกะเทย) ราคายาลิ้นจี่แต่ละปี เฉลี่ย 25 - 60 บาทต่อกิโลกรัม ถ้าไม่มีปัญหาเรื่องการตลาด หรือสินค้าล้นตลาด

4.2.3 ภูมิปัญญาด้านสุขภาพ

1) หมอนวดแผนไทย

เป็นวิชาชีพที่ลงทุนน้อย แต่ต้องใช้แรงงานและความตั้งใจในการทำงาน และบริการลูกค้าด้วยความสุภาพ อดทน ชุมชนเขาสอยดาวได้มีสมาชิกชุมชนไปเรียนการนวดแผนโบราณที่วัดทับไทร ซึ่งเปิดสอนหลักสูตรการนวดแผนไทย จำนวน 4 คน จบมาประกอบอาชีพ จำนวน 3 คน คือ

1. นางอุมาภรณ์ แซ่ลี
2. น.ส.พรนภา ผดุงเวียง
3. นางอัญชลี ศรีรองเดือน
4. นางนภาพรรณ แซ่ลี

บริการนวดลำตัว และนวดฝ่าเท้า ทั้งในและนอกสถานที่

อัตราค่าบริการ

นวดลำตัว	ราคา 250 บาทต่อชั่วโมง
นวดฝ่าเท้า	ราคา 200 บาทต่อชั่วโมง
นวดเป็นคอร์ส ๆ ละ 3 ชั่วโมง	ราคา 500 บาทต่อ 1 ครั้ง

2) ทำเนียบภูมิปัญญาด้านต่างๆ ในชุมชน

ภาพ	ชื่อ - สกุล	ที่อยู่/ที่ติดต่อ	ความเชี่ยวชาญ
	1.นายจวน จันทรแก้ว (อดีตผู้ใหญ่บ้าน)	232 ม. 1 ต. ทับไทร อ.โป่งน้ำร้อน จ. จันทบุรี	ปลูกกระวาน
	2.นางวาสนา แก่นตัก	166/4 ม. 1 ต. ทับไทร อ.โป่งน้ำร้อน จ. จันทบุรี	คัดเผ็ดกระวานหมูป่า
	3.นางนภา ใจสา	15/3 ม. 1 ต.ทับไทร อ. โป่งน้ำร้อน จ.จันทบุรี	การทำสมุนไพรกระวาน ทอด/การให้น้ำมันลูก กระวาน/ ขนมพื้นบ้าน
	4.นายประณิต เตือนจิตร (ยู)	166/1 ม. 1 ต.ทับไทร อ. โป่งน้ำร้อน จ. จันทบุรี	ปลูกกระวาน
	5.นางอุมาภรณ์ แซ่ลี	15/1 ม.1 ต.ทับไทร อ.โป่งน้ำร้อน จ.จันทบุรี	หมอนวดแผนไทย

ภาพ	ชื่อ - สกุล	ที่อยู่/ที่ติดต่อ	ความเชี่ยวชาญ
	6.น.ส.พรนภา ผดุงเวียง	17/7 ม.1 ต.ทับไทร อ. โป่งน้ำร้อน จ.จันทบุรี	หมอนวดแผน ไทย
	7.นางอัญชลี ศรีรองเดือน	276/1 ม.1 ต.ทับไทร อ.โป่งน้ำร้อน จ.จันทบุรี	หมอนวดแผน ไทย

ตาราง 4.1 ทำเนียบภูมิปัญญาด้านต่างๆ ในชุมชน

4.2.4 ระบบน้ำประปาจากภูเขาเพื่อการเกษตรและบริโภค

อาชีพทำสวนผลไม้ ปัจจัยที่เป็นปัญหาที่สุด คือการขาดแคลนน้ำ วิถีชีวิตของเกษตรกรก็ต้องพยายามหาน้ำเท่าที่จะทำได้ บางเขตพื้นที่มีการแย่งน้ำ เกิดการทะเลาะวิวาท มีตัวอย่างให้เห็นเป็นประจำ ชุมชนเขาสอยดาวได้พื้นที่ที่มีลักษณะสูงๆ ต่ำๆ และเป็นภูเขา มีร่องน้ำตก ถ้าเข้าไปชมในบริเวณสวนผลไม้ ก็จะพบก้อนหินโผล่ขึ้นมาจากผิวดิน เล็กบ้าง ใหญ่บ้าง มองให้เห็นเป็นเอกลักษณ์ของชุมชน บางส่วนพยายามขุดดินฝังกลบ เพราะกลัวตัดหญ้าลำบาก แต่ถ้าตัดจะขุดดินเพื่อสร้างแหล่งน้ำ ก็ไม่มีบริเวณกว้างพอที่จะกักเก็บน้ำ ความสูงต่ำ ความลาดชันของพื้นที่มีหลายระดับ จึงเป็นอุปสรรคแก่การทำแหล่งกักเก็บน้ำ ถ้าจะเจาะบ่อบาดาลต้องใช้งบประมาณสูงมาก ราคาเป็นแสนกว่าบาท ขุด เจาะ แล้วก็ไม่ว่าจะพบแหล่งน้ำหรือพบก้อนหินขนาดใหญ่ ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นปัญหาทั้งสิ้น ในภาพรวมวิถีชีวิตการใช้น้ำจึงต้องพึ่งพาระบบประปาภูเขา อาจจะไม่ถึงขั้นที่จะเรียกได้ว่าเป็นระบบ เพราะลักษณะการต่อท่อน้ำเป็นการต่อแบบพึ่งพาอาศัยกัน บางคนต่อมาท่อเดียวจากภูเขาสูง แล้วแยกทางออกแบ่งกันใช้ ส่วนใหญ่แล้ว ต่างคนต่างต่อท่อของตนเอง เนื่องจากภาวะการใช้น้ำมากน้อยไม่เท่ากัน ถ้าน้ำขาดแคลนจริงๆ ก็อาจจะเป็นปัญหา ทะเลาะวิวาทกันได้ วิถีชีวิตต้องดิ้นรนทนลำบาก ขึ้นไปสำรวจบนเขาว่ามีจุดใดบ้างที่เป็นแหล่งน้ำ ขนาดพอประมาณที่จะวางห้วยกะโหลกท่อน้ำได้ (หัวคูด) จากนั้นก็หาซื้อท่อขนาดที่นิยมก็คือ 1.50 - 2.00 นิ้ว ต่อติดกันยาวจนกว่าจะถึงสวนของตนเอง ยังพบว่ามีปัญหาเรื่องเส้นทางการต่อท่อน้ำ การต่อท่อน้ำจะต้องต่อผ่านสวนผลไม้ของเกษตรกรรายอื่น ถ้าเป็นของญาติพี่น้องก็ไม่มีปัญหา ถ้าไม่ใช่ญาติพี่น้องก็ต้องขออนุญาตเจ้าของสวนก่อน เพราะถ้าต้องฝังกลบท่อจะเป็นการไปขุดทำลายรากไม้ของเขาได้ แต่ถ้าต่อวางบนผิวดินก็จะเกะกะเป็นปัญหากับเจ้าของสวนเวลาตัดหญ้า ปัญหานี้แล้วแต่จะตกลงกัน บางรายอาจจะต้องจ่ายเป็นเงิน บางรายก็ไม่ต้องจ่าย

แนวคิด

ปัญหาการต่อน้ำจากภูเขา เป็นปัญหาที่พุดกันอย่างไม่รู้จบว่าเป็นการเห็นแก่ตัวของเกษตรกร แต่เพราะความเป็น "วิถีชีวิตที่ต้องดื่มน้ำ" ให้ได้มาซึ่งน้ำ เพื่อความอยู่รอด ก็ยังคงเป็นปัญหาที่รอการบำบัดแก้ไขมานานตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษ ต้องอาศัยความช่วยเหลือจากภาครัฐบาล จัดเวทิสวนนา หรือเวทีประชาคมขนาดใหญ่ ซึ่งเคยทำมาแล้วแต่ไม่ได้ผล เพราะติดปัญหาเรื่องการเวนคืนที่ดินในการสร้างแหล่งน้ำขนาดใหญ่ ซึ่งต้องแก้กฎหมายอีกหลายฉบับ เช่น กฎหมายป่าไม้ และกฎหมายการเวนคืนที่ดิน เป็นต้น

4.2.5 สถานที่สำคัญรอบชุมชน

ชุมชนเขาสอยดาวใต้ ตั้งอยู่ห่างจากตลาดสด และแหล่งจำหน่ายสินค้าจำเป็นแก่การดำรงชีวิตประมาณ 1 - 2 กิโลเมตร เท่านั้น นับว่าเป็นโอกาสดีของคนในชุมชน การเดินทางก็สะดวกสบาย ประชาชนส่วนใหญ่ใช้รถยนต์ส่วนตัวในการเดินทางเข้าออก มาซื้อสินค้า นอกจากนี้ยังมีรถจักรยานยนต์รับจ้างอยู่หลายจุด สถานที่สำคัญที่มีอยู่ในชุมชน พื้นที่ศึกษาตามโครงการวิจัยส่งเสริมการท่องเที่ยวมีดังนี้

1. ที่ว่าการอำเภอโป่งน้ำร้อน
2. เทศบาลตำบลโป่งน้ำร้อน
3. สถานีตำรวจภูธรอำเภอโป่งน้ำร้อน
4. โรงเรียนวัดทับไทร
5. คำนตรวคนเข้าเมือง
6. โรงพยาบาลอำเภอโป่งน้ำร้อน
7. สำนักงานสาธารณสุขอำเภอโป่งน้ำร้อน
8. สำนักงานมาลาเรีย
9. ที่ทำการองค์การบริหารส่วนตำบลทับไทร
10. สำนักงานเกษตรอำเภอโป่งน้ำร้อน
11. สำนักสงฆ์วัดเขาสอยดาวใต้
12. ศาลาริมน้ำชุมชนเขาสอยดาวใต้
13. ไอยรา รีสอร์ท

4.2.6 จุดชมวิวและทะเลหมอกในชุมชน

หากเราจะชมทะเลหมอกเหมือนกับภาคเหนือ หรือตามดอยต่างๆ อย่างที่อื่นเขาก็คงไม่ต้องเดินทางไปไกลนักแค่ในชุมชนเขาสอยดาวได้เราก็มีให้เห็น แต่อาจต้องอดดูในช่วงฤดูหนาวเท่านั้น เพราะสามารถพบเห็นได้ แต่เราก็ต้องหาจุดที่ดูแล้วสวย เป็นที่ประทับใจที่สุดด้วย ซึ่งในชุมชนเขาสอยดาวได้มีแนะนำหลายจุดส่วนที่เป็นบริเวณในชุมชน เช่น

1)บริเวณเขาเสียก้อ

ที่เป็นที่ราบเนินเขาสูง ที่มีการปลูกผลไม้เต็มลูกเขาไปหมด หากเราอยู่ทางด้านล่างเราอาจจะบอกว่าไม่สวย แต่ถ้าถ้าใครได้ลองขึ้นไปสัมผัสจริงๆ แล้วก็จะอาจจะเปลี่ยนคำพูดในทันที เส้นทางขึ้นเขาสามารถขึ้นได้ 2 ทาง คือ ทางแรกขึ้นทางศาลากลางหมู่บ้านและอีกทางขึ้นตรงบริเวณบ้านเสียก้นนั่นเอง

ทางขึ้นอาจไม่สะดวกสายนัก เพราะเป็นทางลูกรังสีแดง พอเราขึ้นมาแล้วสิ่งแรกที่เรารู้สึกได้ก็คือ อากาศที่ซึ้งเย็นสบายสุดๆ มีลมพัดเย็นสบาย สิ่งที่สองที่เราพบก็คือ ภาพชุมชนทั้งด้านตลาดทับไทรและด้านชุมชนเขาสอยดาวได้ แต่การที่จะขึ้นเขามานั้นเราต้องรู้วัตถุประสงค์การมาของเราก่อนว่าเราขึ้นมาทำอะไร แต่ที่ดูแล้วสุดลูกหูลูกตาคือทิวเขา น้อยใหญ่ที่ห้อมล้อมบริเวณนี้ ทั้งฝั่งประเทศกัมพูชาและฝั่งเขาสอยดาวได้ของเราก็ตาม หากเราจะขึ้นมาดูพระอาทิตย์ขึ้นจะต้องเดินทางขึ้นมามาตั้งแต่ 05.00-05.30 น.เท่านั้น เพราะเราจะต้องขึ้นมารอดูพระอาทิตย์ขึ้นในยามเช้า หรืออีกเวลาคือช่วงเย็นที่เราสามารถมารอดูพระอาทิตย์ตกดินโดยจะต้องขึ้นมารอดู เวลา 17.30 – 18.00 น.เราถึงจะได้ภาพที่ประทับใจที่สุด

2)บริเวณหน้าบ้านลุงวันชัย

ภาพที่ 4.27 จุดชมวิวบ้านลุงวันชัย

เมื่อเราไปเที่ยวในตอนเช้า เราจะพบทั้งทะเลหมอกในยามเช้าและพระอาทิตย์ขึ้นในยามเช้า เราสามารถรอดูได้ตั้งแต่เวลา 05.30-06.30 น. ซึ่งอาจจะเห็นได้ไม่เต็มที่เราเข้าเสียก้อแต่ก็สวยงามไม่แพ้กัน แต่อาจมีต้นไม้บังมากกว่า เพราะเราต้องมองลงมาด้านล่าง ตามธรรมชาติแล้วเราสามารถมองเห็นได้ในบริเวณสวนเสียก้อได้อีก โดยเดินผ่านบ้านลุงวันชัยเข้าไปประมาณ 300 เมตร โดยข้อดีในบริเวณนี้ก็คือเรา

สามารถดูได้ทั้งในตอนเช้าและตอนเย็นเหมือนกัน โดยเฉพาะอากาศในยามโพล้เพล้ยิ่งดูสวยงามมาก เพราะนอกจากได้บรรยากาศแล้วเรายังได้กลิ่นไอของความเป็นป่าเขาจริงๆ เพราะจะได้ยินเสียงจักจั่น เรไร ร้องก้องป่าเต็มไปหมด ฟังชวนให้เราขลุกตัวไปกับด้วย และเราก็ยังสามารถแวะชมสวนผลไม้ในบริเวณนั้นได้อีกด้วย เช่น สวนลูกก้อม สวนคุณหนู และอีกหลายสวนในละแวกนี้

การที่เราจะต้องมานั่งรอดูพระอาทิตย์นั้นต้องอาศัยความอดทนพอสมควร เพราะการที่เราจะได้พบเห็นภาพที่สวยงามได้นั้นยากยิ่งนัก เพราะเราไม่สามารถเดาสภาพอากาศได้ว่าจะเปิดหรือเปล่า ฉะนั้นต้องอาศัยทั้งจังหวะและเวลาในการชมภาพสวยๆ ได้ ที่นี้ในฤดูหนาวลมจะแรงเพราะพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่สูงเนินเขา แต่ฤดูหนาวนี้เป็นฤดูที่เหมาะสมกับการท่องเที่ยวที่สุด ทั้งสภาพอากาศที่หนาวเย็นแต่ด้วยความหนาวเย็นจึงก่อให้เกิดภาพสวยงามธรรมชาติรังสรรค์ขึ้นทั้งป่าไม้ที่เริ่มผลัดใบทิ้งเพื่อบ่งบอกถึงฤดูกาลที่เปลี่ยนแปลงไป ดอกไม้สีสันที่ผลิดอกบานสะพรั่ง หลากหลายสีสันต่างเบ่งบานล่อแมลงฝูงใหญ่มาเยี่ยมชม หากเรารักที่จะมาสัมผัสบรรยากาศ สัมผัสธรรมชาติที่สวยงามที่ต้องอดใจรอในช่วงฤดูกาลนั้นๆ

3)สวนเลี้ยตี^{*}

สวนเลี้ยตีถือว่าเป็นจุดชมวิวที่ดีอีกจุด โดยสวนนี้จะอยู่ห่างจากปากซอยประมาณ 3.8 กม. ลักษณะโดยทั่วไปแล้วจะเป็นที่โล่ง เพราะสวนนี้พืชผลส่วนใหญ่เป็นยาง แต่เองด้วยต้นยางยังเล็กอยู่จึงทำให้ดูโล่ง สามารถมองเห็นทิวเขาฝั่งประเทศกัมพูชาได้อย่างชัดเจน แต่หากเราต้องการชมทะเลหมอกแล้วล่ะก็ต้องรอดูในตอนเช้า เวลาประมาณ 05.30-07.00 น. อาจจะมาตั้งเต็นท์นอนรอดูในยามเช้าได้ ซึ่งถ้าจังหวะดีเราอาจจะได้เห็นภาพทะเลหมอกที่สวยดูถูกตาแก่ก็เป็นได้

บริเวณนี้สามารถมองเห็นได้จนถึงเวลา 07.00 น.เลยทีเดียว โดยในการเก็บภาพเราอาจจะตั้งกล้องบนลานหินก็ได้ เพื่อที่จะได้ภาพที่สวยงามและชัดเจนยิ่งขึ้น เราควรมารอตั้งแต่เวลา 05.30 น.ตามเวลาที่กะจะได้ภาพสวย เราจะเห็นทะเลหมอกในยามเช้าที่เป็นหมอกพวยพุ่งจากพื้นขึ้นมาปกคลุมยอดเขาน้อยใหญ่ที่อยู่ตรงหน้า แลเห็นที่เป็นทะเลสุดลูกหูลูกตามเลขที่เดียว นอกจากนั้นเรายังเก็บความประทับใจไม่รู้ลืมกับแสงอาทิตย์ที่สาดส่อง ปะทะไอหมอกทำให้เกิดแสงสีส้มอมชมพูมีประกายแสงทองระยิบระยับสุดจะบรรยาย ถือว่าเราโชคดีทีเดียวที่ได้ทั้งภาพสวยๆ และภาพสุดแสนประทับใจ แน่แน่นอนว่าภาพเหล่านี้ไม่อาจพบเจอได้ง่ายๆ ถ้าอากาศไม่เอื้ออำนวยเราก็ไม่สามารถพบเห็นได้ ต้องรอช่วงเวลาที่เหมาะสมจึงจะเกิด

4.2.7 ด้านทรัพยากรที่ชุมชนสร้างขึ้น

1) สวนผลไม้

เขาสอยดาวได้มีผลไม้มานาน ไม่แตกต่างจากชุมชนอื่นในจังหวัดจันทบุรี ที่ที่มีความต่าง คือ ผลไม้ที่ชุมชนแห่งนี้จะออกผลผลิตช้ากว่าทุกชุมชนในจังหวัดจันทบุรี

2) สวนกระวาน

กระวานเป็นพืชสมุนไพรอีกชนิดหนึ่งที่จัดว่าเป็นเอกลักษณ์ของเขาสอยดาวได้ เป็นชื่อเสียงของเขาสอยดาวได้ เป็นไม้ประจำถิ่น ไม่สามารถปลูกได้ทั่วไปในทุกพื้นที่ กระวานเป็นสมุนไพรที่อยู่คู่กับคนโป่งน้ำร้อนมา ไม่นต่ำกว่า 100 ปี โดยมีการเริ่มปลูกกระวานมาตั้งแต่รุ่นปู่ ย่า ตา ยาย จนถึงปัจจุบัน

เมื่อสมัยก่อนหลายร้อยปี มีพ่อค้าจากประเทศจีนได้เข้ามาตั้งซื้อเมล็ดกระวานส่งกลับไปประเทศจีน แล้วนำไปขายต่อยังประเทศแถบตะวันออกกลาง คนไทยที่รับซื้อและส่งออกมาจะเป็นคนรวยหรือคนมียศศักดิ์ตระกูลสูงเท่านั้น จึงมีคนเชื่อว่ากระวานเป็นพืชชั้นสูง เป็นของศักดิ์สิทธิ์ สมัยนั้นห้ามผู้หญิงช่วงที่มีประจำเดือนขึ้นไปเก็บกระวานบนเขาโดยเด็ดขาด เชื่อว่าจะทำให้กระวานตาย ถ้าถึงเดือนสิงหาคม - กันยายนของทุกปี ราษฎรในหมู่บ้านที่เป็นผู้ขายต้องขึ้นเขาไปถางป่ากระวานที่เกิดอยู่ตามธรรมชาติ เพื่อเตรียมเก็บลูกกระวาน นำไปขายเป็นรายได้ จะเก็บผลผลิตประมาณเดือนกันยายน - ตุลาคมของทุกปี ระหว่างการใช้ชีวิตบนเขาที่ป่ากระวาน 2 - 3 เดือน จะเต็มไปด้วยอันตราย เพราะลมบนภูเขาแรงมาก โบราณเรียกว่า “ลมกระวาน” ต้นไม้จะหัก โคน ทับคนเสียชีวิต บ้างก็ว่าเป็นเพราะจ้าวป่า จ้าวเขา ลงโทษ ยิ่งเกิดความเชื่อเพิ่มมากขึ้น เข้าใจว่ากระวานเป็นพืชสูง ศักดิ์สิทธิ์จริง แต่เนื่องจากราคาเมล็ดกระวานค่อนข้างสูง จึงเป็นแรงดึงดูดใจให้อยากทำ พอนานวันไปความเชื่อดังกล่าวลดลงเรื่อย ๆ สมัยปัจจุบันเลิกเชื่อเรื่องเหล่านี้แล้ว จึงมีคนนำกระวานลงมาปลูกในพื้นที่ราบ บริเวณชุมชน

ภาพที่ 4.28 ดอกกระวาน

3) แอฟริกันไวโอเล็ต

แอฟริกันไวโอเล็ต เป็นไม้ดอกสำหรับประดับในบ้านซึ่งเป็นที่รู้จักมากที่สุด ต้นไวโอเล็ตมีดอกสีสวยสะดุดตา และมีรูปทรงต้นหลายอย่าง จากขนาดต้นเล็กจิ๋ว ขนาดใหญ่เป็นหลายนิ้ว จนถึงแบบเลื้อยที่ห้อยระย้าลงจากกระถาง สิ่งที่สวยสะดุดตาของแอฟริกันไวโอเล็ต คือสีที่หลากหลาย เช่น ขาว ชมพู น้ำเงิน ม่วง แดง บางต้นมีแถบสีลายๆ หรือสองสี ส่วนใบก็มีสีเขียวอ่อน เขียวเข้ม แล้วแต่ชนิดพันธุ์ แอฟริกันไวโอเล็ต นอกจากใช้ตกแต่งภายในบ้านแล้ว ยังสามารถแต่งเติมสีสันให้ขอบหน้าต่างหรือเพิ่มความสว่างด้วยสีที่สดใส ในมุมมืดของห้องได้ตามใจเลือกใช้

ภาพที่ 4.29 แอฟริกันไวโอเล็ต

ในภาคตะวันออก คุณพยนต์ และคุณนิตยา อันสำราญ ได้ทดลองนำมาปลูกในแบบสมัครเล่น และได้สะสมพันธุ์ใหม่เพิ่มขึ้น รวมทั้งได้ทดลองนำพันธุ์ที่มีสีดอกแปลกๆ จากฟาร์มในประเทศสหรัฐอเมริกา เข้ามาปลูกเพื่อทดลอง และขยายพันธุ์ด้วย ปัจจุบันมีแอฟริกันไวโอเล็ตที่แตกต่างกันประมาณ 60 สายพันธุ์ และวางแผนที่จะขยายพันธุ์เพื่อแบ่งขายให้กับผู้สนใจนำไปปลูกเลี้ยง พร้อมทั้งแนะนำวิธีการดูแลรักษาให้ด้วย

3.Home Stay

การพักบ้านชาวบ้าน Home Stay การพักบ้านชาวบ้านเป็นรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวอีกรูปแบบหนึ่งของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน เรื่องการโดยการพักบ้านชาวบ้านเป็นเครื่องมือในการพัฒนาบ้านสมาชิกกลุ่มท่องเที่ยวให้สะอาดถูกสุขลักษณะ และเป็นการถ่วงถ่วงนักท่องเที่ยวอีกทางด้วย โดยปกติอาจไม่สะดวกสบายเหมือนโรงแรมหรือรีสอร์ท แต่จะเป็นที่สนใจที่ตรงที่ได้เรียนรู้วิถีชีวิตชุมชน ซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายที่ชาวบ้านต้องการ

การจัดบ้านพัก Home Stay ก็ไม่ได้ลงทุนอะไรมาก นอกจากที่นอน หมอน มุ้ง โดยปกติหมู่บ้านก็มีสิ่งเหล่านี้อยู่แล้ว ที่เตรียมไว้สำหรับรับแขกหรือญาติมิตรที่มาเยี่ยมเยือน เราจึงมาประยุกต์ใช้ให้เป็นประโยชน์ แต่รูปแบบที่พักในหมู่บ้านของเราจะมีการพักหลายแบบคละคล้ากันไปเพื่อเป็นตัวเลือกสำหรับนักท่องเที่ยว เช่น เต็นท์ ขน้า เป็นต้น โดยทางชุมชนได้มีการประชุมและเก็บข้อมูลเพื่อจัดเตรียมการเปิดการท่องเที่ยว โดยได้รับสมาชิกที่มีความประสงค์ที่จะเข้าร่วมจัดบ้านพักเป็น Home Stay โดยเราได้บ้านที่มีความพร้อมที่เข้าร่วมโครงการ 6 หลังด้วยกันที่สามารถเปิดได้และ 1 หลังกำลังอยู่ในช่วงเตรียมความพร้อม

1.บ้านคุณวรานนท์ สามงคุณ(หมู) เลขที่ 15/13 หมู่ 1 ตำบลทับไทร อำเภอบึงนาราง จังหวัด จันทบุรี ลักษณะบ้านเป็นบ้านชั้นเดียวยกสูงจากพื้นประมาณ 50 เมตร เป็นบ้านไม้มีระเบียง 2 ฟัง 1 ห้องน้ำ 1 ห้องนอน และมี 1 ห้องครัว มีห้องสำหรับนั่งเล่นหรือดูทีวี 1 ห้อง บ้านนี้อาศัยอยู่กัน 3 คน

ห้องนอนอยู่ทางด้านขวาของตัวบ้าน เองเป็นห้องขนาด 4x4 มี 2 ประตู คือด้านหลังห้องที่ต่อจากทางเดินระเบียง อีกทางคือทางหน้าห้อง ในห้องใช้ปูพรมกับพื้น หันหน้าไปทางทิศเหนือ ด้านข้างมีโต๊ะทีวีเพื่อนอนดูทีวีในห้อง

ห้องครัว อยู่ด้านขวาของตัวบ้าน ทำลักษณะลาดลงมาจากตัวบ้าน ทำด้วยปูนปูพื้นด้วยกระเบื้อง
จัดโล่ง วางตู้และชั้นต่างๆ ไว้มีขีดเพื่อความสะดวกสบาย และต่อพื้นออกไปทางข้างบ้านเพื่อซักผ้า ล้าง
จาน

ห้องน้ำ อยู่ติดกับห้องครัว ในห้องสร้างเป็นอ่างสี่เหลี่ยมขนาดใหญ่ในการบรรจุน้ำ มีฝักบัวให้
แต่ที่เก๋กว่านั้น คือ มีการจดสวนย่อมนขนาดเล็กๆ ไว้ที่มุมห้องน้ำเพื่อสร้างความเป็นธรรมชาติให้กับ
ห้องน้ำ

จุดเด่นของบ้านคือระเบียงบ้าน สร้างด้วยไม้ทั้งหมดทำเชื่อมกันระหว่างระเบียงบ้านด้านข้างและ
หน้าบ้าน ระเบียงด้านข้างเปิดโล่ง ผูกเปลไว้สำหรับนอนดูดาวหรือบางครั้งก็สามารถมองเห็นแสงไฟที่
ตลาดทับไทรได้ ส่วนระเบียงหน้าบ้านทำยื่นออกมาจากตัวบ้าน ทำบันไดขึ้นทางทิศตะวันออก และ
จัดเป็นมุมนั่งเล่นด้วยการนำโต๊ะไม้มาตั้ง และมีที่นั่งระเบียงสำหรับนั่งชมดอกไม้ในสวนหย่อมหน้าบ้าน
อีกด้วย และมุมนั่งเล่นยังมีการตกแต่งด้วยอ่างเลี้ยงปลา แจกันขนาดใหญ่ที่ใช้ปลูกต้นกกเป็นไม้ประดับ
คลาสสิกอีกแบบสำหรับบ้านในสวน นอกจากนี้รอบๆ ชายคาบ้านยังประดับดอกกล้วยไม้หลากหลาย
พันธุ์ บ้านของคุณหมออยู่เกือบสุดซอย คุณหมอเองเป็นคนรักธรรมชาติ และชอบปลูกต้นไม้มาก เช่น ดอก
คาหลา กุหลาบ พวงชมพู กล้วยไม้ เฟิร์น ดอกหน้าวัว และอื่นๆ อีกมากมาย คุณสวงามมาก ด้วย
บรรยากาศที่ร่มรื่น มีต้นไม้ใหญ่อยู่ริมบริเวณบ้าน มองไปทางไหนจึงพบแต่ความเขียวจีของดอกไม้
และดอกไม้หลากหลายสีสัน อากาศที่นี่ค่อนข้างเย็นสบาย บางวันอาจจะได้พบเห็นทะเลหมอกที่สวงาม
ยามเช้า ด้วยการนั่งรออยู่ที่นี่ระเบียงโดยไม่ต้องไปดูที่อื่นหรือนั่งตากน้ำค้างที่ไหน

นอกจากบ้านพักที่เป็นธรรมชาติแล้ว เรายังสามารถที่จะเดินชมสวนผลไม้ในบริเวณนี้อีกด้วย
เช่น ทุเรียน มังคุด มะไฟ ลองกอง มังคุด ฯลฯ และรอบๆ บริเวณบ้านคุณหมอก็ทำรั้วบ้านด้วยต้นไม้ที่เขา
ชอบเป็นรั้วเทียนทอง คุณแล้วสวงามอีกแบบ และขณะเดียวกันเรายังได้ศึกษาพรรณไม้ต่างๆ ที่อยู่ใน
บริเวณบ้านหลังเดียวกันอีกด้วย คุณหมอเองมีอาชีพเป็นชาวสวนและยังเป็นช่างไม้ที่มีฝีมืออีกด้วย

ซึ่งเราสามารถสังเกตได้จากรูปของบ้านเฟอร์นิเจอร์ที่ใช้ในบ้าน เขาจะเป็นทำเองทั้งหมด ถือเป็น
คนที่รู้จักประยุกต์นำของที่ตนเองมีอยู่หรือหามาได้ มาประดิษฐ์เป็นของใช้ภายในครัวเรือน หากใครพบ
เห็นคงได้รู้ถึงความเป็นคนช่างคิดช่างทำจริงๆ นอกจากนี้ยังมีสัตว์เลี้ยงที่หลายคนอาจไม่ได้พบบ่อยนัก
ได้แก่ ไก่แจ้หลายสายพันธุ์และกระต่าย เป็นต้น คุณหมอเองเป็นคนที่มีอัธยาศัยดี เป็นมิตรกับผู้อื่นและเป็น
เพื่อนบ้านที่ดีกับเพื่อนบ้านในชุมชน โดยคุณหมอเองได้พูดให้เราฟังว่า “ผมเองต้องการที่จะเปิดบ้านเป็น
โฮมสเตย์ เพราะอยากให้นักท่องเที่ยวได้มาสัมผัสกับบ้านพักในสวน ได้สัมผัสกับธรรมชาติที่สวยงาม
บรรยากาศที่ดีและได้รับความสุขความประทับใจจากการพักผ่อนแบบชาวบ้านที่แท้จริง” บ้านหลังนี้รับ
นักท่องเที่ยวได้คราวละไม่เกิน 4 คน เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้มาสัมผัสวิถีชีวิตของชาวชาวบ้านที่นี่ยัง
ประทับใจกลับไป

ภาพที่ 4.30 บ้านคุณวราณท์ สามงคุณ

2. บ้านคุณสวาท จำจันทร์ (ลูกหวาด) 17/2 หมู่1 ตำบลทับไทร อำเภอบึงนาราง จังหวัดพิจิตร บ้านคุณสวาทหรือที่เรียนกันว่า “ลูกหวาด” บ้านเป็นบ้านปูนชั้นเดียวอยู่โดดๆ หลังเดียว มีห้องนอน 3 ห้อง มีห้องน้ำ 2 ห้อง ห้องนอน มีเตียงขนาด 6 ฟุต เป็นเตียงเล็กที่มีความแข็งแรงดี การจัดห้องค่อนข้างทันสมัย ผนังห้องก่อด้วยอิฐแดงสลับลายและอีกด้านเป็นแบบผนังเรียบดูแล้วเก๋ดี จัดห้องด้วยการจัดตั้ง จิตผนังและตุ๊กตุ๊ก และไว้โต๊ะด้านข้างดูเรียบร้อยและตั้งทีวีไว้ในห้องเพื่อต้องการนอนดูในห้อง บ้านลูกหวาดสามารถรับได้คราวละ 4 คน

ห้องโถง เป็นแบบโล่งๆ มีตู้โชว์สำหรับวางเครื่องใช้เก่าๆ เพื่อแขกมาบ้านจะได้ชื่นชมบ้าง และได้ตั้งทีวีไว้สำหรับนั่งชมในบ้าน พร้อมตั้งโซฟาไม้ไว้รับแขก กาดตกแต่งแบบเรียบๆ

ห้องครัว จะอยู่ทางด้านหลังบ้าน จะเป็นครัวเปิดโล่ง จัดของใช้ในครัวไว้เป็นสัดส่วนและรอบๆ บ้านก็จะปลูกผักสวนครัว เพื่อจะได้หาใช้อย่างง่ายๆ และได้นำทางเข้าออกทางด้านครัวมาถึงหน้าบ้าน เพื่อความสะดวกสบาย

ห้องน้ำ จะอยู่ 2 ห้องอยู่นอกตัวบ้าน เป็นทั้งห้องส้วมและห้องอาบน้ำที่ทำไว้ทั้ง 2 เพื่อความสะดวกสบายจะใช้ห้องน้ำ ห้องน้ำทำค่อนข้างทันสมัยและสวยงามทีเดียว คือทำไว้ทางเข้าบ้าน และปลูกไม้เลื้อยคลุมทำเหมือนปลูกในป่าจริงๆ บรรยากาศแบบธรรมชาติจริงๆ บ้านลูกหวาดจะอยู่ในสวนผลไม้ และติดเขาสอยดาวได้เลย มีเนื้อที่ประมาณ 29 ไร่ มีลำคลองไหลผ่านและยังมีน้ำตกขนาดเล็กอยู่ใกล้ๆ อีกด้วยบรรยากาศเย็นสบายร่มรื่นด้วยสวนผลไม้หลากหลายชนิด เช่น ทุเรียน ลองกอง มะขาม และเงาะ เป็นต้น และป่าไม้ที่เขียวชอุ่มแล้วสดชื่นจริงๆ บ้านลูกหวาดอยู่ห่างจากปากซอยประมาณ 4 กิโลเมตรและยังสามารถเดินป่าตกหินโค้งได้อีกด้วย ระยะทางประมาณ 500 เมตร ลูกหวาดเป็นผู้ใหญ่ที่ใครๆ ในชุมชนก็รู้จักกันเป็นอย่างดี และเป็นที่เคารพนับถือของคนในชุมชน ลูกหวาดอาศัยอยู่กันเพียง 2 คนเท่านั้นกับภรรยา

มาพักบ้านลูกหวาดจะได้พักผ่อนหย่อนใจพร้อมกับสัมผัสธรรมชาติที่สวยงาม ได้เรียนรู้ประสบการณ์ใหม่ๆ ของชุมชนเขาสอยดาวได้แห่งนี้กลับไปอีกด้วย และเราจะสังเกตเห็นสมุนไพรรอบๆ

บ้านอีกหลายชนิด เช่น กล้วยาณวคแมว วานหางจระเข้ กระวาน ฟาทะลายโจร เสดคพงพอนตัวผู้ ตัวเมีย ฯลฯ

นอกจากนี้บ้านลูงหวาดยงเลียงสัคคว์หลากหลายสายพันธุ์อีกด้วย ทั้งไก่แจ้ ไก่บ้าน หนู เป็นต้น เป็นบ้านที่มีความเจียบสงบเลยทีเดียว ในช่วงฤดูหนาวบรรยากาศที่นี้จะหนาวเย็นและมีหมอกค่อนข้างหนาเลยทีเดียว เพราะลักษณะบ้านจะอยู่ในที่ราบเชิงเขาเหมาะสำหรับคนที่ชอบบรรยากาศแบบหนาวเย็น และสดชื่น ได้รับอากาศบริสุทธิ์ท่ามกลางป่าเขาในช่วงเวลากลางวันเราอาจได้ยินเสียงกบเสียงจิ้งหรีดร้อง ถือว่าเป็นบรรยากาศที่เป็นธรรมชาติแบบป่าเขาจริงๆ

3.บ้านคุณพิเชษฐ สีลาสุข (เลี้ยวซัก) เลขที่ 174 หมู่ 1 ตำบลทับไทร อำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี

บ้านคุณพิเชษฐ เป็นบ้านปูนชั้นเดียว เป็นบ้านที่สร้างด้วยอิฐแดงผสมผสานกับแบบตะวันตก และตัวบ้านยังอยู่บนเนินเขา ซึ่งสามารถทำให้มองเห็นได้ชัดเจน บ้านนี้อยู่ด้วยกัน 3 คน แต่เนื่องจากเลี้ยวซักมีบ้าน 2 หลัง บ้านหลังนี้จึงไม่ค่อยได้อยู่ โดยบ้านหลังนี้มี 2 ห้องนอน 1 ห้องนั่งเล่น 1 ห้องครัว มีระเบียงบ้านทอดยาวจากตัวบ้าน และมีสระว่ายน้ำในตัวอีกด้วย

ห้องนอน เป็นห้องขนาด 4X4 ในห้องประกอบไปด้วย เตียงไม้ขนาด 6 ฟุต ปูด้วยพุก มีตู้เสื้อผ้า 1 ตู้และมีโต๊ะสำหรับนั่งทำงาน พร้อมเครื่องอุปโภคบริโภค การตกแต่งห้องจะดูเรียบๆ แต่สะดวกสบาย เน้นโทนสีขาวครีมๆ อบอุ่นตา

ห้องครัวทำด้วยหินอ่อน ทำเป็นชั้นขึ้นมาเพื่อวางของใช้ในครัวมีเครื่องของใช้ที่ค่อนข้างทันสมัย และช่องด้านล่างสามารถเก็บของใช้ได้ การตกแต่งห้องครัวดูเน้นที่ความสะดวกสบายตา เพราะห้องเป็นโทนสีขาวฟ้า

ห้องน้ำ เป็นการประยุกต์เอาหลักความเป็นธรรมชาติเข้ามาผสมผสาน ผนังสร้างด้วยหินจากธรรมชาติและด้านข้างมีการตกแต่งด้วยต้นไม้และเฟิร์น กล้วยไม้ ใ้เป็นส้วมซึม สร้างเป็นหลังคาเปิดโล่ง เพื่อเพิ่มบรรยากาศของการเข้าห้องน้ำได้เป็นอย่างดีในเวลากลางวันใช้แล้วจะดูสวยงามมาก มีการติดโคมไฟเพื่อให้เข้าบรรยากาศและสามารถมองเห็นท้องฟ้าในยามค่ำคืนได้

ระเบียงบ้าน เป็นระเบียงลาดยาวออกไปบริเวณระเบียงมีสระว่ายน้ำ สีฟ้า รอบๆระเบียงทำเป็นราวจับให้สามารถเดินชมบรรยากาศรอบข้างได้ ตัวระเบียงจะอยู่ทางด้านข้างของบ้าน เจ้าของบ้านมีการตกแต่งบริเวณรอบๆสระว่ายน้ำด้วยต้นไม้ใหญ่ ทำให้บรรยากาศร่มรื่น โปร่งสบาย ลมพัดเย็นจากตรงระเบียงบ้านเราสามารถมองเห็นทิวทัศน์ของชุมชนได้ชัดเจน มองดูสุดลูกหูลูกตา สามารถมองดูสวนผลไม้จนถึงแนวเขาด้านหน้าได้อย่างชัดเจน บรรยากาศที่นี้เย็นสบาย รอบบริเวณมีผลไม้จำนวนมาก เช่น ทุเรียน มังคุด ลิ้นจี่ และกล้วย เป็นต้น รอบๆ บ้านมีการตกแต่งด้วยดอกไม้ประดับจำนวนมาก เช่น เฟื่องฟ้า ดอกเข็ม และโกศล เป็นต้น

ภาพที่ 4.31 บ้านคุณพิเชษฐ์ ศีลาสุข

4.บ้านคุณชัยยา บุญโยประการ 145/2 หมู่ 1 ตำบลทับไทร อำเภอบึงนาราง จังหวัดจันทบุรี

บ้านคุณชัยยา เป็นบ้านปูนชั้นเดียวยกอยู่บนเนินสูง อยู่ท่ามกลางสวนผลไม้ ซึ่งสามารถมองเห็นวิวทิวทัศน์ของชุมชนเขาสอยดาวได้และตลาดทับไทร บ้านคุณชัยยา มีห้องนอน 2 ห้อง ห้องโถง 1 ห้อง ห้องครัว มีห้องสำหรับพักผ่อน 1 ห้อง มีห้องน้ำ 2 ห้อง และมีระเบียงสำหรับนั่งชมวิวและพักผ่อน รอบๆ บริเวณหน้าบ้านจะมีสวนหย่อมเล็กๆ ประดับด้วยดอกไม้สีสันนานาชนิด เช่น พวง และคุณชัยยาเองเป็นคนชอบศึกษาหาความรู้มาประยุกต์ใช้กับการทำสวน จึงได้มีการทดลองวิธีต่างๆ เกี่ยวกับการทำการเกษตร เช่น การทำน้ำส้มควันไม้ การนำเทคนิคการห่อกล้วยไข่ด้วยเทคนิคพิเศษมาใช้ และการปลูกพืชผัก บ้านคุณชัยยา สามารถรับนักท่องเที่ยวได้คราวละ ไม่เกิน 20 คน

5.บ้านคุณพยนต์ อันสำราญ 323/2 หมู่ 1 ตำบลทับไทร อำเภอบึงนาราง จังหวัดจันทบุรี

คุณพยนต์ หรือเรียกกันทั่วไปว่าลุงพยนต์ เป็นผู้ใหญ่วัยดีของหมู่บ้านคนหนึ่ง และชอบศึกษาเรียนรู้ตลอดเวลา บ้านลุงพยนต์เป็นบ้านหลังค่อนข้างใหญ่ 2 ชั้น ติดแอร์ สไตลยุโรป สีออกโทนชมพู อยู่ท่ามกลางสวนผลไม้ ภายในบ้านตกแต่งอย่างสวยงาม บ้านลุงพยนต์ อาศัยอยู่ด้วยกัน 3 คน มีห้องนอนสำหรับรับแขก 1 ห้อง ห้องโถง 1 ห้อง ห้องรับแขก 1 ห้อง ห้องครัว 1 ห้อง มีห้องน้ำ 2 ห้อง และมีระเบียงสำหรับนั่งชมวิวและพักผ่อน และบริเวณข้างบ้านสามารถชมทะเลหมอกบริเวณเทือกเขาสอยดาวได้อย่างชัดเจน บ้านลุงพยนต์สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้คราวละ 10 คน นอกจากตัวบ้านที่มีความสวยงาม เหมือนได้ไปพักแถบยุโรปแล้ว บริเวณบ้านลุงพยนต์ยังมีฟาร์มเพาะขยายพันธุ์ไม้ และที่เด่นกว่าใครและมีแห่งเดียวในภาคตะวันออก คือ การเพาะขยายพันธุ์แอฟริกันไวโอเล็ต ซึ่งเป็นราชินีไม้ประดับเมืองหนาว ที่มีหลากหลายสายพันธุ์ไว้ให้ท่านผู้มาเยือนได้ชมความงามและสามารถเลือกซื้อเลือกหากลับบ้านติดไม้ติดมือเป็นของฝากไปด้วย

ภาพที่ 4.32 บ้านคุณพยนต์ อันสำราญ

6.บ้านเรือเอกสุรชาติ โพธิ์หาญ 17/10 หมู่ 1 ตำบลทับไทร อำเภอน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี

ผู้กองสุชาติอดีตนายทหารเรื่อนักงูโจรทำลายวัตรระเบิดได้นำ ได้ลาออกจากราชการออกมาหลงใหลใช้ชีวิตเป็นชาวสวนธรรมดา บ้านผู้กองเป็นบ้านปลูกไม้ชั้นเดียว ท่ามกลางสวนกล้วยไข่ และสวนผลไม้ท่ามกลางการปลูกโดยฝีมือผู้กองเอง บ้านผู้กอง มีห้องนอน 1 ห้อง ห้องครัว 1 ห้อง มีห้องโถง 1 ห้อง มีห้องน้ำ 2 ห้อง มีลานบ้านกว้างขวางสำหรับกางเต็นท์และกิจกรรมต่างๆ บ้านผู้กองสามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้คราวละ 4 คน เมื่อท่านได้มาพักบ้านหลังนี้ท่านจะได้สัมผัสอากาศอันบริสุทธิ์ท่ามกลางสายหมอกพัดผ่านสวนกล้วยไข่ จะได้เรียนรู้เคล็ดลับการทำกล้วยไข่สโตร์ผู้กองที่มีเทคนิคการดูแลกล้วยไข่ไม่น้อยหน้าใคร

ภาพที่ 4.33 บ้านเรือเอกสุรชาติ โพธิ์หาญ

7.บ้านคุณวาริ ผลนิยม (เจ้าหมึก) เลขที่ 360 หมู่ 1 ตำบลทับไทร อำเภอน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี(กำลังจะเปิดตัว)

คุณวาริหรือที่เรารู้จักกันคือ เจ้าหมึก นั่นเอง เจ้าหมึกเป็นคนที่ฝีมือในการทำอาหารเป็นอย่างมาก เจ้าหมึกได้รับการสืบทอดมาจากแม่ เจ้าหมึกเองบ้านเจ้าหมึกเป็นบ้านปูนผสมบ้านไม้อยู่ในสวนและ

ยังมีกระท่อมไม้หลังเล็กๆ อีก 3 หลัง มีห้องนอนหลังละ 1 หลัง อยู่ในสวน บ้านเจ้าหมึกมี 2 ห้องนอน 1 ห้องโถง 1 ห้องครัว มี 1 ห้องน้ำ มีระเบียงริมน้ำ และมีสระบัวอยู่บริเวณข้างบ้านอีกด้วย

ห้องนอน ในบ้านเจ้าหมึกมี 2 ห้องนอน ในห้องเป็นเตียงเล็กๆ มีตู้และตู้กระจกอยู่มุมห้องเท่านั้น ส่วนที่โต๊ะออกมาดูร่วมกันด้านนอก การตกแต่งเป็นแบบเรียบง่ายอย่างชาวบ้านๆ

ห้องนั่งเล่น หรือห้องโถง ไว้สำหรับนั่งดูทีวีกับครอบครัวภายในบ้านเรียกว่าเป็นมุมครอบครัวก็ได้ ห้องครัวจะอยู่ทางด้านหลังบ้าน เพราะสะดวกสบาย และง่ายประกอบอาหารเพราะบริเวณหลังบ้านจะปลูกพืชผักสวนครัวไว้เป็นจำนวนมาก ระเบียงบ้าน บ้านที่จะทำระเบียงไว้ด้านข้างตัวบ้าน บริเวณใกล้สระน้ำ เพื่อเวลานั่งทานอาหารหรือนั่งเล่นกันจะได้บรรยากาศแบบธรรมชาติ และสามารถมองเห็นสวนผลไม้ที่อยู่รอบบริเวณได้อย่างชัดเจน ที่ศาลาริมน้ำแห่งนี้จะมีลมพัดเย็นสบายมาก

เนื่องจากเจ้าหมึกเป็นคนที่ทำอาหารเก่งมาก รอบๆ บ้านจึงมีผักสวนครัวนานาชนิด เช่น กระเพรา ข่า ตะไคร้ โหระพา ยี่ห่วย เป็นต้น และในสวนของเจ้าหมึกยังปลูกทุเรียน ลองกอง มังคุด และยังมีบ่อเลี้ยงปลาที่เป็นอาชีพเสริมอีกด้วย เป็นการสร้างระบบหมุนเวียนทางเศรษฐกิจภายในครัวเรือนอีกด้วย บ้านเจ้าหมึกสามารถรับนักท่องเที่ยวได้ประมาณ 10 คน เพราะนอกจากบ้านที่เจ้าหมึกอาศัยอยู่แล้วยังมีกระท่อมเล็กๆ อีก 3 หลัง ที่อยู่ในสวน เป็นกระท่อมไม้อย่างดี มีห้องมีเตียงนอน ตู้เสื้อผ้า โต๊ะกระจก และโต๊ะสำหรับวางของใช้ บริเวณบ้านยังทำเป็นที่นั่งเล่นอีกด้วย บรรยากาศเงียบสงบดี ในยามค่ำคืนจะได้ยินเสียงกบเสียงเขียดร้องระงมรอบๆ บริเวณเพราะอยู่ใกล้สระน้ำ

4.3 ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

4.3.1 ความหลากหลายทางชีวภาพของพันธุ์พืช สัตว์ป่า และข้อมูลสภาพแวดล้อมอื่นๆ เช่น ป่าไม้

ป่าบริเวณเทือกเขาสอยดาวได้มีลักษณะเป็นป่าดิบ และป่าโปร่ง บางจุดจะมีต้นไม้ขึ้นรก มีเถาวัลย์ พืชตระกูลหวายขึ้นอยู่ระเกะระกะ แต่บางจุดก็มีแต่ต้นไม้ใหญ่ขึ้นปกคลุมเต็มไปหมด มองไม่เห็นแสงแดด สภาพอากาศหนาวเย็น ต้นไม้ใหญ่ที่สำรวจพบมีมากมายหลายร้อยชนิด ขอกำลังเฉพาะชนิดที่สำคัญ ๆ และเป็นไม้เฉพาะถิ่นเท่านั้น เช่น ยางขาว สำโรง ชุมแพรก เหลือจันทน์ ต้นแสดสยาม มะเดื่อ ต้นชก จีวแดง ปออีเก้ง มะหาด ตะเคียน สมพง กระบาก กระบก พระเจ้า 5 พระองค์ มะไฟป่า ตะแบกนา เทพทาร์โร ชะมวง ดินเป็ด หย่อง หว้าแดง หว้าเขา ไม้หอม ไทร ชะແหละ ประดู่ น้ำ จันทน์ ชะมด สะตอป่า เงาะป่า ลางสาดป่า ยางแดง พญาไม้ ขนุนป่า มะม่วงป่า เต่าร้าง เต่าร้างยักษ์ กระพ้อ หนากลิ้ง หนากขาว พลับป่า (เหลียง) พืชตระกูลเถา พืชสมุนไพร เช่น กลิ้งบาดาล ลูกใต้ใบ ปิ่นกิ้นก ไม้ยราบ ว่านค้ำคาว เร่วหอม พญาเท้าสะเอว พญาเสือโคร่ง ม้ากระทืบโรง ของระอา นมสวรรค์ พญาไร้ใบ ดิปลี บอระเพ็ด เพกา ไพล กระวาน เร่ว สัตว์ป่า เช่น ชะนีหัวมงกุฏ ช้าง เสือ เก้ง หมูป่า แพะป่า กระทิง ไก่ฟ้า นกเงือกใหญ่ เม่นแกลบ กระรอกแดง บ่างใหญ่ สัตว์น้ำ เช่น กบอก หนาม ปลาพลวง ปู เต่า ปลาไหล ปลาหิน ปลารากกล้วย ปลาขาว ไม้พุ่ม ไม้ล้มลุก เข็มป่า

ตาราง 4.2 ความหลากหลายทางชีวภาพ

ชื่อพันธุ์	ลักษณะ	ประโยชน์	สถานการณ์
 1. กะทือ	เป็นไม้ล้มลุก สูง 0.5 - 1 เมตร มีเหง้าใต้ดิน เปลือกนอกของเหง้าสีน้ำตาลแกมเหลือง เนื้อในสีเหลืองอ่อน กลิ่นหอม แฉกหน่อใหม่เมื่อถึงฤดูฝน ใบเดี่ยวเรียงสลับ และเป็นรูปหอกแกมขอบขนาน กว้าง 5 - 10 ซม. ยาว 15 - 30 ซม. ด้านล่างของใบมักมีขนนุ่ม ดอกช่อแทงจากเหง้า กลีบดอกสีขาวนวล ใบประดับขนาดใหญ่สีแดง ผลเป็นผลแห้ง	มีฤทธิ์ขับลม แก้อาการท้องอืดท้องเฟ้อ นอกจากนี้ยังมีฤทธิ์กระตุ้น การหลั่งน้ำลาย และเพิ่มความอยากอาหาร โดยใช้หัวหรือเหง้าสด ขนาดประมาณหัวแม่มือ 2 หัวอย่างไฟพอสุกคั่วกับ น้ำปูนใสแล้วกินเอาน้ำดื่ม แต่ชาวบ้านที่นิยมนำมาต้มจมน้ำพริกกินเป็นผัก แทนการนำมาเป็นยาสมุนไพร เพราะชาวบ้านที่นี้จะไม่ค่อยรู้เรื่องสรรพคุณทางยา	พบมาก
 2. ดิบลิ	เป็นไม้เถาแรกผลออกบริเวณข้อเพื่อใช้ยึดเกาะ ใบเป็นเดี่ยวรูปไข่แกมขอบ มีขนาดกว้าง 3-5 ซม. ยาว 7-10 ซม. สีเขียวเข้มเป็นมันออกดอกเป็นช่อ ออกที่บริเวณซอกใบ ดอกย่อยอัดกันแน่นแยกเพศ ผล เป็นผลสด มีสีเขียว เมื่อสุกจะเปลี่ยนเป็นสีแดง มีรสเผ็ดร้อน	ตำรายาไทยใช้ผลแก่จัดแต่ยังไม่สุกนำมาตากแห้งเป็นยาขับลม บำรุงธาตุ แก้อาการท้องเสีย ขับรกหลังคลอด โดยใช้ผล 1 กำมือ(ประมาณ 10-15 ผล) ต้มเอาน้ำดื่ม นอกจากนั้นใช้เป็นยาแก้ไข้ โดยเอาผลแห้งครั้งผลฝ่นกับมะนาวแทรกเกลือใช้กวาดคอหรือจิบบ่อยๆ มีฤทธิ์ขับลมและแก้ไข้ เกิดจากน้ำมันหอมระเหยและสาร piperine พบว่าสารสกัดมีทานอลมีผลยับยั้งการบีบตัวของลำไส้เล็กและสารสกัดบีโตรีเลียมอีเธอร์ ทำให้สัตว์ทดลองแพ้ง จึงควรระวังการใช้ในสตรีมีครรภ์	พบมาก

ตาราง (ต่อ)

ชื่อพันธุ์	ลักษณะ	ประโยชน์	สถานการณ์
3. หญ้าแหว้าหมู	เป็นไม้ล้มลุก อายุหลายปี สูง 20-40 ซม. มีลำต้นใต้ดินเป็นหัวคล้ายหัวแหว้าไทย มันจะแตกแขนงลำต้นเป็นเส้นแข็งเหนียวอยู่ใต้ดินและงอกเป็นหัวใหม่ได้ มีใบเดี่ยวจำนวนมาก แทงออกจากหัวซึ่งกว้างประมาณ 2-6 มม. ยาว 5-20 ซม. ออกดอกเป็นช่อ คล้ายดอกหญ้าสีน้ำตาลแดง แตกแขนงเป็น 4-10 กิ่ง ก้านช่อดอกเป็นสามเหลี่ยมตรง ผลเป็นผลแห้ง	ใช้หัวใต้ดินเป็นยาบำรุงหัวใจ ช่วยขับเหงื่อและขับปัสสาวะ หากเราใช้ในสัปดาห์จะมีฤทธิ์ขับปัสสาวะ ลดไข้ ลดความดันโลหิตและลดการอักเสบ นอกจากนี้พบฤทธิ์ยับยั้งการเจริญเติบโตของเชื้อมาลาเรียบางชนิดอีกด้วย	พบมาก
4. ฟ้าทลายโจร 	เป็นไม้ล้มลุก สูง 30-60 ซม. ทั้งต้นมีรสขม ลำต้นเป็นสี่เหลี่ยม แตกกิ่งออกเป็นพุ่มเล็กใบเดี่ยว เรียงตรงข้าม รูปไข่หรือรูปไข่หอก กว้าง 2-3 ซม. ยาว 4-8 ซม. สีเขียวเข้มเป็นมัน ดอกช่อ ออกที่ปลายกิ่งและซอกใบ ดอกย่อยขนาดเล็กกลีบดอกสีขาว โคนกลีบดอกติดกัน ปลายแยกออกเป็น 2 ปาก ปากบนมี 3 กลีบ มีเส้น	ฟ้าทลายเป็นยาสมุนไพร และมาเป็นที่นิยมใช้ในประเทศไทยเมื่อไม่นานมานี้ โดยใช้เฉพาะใบหรือพื้งต้นบนดินซึ่งเก็บก่อนที่จะมีดอกเป็นยาแก้เจ็บคอ แก้ท้องเสีย แก้ไข้ เป็นยาสมุนไพรอาหาร เคียงการศึกษาฤทธิ์ลดไข้ในสัตว์ทดลองพบว่าสารสกัดแอลกอฮอล์มีแนวโน้มช่วยลดไข้ได้ ใช้รักษาโรคอุจจาระร่วงและบิด "ไม่มีตัว" เราใช้ฟ้าทลายในการรักษาอาการเจ็บคอโดยนำใบสด 1-3 กำมือมาต้ม น้ำดื่มก่อนอาหารวันละ 3 ครั้ง หรือใช้แบบแห้งบดเป็นผงละเอียดผสมน้ำผึ้งปั้น	พอประมาณ

ชื่อพันธุ์พืช	ลักษณะ	ประโยชน์	สถานการณ์
	สีแดงเข้มพาดตามยาว ปากล่างมี 2 กลีบ ผลเป็นฝักสีเขียวอมน้ำตาล ปลายแหลม เมื่อผลแก่จะแตกเป็นสองซีก ดัดเมล็ดออกมา	เป็นยาถูกกลอนขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 0.8 ซม. กินครั้งละ 3-6 เม็ด วันละ 3-4 ครั้ง ก่อนอาหารและก่อนนอน สำหรับผู้ป่วยที่บวชอยู่แค่ปฐุส ๕ ละ 500 มิลลิกรัม ให้กินครั้งละ 2 เม็ดวันละ 2 ครั้ง ก่อนอาหารเช้าและเย็นอาการข้างเคียงที่อาจพบคือ คลื่นไส้	
 5. บอระเพ็ด	เป็นไม้เถาเลื้อยพัน มีลักษณะคล้ายชิงช้ามาก ต่างกันที่เถามีขนาดใหญ่กว่า มีปุ่มปมมากกว่า มีรสขมกว่า และไม่มีไม้ไผ่ฐานใบ ก้านใบจะยาว ใบคล้ายรูปใบโพ เถามีรสขมเถา มีสีเขียว เถา ลี บ เท	เราใช้เถาเป็นยาแก้ไข้ ขับเหงื่อ แก้กระหายน้ำ แก้ร้อนใน โดยนำเถาสดขนาดยาว 2 คืบครึ่ง (30-40 กรัม) นำมาต้มคั้นเอาน้ำดื่ม หรือดื่มเลี้ยวกับน้ำ 3 ส่วนจนเหลือ 1 ส่วน ดื่มก่อนอาหารวันละ 2 ครั้งเช้าเย็น หรือเมื่อมีไข้ ในชุมชนเขาสอยดาวใต้จะพบได้มากเพราะชาวบ้านมักจะปลูกไว้ใช้เป็นยาบางคนจะนำก้านมาเคี้ยวสดๆเพื่อเป็นยาในการเจริญอาหาร	พบบาก

ชื่อพันธุ์พืช	ลักษณะ	ประโยชน์	สถานการณ์
6.เลียบมีอนาง	เป็นไม้เถาเนื้อแข็ง ต้นแก่มีกลิ่น เมื่อเปลี่ยนเป็นหนาม มีใบเดี่ยว เรียงตรงข้าม รูปวงรี หรือรูปไข่แกมขอบขนาน กว้าง 5-8 ซม. ยาว 10-16 ซม. ออกดอกเป็นช่อ ออกที่ปลายกิ่งและซอกใบบริเวณปลายกิ่ง กลีบดอกสีแดง โคนกลีบเลี้ยงเป็นหลอดเรียวยาว สีเขียวดอกมีกลิ่นหอม ชาวบ้านมักปลูกเป็นไม้ประดับ ผลเป็นผลแห้ง รูปกระสวย มีเปลือกแข็งสีน้ำตาลเข้ม มีสันตามยาว 5 สัน	ใช้เนื้อในเมล็ดแห้งเป็นยาขับพยาธิได้เดือน สำหรับเด็กกินครั้งละ 2-3 เมล็ด และผู้ใหญ่ครั้งละ 4-5 เมล็ด โดยการนำมาปั่นเป็นผง ผสมกับน้ำผึ้ง ปั่นเป็นยาลูกกลอน หรือต้มเอาน้ำดื่ม หรือทอดกับไข่กินก็ได้	พบบน
7.หญ้าคา	ไม้ล้มลุก สูง 0.3-0.9 เมตร มีเหง้าใต้ดิน รูปรางยาวและแข็ง เป็นใบ เดี่ยว แฉก ออกจากเหง้า กว้าง 1-2 ซม. ยาวได้ถึง 1 เมตร ขอบใบคม ดอกออกเป็นช่อ แฉก ออกจากเหง้า ดอกย่อยอยู่รวมกันแน่น สีเงินอมเทาจาก ผล เป็นผลแห้ง ไม่แตก	คนแก่มักจะใช้รากและเหง้าเป็นยาขับปัสสาวะ แก้อาการกระเพาะปัสสาวะอักเสบ ปัสสาวะแดง บำรุงไต ขับระดูขาว มีการศึกษาฤทธิ์ขับปัสสาวะ	พบบน

ชื่อพืชถิ่น	ลักษณะ	ประโยชน์	สถานการณ์
8. หญ้าหนวดแมว 	เป็นไม้พุ่ม สูงประมาณ 0.5-1 เมตร กิ่งและก้านที่หุ้มห่อสีม่วงแดง มีใบเดี่ยวเรียงตรงข้าม รูปไข่แกมรูปหอกยาวรี ขาวแหลมตัด กว้าง 2-4 ซม. ยาว 4-7 ซม. ขอบใบหยักฟันเลื่อย ดอกออกเป็นช่อออกที่ปลายกิ่ง มี 2 พันธุ์คือพันธุ์ดอกสีขาวและพันธุ์ดอกสีม่วงน้ำเงิน เกสรตัวผู้ยื่นพ้นกลีบดอกออกมาอย่างมาก ผลเป็นผลแห้งไม่แตก รูปรีขนาดเล็ก	ใช้พื้ต้นเป็นยาขับปัสสาวะ แก้โรคปวดตามสันหลังและบั้นเอว ใบเป็นยารักษาโรคเบาหวานและลดความดันโลหิต มีการทดลองใช้ใบแห้งเป็นยาขับปัสสาวะ ขับกรดยูริกซึ่งเป็นสาเหตุของโรคเกาต์และรักษาโรคนิ่วในไตกับผู้ป่วย โดยใช้ใบแห้งประมาณ 4 กรัม ชงกับน้ำเดือด 750 ซีซี ต้มต่างน้ำตลอดวัน ได้ผลเป็นที่น่าพอใจของแพทย์ พบว่าในใบมีเกลือโปรแตสเซียมสูง ผู้ป่วย โรคหัวใจไม่ควรใช้น้ำต้มส่วนราก สามารถพบได้ในชุมชนเขาสอยดาวได้ จะพบมากที่บ้านนายสาวาท	พอประมาณ
9. ไพล 	เป็นไม้ล้มลุก สูง 0.7-1.5 เมตร มีเหง้าใต้ดิน เปลือกนอกสีน้ำตาลแกมเหลือง เนื้อในสีเหลืองแกมเขียว มีกลิ่นเฉพาะ แตงหน่อหรือลำต้นเทียมขึ้นเป็นกอ ประกอบด้วยกาบหรือโคน ใบหุ้มซ้อนกัน เป็นใบ เดี่ยว เรียงสลับ มีขอบขนานแกมใบรูปหอก กว้าง 3.5-5.5 ซม. ยาว 18-35 ซม. ดอกออกเป็น ช่อ แตงจากเหง้าใต้ดิน กลีบดอกสีขาว ใบประดับสีม่วง ผล เป็นผลแห้ง รูปกลม	ใช้เหง้าเป็นยาขับลม ขับประจำเดือน มีฤทธิ์ระบายอ่อน ๆ แก้บิด สมานลำไส้ ยากายนอกใช้เหง้าสดฝนทาแก้เคล็ดชอก ฟกบวม เส้นตึง เมื่อยขาเหน็บชา สมานแผล จากการวิจัยพบว่าในเหง้ามีน้ำมันหอมระเหยซึ่งมีคุณสมบัติลดอาการอักเสบและบวม จึงมีการผลิตยาขี้ผึ้งผสมน้ำมันไพลเพื่อใช้เป็นยาทาแก้อาการเคล็ดขัดยอก	พอประมาณ

ข้อพินิจ	ลักษณะ	ประโยชน์	สถานการณ์
10. พญาปล้องทอง	เป็นไม้พุ่มรอเลื้อย สูง 1-3 เมตร มีใบเดี่ยว เรียงตรงข้าม ใบเป็นรูปหอก กว้าง 1-3 ซม. ยาว 4-12 ซม. มีสีเขียวเข้ม ออกดอกเป็นช่อ ออกเป็นกระจุกที่ปลายกิ่ง กลีบดอกสีแดงส้ม โคนกลีบสีเขียว ติดกันเป็นหลอดยาว ปลายแยกเป็น 2 ปาก ไม้ค่อยออกดอกผล จะเป็นผลแห้งแตกได้	ใช้ใบสตรักษาแผลไฟไหม้ น้ำร้อนลวก แผลงัดต่อย ผื่นคัน โดยนำใบสด 5-10 ใบ ตำหรือขยี้ทา สารสกัดจากใบสดสามารถลดการอักเสบได้	พอประมาณ
11. ปลาไหลเผือก	ประเภทไม้ยืนต้น สูง 4-6 เมตร ลำต้นตรง ไม้ค่อยแตกกิ่งก้าน ใบประกอบคล้ายขนนก เรียงสลับ ออกเป็นกระจุกบริเวณปลายกิ่ง ใบย่อยรูปไข่แกมวงรี กว้าง 2-3 ซม. ยาว 5-7 ซม. สีเขียวเข้ม ยอดและใบอ่อนมีขนสีน้ำตาลแดง ออกดอกช่อ ออกที่บริเวณซอกใบ ดอกย่อยขนาดเล็ก กลีบดอกสีม่วงแดง ผลเป็นผลสด รูปยาวรี	ใช้รากเป็นยาแก้ไข้ทุกชนิดรวมทั้งไข้จับสั่น สารที่ออกฤทธิ์เป็นสารที่มีรสขม มีฤทธิ์ยับยั้งการเจริญเติบโตของเชื้อมาเลเรียชนิดฟัลซิพารัมในหลอดทดลองได้ จัดเป็นสมุนไพรที่มีศักยภาพ ควรศึกษาวิจัยต่อไป	พอประมาณ

ชื่อพืช	ลักษณะ	ประโยชน์	สถานการณ
1.2 กิ่งบาดาล 	เป็นไม้เถา มีขนาดเครือไม่ยาวนักเถามีขนาดเล็กสีเขียว ใบเป็นรูปคล้ายใบโพก้านยาว เราสามารถพบได้ทั่วไปตามสวนทุเรียน	นำรากมาต้มหรือดองเหล้าขาวใช้แก้อาการปวดเมื่อย ช่วยในการคลายเส้น ในนำมาประกอบอาหารได้ โดยการเด็ดเอามาเฉพาะใบคนเอาน้ำมาประคบอาหารได้หรือคั้นเอาน้ำมาทำขนมเปียกปูนได้ มีสรรพคุณในการแก้ร้อนใน	พอประมาณ
13. ลูกใต้ใบ 	เป็นพืชล้มลุกที่อายุสั้นเพียงปีเดียว ลำต้นตั้งตรง สูง 5-80 ซม. ตามส่วนข้อของต้นมักมีสีชมพู ใบคล้ายรูปไข่เกือบขอบขนาน โคนใบมน ปลายใบแหลมหรือปลายมนแล้วมีดิ่งแหลม ด้านใบบนมีสีเขียวเข้ม ด้านใบบีสีอ่อนกว่า ขนาดใบกว้าง 1-8 มม. ยาว 0.5-2 ซม. ก้านใบจะสั้นมาก ดอกมักจะออกตามซอกโคนก้านใบมีทั้งชนิดดอกตัวผู้และดอกตัวเมียมีขนาดเล็ก มีสีเหลืองซีด หรืออมเขียว ผลรูปเกือบกลมใหญ่ประมาณ 3 มม. ผิวนอกขรุขระคล้ายตุ่มหนาม ก้านผลจะสั้น	ใช้พื้งต้นจะสดหรือแห้งก็ได้ ใช้ครั้งละ 1 กำมือ (แห้ง 3 กรัมสด 25 กรัม) นำมาต้มกับน้ำดื่มก่อนอาหารเช้าและเย็นหรือเวลามีอาการ	พอประมาณ

ชื่อพันธุ์พืช	ลักษณะ	ประโยชน์	สถานการณ์
14. พญาวร้อยรู 	เป็นไม้พุ่มชนิดอิงอาศัย มีลักษณะคล้ายห้วมัน แตกแต่มีขนาดใหญ่ มีกิ่งก้านแพ่งขึ้นมาจากหัว มีกิ่งก้านจำนวนมาก ใบเป็นรูปวงรี เรียงตรงกัน ข้ามกัน ออกดอกเป็นช่อ ออกตามซอกกิ่ง มีกลีบดอกสีขาว ผลสดเป็นรูปไข่ ผลสุกมีสีส้ม เราพบได้ตามต้นไม้ในป่าเขาสอยดาวใต้	เราใช้ห้วมาทำเป็นตัวยา ซึ่งช่วยในการบำรุงหัวใจ ขับพยาธิ แก้ไข้ ในข้อในกระดูกแก้ประดงเลือดบำรุงน้ำนม	น้อย
15. ไม้ไม่รู้ลืม	เป็นไม้ล้มลุก ถ้าต้นมีลักษณะแข็ง ตั้งตรง มีใบเดี่ยวเดี่ยว เรียงตัวรอบต้น ตั้งแต่โคนต้นใกล้โคนดิน ขอบใบจะหยักมีขนสั้นปกคลุมทั้ง 2 ด้าน มักจะออกดอกเป็นกระจุก มีสีม่วงอมแดงหรือขาว	เราใช้ใบและรากในการแก้ไข้โรคมืด ช่วยในการขับปัสสาวะ ขับระดู คุณก่ำนิด รักษาโรคนุญษ ขับพยาธิ	น้อย

ชื่อพืช	ลักษณะ	ประโยชน์	สถานการณ์
16. ว่านค่างคาว 	จัดเป็นไม้มงคล มีหัวอยู่ใต้ดินเป็นรูปรีคล้ายหัวเผือก สีนํ้าตาล สูงประมาณ 50-60 ซม. มีรากอวบนำสีขาว ด้านบนที่ถูกแสงจะออกสีเขียว ใบเป็นใบเดี่ยวรูปรี หรือรูปหอก แกมรูปขอบขนาน กว้าง 7-20 ซม. ยาว 15-40 ซม. ปลายใบเป็นติ่งแหลมอ่อน โคนใบเรียว ขอบใบหยักมนถี่ แผ่นใบแผ่ผิวใบด้านบนเป็นมันสีเขียวเข้ม เส้นใบย่อยลืออ่อนมองเห็นได้ชัดเจน โคนใบไปหาขอบใบ ก้านใบเกือบกลม เรื่อสีแดงเข้ม โคนก้านแผ่หุ้มต้น ก้านใบยาว 15-30 ใบ ดอกออกเป็นช่อ ช่อดอกแทงจากซอกของใบ ความยาวเท่ากับก้านใบสีเขียว เรื่อม่วงแดงเข้ม ช่อดอก ดอกรูปทรงกาบาสีม่วงแดง เข้มเกือบดำ กลีบเลี้ยงเด่นออก บนด่างเรียวเล็ก กว้าง 1-1.5 ซม. ยาว 4-6 ซม. ใบประดับดู่ช้าง แผลออกตรงข้ามกัน คล้ายปีกกว้าง 3-8 ซม. ยาว 4-12 ซม. ตรงกลางใบประดับจะเป็นรูปหนวดฝอยยาว 10-20 ซม. มี 5-25 เส้น ดอกจะเป็นทรงบัวตูม มี 5-7 ดอกต่อช่อ กว้าง 1-3 ซม. ยาว 1.5-3 ซม. กลีบดอกมีชั้นเดียว ดอกมีกลีบชั้นเดียว 6 กลีบ บานวันแรกดอกจะตั้งขึ้น พอวันต่อมาดอกจะโค้งงอคว่ำลง ผลทรงกระสวยรูปสามเหลี่ยม มีสัน 6 สัน เมื่อแก่จะไม่แตก กว้าง 1-2.5 ซม. ยาว 2.5-5 ซม. มักมีกลีบดอกติดอยู่ ว่านค่างคาวจะออกดอกเกือบทั้งปี เราสามารถขยายพันธุ์โดยการเพาะเมล็ดหรือแยกหน่อก็ได้	ใช้หัวว่านนี้ปรุงเป็นยาลดไข้ และใช้หัวคองเหล้าดื่มเป็นยาบำรุงกำลังสำหรับบุรุษ	มาก

ชื่อพืช	ลักษณะ	จุดที่พบ/ ช่วงเวลาที่เหมาะสม	ระยะเวลาเข้าถึง	สถานการณ์
17.เฟิร์นแผง 	เป็นไม้ประเภท ไม้กอ มักจะเกิดเป็นกลุ่มและขยายพันธุ์ไปเรื่อยๆ ชอบอาศัยอยู่บริเวณที่ชื้นบนก้อนหิน มีใบสีเขียว ลักษณะเป็นแผง ใบจะค่อนข้างหนา	เราสามารถพบได้อยู่บริเวณที่สูงค่อนข้างชัน บริเวณจุดชมวิวกี 1,2,3 จะพบมากกว่าปกติ	เราใช้เวลาเดินป่าแล้วพบเป็นจำนวนมากอยู่ 50 นาที ระยะทางประมาณ 10-15 กิโลเมตร	มาก
18.กระโถนพระฤๅษี 	พืชเบียน เกาะอาศัยตามรากไม้ชนิดอื่น มีลักษณะเป็นก้อนกลม ติดอยู่กับรากไม้ ภายในจะมีการพัฒนาไปเรื่อยๆ อย่างช้าๆ โดยใช้เวลาประมาณ 10 เดือน จึงจะมีดอก ดอกออกเดี่ยวๆ หรือเป็นกลุ่มคล้ายเห็ดดอกอ่อนรูปรางกลมๆ ขนาดผลมะนาว เมื่อโตจะบานเต็มที่มีขนาดผ่าศูนย์กลาง 10-15 ซม. กลีบดอกอูม	เราสามารถพบได้อยู่บริเวณที่สูงค่อนข้างชัน บริเวณจุดชมวิวกี 1,2,3 จะพบมากกว่าปกติ		น้อย

ชื่อพันธุ์พืช	ลักษณะ	จุดที่พบ/ ช่วงเวลาที่เหมาะสมสำหรับชม	ระยะเวลาเข้าถึง	สถานการณ์
	นำติดกันเป็นต้นขึ้นมาจากฐานปลายแยกเป็นแขนงประมาณ 10 แขนงตรงบริเวณกิ่งกลางด้วยด้านในจะมีพังศีติดอยู่เป็นรูปวงแหวน จากวงแหวนจะมองเห็นกลุ่มเกสรผู้ประมาณ 20 อัน ติดอยู่รอบแท่นกลมๆ โคนดอกจะมีกาบใหญ่ๆ รองหุ้มประสานกันเป็นเกล็ดแข็งๆ			
 19.ต้นก่อ	เป็นไม้ยืนต้น เป็นไม้เนื้อแข็ง ใบจะรูปไข่มีสีเขียว ออกผลตามกิ่งก้าน ผลมีลักษณะกลมมีจุดอยู่ด้านล่างเมื่อผลอ่อนจะมีสีน้ำตาล เมื่อแก่จัดผลมีสีดำ เป็นอาหารของหมีแต่เราก็กินได้โดยนำมาต้มหรือควักได้ เนื้อในจะมีรสมัน(คล้ายเกาลัด)	เราพบที่บริเวณผาที่ 1 และผา 2 ป่าที่ผา 2	ระยะทางประมาณ 10 -12 กิโลเมตร เดินเท้าเข้าไปใช้เวลาประมาณ 60 นาที	น้อย

ชื่อพันธุ์พืช	ลักษณะ	จุดที่พบ/ ช่วงเวลาที่เหมาะสมสำหรับชม	ระยะเวลาเข้าถึง	สถานการณ์
20. ดอกดิน (ขนุนป่า)	 เป็นไม้ดินชนิดหนึ่งจะมีหัวอยู่ใต้ดิน จะโผล่พื้นดินมาเฉพาะดอก ดอกตูมจะเป็นรีๆ มีกลีบดอกหุ้มออกสีน้ำตาลแดง มีกระ มีจุดขนสีน้ำตาล หัวสีเทา มีขน ดอกบานจะมีกลีบดอกเล็กๆ ด้านล่างมีสีแดงเข้ม ส่วนด้านบนจะคล้ายไข่มีสีชมพูแกมม่วง	เราพบที่ระหว่างทางเดินบริเวณผา 1 ไปที่ผา 2 สังเกตบริเวณที่โล่งๆ มักจะขึ้นเป็นกลุ่ม	ระยะทางอยู่ที่ 12 กิโลเมตร ใช้เวลาเดินเท้า ประมาณ 60 นาที	พบน้อย
21. ดอกดินที่หน้าตายแล้ว	 เป็นเหง้าเก่าๆ สีเทาออกน้ำตาล เป็นหัวขนาดใหญ่ มีรูตรงกลาง	เราพบบริเวณทางเดินจากผา 1 ไปผา 2 จะพบบริเวณที่โล่ง แต่ต้องสังเกตดีๆ	ระยะทางอยู่ที่ 12 กิโลเมตร ใช้เวลาเดินเท้า ประมาณ 60 นาที	พบน้อย

ชื่อพันธุ์พืช/ชนิด	ลักษณะ	จุดที่พบ/ ช่วงเวลาที่เหมาะสมสำหรับชม	ระยะเวลาเข้าถึง	สถานการณ์
22.ดอกสวราไพ 	เป็นไม้ล้มลุกมักจะเกิดบริเวณลานกว้างติดก้อนหิน มีใบรูปรีเป็นกบจะออกตามข้อของลำต้น ออกดอกเป็นช่อเล็กๆ กลีบดอกเป็นฝอย สีขาวอมม่วง มีเกสรสีเหลือง 1 ช่อ มีประมาณ 6 ดอก	เราพบบริเวณลานกว้างที่สุด หมู่ที่ 2	ใช้เวลาเดินเท้าประมาณ 1 ชั่วโมงเป็นระยะทาง 12 กิโลเมตร	พบน้อย

ชื่อพันธุ์พืช/พันธุ์	ลักษณะ	จุดที่พบ/ ช่วงเวลาที่เหมาะสมสำหรับชม	ระยะเวลาเข้าถึง	สถานการณ์
 23. ดอกกุหลาบหิน	เป็นไม้ล้มลุก มักจะขึ้นเป็นกลุ่มจำนวนมาก มีใบมากแต่มีขนาดเล็ก รูปใบรี หนา ออกสีเขียวอมม่วง ออกดอกที่โคนดอก กีบดอกสีขาว มีเกสรสีเหลือง ชอบอยู่ในที่ชื้น มีกลิ่นตามใจคน	เราพบที่ลานหินบริเวณผาที่ 2	ใช้เวลาเดินเท้าประมาณ 1 ชั่วโมง เป็นระยะทาง 12 กิโลเมตร	พบน้อย
 24. มอส	เป็นพืชที่ขึ้นเป็นกลุ่มและขยายพันธุ์ได้มากหากมีความชื้นเพียงพอ เราัมจะพบมันตามก้อนหิน ลักษณะต้นเป็นฝอยเหมือนขนนก ออกสีน้ำตาลเขียวๆ แต่ที่เราพบนี้อยู่ที่ลานหินกว้างมอสจะถูกลมพัดและแสงมาถึงทำให้มันออกสีน้ำตาล	บริเวณผาที่ 3	ใช้เวลาเดินเท้าประมาณ 1.30 ชั่วโมง เป็นระยะทาง 14 กิโลเมตร	พบน้อย

ชื่อพันธุ์พืช	ลักษณะ	จุดที่พบ/ ช่วงเวลาที่เหมาะสมสำหรับชม	ระยะเวลาเข้าถึง	สถานการณ์
 25. ถ่านน้ำผึ้ง	เป็นเถาวัลย์ขนาดใหญ่ มันจะอาศัยน้ำหล่อเลี้ยงกับต้นไม้ใหญ่ที่มันอาศัย	เราพบบริเวณเหนือน้ำตกคลองทับหมาก	จากน้ำตกคลองทับหมาก ประมาณ 1 ชั่วโมง เดินเท้าเข้าไปเป็นระยะทาง 5 กิโลเมตร	พบน้อย
 26. ลูกเถาวัลย์	เป็นไม้ยืนต้น ใบสีเขียวคล้ายใบลองกอง ลำต้นสีน้ำตาลขรุขระเป็นปุ่มทั้งต้น ออกดอกตามลำต้นเป็นช่อดอกสีขาว เมื่อเป็นผล ผลอ่อนมีสีเขียว เมื่อแก่จัดจะออกสีส้ม และแตกเป็นกลีบ ผลสุกมักจะตกเป็นอาหารของลิง	เราพบได้ทั่วไปบริเวณป่าโปร่ง (ต้นที่เราพบ อยู่บริเวณทางไปน้ำตกคลองทับหมาก	จากน้ำตกคลองทับหมาก ประมาณ 1 ชั่วโมง เดินเท้าเข้าไปเป็นระยะทาง 5 กิโลเมตร	พบน้อย

ชื่อพันธุ์พืช	ลักษณะ	จุดที่พบ/ ช่วงเวลาที่เหมาะสมสำหรับชม	ระยะเวลาเข้าถึง	สถานการณ์
 27.ต้นลูกนมวัว	เป็นไม้ยืนต้น มีกิ่งก้านน้อย ต้นลักษณะโปร่งใบไม่มากนัก มีใบสีเขียว ออกดอกเป็นช่อ กลีบดอกสีขาว อมชมพู ออกผลสีเขียวเป็นพวง ผลมีลักษณะคล้ายนมวัว 1 พวงมีผลถึง 50 – 60 ผล เลยทีเดีย	เราพบอยู่บริเวณเหนือน้ำตกคลองทับหมาก และบริเวณทางเดินที่จุดชมวิวกี 3	จากน้ำตกคลองทับหมากประมาณ 1.30 ซึ่งมองเห็นเท้าเข้าไปเป็นระยะทาง 7 กิโลเมตร	พอประมาณ
 28.ต้นลูกดำ	ต้นไม้ขนาดใหญ่ ฐานมีลักษณะสีดำ เป็นอาหารของสัตว์ป่า	บนยอดเขาเลยจุดชมวิวกี 3		พอประมาณ

ชื่อพันธุ์พืช	ลักษณะ	จุดที่พบ/ ช่วงเวลาที่เหมาะสมสำหรับชม	ระยะเวลาเข้าถึง	สถานการณ์
	เป็นพืชสมุนไพร เป็นวัชพืชนานาชนิด มีใบลักษณะรีปลายแหลม สีเขียวเข้มที่ใบมีลายเส้นใบสีส้มจะขึ้นตามที่ขึ้นบนพื้นที่สูง	เราพบบริเวณจุดพักแรมที่ 1 ตรงขอนไม้ขึ้น	ระยะทางประมาณ 3 ชั่วโมง เดินเท้าเข้าไปเป็นระยะทาง 11 กิโลเมตร	พอประมาณ
29.ต้นเบญจกัน 	เป็นไม้เถาเลื้อยตามต้นไม้ ลำต้นสีเขียว ใบมีลักษณะเป็นรูปรีปลายแหลมออกตามข้อของเถา ใบหนาสีเขียว มีดอกสีเหลืองขนาดเล็กมีกลิ่นหอม	เราสามารถพบได้ทั่วไปบนเทือกเขาสอยดาวได้ ตามต้นไม้ใหญ่	เราเดินเข้าไปในบริเวณป่าประมาณ 30 นาทีก็จะสังเกตเห็นได้	พบมาก
30.เครือแผ่เสดขาม				

ชื่อพันธุ์พืช	ลักษณะ	จุดที่พบ/ ช่วงเวลาที่เหมาะสมสำหรับชม	ระยะเวลาที่เจอได้	สถานการณ์
 31. ต้นกุหลาบหินจีน	เป็นพืชขนาดเล็ก ใบกลีบซ้อนกัน ใบคล้ายใบกุหลาบ สีเขียวมรกต	หุบชมนิวฟา 3 บริเวณด้านล่าง	-	มีปริมาณไม่มาก
 32. ต้นว่านโมกซ์กูด	ใบเป็นลักษณะใบถั่ว เป็นไม้พุ่มขนาดเล็ก ยอดอ่อนเป็นอาหารของสัตว์ป่า	หุบชมนิวฟา 3 บริเวณด้านล่าง	-	พบน้อย

ชื่อพื้นถิ่น	ลักษณะ	จุดที่พบ/ ช่วงเวลาที่เหมาะสมสำหรับชม	ระยะเวลาเข้าถึง	สถานการณ์
	เป็นต้นไม้ขนาดเล็ก อายุประมาณ 1 ปี มีดอกสีแดง	จุดชมวิวที่ 1	-	พบบ่อย
33. ต้นดอกอุบลแดง หรือ โคร่งเคราะง 	เฟิร์นขนนก เป็นเฟิร์นที่มีใบเรียงกันเป็นขนนก ใบยาว	บริเวณพื้นที่ที่มีความชื้นสูง		พบบ่อย
34. เฟิร์นขนนก				

ชื่อพันธุ์พืช/พันธุ์	ลักษณะ	จุดที่พบ/ ช่วงเวลาที่เหมาะสมสำหรับชม	ระยะเวลาเข้าถึง	สถานการณ์
35. ต้นดาปัดดาไก่ 	ไม้พุ่มขนาดเล็ก ลำต้น สูง 30-100 เซนติเมตร ตั้งตรง สีน้ำตาล ใบเดี่ยวรูปหอกปลายใบแหลม โคนใบสอบเรียว ผิวใบเรียบ ขนาด 4.5-7.0 x 14.5-23.0 เซนติเมตร ก้านใบยาว 0.6-1.0 เซนติเมตร ดอก ขนาดเล็กสีขาวแกมชมพู เป็นช่อกระจุกออกตามยอดและข้างกิ่งข้อหนึ่งมีดอกประมาณ 6-10 ดอก เมื่อดอกบานเต็มที่จะเห็นกลีบดอก 5 กลีบ แฉกลำดามีเกสรยื่นอยู่ตรงกลาง ผล รูปกลมมน ออกเป็นกระจุก ผลอ่อนสีเขียวอ่อน ผลสุกสีดำ	บริเวณระหว่างจุดพักแรมกับจุดชมวิวกี 1	-	พบพอประมาณ

4.3.2 จุดที่น่าสนใจบริเวณเส้นทางศึกษาธรรมชาติเขาสอยดาวใต้

1. น้ำตก

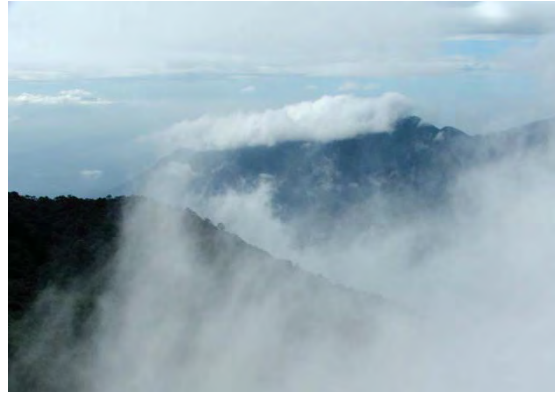

ภาพที่ 4.34 น้ำตกคลองทับหมาก

น้ำตกไหลลงมาจากยอดเขาสู่ลำคลอง มี 2 สายหลัก คือ น้ำตกคลองทับหมาก และน้ำตกคลองตานี ระยะทางยาวประมาณ 10 กิโลเมตร ยังมีน้ำตกเล็ก ๆ แยกจากคลองตานีอีกแห่งหนึ่งคือน้ำตกหินโค้ง คลองแต่ละสาย มีน้ำตกหลายแห่ง ความสูงจะแตกต่างกันออกไป บางแห่งสูง 5 เมตร บางแห่งสูง ถึง 70 เมตร บริเวณน้ำตกจะพบพืชตระกูลเฟิร์น มอส และกล้วยไม้ป่า อยู่หลายชนิด พืชจำพวกมอสจะแห้งเหี่ยวในฤดูแล้ง และจะเขียวสดใสในฤดูฝน ปกคลุมก้อนหินขนาดใหญ่เป็นแผ่นหนา กล้วยพรรณูปื้น พืชตระกูลเห็ดมีอยู่ให้เห็นทั่ว ๆ ไป ดอกบัวผุด หรือกระโถนพระฤๅษี ก็จะพบบริเวณจุดสูงสุดของภูเขาเป็นพืชอาศัย พบเห็นดอกขึ้นอยู่ตามรากไม้ ระหว่างเดือนมกราคม - กุมภาพันธ์ หลังจากนั้นดอกจะค่อย ๆ ตายไป

2. น้ำตกหมอกเมฆ

เป็นปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ ขณะฝนใกล้ตก และยามเช้าบริเวณจุดที่อยู่สูงๆ บนภูเขา แต่เนื่องจากบนยอดเขามีอากาศหนาวเย็น จึงอาจจะพบเห็นได้บ่อยครั้ง ในวันหนึ่งๆ ตลอดฤดูหนาว และฤดูฝน

ภาพที่ 4.35 หมอกเมฆ

3. เขาสอยดาวใต้ ดินแดน 2 โอโซน

เขาสอยดาวมีลักษณะพิเศษ คือ มีลูกเขายู่หลายลูก สลับซับซ้อนกันไป ยังไม่มีใครสำรวจได้หมดทุกจุด เนื่องจากระยะทางไกล บางแห่งมีหน้าผาสูงชัน อันตรายมาก พื้นที่เฉพาะในส่วนของเขาสอยดาวใต้ มีประมาณ 150,000 ไร่ จุดสูงสุด คือ 1,675 เมตร จากระดับน้ำทะเล สภาพป่ายังคงมีความอุดมสมบูรณ์ ดังนั้นดินแดนแห่งนี้จึงมีโอโซนทั้ง 2 แบบ คือ ที่ได้จากป่า และจากทะเล ซึ่งหากมาที่แห่งนี้ในหน้าหนาวผิวจะชุ่มฉ่ำไม่แห้งกร้านเหมือนที่อื่น ๆ พร้อมอากาศที่เย็นสบายตลอดทั้งปี

ภาพที่ 4.36 ตะวันฉายยามเช้า

4.หนองฮีได้

เดิมชื่อ เขาเขียว ซึ่งอุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรธรรมชาติ ป่าไม้ น้ำ และสัตว์น้อยใหญ่ หลายชนิด เช่น งู นก ช้าง ม้า วัว ควาย เสือ หมี วัวกระทิง เก้ง กวาง ชะนี ลิง หมาป่า ซึ่งอาศัยอยู่บนยอดเขาแห่งนี้มีสระน้ำขนาดใหญ่ มีน้ำเต็มใสสะอาด ถือได้ว่าเป็นแหล่งพึ่งพิงของสัตว์ป่าและคนในละแวกนั้น มีดอกบัวหลากหลายชนิดในสระแห่งนี้ สมัยนั้นได้มีแม่ชีท่านหนึ่งมาเดินธุดงค์ ผ่านมาที่หนองฮีได้แห่งนี้ คนที่อาศัยอยู่ที่เมืองลับแลได้เห็นเข้า จึงนิมนต์ขอให้แม่ชีมาตั้งสำนักปฏิบัติธรรมที่บริเวณยอดเขา เพราะมีคนที่เมืองลับแลรู้ว่าแม่ชีท่านมีบุญบารมีสูง แต่ก็ไม่มีใครรู้ว่าแม่ชีท่านนี้มาจากที่ไหน วัดไหนหรือแม้แต่พบปะเห็นหน้า ซึ่งเป็นเรื่องที่เหลือเชื่อของคนเมืองนี้เลยทีเดียว

ในสมัยนั้น มีนายพรานอยู่ 2 คน คนแรกชื่อ พรานโต้ แกลไปไหนมาไหนแกก็ชอบพกมีดอีโต้ กับหน้าไม้คู่ใจไปล่าสัตว์ด้วยเสมอ ส่วนคนที่ 2 ชื่อว่า พรานบุญ แกมักจะพกปืนเป็นอาวุธสำหรับล่าสัตว์ ซึ่งทั้งสองเป็นเพื่อนรักกัน พรานบุญแกมีสำนักดักสัตว์อยู่ 4 แห่ง สำนักที่ 1 ชื่อว่า ตาระแวง ตั้งอยู่ที่ปะดง สำนักที่ 2 สำนักล่าสัตว์ตะถาน สำนักที่ 3 ชื่อ สำนักดักสัตว์เขาเขียว และสำนักสุดท้ายสำนักที่ 4 สำนักดักสัตว์เขาคิชฌกูฏ และอยู่มาวันหนึ่ง แม่ชีองค์นี้ออกมาที่หน้าสระอโนดาต (คนเมืองลับแลเรียกหนองฮีได้ว่า สระอโนดาต) ได้เห็นวัวกระทิงตัวหนึ่งถูกยิงบาดเจ็บเดินผ่านมา ท่านจึงช่วยวัวกระทิงตัวนี้ไว้ แต่ทันใดนั้นท่านก็ได้เห็นพรานโต้ถือทั้งหน้าไม้และมีดในมือตามวัวตัวนี้มา เพื่อจะฆ่ามันให้ได้ แม่ชีจึงได้ขอขมาชีวิตวัวกระทิงตัวนี้จากพรานโต้ พรานโต้เมื่อเจอกับแม่ชีก็ตกใจ เพราะพรานโต้ได้ตามหาแม่ชีจนทั่วทุกวัดแล้วก็หาไม่เจอ และได้มาพบแม่ชีที่เขาเขียวแห่งนี้ พรานโต้จึงขอมวงหน้าไม้และมีดที่อยู่ในมือลง (พรานโต้เป็นสามีของแม่ชี เมื่อครั้งที่แม่ชียังไม่ได้บวช แม่ชีหนีพรานโต้ไปบวช และได้ออกธุดงค์ไปเรื่อย ๆ เพื่อปฏิบัติธรรม) แม่ชีได้ขอให้พรานโต้สมათานของศีล รับศีล พรานโต้ได้รับศีล 5 แล้ว อยู่คอยปฏิบัติรับใช้แม่ชีอยู่นาน ส่วนพรานบุญที่อยู่อีกสำนักเห็นเพื่อนไปนานผิดปกติ ก็ได้ออกติดตาม ใจก็คิดว่าเพื่อนอาจจะถูกเสือกัดตายแล้ว จึงได้ออกติดตามมาเจอพรานโต้อยู่กับแม่ชีที่หนองฮีได้ คอยรับใช้แม่ชีอยู่ พรานบุญจึงได้หยุดฆ่าสัตว์ และได้สมათานของศีลจากแม่ชี พรานบุญได้รับศีลจากแม่ชีแล้วอยู่ปฏิบัติธรรมกับแม่ชี และพรานโต้ จนตายไปด้วยกันในเมืองลับแลแห่งนี้

นับตั้งแต่บุคคลทั้งสามได้จากไปนับเป็นเวลา 150 ปีกว่าๆ และต่อมาภายหลังได้มีพระอริยสงฆ์ ได้ขึ้นมาปฏิบัติธรรมที่นี่ องค์แรกคือพระมงคลโสพิส (หลวงปู่เสน) เดิมท่านเป็นชาวชุมชน จ.ศรีสะเกษ ท่านได้ธุดงค์ทำกรรมฐานไปทั่ว เช่น แถบพม่า ลังกา อินเดีย อยู่ที่อินเดีย 3 พรรษา และท่านได้เดินทางมาที่ภาคใต้ จ.ปัตตานี วัดหลวงพ่อทวด และเดินทางต่อมาที่ จ.ชลบุรี ผ่านคงพญาเย็น คงพญาไฟ ถ้ำกระทิงทอง และมายังเขาสอยดาวได้ที่หนองฮีได้แห่งนี้ ท่านได้จำพรรษาอยู่ที่หนองฮีได้เป็นเวลา 3 พรรษา โดยท่านได้นั่งวิปัสสนากรรมฐานที่ถ้ำเสือ เมื่อท่านออกจากหนอง

ซีโต้ ท่านก็ได้เดินทางไปวังน้ำเย็น ไปเชียงใหม่ ไปวัดหลวงปู่มั่น ภูริทัตโต ที่ภูเวียง ที่ลาว ที่รัตนคีรี เมืองข่า พนมเปญ นครวัด พระตะบอง ที่ไพลิน และได้มาเป็นเจ้าอาวาสอยู่ที่อำเภอไพลิน (ปัจจุบันเป็น จ.ไพลิน) เมื่อ พ.ศ. 2516 - 2518 ที่กัมพูชาเสียดเอกราช เหล่าตำรวจ ทหารที่อยู่ชายแดนไทย และกัมพูชาที่บ้านฝักกาด ที่รักษาความปลอดภัยได้นิมนต์ท่านมาจำพรรษาอยู่ที่วัดโบสถ์กลาง อ.เมือง จ.จันทบุรี เป็นเวลา 3 พรรษา แล้วเข้ากรุงเทพฯ ท่านได้จำพรรษาที่วัดราชบพิตรเป็นเวลา 3 พรรษา และได้มรณภาพด้วยอายุ 98 พรรษา หลวงปู่เสนองค์นี้เมื่อสมัยที่ท่านอยู่ที่หนองซีโต้ คนที่เมืองลับแลแห่งยอดเขาสอยดาวได้ได้นำอาหารมาถวายกันอยู่บ่อยๆ และทำบุญกับหลวงปู่เสน และได้เล่าประวัติหนองซีโต้ให้หลวงปู่ฟัง หลวงปู่ท่านจึงได้เล่าสู่ลูกศิษย์ฟัง ลูกศิษย์คนนี้ยังคงอยู่กับหลวงปู่มาเป็นสิบปีนั่นก็คือ คุณดาหลอด พรหมทอง อายุ 73 ปี แต่น่าเสียดายที่ตำรวจกัมพูชาได้ยึดที่ดินของหลวงปู่เสนที่บ้านตึกไฉ่นั้นถูกขโมยไป หลวงปู่เสนองค์นี้ท่านเป็นผู้มีวิชาความรู้ ท่านสามารถเรียกเสือ เรียกช้าง มาอยู่เป็นเพื่อนได้

ต่อมาพระอริยสงฆ์องค์ที่ 2 คือ ท่านพ่อขุน (พระครูวิบูลคณารักษ์) ท่านเป็นชาวอำเภอโป่งน้ำร้อน แห่งวัดทับไทรของเรานั่นเอง ในปี พ.ศ. 2449 - 2499 ท่านได้นั่งวิปัสสนากรรมฐานที่ถ้ำเสือ และถ้ำงู อยู่ใกล้กับสำนักมะกรูด ปัจจุบันยังคงมีอยู่ และสวนกระวานของวัดยังคงอยู่ สวนกระวานแห่งนี้ ในอดีตหลวงพ่อขุนท่านปลูกกระวานขาย เพื่อเอาเงินมาสร้างโบสถ์วัดทับไทร หลังเก่าที่เราเห็นอยู่ในปัจจุบัน ซึ่งมีอายุเก่าแก่ถึง 82 ปี ในสมัยนั้นท่านได้เดินทางไปซื้อกระเบื้องมุงหลังคาโบสถ์วัดทับไทร ที่วัดของหลวงปู่เสนที่อยู่ไพลิน โดยท่านได้ใช้ควาในการลากเกวียนบรรทุกมาสร้างจนเสร็จ (ก่อนที่จะสร้างโบสถ์วัดทับไทร หลวงปู่ขุนได้ให้สัตย์ปฏิญาณอธิษฐานว่าจะขอปลูกกระวานมาสร้างโบสถ์วัดทับไทรให้แล้วเสร็จ) เมื่อสร้างโบสถ์ หลวงปู่ขุนก็ได้มรณภาพด้วยอายุ 70 พรรษา พระอริยสงฆ์ทั้งสองท่านนี้ ได้ถอดจิตกรรมฐานด้วยกันทั้งสององค์ หลวงพ่อขุนมีความสามารถจับควาได้ และที่ป่ากระวานแห่งนี้ยังพบว่าท่านได้ปลูกว่านไว้หลายชนิด เช่น ว่านกันขโมย ว่านดอกทอง ปัจจุบันไม่มีใครได้พบเจอ หรือทราบที่อยู่เลย

ต่อมาในสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 อินโดจีน-เอเชียบูรพา พ.ศ. 2483 - 2484 ทางทหารอเมริกันได้เดินทางขึ้นไปหนองซีโต้แห่งนี้ โดยมีชาวบ้านคนไทยนำทางขึ้นไป มี 4 คนไทย ประกอบด้วย นายกรี ชาววังกระแพร , นายอำนวย แพรงาม และอีกท่านไม่ทราบชื่อ ปัจจุบันนายกรีได้เสียชีวิตไปแล้ว คงเหลืออยู่คือ นายอำนวย แพรงาม ซึ่งปัจจุบันมีอายุ 83 ปีแล้ว และจำอะไรไม่ค่อยได้ ในครั้งนั้นมีทหารอเมริกันขึ้นไป 4 นาย ทั้งชาวบ้านด้วยรวมแล้วเป็น 8 คน ทหารอเมริกันชุดนี้ขึ้นไปอยู่ที่หนองซีโต้ 1 คืน เหล่าทหารอเมริกันเดินทางขึ้นมาในครั้งนี้เพื่อสำรวจพื้นที่ที่จะตั้งศูนย์ส่งเรดาร์จับเครื่องบิน หรือจะตั้งเป็นฐานอะไรสักอย่าง ซึ่งเราก็ไม่รู้แน่ พวกทหารได้จ้างคนไทยชิงวอนดักนกกว่า 100 ตัว โดยได้จ่ายค่าแรงให้คนไทยวันละ 8 บาท สถานที่ที่ทหารพวกนี้พักอยู่นั้นเป็นบริเวณหัวหนองซีโต้ ซึ่งพวกเขาจะทำสัญลักษณ์ไว้ด้วยการดอกตะปูติดกับต้นไม้ไว้ เป็นตะปู 5 นิ้ว ซึ่งหากใครเดินทางขึ้นไป หากสังเกตดูก็จะเห็นอยู่ ในยุคนั้นหนอง

ซีโต้ยังคงมีน้ำมากอยู่ น้ำมีสีเขียวเข้ม ยังมีเหล่าช้าง วัวกระทิง เสือ เก้ง กวาง หากินในบริเวณนี้เป็นจำนวนมาก แต่พวกมันไม่กล้าที่จะลงไปนอน ข้อมูลพวกนี้เหล่าคนนำทางให้ทหารอเมริกันเป็นผู้บอกเล่า (เดิมชื่อ หนองซีโต้ ปัจจุบันเปลี่ยนเป็น หนองซีโต้ หากเรานับเวลานั้นก็ประมาณ 67 ปี)

ปัจจุบันนี้ หนองซีโต้แห่งนี้ ยังคงมีดอกบัวผุด ดอกทิวลิปป่า จุดชมวิวดังๆ และพรรณไม้นานาพรรณ ให้เราได้ดู ได้ศึกษา กันอีกมากมาย หนองซีโต้ยังคงมีลำธารเล็ก ๆ ไหลอยู่เป็นน้ำซับจากยอดเขาสอยดาวได้แห่งนี้ และยังไหลลงสู่ชุมชนเขาสอยดาวได้ รวมทั้งอำเภอโป่งน้ำร้อนได้ใช้อุปโภค และบริโภค รวมทั้งทำการเกษตรอีกด้วย เทือกเขาสอยดาวได้แห่งนี้ สามารถขึ้นได้ 3 เส้นทาง ถึงหนองซีโต้

1. เส้นทางชุมชนเขาสอยดาวได้ ใช้เวลาในการเดินทาง 2 วัน กับ 1 คืน ถึงจุดชมวิวที่ 3 และใช้เวลา 2 คืน 3 วัน ถึงหนองซีโต้
2. เส้นทางสวนกระวานนายชั้น กวางทอง ระยะทางลาดชัน ใช้เวลา 2.5 ชั่วโมง 1 วัน ถึงหนองซีโต้
3. เส้นทางสำนักมะกรูด (สวนกระวานวัดเก่า) ซอยเขาโสม ใช้เวลาเดินทางประมาณ 8 ชั่วโมง ถึงจุดพักแรมหลังหนองซีโต้

5.จุดพักแรมที่ 1

เป็นที่ราบลุ่มบริเวณเชิงเขา อยู่ติดลำธารเล็กๆมีน้ำไหลผ่านมีต้นไม้ใหญ่ไม่หนา มีเพียงต้นไม้ขนาดเล็กที่ขึ้นปกคลุมเต็มไปหมดแต่ก็เหมาะสมสำหรับพักแรมเพราะเวลาหุงหาอาหารจะได้สะดวกสบาย

โดยจุดพักแรมจะอยู่บริเวณที่ราบหุบเขาซึ่งจะห่างจากยอดเขาประมาณ 50 เมตร ใช้เวลาเดินทางประมาณ 3 ชม. 45 นาทีก็จะถึงจุดพักแรม

ภาพที่ 4.39 จุดพักแรม

ภาพที่ 4.40 บรรยากาศพักแรมยามค่ำคืน

6.ผาชมวิวที่ 1

ภาพที่ 4.41 ผาชมวิวที่ 1

ลักษณะอยู่บนแนวเทือกเขาเป็นลานหินขนาดใหญ่ อยู่บนเทือกเขาสอยดาวได้ถึงความสูง 1,200 เมตรมีก้อนหินทั้งขนาดเล็กและใหญ่เรียงกันเป็นลูกเขา มีพรรณไม้หลากหลายชนิดประเภท ดอกกุหลาบหิน เฟิร์น และกล้วยไม้หลายชนิดขึ้นเป็นจำนวนมาก จากพื้นล่างถึงผาชมวิวที่ 1 ระยะทางประมาณ 5-7 กิโลเมตร และจากจุดพักใช้เวลาเดินเท้าประมาณ 50 นาที ก็ถึงผาแห่งนี้

ภาพที่ 4.42 ทิวเขาสุดลูกตา

7.จุดชมวิวที่ 2

ลักษณะเป็นหน้าผาลาดชันขึ้นไปทางทิศตะวันตก ถูกล้อมรอบด้วยภูเขาน้อยใหญ่ มีเมฆหมอกปกคลุมทั้งวัน มีพรรณไม้หายากอยู่เป็นจำนวนมาก เป็นจุดชมวิวที่สวยงามอีกจุดถ้าสภาพอากาศเอื้ออำนวยเราสามารถนั่งรอดูพระอาทิตย์ตกได้อย่างชัดเจน

ภาพที่ 4.43จุดชมวิวที่ 2

จุดชมวิวที่ 2บนเทือกเขาสอยดาวได้ อยู่ที่สูง 1380 เมตร ระยะการเข้าถึงจากจุดพักแรมที่ 1 ประมาณ 60 นาทีสามารถรับคนได้ประมาณ 20 คน

4.3.3 UnSeen กับเส้นทางศึกษาธรรมชาติเขาสอยดาวใต้

สำหรับการเดินทางศึกษาธรรมชาติเขาสอยดาวใต้นั้น เริ่มต้นเดินทางจากปากทางเข้าบริเวณสวนเป๊าะเล็ก เมื่อเราเริ่มเดินทางเข้ามายังบริเวณป่าก็รู้สึกได้ถึงความร่มรื่น เย็นสบาย ต้นไม้ใหญ่ข้างทางที่ขึ้นเรียงรายเต็มผืนป่าแห่งนี้แลดูเขียวขจีบ่งบอกได้ถึงความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรป่าไม้ที่นี่ เราเดินตามทางเดินขึ้นไปเรื่อยๆ เส้นทางที่เราเดินคงจะเป็นทางที่ชาวบ้านสัญจรกันเป็นประจำ เพราะทางค่อนข้างที่จะโล่งเตียน แต่ป่าตามข้างทางก็ยังคงความอุดมสมบูรณ์มีร่องรอยของการตัดทอนให้เห็นอยู่บ้างแต่เป็นร่องรอยที่เก่าแล้ว

นอกจากเส้นทางเดินแล้วเราจะสังเกตเห็นต้นไม้หลากหลายสายพันธุ์ที่เราไม่ค่อยได้พบเห็นบ่อยนัก และบางชนิดอาจจะพบได้ทั่วไป เช่นดอกเข็มดงดอกสีขาว ดอกมะลิป่า หวายพรวน หวายแดง ต้นตำบอง ฯลฯ เราเดินกันเป็นกลุ่มมีการคุยและถามกันตลอดระยะทางที่เดิน ยิ่งเราเดินเข้าไปลึกเท่าไรอากาศยิ่งเย็นมากเท่านั้น ในบางช่วงของเส้นทางมีลมพัดประปราย

ภาพที่ 4.44 การเดินทางสู่จุดหมาย

เมื่อเราเดินเข้ามาจนถึงน้ำตกคลองทัพหมากและก็จะมาหยุดพักกันที่นี่ จากระยะทางจากปากเข้ามาจนถึงน้ำตกคลองทัพหมากเราวัดระยะทางได้ประมาณ 3 กิโลเมตรใช้เวลาเดิน 45 นาที ณ จุดตรงนี้จะพบน้ำตกและต้นไม้ สมุนไพรรอบ ๆ บริเวณใกล้กับน้ำตกคลองทัพหมากเราพบทั้งว่านค้ำขาว เร่วหอมและต้นชกขึ้นเรียงรายเต็มไปหมด คนในพื้นที่แถวนี้เขาเรียกเช่นนั้น แต่หากเราไปที่อื่นแล้วพบอาจจะเรียกไม่เหมือนกัน(ต้นชก เป็นชื่อเรียกของ

ชาวจันทบุรี ถ้าเป็นแถบทางเหนือจังหวัดตากเขาจะเรียก ดันดาว) พื้นที่ด้านล่างมีลานกว้างพอที่จะตั้งเต็นท์นอนได้ ได้บรรยากาศอีกแบบเราหยุดพักกันได้ประมาณ 15 นาทีก็เริ่มเดินทางต่อ ตลอดระยะทางเดินเราจะได้ยินเสียงนกเสียงกระรอกร้องดังเป็นระยะๆ เมื่อเราเดินขึ้นมาจากจุดพักได้ระยะหนึ่งเราก็พบร่องรอยสัตว์ป่าที่โคนต้นไม้เราเดินเข้าไปดูหลายคนได้ลงความเห็นว่าเป็นรอยของหมีที่ตะกายต้นไม้เพื่อขึ้นไปกินน้ำผึ้งบนต้นไม้

ภาพที่ 4.45 ยามเช้าหนาวจับใจอุ่นไวด้วยกองไฟ

เมื่อขึ้นสูงเท่าไรเราจะสัมผัสได้สภาพอากาศที่เย็นแต่ค่อนข้างชื้นมากกว่าด้านล่าง โดยเราสังเกตได้จากหมอกที่ปกคลุมผืนป่าจนมองแทบไม่เห็น ต้นไม้บริเวณยอดเขาค่อนข้างหนาและทึบมาก มีทั้งต้นไม้ใหญ่ที่ถูกปกคลุมด้วยเถาวัลย์ แลดูหนาตา เราเดินมาได้ระยะหนึ่งตามสันเขาก็พบต้นเหลืองจันทร์ซึ่งกำลังออกดอก ซึ่งดอกของมันจะบานในตอนกลางคืนและส่งกลิ่นหอมคลุ้งไปทั่วและถัดมาก็พบ แผลดสยาม ไม่ใช่ไม้ยืนต้นแต่เป็นไม้เถา เลื้อยพันกับต้นไม้ และก็พบดอกเข็มป่า ที่เป็นไม้ยืนต้น ต้นค่อนข้างใหญ่ ออกดอกสีชมพู มีช่อดอกตั้งแต่โคนต้น จนถึงยอดเลยทีเดียว ดูแล้วสวยงามมาก หลังจากที่ยอมความสวยของดอกเข็มแล้ว ก็สังเกตเห็นต้นสมุนไพรต้นหนึ่ง ต้นคล้ายกระวานแต่ไม่ใช่จึงได้สอบถามทีมงานที่เป็นชาวบ้าน ว่าคืออะไรคำตอบก็คือ ต้นสมุนไพรกระวานแดง แต่ก็ไม่ทราบสรรพคุณ ซึ่งเราต้องนำกลับไปค้นคว้าต่อ และลูกทับตง (เป็นไม้ผลที่พวกฝูงลิงนิยมกินกัน) รวมทั้งต้นมะไฟป่า ไม้กฤษณา ฯลฯ เราเดินมาหลายชั่วโมงต่อเนื่องเลยทีเดียว อาจจะเก็บข้อมูลได้ไม่มากและเหนื่อยนักแต่ก็พอได้บ้าง เพราะแต่ละจุด ใช้เวลาในการเดินสำรวจนานพอสมควร เราไดมานั่งพักกินข้าวบริเวณป่ากระวานร้างแห่งหนึ่ง ซึ่งค่อนข้างที่จะโล่งสบาย พอสังเกตได้ว่าป่ากระวานแห่งนี้คงเคยมีชาวบ้านปลูกกระวาน และทำสวนกระวาน มาก่อนแต่คงไม่ได้ทำต่อเลยปล่อยให้จนมีต้นไม้ขึ้นหนาเต็มไปหมด เราหยุดพักตรงจุดนี้

หลังจากนั้นเราก็เดินทางต่อไปเพื่อไปยังจุดพักแรมที่ 1 ซึ่ง ค่อนข้างอยู่ห่างพอสมควร หากนับเวลาแล้วจากจุดพักเมื่อสักครู่เราต้องเดินทางอีก 4 ชั่วโมงถึงจะถึงจุดที่พัก เมื่อเรามาถึงจุดพักแรมที่ 1 สภาพอากาศก็เริ่มมืดและเย็นมากแล้วและทุกคนควรเริ่มเตรียมพื้นที่สำหรับหุงหาอาหารและกางเต็นท์เพื่อพักที่นี่ ในการไปด้วยกันชาวบ้านผู้นำทีมต้องทำพิธีกรรมต้องบอกกล่าวเจ้าป่าเจ้าเขาก่อนที่จะทำการพักจากที่พักค้างแรม โดยการจุดธูปนำอาหารและเหล้าของเรา เป็นเครื่องบูชา

บริเวณที่พักแรมนี้มองรอบๆ บริเวณจะเห็นต้นไม้ใหญ่ที่ขึ้นเรียงรายตามเทือกเขารอบๆ อากาศในช่วงหัวค่ำอย่างนี้ค่อนข้างเย็น มีลมพัดโชยมาเรื่อยๆ มีเสียงจกจั่นร้องลั่นป่าเพื่อบ่งบอกให้พวกเราว่าถึงยามค่ำคื่นแล้ว การหุงหาอาหารก็เป็นไปอย่างเรียบง่าย ตามสภาพชนิดสะดวกและรวดเร็วซึ่งอาหารหลักคงหนีไม่พ้นปลากระป๋อง อาหารกระป๋อง น้ำพริก เป็นต้น

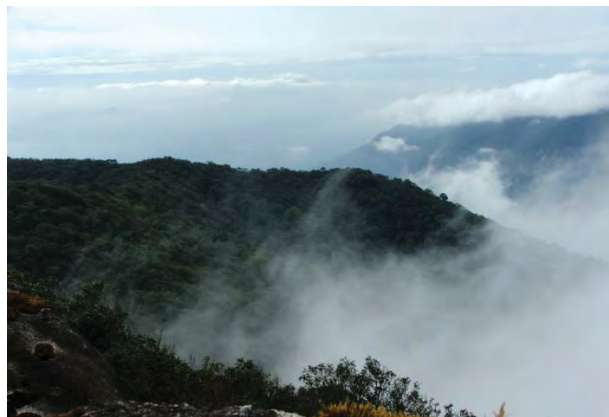
ภาพที่ 4.46 หินค้ำน้ำผุด

ในยามค่ำคื่น ของการอยู่ในป่าช่างเงียบสงบจริงๆ เรานั่งคุยกันได้พักใหญ่ก็แยกย้ายกันนอน เพราะต่างคนก็เหน็ดเหนื่อยจากการเดินทางมาทั้งวัน แล้วเราต้องมีการผลัดเวรยาม

กันเพื่อดูแลความปลอดภัยของทีมงาน วันที่สองเราตื่นกันมาแต่เช้าเพื่อทำการกิจส่วนตัวให้เสร็จแต่เช้าจะได้เดินทางต่ออีกที่ อากาศในยามเช้าเย็นสบาย มีเสียงนกร้องดังลั่นป่าเหมือนดังเป็นเสียงนาฬิกาปลุกในยามเช้าแต่เป็นเสียงที่ไพเราะกว่า และเป็นธรรมชาติ เราได้ก่อไฟหุงหาอาหารกันในตอนเช้า มีการต้มน้ำกินกาแฟกัน บางคนมีการจี่ข้าวเหนียวกินซึ่งไม่ค่อยได้เจอเท่าไรนัก (การจี่ข้าวคือการนำข้าวเหนียวมาย่างกับไฟ โรยเกลือหรือจะทาไข่ก็ได้ เป็นอาหารของคนภาคอีสาน)และในเช้านี้เราก็ได้นั่งสนทนากันรอบกองไฟ ท่ามกลาง

อากาศที่หนาวเย็น หลังจากทีกินข้าวเช้าเก็บสำภาระกันแล้วเราก็เริ่มเดินทางต่อ ในเช้านี้เราจะไปที่ถ้ำหินค้ำน้ำพุตกกัน ซึ่งอยู่ไม่ไกลจากจุดพักแรมนัก โดยใช้เวลาประมาณ 15 นาทีก็ถึง

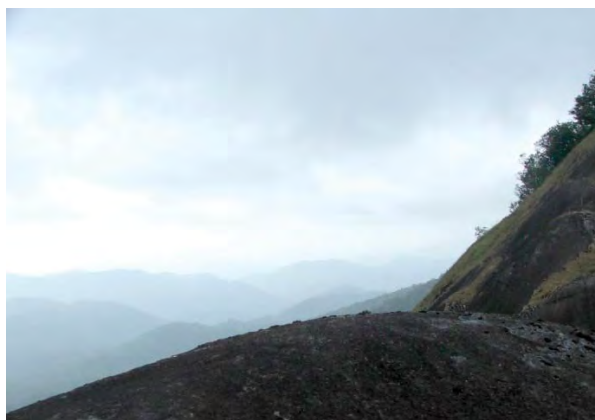
ถ้ำหินค้ำน้ำพุตก เป็นถ้ำหินขนาดใหญ่ สาเหตุที่ชาวบ้านเรียกเช่นนั้นเพราะ ถ้ำนี้อยู่ได้เพราะด้านในมีหินก้อนเล็กค้ำหินก้อนใหญ่อยู่ ภายในถ้ำอากาศค่อนข้างชื้นมีน้ำหยดลงมาจากผนังถ้ำและภายในถ้ำแห่งนี้ยังมีตาน้ำอยู่ด้วยซึ่งก็น่าจะเป็นที่มาของน้ำพุตกที่ว่ากัน และยังมีน้ำจืดอยู่รอบๆบริเวณยังมีหินก้อนเล็กก้อนใหญ่เรียงสลับกันอยู่เป็นจำนวนมาก ด้านนอกยังถูกปกคลุมด้วยเถาวัลย์จำนวนมาก เราอาจจะพบสัตว์ประเภท กบซึ่งจะอาศัยอยู่ในถ้ำ ด้านนอกยังมีดอกไม้ป่าต่างๆชนิดที่ขึ้นอยู่ใกล้เป็นจำนวนมากแลดูสวย ยกตัวอย่างเช่น ดอกเทียน ดอกหงอนนาคสีแดง เรายังพบต้นเบญจันซึ่งเป็นสมุนไพรชนิดหนึ่ง เป็นไม้เถาตามโบราณมีการนำมาบดผสมกับน้ำปูนใส น้ำข้าวข้าว แล้วนำมาพอกเพื่อแก้แมลงป่องกัดต่อย ตะขาบกัด เป็นต้นการเก็บข้อมูลของพวกเราไม่ค่อยละเอียดมากเพราะจะต้องแข่งกับเวลาในการเดินทาง ขึ้นเขาซึ่งเส้นทางเดินก็โหดเอาเรื่อง ทั้งเดินตามสันเขา และทางแคบๆขึ้นไปเรื่อยๆ และจากถ้ำหินค้ำน้ำพุตก เราเดินทางต่อเนื่องเพื่อไปยังจุดชมวิวที่ 1 ระยะทางไม่ลาดชันมากนัก

ภาพที่ 4.47 ผาชมวิวที่ 1

เราสามารถเดินได้อย่างสบายๆ แต่อากาศจะเย็น กว่า มีลมพัดเย็นตลอดทาง ต้นไม้ที่อยู่รอบๆเส้นทางสีเขียวขจี เมื่อมองแล้วจะรู้สึกสดชื่นพาลหายเหนื่อยไปได้ หากมองลงต่ำลงมาหน่อย จะเห็นต้นไม้เล็กจำพวกเฟิร์น หลากหลายสายพันธุ์ ดูจนเพลินตาจนกระทั่งมาถึงยังจุดชมวิวที่ 1 แต่เราเห็นภาพเบื้องหน้าก็ไม่เชื่อสายตาตัวเองซะแล้ว หน้าผาหินที่สูงเสียดฟ้าสามารถเห็นทิวเขาลูกอื่นได้สุดลูกหูลูกตา มีกลุ่มเมฆลอยไปมา บางกลุ่มพวยพุ่งออกจากช่องเขาดูแล้วช่างเป็นภาพที่สวยงามมาก

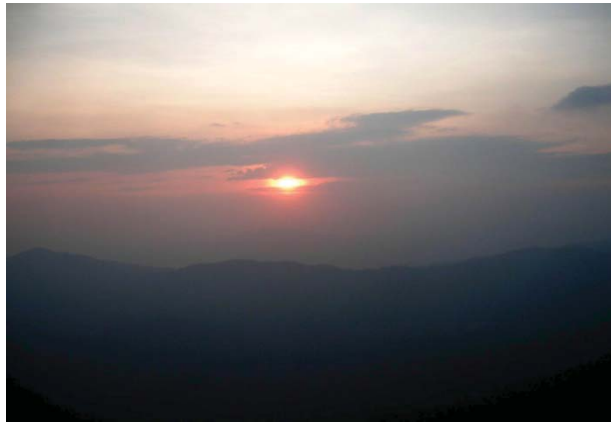
นอกจากนี้บริเวณจุดชมวิวที่ 1 ยังมีดอกไม้แปลกๆอีกหลายอย่าง ส่วนใหญ่เป็นประเภทดอกไม้เมืองหนาว ที่เราๆไม่สามารถเห็นได้ทั่วไป เช่น กุหลาบพันธุ์ปี ที่ขึ้นเต็มทั่วบริเวณหน้าผา แม้ว่าช่วงนี้ดอกมันจะออกไม่มากแต่ก็สร้างสีสันให้หน้าผาแลดูสวยงาม นอกจากเหล่าดอกไม้หลากหลายชนิดแล้ว ป่าในละแวกนี้ยังเป็นแหล่งอาหารที่อุดมสมบูรณ์ของสัตว์ป่าและสัตว์ป่าส่วนใหญ่ที่อาศัยอยู่แถบนี้ได้แก่ ชะนี หมูป่า เก้ง กวาง นก วัวกระทิง หมี เลื้อย ฯลฯ เราใช้เวลาเดินทางจากถ้ำหินค้ำน้ำผุดมายังจุดชมวิวที่ 1 นั้นเป็นเวลา 50 นาทีเท่านั้น เมื่อเราชมบรรยากาศและชมความงามบริเวณจุดชมวิวที่ 1 แล้วเราก็เดินทางต่อไปยังจุดชมวิวที่ 2 ต่อซึ่งอยู่ไม่ไกลนัก

ภาพที่ 4.48 จุดชมวิวที่ 2

เราเดินตามสันเขาขึ้นมาตลอดเส้นทาง แม้ทางจะลาดชันเราพยายามเดินกันอย่างระมัดระวังยิ่งเราเดินขึ้นมามากเท่าไรหรืออากาศก็เย็นมากเท่านั้น ตลอดสองข้างทางเราพบพรรณไม้ทั้งไม้

ดอกไม้ยืนต้นที่แปลกและสวยงามเป็นจำนวนมาก เช่นกล้วยไม้ป่า กุหลาบพันธุ์ปี ที่ต้นมีขนาดใหญ่ เอื้องคอย โคลงเคลงคอย หรือที่เราเรียกกันว่าดอกอุบลแดง ลูกเช็ดก้นพระร่วง เป็นต้น รอบๆ บริเวณนี้ส่วนใหญ่จะมีไม้พุ่มประเภท เฟิร์นสลับกับต้นไม้ใหญ่ และเราก็ขึ้นมายังจุดชมวิวที่ 2 เป็นลานหินสูงๆ ต่ำๆ ไม่กว้างนัก น่าจะขึ้นชมบรรยากาศได้ประมาณ 20 คนเท่านั้นแต่ต้องระมัดระวังเพราะเป็นหน้าผาหินเบื้องหน้าเป็นลานหิน เราจะเห็นเนินเขาน้อยใหญ่อยู่เรียงรายกันอย่างสวยงาม มีลมพัดโชยตลอดมีหมอกปกคลุมทั้งวัน อากาศเย็นสบายการเดินทางขึ้นมานั้นเราใช้เวลาเพียง 15 นาทีเท่านั้น (วัดจากจุดชมวิวที่ 1 - จุดชมวิวที่ 2) เราพักอยู่ที่นี้พักใหญ่เพื่อเยี่ยมชมความงามบริเวณแห่งนี้

ภาพที่ 4.49 พระอาทิตย์ขึ้นจากจุดชมวิวที่ 3

ภาพที่ 4.50 ดอกกระโดนพระฤาษี

จากนั้นเราก็เดินทางต่อเพื่อไปยังจุดชมวิวที่ 3 ซึ่งเป็นจุดสุดท้ายของการของการเดินทาง เราเดินขึ้นไปตามสันเขา ทางชันนิดหน่อยแต่ก็สามารถผ่านไปได้อย่างดี ตลอดทางเดินเราพบร่องรอยของสัตว์ป่าขนาดใหญ่อยู่เต็มไปหมด เช่นรอยหมิ รอยกระทิงป่า ที่มีรอยขีดต้นไม้เป็นรอยขนาดใหญ่ เรารู้สึกตื่นเต้นเพราะหากเราโชคดีก็อาจจะเห็นตัวมันก็เป็นได้ เราเดินขึ้นมาเรื่อยๆ ก็พบเป็นพืชจำพวก ดอกดิน ดอกมะลิป่า ดอกหงอนไก่ นาคสีม่วง อยู่เป็นจำนวนมาก เมื่อเราเดินมาถึงยังจุดชมวิวที่ 3 ซึ่งเป็นจุดท้ายสุด รู้สึกสบายมากๆ อากาศเย็นมีเมฆหมอกลอยผ่านสังเกตเห็นได้อย่างชัดเจน แต่โชคไม่เข้าข้างพวกเราเพราะ วันนี้ อากาศมีดครึ้ม ฟ้ามีหมอกมากกว่าปกติ เพราะหากเรามองจากจุดนี้เราจะสามารถมองเห็นตัวอำเภอโป่งน้ำร้อนและชุมชนได้ แต่เพราะอากาศเย็นและมีดครึ้มเราจึงได้เห็นเหล่าดอกไม้

หลากหลายสีส้ม ที่ขึ้นอยู่บริเวณลานหิน น้อยใหญ่เช่น กุหลาบหิน เฟิร์นแกระสีแดง ดอกบัวผุด ดอกสีแดงอมม่วงที่ผุดขึ้นจากพื้นดินมีเฟิร์นสาหร่าย และยังพบว่าสีเขียวที่ขึ้นตามลานหินเต็มไปหมด

นอกจากนี้เรายังพบต้นกุศดำที่มีขนาดใหญ่ มากอายุประมาณ 500 ปีถ้าเราใช้คนโอบ ก็จะต้องใช้ถึง 5 คนเลยทีเดียว เรานั่งพักและเก็บภาพ เก็บข้อมูลที่นี่พักใหญ่พร้อมกับเก็บความประทับใจ บรรยากาศดีๆที่เราไม่ค่อยได้พบ เราใช้เวลาเดินทางจากจุดชมวิวที่ 2 มาถึงจุดชมวิวที่ 3 เราใช้เวลาเพียง 25 นาที หลังจากนั้นเราก็เดินทางกลับเก็บความประทับใจจากธรรมชาติที่เราได้มีโอกาสได้ขึ้นมาสัมผัส และความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างระหว่างชุมชนและท่านผู้มาเยือนทุกคน

4.4 ภาพ Unseen ในเส้นทางศึกษาธรรมชาติเขาสอยดาวได้

ภาพที่ 4.51 น้ำตกหมอกเมฆ

ภาพที่ 4.52 เห็ดคูสีส้มงามตา

ภาพที่ 4.53 ต้นกุหลาบหินชั้น

ภาพที่ 4.54 ดอกจิ้งแดง

ภาพที่ 4.55 จุดชมวิว

ภาพที่ 4.56 จุชมวิว

ภาพที่ 4.57 ดอกกล้วยไม้ป่า

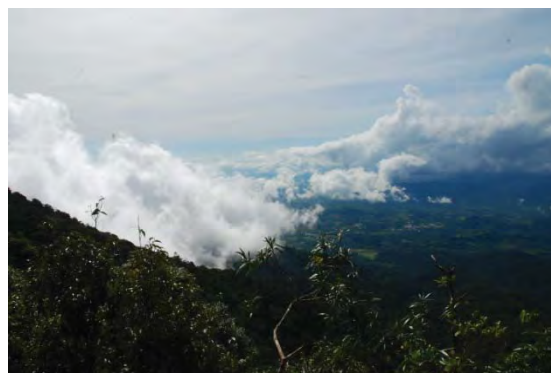
ภาพที่ 4.58 กบอกหนาม

ภาพที่ 4.59 ดอกก่อ

ภาพที่ 4.60 ต้นไม้ใหญ่ปกคลุมด้วยมอส เฟิร์น

ภาพที่ 4.61 เมฆหมอก

4.5 ปรากฏการณ์ทางธรรมชาติที่สำคัญ

1. ทะเลหมอก

หากเรากล่าวถึงทะเลหมอกแล้ว คงต้องพูดว่าเป็นปรากฏการณ์ทางธรรมชาติอันสวยงาม ภาพของหมอกบางๆ ปกคลุมราวกับทะเลแห่งขุนเขาที่นุ่มนวลชวนฝัน ประหนึ่งดั่งวิมานในเทพนิยายปรัมปรา ยอดเขาที่สูงตระหง่าน ชูชัน เลียดแทงยอดเขาขึ้นมาเหนือกลุ่มทะเลหมอก เปรียบดังหม่อมวลเกาะแก่งกลางทะเลลึก เพราะความสวยงามน่าอัศจรรย์ใจขนาดนี้ทะเลหมอกจึงเป็นของขวัญของรางวัล จากธรรมชาติที่มอบให้กับเหล่านักเดินทางผู้แสวงหาความสุขจากธรรมชาติ ซึ่งสามารถเติมเต็มพลังชีวิต ด้วยภาพแห่งความมหัศจรรย์เบื้องหน้าที่จะตราตรึงอยู่ในความทรงจำไม่รู้ลืม เพราะความงามของทะเลหมอกไม่ได้เห็นกันง่ายๆ ดั่งใจนึกกันเพราะทะเลหมอกต้องอาศัยจังหวะและเวลา ประกอบด้วยสภาพอากาศและสายลมซึ่งแปรเปลี่ยนไปในแต่ละวัน ด้วยเหตุนี้การเดินทางต้องเผื่อรอและอดทนกับสภาพอากาศที่หนาวเหน็บ แต่หาคุณคือผู้โชคดี ที่มาถูกสถานที่ถูกเวลา และฟากฟ้าเป็นใจ เท่านั้นภาพมหัศจรรย์ของกลุ่มไอน้ำที่รวมกันเป็นทะเลฝันใหญ่ เหนือขุนเขาและผืนป่าเบื้องล่างถูกแต้มสีสันรายศรีด้วยแสงทองแห่งรุ่งอรุณ เป็นหนึ่งความคลาสสิก ที่ธรรมชาติมอบให้คุณ

2. น้ำตกหมอกเมฆ

เป็นปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ ขณะฝนใกล้ตก และยามเช้าบริเวณจุดที่อยู่สูงๆ บนภูเขา แต่เนื่องจากบนยอดเขามีอากาศหนาวเย็น จึงอาจจะพบเห็นได้บ่อยครั้ง ในวันหนึ่งๆ ตลอดฤดูหนาวและฤดูฝน ซึ่งปรากฏการณ์นี้จะเห็นได้ชัดเจนช่วงเดือนมีนาคมของทุกปี

ภาพที่ 4.62 น้ำตกหมอกเมฆ

3. ฝนตกชุก

เนื่องจากชุมชนเขาสอยดาวได้อยู่ติดเทือกเขาสอยดาวได้ซึ่งมีความสมบูรณ์ที่สุดแห่งหนึ่งของผืนป่าตะวันออก ทำให้ชุมชนแห่งนี้มีฝนตกชุกเกือบตลอดทั้งปี

4.6 กิจกรรม โปรแกรมการท่องเที่ยวและอัตราค่าบริการ

1) กิจกรรมทางศึกษาธรรมชาติเขาสอยดาวใต้

ภาพที่ 4.63 นักท่องเที่ยวกำลังเดินทาง

สำหรับการเดินทางศึกษาธรรมชาติเขาสอยดาวใต้นั้นมีทั้งแบบ 3 วัน 2 คืน (17 กิโลเมตร) 2 วัน 1 คืน (12 กิโลเมตร) และ ไปเช้า-เย็นกลับ (5 กิโลเมตร) จะขอยกตัวอย่างการเดินทาง โดยเริ่มต้นเดินทางจากปากทางเข้าบริเวณสวนแปะเล็ก เมื่อเราเริ่มเดินทางเข้ามายังบริเวณป่าก็รู้สึกได้ถึงความร่มรื่น เย็นสบาย ต้นไม้ใหญ่ข้างทางที่ขึ้นเรียงรายเต็มผืนป่าแห่งนี้แลดูเขียวขจี บ่งบอกได้ถึงความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรป่าไม้ที่นี่ เราเดินทางตามทางเดินขึ้นไปเรื่อยๆ เส้นทางที่เราเดินคงจะเป็นทางที่ชาวบ้านสัญจรกันเป็นประจำ เพราะทางค่อนข้างที่จะโล่งเตียน แต่ป่าตามข้างทางก็ยังคงความอุดมสมบูรณ์มีร่องรอยของการตัดหาไม้ให้เห็นอยู่บ้างแต่เป็นร่องรอยที่เก่าแล้ว

นอกจากเส้นทางเดินแล้วเราจะสังเกตเห็นต้นไม้หลากหลายสายพันธุ์ที่เราไม่ค่อยได้พบเห็นบ่อยนัก และบางชนิดอาจจะพบได้ทั่วไป เช่น ดอกเข็มแดง ดอกสีขาวย ดอกมะลิป่า หวายพรวน หวายแดง ต้นตำบอง ฯลฯ เราเดินกันเป็นกลุ่มมีการคุยและถามกันตลอดระยะทางที่เดิน ยิ่งเราเดินเข้าไปลึกเท่าไรอากาศยิ่งเย็นมากเท่านั้น ในบางช่วงของเส้นทางมีลมพัดประปราย เมื่อเราเดินเข้ามาจนถึงน้ำตกคลองทัพหมากและก็จะมาหยุดพักกันที่นี่ จากระยะทางจากปากเข้ามาจนถึงน้ำตกคลองทัพหมากเราวัดระยะทางได้ประมาณ 3 กิโลเมตร ใช้เวลาเดิน 45 นาที ณ จุดตรงนี้จะพบน้ำตกและต้นไม้ สมุนไพรรอบ ๆ บริเวณใกล้กับน้ำตกคลองทัพหมากเราพบทั้งว่านค้ำลาว เร่วหอมและต้นชกขึ้นเรียงรายเต็มไปหมด คนในพื้นที่แถวนี้เขาเรียกเช่นนั้น แต่หากเราไปที่อื่นแล้วพบอาจจะเรียกไม่เหมือนกัน (ต้นชก เป็นชื่อเรียกของชาวจันทบุรี ถ้าเป็นแถบทางเหนือจังหวัดตากเขาจะเรียก ต้นดาว) พื้นที่ด้านล่างมีลานกว้างพอที่จะตั้งเต็นท์นอนได้ ได้บรรยากาศอีกแบบเราหยุดพักกันได้ประมาณ 15 นาที ก็เริ่มเดินทางต่อ ตลอดระยะทางเดินเราจะได้ยินเสียงนกเสียง

กระรอกร้องดังเป็นระยะๆ เมื่อเราเดินขึ้นมาจากจุดพักได้ระยะหนึ่งเราก็พบร่องรอยสัตว์ป่าที่โคนต้นไม้เราเดินเข้าไปดูหลายคนได้ลงความเห็นว่าเป็นรอยของหมิ่นที่ตะกายต้นไม้เพื่อขึ้นไปกินน้ำผึ้งบนต้นไม้

เมื่อขึ้นสูงเท่าไรเราจะสัมผัสได้สภาพอากาศที่เย็นแต่ค่อนข้างชื้นมากกว่าด้านล่าง โดยเราสังเกตได้จากหมอกที่ปกคลุมผืนป่าจนมองแทบไม่เห็น ต้นไม้บริเวณยอดเขาค่อนข้างหนาและทึบมาก มีทั้งต้นไม้ใหญ่ที่ถูกปกคลุมด้วยเถาวัลย์ แลดูหนาตา เราเดินมาได้ระยะหนึ่งตามสันเขาก็พบต้นเหลืองจันทน์ที่กำลังออกดอก ซึ่งดอกของมันจะบานในตอนกลางคืนและส่งกลิ่นหอมคลุ้งไปทั่วและถัดมาก็พบ แสดสยาม ไม่ใช่ไม้ยืนต้นแต่เป็นไม้เถา เลื้อยพันกับต้นไม้ และก็พบดอกเข็มป่า ที่เป็นไม้ยืนต้น ต้นค่อนข้างใหญ่ ออกดอกสีชมพู มีช่อดอกตั้งแต่โคนต้น จนถึงยอดเลยทีเดียว ดูแล้วสวยมาก หลังจากที่ยอมความสวยของดอกเข็มแล้ว ก็สังเกตเห็นต้นสมุนไพรรัดหนึ่ง ต้นคล้ายกระวานแต่ไม่ใช่จึงได้สอบถามทีมงานที่เป็นชาวบ้าน ว่าคืออะไรคำตอบก็คือ ต้นสมุนไพรรัดกระวานแดง แต่ก็ไม่ทราบสรรพคุณ ซึ่งเราต้องนำกลับไปค้นคว้าต่อ และลูกทับตง (เป็นไม้ผลที่พวกฝูงลิงนิยมกินกัน) รวมทั้งต้นมะไฟป่า ไม้กฤษณา ฯลฯ เราเดินมาหลายชั่วโมงต่อเนื่องเลยทีเดียว อาจจะเก็บข้อมูลได้ไม่มากและละเอียดนักแต่ก็พอได้บ้าง เพราะแต่ละจุด ใช้เวลาในการเดินสำรวจนานพอสมควร เราได้มานั่งพักกินข้าวบริเวณป่ากระวานร้างแห่งหนึ่ง ซึ่งค่อนข้างที่จะโล่งสบาย พอสังเกตได้ว่าป่ากระวานแห่งนี้เคยมีชาวบ้านปลูกกระวาน และทำสวนกระวาน มาก่อนแต่คงไม่ได้ทำต่อเลยปล่อยทิ้งจนมีต้นไม้ขึ้นหนาเต็มไปหมด เราหยุดพักตรงจุดนี้

หลังจากนั้นเราก็เดินทางต่อไปเพื่อไปยังจุดพักแรมที่ 1 ซึ่ง ค่อนข้างอยู่ห่างพอสมควร หากนับเวลาแล้วจากจุดพักเมื่อสักครู่เราต้องเดินทางอีก 4 ชั่วโมง ถึงจะถึงจุดที่พัก เมื่อเรามาถึงจุดพักแรมที่ 1 สภาพอากาศก็เริ่มมืดและเย็นมากแล้วและทุกคนควรเริ่มเตรียมพื้นที่สำหรับหุงหาอาหารและกางเต็นท์เพื่อพักที่นี่ ในการไปตัวแทนชาวบ้านผู้นำทีมต้องทำพิธีกรรมต้องบอกกล่าวเจ้าป่าเจ้าเขาก่อนที่จะทำการพักจากที่พักค้างแรม โดยการจุดธูปนำอาหารและเหล้าของเรา เป็นเครื่องบูชา

บริเวณที่พักแรมนี้มองรอบๆ บริเวณจะเห็นต้นไม้ใหญ่ที่ขึ้นเรียงรายตามเทือกเขา รอบๆ อากาศในช่วงหัวค่ำอย่างนี้ค่อนข้างเย็น มีลมพัดโชยมาเรื่อยๆ มีเสียงจิ้งจกจิ้งจกร้องลั่นป่าเพื่อป้องกันให้พวกเรารู้ว่าถึงยามค่ำคินแล้ว การหุงหาอาหารก็เป็นไปอย่างเรียบง่าย ตามสภาพชนิดสะดวกและรวดเร็วซึ่งอาหารหลักคงหนีไม่พ้นปลากระป๋อง อาหารกระป๋อง น้ำพริก เป็นต้น

ในยามค่ำคิน ของการอยู่ในป่าข้างเจิบสงบจริงๆ เรานั่งคุยกันได้พักใหญ่ก็แยกย้ายกันนอน เพราะต่างคนก็เหนื่อยจากการเดินทางมาทั้งวัน แล้วเราต้องมีการผลัดเวรยามกันเพื่อดูแลความปลอดภัย วันที่สองเราตื่นกันมาแต่เช้าเพื่อทำการกิจส่วนตัวให้เสร็จแต่เช้าจะได้เดินทางต่ออีกที่ อากาศในยามเช้าเย็นสบาย มีเสียงนกกร้องดังลั่น ป่าเหมือนดังเป็นเสียงนาฬิกาปลุกในยามเช้าแต่เป็นเสียงที่ไพเราะกว่า และเป็นธรรมชาติ เราได้ก่อไฟหุงหาอาหารกันในตอนเช้า มีการต้มน้ำกินกาแฟ

กัน บางคนมีการจี่ข้าวเหนียวกินซึ่งไม่ค่อยได้เจอเท่าไรนัก (การจี่ข้าวคือการนำข้าวเหนียวมาย่างกับไฟ ropyเกลือหรือจะทาไข่ก็ได้ เป็นอาหารของคนภาคอีสาน)และในเช้านี้เราก็ก็นั่งสนทนากันรอบกองไฟ ท่ามกลางอากาศที่หนาวเย็น หลังจากที่กินข้าวเช้าเก็บสำภาระกันแล้วเราก็เริ่มเดินทางต่อ ในเช้านี้เราจะไปที่ถ้ำหินค้ำน้ำผุดกัน ซึ่งอยู่ไม่ไกลจากจุดพักแรมนัก โดยใช้เวลาประมาณ 15 นาทีก็ถึงถ้ำหินค้ำน้ำผุด ซึ่งเป็นถ้ำหินขนาดใหญ่ สาเหตุที่ชาวบ้านเรียกเช่นนั้นเพราะ ถ้ำนี้อยู่ได้เพราะด้านในมีหินก้อนเล็กค้ำหินก้อนใหญ่อยู่ ภายในถ้ำอากาศค่อนข้างชื้นมีน้ำหยดลงมาจากผนังถ้ำและภายในถ้ำแห่งนี้ยังมีตาน้ำอยู่ด้วยซึ่งก็น่าจะเป็นที่มาของน้ำผุดที่วากัน และยังมีน้ำค้างอยู่รอบๆ บริเวณยังมีหินก้อนเล็กก้อนใหญ่เรียงสลับกันอยู่เป็นจำนวนมาก ด้านนอกยังถูกปกคลุมด้วยเถาวัลย์จำนวนมาก เราอาจจะพบสัตว์ประเภท กบ ซึ่งจะอาศัยอยู่ในถ้ำ ด้านนอกยังมีดอกไม้ป่า นานาชนิดที่ขึ้นอยู่ใกล้เป็นจำนวนมากแลดูสวย ยกตัวอย่างเช่น ดอกเทียน ดอกหงอนนาคสีแสด เรายังพบต้นเบญจัน ซึ่งเป็นสมุนไพรชนิดหนึ่ง เป็นไม้เถาตามโบราณมีการนำมาบดผสมกับน้ำปูนใส น้ำข้าวข้าว แล้วนำมาพอกเพื่อแก้แมลงป่องกัดต่อย ตะขาบกัด เป็นต้น การเดินทางขึ้นเขาซึ่งเส้นทางเดินนั้นก็เอาเรื่อง ทั้งเดินตามสันเขา และทางแคบๆ ขึ้นไปเรื่อยๆ และจากถ้ำหินค้ำน้ำผุด การเดินทางต่อเนื่องเพื่อไปยังจุดชมวิวที่ 1 ระยะทางไม่ลาดชันมากนัก

เราสามารถเดินได้อย่างสบายๆ แต่อากาศจะเย็นกว่า มีลมพัดเย็นตลอดทาง ต้นไม้ที่อยู่รอบๆ เส้นทางสีเขียวขจี เมื่อมองแล้วจะรู้สึกสดชื่นพาลหายเหนื่อยไปได้ หากมองลงต่ำลงมาหน่อย จะเห็นต้นไม้เล็กจำพวกเฟิร์น หลากหลายสายพันธุ์ ดูจนเพลินตาจนกระทั่งมาถึงยังจุดชมวิวที่ 1 แต่เราเห็นภาพเบื้องหน้าก็ไม่เชื่อสายตาตัวเองซะแล้ว หน้าผาหินที่สูงเสียดฟ้าสามารถเห็นทิวเขาลูกอื่นได้สุดลูกหูลูกตา มีกลุ่มเมฆลอยไปมา บางกลุ่มพวยพุ่งออกจากซอกเขาดูแล้วช่างเป็นภาพที่สวยงามมาก

นอกจากนี้บริเวณจุดชมวิวที่ 1 ยังมีดอกไม้แปลกๆ อีกหลายอย่าง ส่วนใหญ่เป็นประเภทดอกไม้เมืองหนาว ที่เราๆ ไม่สามารถเห็นได้ทั่วไป เช่น กุหลาบพันธุ์ปี ที่ขึ้นเต็มทั่วบริเวณหน้าผา แม้ว่าช่วงนี้ดอกไม้มันจะออกไม่มากแต่ก็สร้างสีสันให้หน้าผาแลดูสวยงาม นอกจากเหล่าดอกไม้ หลากหลายชนิดแล้ว ป่าในละแวกนี้ยังเป็นแหล่งอาหารที่อุดมสมบูรณ์ของสัตว์ป่าและสัตว์ป่าส่วนใหญ่ที่อาศัยอยู่แถบนี้ได้แก่ ชะนี หมูป่า เก้ง กวาง นก วัวกระทิง หมี เสือ ฯลฯ เราใช้เวลาเดินทางจากถ้ำหินค้ำน้ำผุดมายังจุดชมวิวที่ 1 นั้นเป็นเวลา 50 นาทีเท่านั้น เมื่อเราชมบรรยากาศและชมความงามบริเวณจุดชมวิวที่ 1 แล้วเราก็ก็นั่งพักเหนื่อยและกินอาหารที่เตรียมมา และหลังจากนั้นเราก็เดินทางต่อไปยังจุดชมวิวที่ 2 ต่อซึ่งอยู่ไม่ไกลนัก

เราเดินตามสันเขาขึ้นมาตลอดเส้นทาง แม้ทางจะลาดชันเราพยายามเดินกันอย่างระมัดระวัง ยิ่งเราเดินขึ้นมามากเท่าไรอากาศก็เย็นมากเท่านั้น ตลอดสองข้างทางเราพบพรรณไม้ทั้งไม้ดอกไม้ยืนต้นที่แปลกและสวยงามเป็นจำนวนมาก เช่นกล้วยไม้ป่า กุหลาบพันธุ์ปี ที่ต้นมีขนาดใหญ่เอื้องคอดย โคลงเคลงคอดย หรือที่เราเรียกกันว่าดอกอุบลแดง ลูกเข้คั่นพระร่วง เป็นต้น รอบๆ บริเวณนี้ส่วนใหญ่จะมีไม้พุ่มประเภท เฟิร์นสลับกับต้นไม้ใหญ่ และเราก็ก็นั่งมายังจุดชมวิวที่ 2 เป็น

ลานหินสูงๆ ต่ำๆ ไม่กว้างนัก น่าจะยืนชมบรรยากาศได้ประมาณ 20 คนเท่านั้น แต่ต้องระมัดระวัง เพราะเป็นหน้าผาหินเบื้องหน้าเป็นลานหิน เราจะเห็นเนินเขาน้อยใหญ่อยู่เรียงรายกันอย่างสวยงาม มีลมพัดโชยตลอดมีหมอกปกคลุมทั้งวัน อากาศเย็นสบายการเดินทางขึ้นมานั้นเราใช้เวลาเพียง 15 นาทีเท่านั้น(วัดจากจุดชมวิวกี 1 - จุดชมวิวกี 2)

จากนั้นเราก็เดินทางต่อไปยังจุดชมวิวกี 3 ซึ่งเป็นจุดสุดท้ายของการของการเดินทาง เราเดินขึ้นไปตามสันเขา ทางชันนิดหน่อยแต่ก็สามารถผ่านไปได้ด้วยดี ตลอดทางเดินเราพบ ร่องรอยของสัตว์ป่าขนาดใหญ่อยู่เต็มไปหมด เช่น รอยหมี รอยกระทิงป่า ที่มีรอยขวิดต้นไม้เป็น รอยขนาดใหญ่ เรารู้สึกตื่นเต้นเพราะหากเราโชคดีก็อาจจะเห็นตัวมันก็เป็นได้ เราเดินขึ้นมาเรื่อยๆ ก็พบเป็นพืชจำพวก ดอกดิน ดอกมะลิป่า ดอกหงอนไก่ นาคสีม่วงอยู่เป็นจำนวนมากเมื่อเราเดินมาถึงยังจุดชมวิวกี 3 ซึ่งเป็นจุดท้ายสุดของทริปการเดินทาง รู้สึกสบายมากๆ อากาศเย็นมีเมฆหมอก ลอยผ่านจางๆ เห็นได้อย่างชัดเจน แต่โชคไม่เข้าข้างพวกเราเพราะ วันนี้อากาศมีดครึ้ม ฟ้ามี หมอกมากกว่าปกติ เพราะหากเรามองจากจุดนี้เราจะสามารถมองเห็นตัวอำเภอโป่งน้ำร้อนและ ชุมชนได้ แต่เพราะอากาศเย็นและมีดครึ้มเราจึงได้เห็นเหล่าดอกไม้หลากหลายสีสัน ที่ขึ้นอยู่ บริเวณลานหิน น้อยใหญ่ เช่น กุหลาบหิน เฟิร์นแกระสีแดง ดอกบัวผุด ดอกสีแดงอมม่วงที่ผุด ขึ้นจากพื้นดินมีเฟิร์นสาหร่าย และยังพบว่านสีเขียวที่ขึ้นตามลานหินเต็มไปหมด

นอกจากนี้เรายังพบต้นกุศดำที่มีขนาดใหญ่ มากอายุประมาณ 500 ปี ถ้าเราใช้คนโอบก็ จะต้องใช้ถึง 5 คนเลยทีเดียว เรายังพักและเก็บภาพ เก็บข้อมูลที่นี่พักใหญ่พร้อมกับเก็บความ ประทับใจ บรรยากาศดีๆ ที่เราไม่ค่อยได้พบ เราใช้เวลาเดินทางจากจุดชมวิวกี 2 มาถึงจุดชมวิวกี 3 เราใช้เวลาเพียง 25 นาที หลังจากนั้นเราก็เดินทางกลับเก็บความประทับใจจากธรรมชาติที่เราได้ มีโอกาสได้ขึ้นมาสัมผัส และความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างระหว่างชุมชนและท่านผู้มาเยือนทุกคน

ผาชมวิว (1)

สูง 1,350 ม.

ภาพที่ 4.64 แผนผังสังเขปแสดงจุดท่องเที่ยวเขาสอยดาวใต้

2) อัตราค่าบริการ

1. ลูกหาบ วันละ 300 บาท/วัน/คน
2. หัวหน้าทีมนำทาง 500 บาท/วัน (ทีมละ 1 คน)
3. เจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย 300 บาท/วัน
4. อาหารตามสั่ง

5. ค่าอำนวยความสะดวกในการพัฒนา ราคา 50 บาท ต่อนักท่องเที่ยว 1 คนและซื้อบัตรจากเขตรักษาพันธุ์ไพละ 20 บาท เพื่อเป็นค่าทำเนียมของเขตรักษาพันธุ์ฯ

2.ชมวิถีชาวสวน บริการโฮมสเตย์ และนวดแผนไทย และอิมเมคด้วยกระวานสุคยอดสมุนไพร โดยท่านจะได้สัมผัสกิจกรรม เช่น

- ชมการเพาะชำกล้าไม้นานาชนิด เช่น การปลูก SAINTPAULIA หรือ AFRICAN VIOLETS ราชนิแหงไม้ประดับในบ้าน

- ชมสวนมั่งคุด พร้อมสาธิตใช้อุปกรณ์และเก็บผลผลิต

- ชมการเผาถ่านกลั่นน้ำส้มควันไม้ เพื่อให้ในการทำการเกษตรตามแนวพระราชดำริ

- ชมการเกษตรแบบผสมผสาน
- ชมแปลงปลูกกล้วยไข่เพื่อการส่งออก และการห่อกล้วยไข่ด้วยเทคโนโลยีเยาวชนท้องถิ่น

- ชมวิธีการทำกับดักล่อแมลงในส่วนแปลง
- ชมน้ำตกพร้อมศึกษาธรรมชาติป่าดิบชื้นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสอยดาวได้
- แวะชมโฮมสเตย์ต้นแบบและการจัดสวนบริเวณรอบๆ บ้าน พร้อมรับประทานอาหารกลางวันด้วยเมนูเฉพาะของเขาสอยดาวได้
- ชมสวนกระวาน ป่ากะวานตำนานกว่าร้อยปี พืชสมุนไพรขึ้นชื่อเมืองจันท
- พักผ่อนบ้านพักโฮมสเตย์พร้อมเรียนรู้วิถีชาวสวน พร้อมบริการนวดแผนไทย (ตามเรียกบริการ)

- ทำบุญไว้พระที่สำนักสงฆ์เขาสอยดาวได้

3) อัตราค่าบริการ

1. โฮมสเตย์ ราคา 200 บาท/คน/คืน

2. อาหารตามสั่ง

3. นวดแผนไทย

- นวดลำตัว ราคา 250 บาทต่อชั่วโมง

- นวดฝ่าเท้า ราคา 200 บาทต่อชั่วโมง

- นวดเป็นคอร์สๆ ละ 3 ชั่วโมง ราคา 500 บาทต่อ 1 ครั้ง

4. ค่าอำนวยความสะดวกในการพัฒนาสวนของชุมชน ราคา 50 บาท ต่อนักท่องเที่ยว 1

คน (ต่อการมาเยือน 1 ครั้ง)

4) ปฏิทินท่องเที่ยวรอบปี

พฤศจิกายนถึงกลางเดือนเมษายน : สัมผัสอากาศหนาวเย็น ชมดอกกระโถนพระฤาษี (บัวผุด)บนยอดเขาสอยดาวได้

เมษายน-สิงหาคม : ชมชิมสวนผลไม้ และร่วมเก็บผลผลิต

กันยายน-ตุลาคม:ชมการเก็บลูกกระวาน

หมายเหตุ: บริการโฮมสเตย์และนวดแผนไทยตลอดทั้งปี

5) จัดความมารณในการรองรับ

1) ศึกษาธรรมชาติเขาสอยดาวได้

- ดือนรับนักท่องเที่ยวได้ ครั้งละ 20 คน

2) พักโฮมสเตย์และชมวิถีชุมชน

- ดือนรับนักท่องเที่ยวได้ ครั้งละ 30-40 คน

6) การเตรียมตัวของนักท่องเที่ยว

1. ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับชุมชน และข้อมูลทางธรรมชาติ
2. อุปกรณ์เพื่อช่วยให้การท่องเที่ยวศึกษาธรรมชาติมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น เช่น แวนขาย กล้องส่องทางไกล หรือกล้องถ่ายรูป
3. รองเท้า ควรเป็นรองเท้าผ้าใบเวลาเดินป่า
4. ผ้าเช็ดตัว (ที่บ้านพักโฮมสเตย์ไม่มีผ้าเช็ดตัวให้)
5. ของใช้ส่วนตัว
6. แต่งกายเสื้อผ้านรัดกุม
7. เต็นท์หรือเปลสนาม (ถ้ามี) เมื่อประสงค์จะนอนเต็นท์

7) การบริหารจัดการกลุ่ม

ภายใต้การบริหารงานของกรรมการชุมชนและกลุ่มวิสาหกิจชุมชนส่งเสริมการท่องเที่ยวอนุรักษ์เขาสอยดาวได้ ซึ่งเป็นการนำกลุ่มที่เคยจดทะเบียนกับหน่วยงานมาวางโครงสร้างการบริหารใหม่ เนื่องจากที่ผ่านมาเป็นเพียงการจัดตั้งไม่มีการนำไปสู่การปฏิบัติ ทางกลุ่มจึงใช้ต้นทุนที่มีอยู่มาวางโครงสร้างคณะกรรมการบริหารใหม่ โดยเน้นการบริหารจัดการที่ดีที่เป็นรูปธรรม โปร่งใส และเป็นที่น่าเชื่อถือ ซึ่งจะมีการชี้แจงงบประมาณรายรับรายจ่ายของกลุ่มในการประชุมประจำเดือนของกลุ่ม ซึ่งโครงสร้างการบริหารของกลุ่มมีดังนี้

ประธานกลุ่ม

คุณพยนต์ อ้นตำราญ

ผู้ประสานงานกลุ่ม

1. คุณวนปรีชญ์ พูนชัย
2. นายเจ แสงจันทิก

คณะกรรมการกลุ่ม

1. นายวรกร นุชนนท์
2. นายชัยยา บุญโยประการ

- 3.นายณเรศ น้ำฟ้า
- 4.นายพิสิษฐ์ ลือญาติ
- 5.นายเจ แสงจันทร์ทิก
- 6..นายสวาท จำจันทร์
- 7.นายเสถียร สืบศรี
- 8.นายวรานนท์ สามงคุณ

การติดต่อเข้ามาท่องเที่ยวในชุมชน

เมื่อมาเที่ยวในชุมชน ต้องแจ้งล่วงหน้าอย่างน้อย 7 วัน และต้องมัดจำ 50 % และประสานงานผ่านผู้ประสานงานของกลุ่ม

8) กฎระเบียบของการขึ้นเขาสอยดาวได้ในการเดินป่าเชิงอนุรักษ์ธรรมชาติ

การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เป็นการท่องเที่ยวเพื่อลดผลกระทบต่อธรรมชาติที่สวยงามไม่ว่าจะเป็น น้ำตก ต้นไม้ พรรณไม้ หน้าผา ถ้ำ และจุดชมวิวดังกล่าวเป็นการเดิมชมและเก็บภาพที่ประทับใจ จาก ที่ที่เราไปท่องเที่ยวเท่านั้น ไม่ใช่การไปเก็บเกี่ยวผลประโยชน์จากแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ดัง ทางชุมชนเขาสอยดาวต้องการเปิดการท่องเที่ยวให้ผู้ที่มาเยือนได้ชม ได้รับสิ่งที่ดีกลับไปอย่าง ประทับใจ โดยชุมชนของเราได้เปิดการท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวได้ชมธรรมชาติที่สวยงาม บนเทือกเขา สอยดาวได้ซึ่งมีจุดที่น่าสนใจเป็นจำนวนมาก เช่น น้ำตกคลองทับหมาก, ถ้ำหินค้ำน้ำผุด, ถ้ำแพะ, ลานกระทิง,หนองซีใต้และดอกบัวผุด(หรือกระโถนถ้ำ)รอบๆ บริเวณหนองซีใต้ รวมทั้งพรรณไม้นานาชนิด จุดชมวิวก่อนที่มีให้ชมถึง 4 จุดด้วยกัน เมื่อเรามีการจัดการท่องเที่ยวขึ้นจึงได้มีข้อจำกัด สำหรับนักท่องเที่ยวเพื่อไม่ให้ป่าไม้ หรือสิ่งแวดล้อมเสียไปจึงได้ออกกฎมาดังนี้

- 1.ห้ามตัดต้นไม้ทุกชนิดถ้าไม่มีความจำเป็น เพื่อเป็นการอนุรักษ์ป่าไม้ และสิ่งมีชีวิตที่ดำรงอยู่
- 2.เมื่อเดินทางขึ้นไปในป่าห้ามทิ้งขยะหรือเศษวัสดุใดๆข้างทาง หากเป็นเศษอาหารควรฝังกลบทุกครั้ง
- 3.ห้าม มัคคุเทศก์และลูกหาบดื่มสุราจนมึนเมา ซึ่งอาจจะก่อความรำคาญให้กับนักท่องเที่ยวในเวลากลางคืน
- 4.นักท่องเที่ยวจะขึ้นได้ไม่เกิน 20 คน เป็นอย่างมาก เพราะจะทำให้การดูแลไม่ทั่วถึง

9) ระเบียบการสำหรับมัคคุเทศก์หรือคนนำทาง

- 1.มัคคุเทศก์หรือคนนำทางจะต้องมีระเบียบวินัย ห้ามหยิบข้าวของของนักท่องเที่ยวโดยที่ไม่ได้รับอนุญาต
- 2.ห้ามมัคคุเทศก์หรือคนนำทางพูดจาหยาบคายกับนักท่องเที่ยว

4.7 ปัญหาที่ต้องการการแก้ไขจากประสบการณ์การท่องเที่ยวที่ผ่านมา

1. **เส้นทางในการท่องเที่ยว** เส้นทางสัญจรถือเป็นหัวใจหลักของการเดินทางเลยทีเดียว จากประสบการณ์ที่ผ่านมาเราเดินทางขึ้นทางน้ำตกคลองทับหมากขึ้นไปเรื่อยและในบางครั้งก็จะต้องพันทางเดินอีกซึ่งถ้ามองแล้ว อาจจะเป็นภาพลบต่อชุมชนได้ ฉะนั้นในอนาคตที่เราจะจัดการท่องเที่ยวขึ้นเส้นทางเดินควรจะต้องเป็นเส้นทางเดียวตลอด เพื่อเป็นการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ,ไม่ก่อให้เกิดอันตรายต่อผู้เดินทาง และเส้นทางความกว้างไม่ควรจะเกิน 2 เมตร ทว่าการจัดการการท่องเที่ยวในอนาคต ผู้จัดการทำเส้นทางควรที่จะเล็งเห็นผลกระทบที่จะเกิดขึ้นมา ไม่ว่าจะเป็นผลกระทบต่อสิ่งมีชีวิต จำพวกสัตว์ป่าหรือแม้แต่ธรรมชาติ ป่าไม้ที่รังสรรค์สิ่งสวยงามและปรากฏการณ์ทางธรรมชาติที่มีให้เราชม ไม่อย่างนั้นเราควรที่จะต้องมองเห็นผลดีและผลเสียที่ตามมาด้วยและนำปัญหาเหล่านั้นมาวิเคราะห์ เพื่อหาทางแก้ไขต่อไป

2. **ขยะมูลฝอย** จากการจัดการท่องเที่ยวที่ผ่านมา เราอาจจะสังเกตได้ว่าเริ่มมีเศษถุงพลาสติก ภาชนะเครื่องดื่มอยู่หรือหล่นตามข้างทาง และยังไม่มีการจัดการที่เหมาะสมเลย แต่ก็ยังมีเพียงเล็กน้อย แต่มันก็สะท้อนให้เราเห็นได้ว่าในอนาคตของการท่องเที่ยวเราต้องพบปัญหานี้แน่นอนและคงเป็นปัญหาล้ำๆที่อื่นถ้าหากเรายังไม่หาทางแก้ไขไว้เพื่ออนาคต เพื่อเป็นการรักษาสภาพแวดล้อมของสถานที่ท่องเที่ยวของชุมชนไว้

4.8 บทบาทของกลุ่มในการมีส่วนร่วมการอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ทางกลุ่มจัดสรรรายได้จากการบริการนักท่องเที่ยวในกิจกรรมต่างๆ (ค่าอำนวยความสะดวกในการพัฒนา เป็นเงิน 50 บาท ต่อนักท่องเที่ยว 1 คน) มาไว้เป็นงบบริหารจัดการกลางของกลุ่ม เพื่อใช้ในกิจกรรมต่างๆ ของทางกลุ่ม และกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน โดยเฉพาะกิจกรรมที่ให้นักท่องเที่ยวได้อนุรักษ์ เช่น การให้นักท่องเที่ยวนำต้นไม้ไปปลูกเป็นที่ระลึก เป็นต้น และได้ตั้งกติกาพร้อมกำชับนักท่องเที่ยวและทีมอยู่ในเส้นทางที่กำหนดและไม่ทิ้งขยะที่ไม่ย่อยสลายตามธรรมชาติได้ เช่น พลาสติก กระป๋อง นำกลับออกมาจากป่า เพื่อไม่ให้ทำลายสิ่งแวดล้อม นอกจากนั้นยังช่วยแก้ปัญหาการลักลอบล่าสัตว์ป่า และลักลอบนำพันธุ์ไม้ออกมาจากป่า และซื้อตปลาที่เคยเป็นปัญหา โดยใช้กระบวนการวิจัยได้นำปัญหามาสู่วงพูดคุย และดึงคนเหล่านั้นเข้ามาร่วมทีมท่องเที่ยว ซึ่งแม้จะไม่สามารถดึงให้เข้าร่วมได้ แต่ได้มีการพูดคุยกัน ทำให้ปัญหาดังกล่าวมีการลักลอบน้อยมาในปัจจุบัน ซึ่งเป็นบทบาทที่ทางทีมวิจัยและกลุ่มได้ดำเนินการจนปัจจุบัน

บทที่ 5

สรุปและอภิปรายผล

โครงการวิจัย “การศึกษารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เขาสอยดาวได้ โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างยั่งยืน ตำบลทับไทร อำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี ระยะที่ 1” โดยมีส่วนต่างๆ ที่สำคัญของงานวิจัยดังนี้

5.1 บริบทชุมชน

ชุมชนเขาสอยดาวได้ตั้งอยู่หมู่ที่ 1 ตำบลทับไทร อำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี เดิมชื่อชุมชนชอยหลังอำเภอ และเปลี่ยนเป็นชื่อชุมชนเขาสอยดาวได้เมื่อปี 2550 ทิศเหนือติดกับชอย 14 หมู่ที่ 8 ทิศใต้ติดกับชุมชนคลองตานี หมู่ที่ 6 ทิศตะวันออกติดกับชุมชนทับไทรล่าง หมู่ที่ 1 และทิศตะวันตกติดกับเทือกเขาสอยดาวได้ อยู่ห่างจากอำเภอโป่งน้ำร้อนประมาณ 1 กิโลเมตร ห่างจากจังหวัดจันทบุรีไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือตามเส้นทางถนนเฉลิมพระเกียรติ ร.9 (จันทบุรี - สระแก้ว) ประมาณ 48 กิโลเมตร และห่างจากกรุงเทพมหานครประมาณ 272 กิโลเมตร การเดินทางสะดวกมีถนนลาดยาง สองฝั่งถนนร่มรื่นไปด้วยสวนผลไม้และทัศนียภาพที่สวยงาม ท่ามกลางขุนเขาที่สลับซับซ้อน

ชุมชนเขาสอยดาวได้ อยู่ในเขตการปกครองของเทศบาลตำบลโป่งน้ำร้อน แบ่งการปกครองออกเป็น 5 ชุมชนย่อย ได้แก่ ชุมชนหลังโรงเรียน ชุมชนตำราจ ชุมชนโรงพยาบาล ชุมชนทุ่งลุย และชุมชนเขาสอยดาวได้

สภาพโดยทั่วไปของชุมชนเขาสอยดาวได้ เดิมเป็นป่าทั้งหมด ดินมีความอุดมสมบูรณ์สูง สภาพภูมิอากาศค่อนข้างหนาวเย็น ชุ่มชื้น และมีฝนตกชุก ทำให้สามารถปลูกพืชผักและผลไม้ได้ทุกชนิด ชุมชนแถบนี้จึงได้รับฉายาว่าเป็นดินแดนแห่งขุนเขา เมฆหมอก สัตว์ป่าและแมกไม้ที่น่าตื่นตา เพราะมีน้ำตก ถ้ำ หน้าผา และพืชพรรณไม้ที่หายาก เช่น ดอกบัวผุด เฟิร์น ป่ากระวาน มะไฟป่าซึ่งมีผลสีแดงส้ม และสมุนไพรต่างๆ รวมทั้งสัตว์ป่านานาชนิดที่หาดูได้ยากตามธรรมชาติ เช่น นกเงือก ชะนี ห้วยม้งกูด กบอก หอนาม เก้ง ช้าง หมี วัวกระทิง เสือ และแพะป่า เป็น ปัจจุบันชุมชนประกอบอาชีพทำสวนผลไม้เป็นหลัก

5.2 การอภิปรายผล

จากการวิจัยของชุมชน มีประเด็นที่ต้องนำเสนอ ในลักษณะการอภิปรายผลดังนี้ คือ

1.การสร้างรูปแบบที่เหมาะสมในการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชน มีลักษณะดังนี้

1.1 อุดมการณ์หรือแนวคิดการท่องเที่ยว ของชุมชนยังยึดให้เป็นการท่องเที่ยวโดยชุมชนเอง โดยเน้นการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และเน้นการท่องเที่ยวที่สัมผัสวิถีชีวิตของชุมชน โดยผสมผสานกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ซึ่งเป็นฐานอาชีพของชุมชน คือ การทำสวนผลไม้ และพยายามดำเนินการใช้ชุมชน ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเท่าที่จะเป็นไปได้

1.2 ลักษณะของรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชน คือ

ก.ตั้งเป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชน เพื่อการท่องเที่ยว และมีการไปขอจดทะเบียนกลุ่มกับเกษตรอำเภอ

ข.มีกรรมการบริหารจัดการท่องเที่ยว

ค.มีการสร้างระบบบริหารจัดการท่องเที่ยวของชุมชน หรือหรือของกลุ่มขึ้นมา เช่น การแบ่งบทบาทหน้าที่

ค.กำหนดเป็นโปรแกรมการท่องเที่ยวที่แน่นอน และมีการจัดการได้จริง

จ.มีการกำหนดโปรแกรมและเส้นทางท่องเที่ยวที่แน่นอนและสามารถดำเนินการตามโปรแกรมการท่องเที่ยวนั้นๆ ได้

ฉ.มีระบบการจัดการท่องเที่ยว เช่น มีมัคคุเทศก์ มีโฮมสเตย์ มีกฎเกณฑ์ สำหรับนักท่องเที่ยว เป็นต้น

อย่างไรก็ตามแม้ว่าแม้ว่าจะมีรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนขึ้นมาก็ตาม แต่ยังพบว่าชุมชนเองนั้น ยังมีข้อจำกัดอยู่มากในการจัดการท่องเที่ยวที่เป็นลักษณะการท่องเที่ยวโดยชุมชน กล่าว คือ

1.ความเป็นกลุ่มวิสาหกิจยังอยู่ในวงแคบมิได้เชื่อมโยงกับกลุ่มอื่นๆ ในลักษณะประชาสังคมของชุมชนหรือยังไม่เป็นที่รู้จักของชาวบ้านในชุมชน ลักษณะเช่นนี้อาจกล่าวได้ว่า กลุ่มแกนในการตั้งกลุ่มวิสาหกิจการท่องเที่ยวของชุมชนส่วนใหญ่จะเป็นทีมวิจัย และทีมวิจัยเองก็มีการปรับหลายครั้ง หลายคนเข้ามาและต้องออกไป เพราะมีการกิจส่วนตัวหรือขัดแย้งกันเอง สมาชิกกลุ่มเองก็มีระดับความมุ่งมั่นไม่เพียงพอที่จะยืนหยัดได้ต่อเนื่อง

2. ลักษณะความเป็นชุมชนของ ชุมชนเขาสอยดาวได้ ค้ำบลัทธิไทยังกระจัดกระจายทั่วทุกแห่งของแต่ละกลุ่มก็เป็นรากเหง้าจากหลากหลายจังหวัดอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานทำมาหากินกันที่นี่ ดังนั้นต้นทุนทางสังคมจึงไม่มีความโยงใยสายสัมพันธ์กันเหมือนบางชุมชนที่ผู้คนอยู่กันมานาน จุณนี้ทำให้เป็นปัจจัยที่เป็นอุปสรรคในการเชื่อมประสานและร้อยอุดมการณ์ให้เป็นไปอย่างกลมกลืน มีกลุ่ม/องค์กรเกิดขึ้นมากมาย ส่วนใหญ่เป็นหารจัดตั้ง ซึ่งต้องมีการกิจเป็นไปตามหน่วยงานหน่วยงานที่มาจัดตั้งอยู่แล้วหลายคนจึงไม่มีเวลาที่จะมาร่วมทำกิจกรรมการท่องเที่ยวด้วยกันเท่าที่ควร และมองไม่เห็นประโยชน์จากการเข้าร่วมการท่องเที่ยว

3. อุดมการณ์การท่องเที่ยวหรือแนวคิดการท่องเที่ยวโดยชุมชนนั้น คือ การต้องการให้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือที่ทำให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมและค้นหาต้นทุนศักยภาพ ในการจัดการท่องเที่ยวด้วยชุมชนเอง ซึ่งจริงๆ แล้วก็คือ ต้องการให้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือการพัฒนาชุมชนให้ยั่งยืน และมีพลังร่วมจากชุมชน โดยนำวิถีชีวิต วัฒนธรรมและฐานทรัพยากรสิ่งแวดล้อมเข้ามาจัดการให้เกิดประโยชน์ที่คนภายนอก (นักท่องเที่ยว) ได้มาสัมผัส เรียนรู้กับวิถีชีวิตชุมชน แต่สมาชิกส่วนใหญ่ยังมองการท่องเที่ยวนั้นต้องได้รับผลประโยชน์เป็นตัวเงิน ถ้าเข้ามาทำแล้วไม่ได้เงินก็จะไม่เข้ามา ดังนั้นการจัดการท่องเที่ยวที่ผ่านมา จึงทำให้ผู้คนในชุมชนไม่สนใจ และที่สำคัญ คือ ขาดการมีส่วนร่วมอย่างจริงจังนั่นเอง

4. อันที่จริงการทำวิจัยครั้งนี้ ได้ค้นพบต้นทุนดีๆ ที่มีอยู่ในชุมชนที่นำมาใช้กับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ได้ โดยเฉพาะต้นทุนทรัพยากรธรรมชาติ ภูมิทัศน์ ภูมินิเวศของชุมชน ซึ่งเป็นดินแดนที่งดงามอากาศเย็นสบาย เป็นชุมชนที่มีโอโซนถึง 2 โอโซน คือ จากภูเขาและทะเล แต่นั่นก็เป็นต้นทุนธรรมชาติทำให้มีส่วนอย่างมากในการทำให้ชุมชนเข้าใจว่า การจัดการท่องเที่ยวของชุมชน ต้องเน้นการมาสัมผัสธรรมชาติ แต่ต้นทุนอื่นๆ ยังไม่ชัดเจนและมีแรงจูงใจน้อย เช่น ด้านวัฒนธรรม วิถีชีวิต ซึ่งมีความหลากหลายรวมกลุ่มกันยาก จะมีก็แต่ด้านการเกษตรที่เป็นสวนผลไม้ ซึ่งชุมชนก็ต้องการเน้นจุดนี้ขึ้นมาเมื่อเป็นดังนี้แล้วประกอบกับรอบๆ ชุมชน จะมีรีสอร์ทของเอกชนเข้ามาในพื้นที่มาก และเน้นเชิงธุรกิจและกำลังทุนยังไม่มากพอ ดังนั้นจึงขาดแรงบันดาลใจ และแรงจูงใจที่จะเข้ามาจัดการท่องเที่ยวอย่างกระตือรือร้น แต่อย่างไรก็ตามชุมชนได้คิดกันว่า ถ้าสามารถประสานงานกันได้กับเอกชนก็อาจจะเสริมกันไปได้ แต่ต้องใช้เวลาที่จะเรียนรู้ไปสักระยะหนึ่ง ซึ่งขณะที่วิจัยก็ประสานงานกับตัวแทนเอกชน อยู่บ้างแต่ยังไม่มีแนวทางที่ชัดเจนในการดำเนินการที่ต่อเนื่องต่อไป และกลุ่มท่องเที่ยวเอง ก็ยังไม่เข้มแข็งในการจัดการท่องเที่ยวบนฐานชุมชนเท่าใดนัก ดังนั้นคงต้องสร้างกระบวนการเรียนรู้ ที่ต่อเนื่องต่อไป อาจเป็นการเข้าไปรู้จักหรือเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายระหว่างชุมชนท่องเที่ยวอื่นๆ ต่อไป ซึ่งในขณะที่ทางศูนย์ประสานงาน

วิจัยเพื่อท้องถิ่นภาคตะวันออก ก็กำลังสร้างเครือข่ายท่องเที่ยวโดยชุมชนขึ้นมา และน่าจะเป็นโอกาสและช่องทางที่จะเป็นแรงกระตุ้นให้ชุมชนได้เรียนรู้ต่อไป

5.3 ข้อค้นพบที่สำคัญและบทเรียนจากการวิจัย

จากการที่คณะวิจัยได้ดำเนินการวิจัยตามระยะเวลาที่ผ่านมา โดยค้นพบและเกิดประสบการณ์รวมทั้งบทเรียนที่เป็นข้อคิดในการทำงานต่อไปนี้ ดังต่อไปนี้

1. การเลือกหัวหน้าโครงการการวิจัยนั้น มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการคลื่อนงานวิจัยไปสู่วัตถุประสงค์การวิจัย การเลือกผู้นำด้วยความเกรงใจ หรือความเจ้าตัวไม่พร้อม แต่จำยอมต้องขึ้นมารับตำแหน่ง ทำให้เกิดปัญหาขึ้นบ่อยครั้ง แต่ด้วยกระบวนการวิจัยที่มีการพูดคุย ค้นหา และทบทวนการทำงานตลอดเวลา และมีการปรับโครงสร้างการทำงานใหม่ และ เช่น กรณีของการดื่มสุรา บางครั้งทำให้ความสติอารมณ์ไม่ได้ ทางกลุ่มจึงได้มีข้อตกลงร่วมกัน เพื่อความสบายใจ คือ เมาไม่มา มาไม่เมา ซึ่งทำให้บรรยากาศในวงคุยดีขึ้นเป็นอย่างมาก จากนั้นทางกลุ่มได้หาคนที่เป็นแกนนำที่มีความมุ่งมั่นตั้งใจจริงขึ้นมาใหม่ โดยดูจากการให้ความสำคัญในการประชุมพร้อมทั้งชี้แนะกระตุ้น ปลังการเรียนรู้ของกลุ่มอยู่ตลอดเวลา ขึ้นมาเป็นหัวหน้าโครงการเดิม ทำให้งานวิจัยขับเคลื่อนไปจนบรรลุผล

2. ชุมชนได้ค้นพบข้อมูลที่เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับชุมชน เกี่ยวกับทรัพยากรที่เห็นอยู่ในชุมชน แต่ไม่ได้ลอกออกมาจากความคิด ยังต่างคนต่างคิด ซึ่งยังไม่เป็นองค์ความรู้ของชุมชน งานวิจัยครั้งนี้ทำให้ชุมชนโดยเฉพาะทีมวิจัยได้ช่วยกันค้นหา พูดคุย และรวบรวมเรื่องราวดังกล่าว และทำมาบอกเล่าเรียนรู้เพิ่มเติมซึ่งกันและกัน โดยเฉพาะเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวของชุมชน โดยเฉพาะการท่องเที่ยวที่สร้างจิตสำนึกเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน ที่ถูกถ่ายทอดสู่ทั้งชุมชนและนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเที่ยวในชุมชน

3. การทำวิจัยเป็นการทำงานอาสา ผู้เข้าร่วมยังบางคนไม่มีจิตใจที่จะอาสาเข้ามาทำอย่างเข้มข้น บางครั้งต้องเข้มาร่วมแบบเกรงใจ ดังนั้น บรรยากาศจึงมีปัญหาบ้าง เช่น แบ่งเบาที่อดอย ทำแล้วไม่เห็นผลว่าจะจัดการกันอย่างไร ซึ่งในประเด็นนี้ เป็นกลุ่มใหญ่ที่ปรากฏให้เห็นแบบนี้ ส่วนคนที่มึจิตใจมุ่งมั่นใฝ่รู้สู้อิด ก็มีอยู่ในทีมวิจัย แม้ว่าจะมีเพียงกลุ่มเล็กๆ แต่สามารถทำให้งานขับเคลื่อนไปได้ และเป็นตัวประสานเชื่อมคนมีใจยังไม่เต็มที่บางคน ที่พอเห็นแวความมุ่งมั่นและพัฒนาต่อได้ เข้มาร่วมทีมการทำงานได้

4. ก่อนการวิจัย เมื่อปี 2548 ชุมชนได้ตั้งกลุ่มภายใต้ชื่อ “กลุ่มวิสาหกิจชุมชนส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์” โดยขอขึ้นจดทะเบียนเป็นนิติบุคคลกับทางสำนักงานเกษตรอำเภอโป่งน้ำร้อน มีสมาชิกและ

คณะกรรมการบริหาร 7 คน ที่คัดเลือกมาจากคณะกรรมการชุมชน และสมาชิกชุมชนเขาสอยดาวได้ การบริหารจัดการการท่องเที่ยวของทีมงานยังคงเป็นไปแบบไร้ทิศทาง ขาดที่ปรึกษา ขาดงบประมาณสนับสนุน ขาดความรู้ทางวิชาการ และขาดการประชาสัมพันธ์ ผลงานจึงไม่ก้าวหน้าไม่สามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวได้เท่าที่ควร รวมทั้งคนในชุมชนส่วนใหญ่ยังไม่มีส่วนเป็นเจ้าของในการจัดการท่องเที่ยว การวิจัยครั้งนี้มีบทบาทสำคัญที่ฟื้นฟูเดิมที่มีอยู่เช่นกลุ่มวิสาหกิจ มาเป็นกลไกการจัดการของทางกลุ่มท่องเที่ยว ที่ถูกต้องตามกฎหมายและได้รับการรองรับจากหน่วยงาน มาตั้งคณะกรรมการ วางกติกาและบริหารจัดการใหม่ และทางกลุ่มได้มีการพบประพุดคุยกันประมาณเดือนละ 1 ครั้ง พร้อมทั้งจัดสรรรายได้จากการบริการนักท่องเที่ยวในกิจกรรมต่างๆ มาไว้เป็นงบบริหารจัดการกลางของกลุ่ม เพื่อใช้ในกิจกรรมต่างๆ ของทางกลุ่ม และกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน รวมทั้งมีกิจกรรมที่ให้นักท่องเที่ยวได้อนุรักษ์ เช่น การให้นักท่องเที่ยวนำดินไม้ไปปลูกเป็นที่ระลึก เป็นต้น ส่วนปัญหาการลักลอบล่าสัตว์ป่า และลักลอบนำพันธุ์ไม้ออกมาจากป่า และซื้อปลาที่เคยเป็นปัญหา กระบวนการวิจัยได้นำปัญหามาสู่วงพูดคุย และดึงคนเหล่านั้นเข้ามาร่วมทีมท่องเที่ยว ซึ่งแม้จะไม่สามารถดึงให้เข้าร่วมได้ แต่ได้มีการพูดคุยกัน ทำให้ปัญหาดังกล่าวมีการลักลอบน้อยมาในปัจจุบัน

5. ช่วงเริ่มต้นของการดำเนินการวิจัย หัวหน้าเขตรักษาพันธุ์บางคนไม่เห็นด้วยกับการจัดการท่องเที่ยวในเขตรักษาพันธุ์ เนื่องจากเกรงจะมีผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมด้านลบมากกว่าที่เป็นประโยชน์ ทางทีมวิจัยจึงได้พูดคุยกับทางเจ้าหน้าที่เขตฯ พร้อมทั้งนำเสนอข้อมูลและเจตนาของการท่องเที่ยว ที่จะช่วยเป็นหูเป็นตาด้านการอนุรักษ์ ดูแลทรัพยากรธรรมชาติร่วมกับเจ้าหน้าที่อีก เช่น การท่องเที่ยวจะช่วยทำให้เป็นหูเป็นตา ทำให้ผู้ลักลอบล่าสัตว์ และหาของป่าเกรงมีคนเห็น ทำให้ลดน้อยลงไป พร้อมทั้งให้ทางเจ้าหน้าที่เป็นที่ปรึกษาในการตั้งกติกาในการขึ้นศึกษาธรรมชาติ พร้อมทั้งให้เจ้าหน้าที่เข้าร่วมการเดินทาง และจ่ายค่าทำเนียมให้กับทางเขตรักษาพันธุ์ฯ ครั้งละ 20 บาท/คน ทำให้ทางเขตรักษาพันธุ์ยอมรับเงื่อนไข และให้ความร่วมมือกับทางชุมชน

5.4 ข้อเสนอแนะ

5.4.1 ข้อเสนอแนะเชิงพัฒนา

- 1) ปรับปรุงภูมิทัศน์ และขยายหรือปรับปรุงบ้านพักโฮมสเตย์ ให้มีความสะดวก สะอาด ปลอดภัย เพื่อการรองรับนักท่องเที่ยว
- 2) พัฒนามัคคุเทศก์น้อยและมัคคุเทศก์ชุมชน ให้เป็นมืออาชีพเพิ่มขึ้น

3) พัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวที่ส่งเสริมการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และเรียนรู้เรื่องราววิถีชุมชนที่หลากหลายขึ้น

5.4.2 ข้อเสนอแนะเชิงวิจัย

- 1) ขยายการทำงานเชื่อมโยงกับพื้นที่เครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนอื่นๆ
- 2) การวิจัยเรื่องการบริหารจัดการและต้นทุนชุมชนบริเวณชุมชน เพื่อสร้างกิจกรรมการท่องเที่ยวใหม่ๆ และคนในชุมชนได้มีโอกาสเข้าร่วมมากขึ้น

ภาคผนวก

ทีมวิจัย

- 1.คุณวนปรีชญ์ พูนชัย
- 2.คุณพยนต์ อันสำราญ
- 3.นายเจ แชวจันทิก
- 4.นายวรกร นุชนนท์
- 5.นายชัยยา บุญโยประการ
- 6.นายนเรศ น้ำฟ้า
- 7.นายพิสิษฐ์ ถิ่นญาติ
- 8.นายเจ แชวจันทร์ทิก
- 9.นายสวาท ขำจันทร์
- 10.นายเสถียร สืบศรี
- 11.นายวรานนท์ สามงคุณ